ספר

חק לישראל

פרשת קדושים

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תו ה נדפסה בשלמות עם המערות וחמש מגלות עם הטעמים

ב) תו נום על תתורה

ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ישן.

ד) פי' שפתי חכמים הגנדול ללומרי תורה.

ה) פי' דרשבים ז"ל נכד רש"י ז"ל.

ו) פי' בעל המורים פרבינו בעל ארבעה טורים.

ז) פי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.

ח) תולדות אדרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.

ט) מנין המצות למהר"ם תאגיו ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"ם הפסוקים.

י) טעמי המרבנות בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.

יא) דיני המרבנות בקצרה

יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.

יג) עניני המדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.

יד) ענין המדרה על ל"ם לפני כל סדרה.

טו) המי עין על התורה חוא במעם העתקה הרשה בטוב טעם וכן בהתפטרה.

טז) ליקוטים יקרים ע"ם מהמפרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).

יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר ולירארת ה'. על התורה והפטרות.

יח) ספר פדרי"א עם ספר הישר יחדו בעתק על ע"ם (יעדער זאל וויסען וואס עס איז גיזיגן פון וועלם בעשאפונג ביז היינט).

יט) מצות השם על הרי"ג מצות (אויף ע"מ) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס נאט האט ניבאטן.

כ) חמש מגלות עם פירש"י (בסוף כל כרך מהחומש נדפסה המגלה השייכה לכרך ההוא). זולת זה נוסף על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא כא עוד בכרשם הזות סלופם מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי' העברי הועתקנו גם פי' ע"ם (יעדער וואס העט לייענען ווקם גרויס פערגעניגען האבען).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה

כב) על ספר רות נקוב בשם יחוס דוד.

כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.

כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם

כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.

כו) לקומים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם.

כז) משלים ערבים ונעימים על כל הח"י

כח) תרגום שני על מגלת אסתר

כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בחקון נפלא.

ל) העתק ע"מ מהחרגום שני בהוספות ותקונים.

לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלה וכו'.

לב) גם הוספנו קצורי הדרגים הנצרכים לתפלה.

לג) נביאים עם פרש"י ומצורת דוד

לד) כתובים עם פרש"י ומצורת דוד.

לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תו"מ בנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.

לו) גמרא עם פרש"י והעתקה ע"מ ועם אזוה דבורי הוספות.

לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"מ.

לח) המסר עם המעתקה ע"מ.

לט) להחרדים ללמוד בכל יום התרייג מצות באשר תקנו הקדמונים.

מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל;

מא) הארחות חיים הנ"ל בעתק גם ללשון ע"מ.

מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל בעתק גם הוא לע"מ.

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מיסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה —388-8812

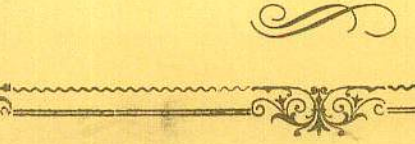

חק לישראל

ספר

ויקרא

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסה בשלמות עם הפטרות וחמש מגלות עם הטעמים.

ב) תרגום על התורה

ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ישן.

ד) פי' שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.

ה) פי' הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.

ו) פי' בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.

ז) פי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.

ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.

ט) מנין המצות למהר"ם תאגיז ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"ם הפסוקים.

י) טעמי הקרבנות בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.

יא) דיני הקרבנות בקצרה

יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.

יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.

יד) ענין הסדרה על ע"ט לפני כל סדרה.

טו) השי' ע"ט על התורה חוא כמעט העתקה חדשה בטוב טעם וכן בהפטרה.

טז) ליקוטים יקרים ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).

יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה'. על התורה והפטרות.

יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יחדו נעתק על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עס איז גיזיען פון וועלט בעשאפינג ביז היינט.

יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט האט גיבאטין.

כ) חמש מגלות עם פירש"י (בסוף כל סדר מהחומש נדפסה המגלה השייכה לסדר ההוא). וזולת זה נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד כבושם הזה סליקים מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי' העברי העתקנו גם פי' ע"ט (יעדער וואס וועט לייענען וועט גרויס פערגעניגען האבין).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.

כב) על ספר רות נקוב בשם יחוס דוד.

כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.

כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם

כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.

כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם.

כז) משלים ערבים ונעימים על כל הה"י

כח) תרגום שני על מגלת אסתר

כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.

ל) העתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.

לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלה וכו'.

לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלה.

לג) נביאים עם פרש"י ומצודת דוד

לד) כתובים עם פרש"י ומצודת דיוד.

לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי"ט בנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.

לו) גמרא עם פרש"י והעתקה ע"ט ועם איזה דבורי הוספות.

לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ט.

לח) המוסר עם ההעתקה ע"ט.

לט) למהדרים ללמוד בכל יום דתרי"ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.

מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.

מא) הארחות חיים הנ"ל נעתק גם ללשון ע"ט.

מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הוא לע"ט.

ואלה הספרים שמהם נאספו הפירושים החדשים והלקוטים היקרים

ג) הלשון הקדוש ב) לבבינלו ג) הסקדה ד) הכל"ה הקדוש ה) לוח המיים הקדוש ו) זיסר הקדוש ז) כלי יקר ח) דלת מים ט) חיים ט) רביד הזהב י) יקרים לפוכני יא) יקרים מעמוני יב) פי נריך יג) מגן פולה יד) קדושים לוי טו) פסיקי יהודה טז) דברי כהוב יז) נעכ"ן יח) עדרים רבה יט) מדרש תנחומא כ) הפטרת יונתן כא) בעל הטורים כב) הרגיש ירושלמי כג) גלי רזיא כד) תרגום יונתן כה) מיקרים כו) שערי אורה כז) ריקאנטי כח) מדרש הגדלה כט) מרני נחל ל) קס"ק לא) בכ"ר לב) מגן מפדה לג) מדרש הגיסו לד) ברכת שמואל לה) זקן הקדן לו) מגן מסיח לז) פי' מריה לח) לפיקת הפסרה על ס"ס ט) מרכבת דרכים מ) זכר כרך מא) בעמ יעקב מב) נחמד ונעים מג) תולדות חיים ומוד ומוד מד) מגן אליה מה) זוסף מו) מעם דמיי מז) מולם המדם מח) מעמ יעקב מט) נחמד ומעים נ) מלאכת מחשבת נא) מגלה עמוקות נב) מגלה מסתרות נג) מגלה עמוקות נד) מגלה מסתרות נה) מגלה עמוקות נו) מגלה מסתרות נז) מגלה עמוקות נח) מגלה מסתרות נט) מגלה עמוקות נ) מגלה מסתרות נא) מגלה עמוקות נב) מגלה מסתרות נג) מגלה עמוקות נד) מגלה מסתרות נה) מגלה עמוקות נו) מגלה מסתרות נז) מגלה עמוקות נח) מגלה מסתרות נט) מגלה עמוקות ס) מגלה מסתרות סא) מגלה עמוקות סב) מגלה מסתרות סג) מגלה עמוקות סד) מגלה מסתרות סה) מגלה עמוקות סו) מגלה מסתרות סז) מגלה עמוקות סח) מגלה מסתרות סט) מגלה עמוקות ע) מגלה מסתרות עא) מגלה עמוקות עב) מגלה מסתרות עג) מגלה עמוקות עד) מגלה מסתרות עה) מגלה עמוקות עו) מגלה מסתרות עז) מגלה עמוקות עח) מגלה מסתרות עט) מגלה עמוקות פ) מגלה מסתרות פא) מגלה עמוקות פב) מגלה מסתרות פג) מגלה עמוקות פד) מגלה מסתרות פה) מגלה עמוקות פו) מגלה מסתרות פז) מגלה עמוקות פח) מגלה מסתרות פט) מגלה עמוקות צ) מגלה מסתרות צא) מגלה עמוקות צב) מגלה מסתרות צג) מגלה עמוקות צד) מגלה מסתרות צה) מגלה עמוקות צו) מגלה מסתרות צז) מגלה עמוקות צח) מגלה מסתרות צט) מגלה עמוקות ק) מגלה מסתרות קא) מגלה עמוקות קב) מגלה מסתרות קג) מגלה עמוקות קד) מגלה מסתרות קה) מגלה עמוקות קו) מגלה מסתרות קז) מגלה עמוקות קח) מגלה מסתרות קט) מגלה עמוקות ר) מגלה מסתרות רא) מגלה עמוקות רב) מגלה מסתרות רג) מגלה עמוקות רד) מגלה מסתרות רה) מגלה עמוקות רו) מגלה מסתרות רז) מגלה עמוקות רח) מגלה מסתרות רט) מגלה עמוקות ש) מגלה מסתרות שא) מגלה עמוקות שב) מגלה מסתרות שג) מגלה עמוקות שד) מגלה מסתרות שה) מגלה עמוקות שו) מגלה מסתרות שז) מגלה עמוקות שח) מגלה מסתרות שט) מגלה עמוקות ת) מגלה מסתרות תא) מגלה עמוקות תב) מגלה מסתרות תג) מגלה עמוקות תד) מגלה מסתרות תה) מגלה עמוקות תו) מגלה מסתרות תז) מגלה עמוקות תח) מגלה מסתרות תט) מגלה עמוקות

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

ואחר קריאת ההפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:

נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ. וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ וגו׳ יְעֵדֶר מֶענְטְשׁ אִיז צוזַאמֶען גישטֶעלט גִיוואַרין פוּן צְוַוייא זַאכִין, אַגוּף מִיט אַנְשְׁמָה, אויף דִי וֶועלט קֶען נִיט זַיין דִי נְשָׁמָה אָן אַגוּף, אוּנ דֶער גוּף קֶען נִיט זַיין אָן דִי נְשָׁמָה, וָואס דֶער גוּף וִויל, דָאס וִויל דִיא נְשָׁמָה, אוּנ וָואס דִיא נְשָׁמָה וִויל, דָאס וִויל נִיט דֶער גוּף, דֶער גוּף וִויל גוּט עֶסִין גוּט טְרִינְקֶען, מָעג דָאס זַיין כָּשֵׁר אוּנ אֲפִילוּ טְרֵפָה, עֶר וִויל שַׁיינֶע קְלַיידֶער אַשַׁיינֶע וואהְנונְג, אַשַׁיינֶע אִשָׁה, זַיינֶע אֶדֶער נִיט זַיינֶע, אוּנ נָאך אַזֶעלְכָע פֶערְגְנִיגונְגֶן, וָואס מֶען מָעג אֶדֶער מֶען מָעג נִיט, אָבֶער דִי נְשָׁמָה אִיז אַלְץ פַארקֶערְט, פַאר אִיהר אִיז גֶענוּג אַשְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט מִיט זַאלְץ, אַבִּיסֶעל וואסֶער, קְלַיידֶער מֶען זָאל נָאר קֶענֶען מִיט זַייא זַיין אִין נַאס, אוּנ נָאך אַזֶעלְכָע זַאכִין וָואס נָאר מֶען מוּז, דִי נְשָׁמָה וִויל נָאר לֶערְנֶען תּוֹרָה דַאוונֶען טָאהְן מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים, אוּיב דֶער גוּף שְׁטַארְקְט זִיך אוּיף דִי נְשָׁמָה אוּנ טוּהְט מִיט אִיהר אַלֶע פֶערְגְנִיגונְגֶן וָואס מֶען מָאהְר נִיט, אִיז עֶר מִטְמֵא דִי נְשָׁמָה, אוּנ אוּיב דִי נְשָׁמָה שְׁטַארְקְט זִיך אוּיף דֶעם גוּף, דֶער גוּף זָאל נָאר טָאהְן אַזוֹי וִויא דִי תּוֹרָה הָאט גִיבָּאטִין, הַיילִיגְט דִי נְשָׁמָה דֶעם גוּף, דְרִיבֶּער זָאגְט דִי תּוֹרָה קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ, אִיהר זָאלְט זַיין הַיילִיג, אִיהר זָאלְט טָאהְן אַלְץ וָואס דִי תּוֹרָה הָאט גִיבָּאטִין אַיינֶער גוּף זָאל גֶעהַיילִיגְט וֶוערֶען פוּן דִי נְשָׁמָה, דָאמֶער וֶועט דֶער מֶענְטְשׁ פְּרֶענְגִין אַז נָאט וִויל דֶער גוּף זָאל זַיין הַיילִיג, פַאר וָואס הָאט נָאט גִיגֶעבִין צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ דִי הַאֲוָה, עֶר זָאל צוּ אַלְץ גְלוּסְטִין אוּנ וִויא פִיל עֶר הָאט זָאל אִיהם זַיין וַיינִיג, אוּיף דֶעם הָאט שְׁלֹכֹה הַמֶּלֶךְ גִיזָאגְט הַאֲוָה נִתְּנָה הֶעָרֵב לְנֶפֶשׁ דִי הַאֲוָה אִיז גִיוואָרין עֶס זָאל זַיין זִיס צוּ דִי נְשָׁמָה, הקב״ה הָאט גִיגֶעבִין אִין יֶעדֶער מֶענְטְשׁ צְוַוייא כֹּחוֹת, אַיין כֹּחַ עֶר זָאל זִיך קֶענֶען בֶּענוּגִין לָאזִין מִיט וִויא פִיל עֶר הָאט, נָאך אַיין כֹּחַ הָאט הקב״ה גֶעגֶעבִין אִין דֶעם מֶענְטְשׁ, עֶס זָאל אִיהם טְרֵייבִין צוּ נָאך מֶעהְר, וִויא פִיל עֶר הָאט זָאל אִיהם זַיין וַיינִיג, צוּ וָואס זָעגֶען דִי צְוַוייא פַארקֶערְטֶע כֹּחוֹת אִין דֶעם מֶענְטְשׁ, אַיין כֹּחַ אִיז פַאר דֶעם גוּף, דָאס אַנְדֶערֶע כֹּחַ אִיז פַאר דִיא נְשָׁמָה, דֶעם כֹּחַ וָואס דֶער מֶענְטְשׁ זָאל הָאבִין אַלְץ גֶענוּג, הָאט מֶען גִיגֶעבִין פוּן וֶועגֶען דֶעם גוּף, פַאר דֶעם גוּף זָאל אַלְץ זַיין גֶענוּג, דֶעם כֹּחַ עֶס זָאל דֶעם מֶענְטְשׁ אַלְץ זַיין וַיינִיג, דָאס הָאט מֶען גִיגֶעבִין פוּן וֶועגֶען דִי נְשָׁמָה, טָאג אוּנ נַאכְט צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ צוּ טָאהְן מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים זָאל אַלְץ זַיין וַיינִיג פַאר דִיא נְשָׁמָה, דֶער מֶענְטְשׁ הָאט נָאר גִיטָאהְן פַארקֶערְט, עֶר הָאט פַארטָאהְשְׁט דִי כֹּחוֹת, דֶעם כֹּחַ פוּן בֶּענוּגֶען זִיך גִיט עֶר דִיא נְשָׁמָה, פַאר דִיא נְשָׁמָה אִיז אִיהם אַלְץ גֶענוּג, אַבִּיסֶעל דַאוונֶען אָן כַּוָּנָה אִיז אוּיך גֶענוּג, עֶטְלִיכֶע קַפִּיטְלֶך תְּהִלִּים, אִיז גֶענוּיס גֶענוּג, מִיט אַפֶּרֶק מִשְׁנַיוֹת מַאכְט עֶר שׁוֹין זַאט דִי נְשָׁמָה זִיא זָאל נָאר נִיט מֶעהְר וֶועלֶען לֶערְנֶען, אוּנ אֲפִילוּ עֶס גִיט אַוֶועק אַלַאנְגֶע צַייט וָואס עֶר הָאט קַיין תּוֹרָה גֶעלֶערְנְט פוּן דֶעסְטוֶועגֶן אִיז עֶר נָאר נִיט הוּנְגֶעְרִיג, עֶר בֶּענוּגֶענְט זִיך מִיט זַיין בִּיסֶעל דַאוונֶען, אָבֶער דֶעם גוּף הָאט עֶר גִיגֶעבִין דֶעם נַאנְצִין כֹּחַ פוּן תַּאֲוָה, וִויא פִיל עֶר הָאט זָאל אִיהם זַיין וַיינִיג, עֶס אִיז נִיט שֶׁוֶוער צוּ אַרְבֶּעטִין טָאג אוּנ נַאכְט צוּ פַארדִינֶען, דָאמֶער מֶענְטְשׁ נָאר פַארטָאהְשְׁט דִי כֹּחוֹת, דִי כֹּחוֹת וָואס זָעגֶען גִיגֶעבִין גִיוואָרין פַאר דֶעם גוּף הָאט עֶר גִיגֶעבִין דִיא נְשָׁמָה, אוּנ דִיא כֹּחוֹת וָואס זָעגֶען גִיגֶעבִין גִיוואָרין פַאר דִי נְשָׁמָה הָאט עֶר גִיגֶעבִין דֶעם גוּף, דְרִיבֶּער זָאגְט דִי תּוֹרָה קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ, אִיר זָאלְט זַיין הַיילִיג, אִיר זָאלְט זַיין אָפְגֶעשַׁיידְט פוּן אַלֶע פֶערְגְנִיגונְגֶן, אוּנ אִיהר זָאלְט נֶעמֶען פוּן דֶער וֶועלְט נָאר וִויא פִיל דֶער גוּף דַארְף צוּ זַיין גֶעזוּנְד, אוּנ דָאס אַנְדֶערֶע כֹּחַ זָאלְט אִיהר נֶעמֶען פַאר דִי נְשָׁמָה, אַלֶע טָעג זָאלִין פַאר אִיהר זַיין וַוייניג צוּא הַתּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, וֶועט דִיא נְשָׁמָה הַיילִיגֶען דֶעם גוּף אוּנ בַּיידֶע וֶועלֶען זַיין הַיילִיג. דֶער מִדְרָשׁ הַנְחוּמָא שְׁרַייבְט עֶס שְׁטֵיט אִין פְּסוּק קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וגו׳ לְמָשָׁל אַמְלָךְ הָאט מִקְדָּשׁ גִיוֶועזֶן אַאשָׁה, נָאך דֶער חֲתוּנָה הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט צוּ זַיין וַוייב, וַוייל דוּא בִּיזְט מַיין וַוייב בִּיזְטוּ דָאך אוּיף מַיין נָאמֶען, דְרִיבֶּער אַזוֹי וִויא מִיך רוּפְט מֶען מֶלֶךְ מוּז מֶען דִיך רוּפִין מַלְכָּה, וַוייל דוּא דַארְפְסְט זַיין גְלַייך צוּ מִיר. הקב״ה הָאט אוּיך אַזוֹי גִזָאגְט צוּ דִי יוּדִין, וַוייל אִיך הָאב אַייך גֶענוּמֶען צוּ מִיר פַאר אַכָּאלֶק, אוּנ אִיהר וֶוערְט גֶערוּפִין אוּיף מַיין נָאמֶען, דְרִיבֶּער מוּזְט אִיהר זַיין הַיילִיג אַזוֹי וִויא אִיך בִּין הַיילִיג, אִיהר זָאלְט זַיין גְלַייך צוּ מִיר, אוּנ אַז אִיהר וֶועט זַיין הַיילִיג וֶועט אִיהר מוֹרָא הָאבִין פַאר אַייעֶרֶע פָאטֶער אוּנ מוּטֶער. וָארוּם דֶער מֶענְטְשׁ וָואס לֶעבְט אוּיף דֶער וֶועלְט נָאר צוּ הָאבִין פֶערְגְנִיגֶען, אַז עֶר בֶּעקוּמְט נִיט זַייעֶרֶע פֶערְגְנִיגֶען, אָדֶער עֶר אִיז אָרֶעם, הָאט עֶר פַיינְט זַייעֶרֶע פָאטֶער אוּנ מוּטֶער, פַאר וָואס הָאבִין זַיי אִיהם גֶעבְרַייגְט אוּיף דֶער וֶועלְט עֶר זָאל הָאבִין יְסוּרִים פוּן זַיין אָרֶעמְקַייט, אָדֶער עֶר זָאל דַארְפִין מְקַנֵּא זַיין אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין מִיט זַייעֶר רַייכְקַייט, אוּנ אִיהם זָאלִין פוּילִין דִיא בַּיינֶער פוּן קִנְאָה, אוּנ אֲפִילוּ עֶר אִיז שׁוֹין נָאר רַייך עֶס פֶעלְט אִיהם נָאר נִיט, אַז עֶר דֶערְמַאנְט זִיך אָבֶּער אַז עֶר וֶועט דַארְפִין שְׁטַארְקֶין, וָואס

מוּיג

כֹּחַ פוּן בֶּענוּגֶען זִיך גִיט עֶר דִיא נְשָׁמָה, פַאר דִיא נְשָׁמָה אִיז אִיהם אַלְץ גֶענוּג, אַבִּיסֶעל דַאוונֶען אָן כַּוָּנָה אִיז אוּיך גֶענוּג, עֶטְלִיכֶע קַפִּיטְלֶך תְּהִלִּים, אִיז גֶענוּיס גֶענוּג, מִיט אַפֶּרֶק מִשְׁנַיוֹת מַאכְט עֶר שׁוֹין זַאט דִי נְשָׁמָה זִיא זָאל נָאר נִיט מֶעהְר וֶועלֶען לֶערְנֶען, אוּנ אֲפִילוּ עֶס גִיט אַוֶועק אַלַאנְגֶע צַייט וָואס עֶר הָאט קַיין תּוֹרָה גֶעלֶערְנְט פוּן דֶעסְטוֶועגֶן אִיז עֶר נָאר נִיט הוּנְגֶעְרִיג, עֶר בֶּענוּגֶענְט זִיך מִיט זַיין בִּיסֶעל דַאוונֶען, אָבֶער דֶעם גוּף הָאט עֶר גִיגֶעבִין דֶעם נַאנְצִין כֹּחַ פוּן תַּאֲוָה, וִויא פִיל עֶר הָאט זָאל אִיהם זַיין וַיינִיג, עֶס אִיז נִיט שֶׁוֶוער צוּ אַרְבֶּעטִין טָאג אוּנ נַאכְט צוּ פַארדִינֶען, דָאמֶער מֶענְטְשׁ נָאר פַארטָאהְשְׁט דִי כֹּחוֹת, דִי כֹּחוֹת וָואס זָעגֶען גִיגֶעבִין גִיוואָרין פַאר דֶעם גוּף הָאט עֶר גִיגֶעבִין דִיא נְשָׁמָה, אוּנ דִיא כֹּחוֹת וָואס זָעגֶען גִיגֶעבִין גִיוואָרין פַאר דִי נְשָׁמָה הָאט עֶר גִיגֶעבִין דֶעם גוּף, דְרִיבֶּער זָאגְט דִי תּוֹרָה קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ, אִיר זָאלְט זַיין הַיילִיג, אִיר זָאלְט זַיין אָפְגֶעשַׁיידְט פוּן אַלֶע פֶערְגְנִיגונְגֶן, אוּנ אִיהר זָאלְט נֶעמֶען פוּן דֶער וֶועלְט נָאר וִויא פִיל דֶער גוּף דַארְף צוּ זַיין גֶעזוּנְד, אוּנ דָאס אַנְדֶערֶע כֹּחַ זָאלְט אִיהר נֶעמֶען פַאר דִי נְשָׁמָה, אַלֶע טָעג זָאלִין פַאר אִיהר זַיין וַוייניג צוּא הַתּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, וֶועט דִיא נְשָׁמָה הַיילִיגֶען דֶעם גוּף אוּנ בַּיידֶע וֶועלֶען זַיין הַיילִיג. דֶער מִדְרָשׁ הַנְחוּמָא שְׁרַייבְט עֶס שְׁטֵיט אִין פְּסוּק קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וגו׳ לְמָשָׁל אַמְלָךְ הָאט מִקְדָּשׁ גִיוֶועזֶן אַאשָׁה, נָאך דֶער חֲתוּנָה הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט צוּ זַיין וַוייב, וַוייל דוּא בִּיזְט מַיין וַוייב בִּיזְטוּ דָאך אוּיף מַיין נָאמֶען, דְרִיבֶּער אַזוֹי וִויא מִיך רוּפְט מֶען מֶלֶךְ מוּז מֶען דִיך רוּפִין מַלְכָּה, וַוייל דוּא דַארְפְסְט זַיין גְלַייך צוּ מִיר. הקב״ה הָאט אוּיך אַזוֹי גִזָאגְט צוּ דִי יוּדִין, וַוייל אִיך הָאב אַייך גֶענוּמֶען צוּ מִיר פַאר אַכָּאלֶק, אוּנ אִיהר וֶוערְט גֶערוּפִין אוּיף מַיין נָאמֶען, דְרִיבֶּער מוּזְט אִיהר זַיין הַיילִיג אַזוֹי וִויא אִיך בִּין הַיילִיג, אִיהר זָאלְט זַיין גְלַייך צוּ מִיר, אוּנ אַז אִיהר וֶועט זַיין הַיילִיג וֶועט אִיהר מוֹרָא הָאבִין פַאר אַייעֶרֶע פָאטֶער אוּנ מוּטֶער. וָארוּם דֶער מֶענְטְשׁ וָואס לֶעבְט אוּיף דֶער וֶועלְט נָאר צוּ הָאבִין פֶערְגְנִיגֶען, אַז עֶר בֶּעקוּמְט נִיט זַייעֶרֶע פֶערְגְנִיגֶען, אָדֶער עֶר אִיז אָרֶעם, הָאט עֶר פַיינְט זַייעֶרֶע פָאטֶער אוּנ מוּטֶער, פַאר וָואס הָאבִין זַיי אִיהם גֶעבְרַייגְט אוּיף דֶער וֶועלְט עֶר זָאל הָאבִין יְסוּרִים פוּן זַיין אָרֶעמְקַייט, אָדֶער עֶר זָאל דַארְפִין מְקַנֵּא זַיין אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין מִיט זַייעֶר רַייכְקַייט, אוּנ אִיהם זָאלִין פוּילִין דִיא בַּיינֶער פוּן קִנְאָה, אוּנ אֲפִילוּ עֶר אִיז שׁוֹין נָאר רַייך עֶס פֶעלְט אִיהם נָאר נִיט, אַז עֶר דֶערְמַאנְט זִיך אָבֶּער אַז עֶר וֶועט דַארְפִין שְׁטַארְקֶין, וָואס

טוג איהם וואס ער איז גיבאָרין געוואָרין, פאר וואס זאָל ער מורא האָבן פאר זיין פאטער אונ מוטער, אָבער דער מענטש וואס איז הייליג, ער וויל ניט הנאה האָבן פון די וועלט, ווייל בייא איהם איז דער עיקר עולם הבא, אונ זיין ביסעל עולם הזה וואס ער דארף, פעלט איהם קיין קאהל, אונ ער האט זיין לעבין פארבריינגט מיט תורה אונ מצות, דער מענטש פרייט זיך מיט זיין שטארבין, ער ווייס געווים ער גייט שוין אין גן עדן, דער מענטש וועט דאנקען זיין פאטער אונ מוטער וואס בייא האָבין איהם געבריינגט אויף דער וועלט, אונ ער וועט בייא געבין כבוד אונ וועט מורא האָבין פאר בייא, אונ דער מענטש וואס בייא איהם איז דער עיקר עולם הזה, אונ ער ארבעט טאג אונ נאכט נאר ער זאָל האָבין אפערמענין, אונ זאָל שיין וואהלגען, מיט שיינע קליידונג אונ נאלד מיט זילבער זאָל זיין גענוג אין זיין שטוב, דער מענטש האט קיין פערגעניגען פון דעם טאג שבת, ווייל שבת מוז ער אנועק לייגין זיינע גישעפטין פארמאכין זיין קראם זיין קאנטאר ער קען ניט פארין, ער קען ניט הנאה האָבין פון זיין עסין אונ טרינקען שבת אזוי וויא ער האט הנאה אין וואכענדיגען טאג, דער טאג שבת איז כיי איהם אצער ניט אתענוג, אבער דער מענטש וואס איז הייליג, דער מענטש קען היטען שבת וויא נאט האט גיבאטין, ער גלויבט נאט וועט איהם געבין זיין פרנסה אין די נעקס טעג, איז ער דעם שבת רוהיג אונ פרייליך, ער האט קיין צער וואס זיין קראם איז פארמאכט, ער האט הנאה פון דעם טשאלינט, ער דארף ניט אניקאבטע זוף אום שבת, אז ער דארף ערגעץ פארין האט ער קיין צער וואס ער קען ניט פארין אום שבת, ווייל ער ווייס זיכער אז ער וועט נאר ניט שאדין האבין אז ער וועט פארין זונטאג, דריבער האט הקב"ה גיזאגט די אלע דרייא זאכין צוזאמען, איהר זאָלט זיין הייליג, אונ אז איר וועט זיין הייליג וועט איר מורא האָבין פאר איינערע פאטער אונ מוטער אונ איהר וועט היטען מיינע שבתים:

קדושים יום א תורה

אונקלוס

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו דטילוי יו"ד אל שם כ"ן שבעשיה בניקוד חולם:

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי

יט א ומליל יי עם משה למימר: ב מליל עם כל בנשתא דבני ישראל ותימר להון קדישין תהון ארי קדיש

ת"א קדושים תהיו. עקדה סדר כד:

רשב"ם

(ב) קדשים תהיו. מפני שהרבה מצות הוזהרו להתקדש

שפתי חכמים

א וא"ת והא כל התורה כולה בכה משה לישראל. וי"ל דסדרם זו נאמרה לפן בהקהל נפיש ועוד דכתיב כל עדת בני ישראל כדכתיב כאן ויקהל את העם המבכים והבעים אבל משה לא שנה אלא נאמנים. עי"ל דמשה שנה להם כמות כמות זו אחר זו אבל סדרם זו היה בעמעד כל ישראל וא"מ שאינם יכולין לומר לי אסטי בעלוה זו דיש לי לשאול עליה ומה שלא שאלתי מיד למשה לפי שלא היו שם כל ישראל. ומ"ה היו כל ישראל ביחד שלא יכולין לומר כיה: ב דהא אין קדושה שיין אלא

עניני קדושה ופרישות

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל וגו' קדושים תהיו וגו'. מדוע בפרשה זאת בעבור בכל מילות ומצות נאמר אני ה' אלהיכם, מה שלא נאמר כן בשאר פרשיות בתורה. התירון בזה, דלה

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְ״י אונ נאט האט געדרעט צו משה אונ האט געזאגט צו איהם: (ב) דַּבֵּר רייד צו די קינדער ישראל וְאָמַרְתָּ אונ זאלסט זאגין צו זיי קדושים תהיו איהר זאלט זיין הייליג איר זאלט זיך האט ער גערופין טעמשין זאלין היטען זיינע גיזעצין, די היטשרים זיינע גיזעצין, איין ערלי זאגין גיזעצין שטרים, אונ איין ערלי זעגען גיזעצין גזירים וואס פארין ניט פריינקען וויין. ווען דער בעל הבית איז נעקומען אים אלער

בעל הטורים

(ב) קדושים תהיו. לעיל מיניה כתיב ושמרתם את משפטי ושמרתם ליה קדושים תהיו שאם יבמוד עלמו מן המותר אינו אין מטא לא

רש"י

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל. מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל א מפני שרוב גופי התורה תלויין בה: קדושים תהיו. הוו פרושים מן העריות ב ומן העכירה שב"מ שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה (ויקרא כא) אשה זונה וחללה וגו' אני ה' מקדשכם. (שם) ולא יחללו זרעו אני ה' מקדשו. (שם) קדושים יהיו אשה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) קדושים תהיו. וזהו קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אל תפנו אל האלילים אני' ממרו לשם שמים אמו עושין רצי לכניל הכולל

ליקוטים על התורה

קדושים תהיו וגו', רבי אבין זאגט אין דעם פסוק שייט קדושים תהיו, איר זאלט זיין הייליג, אונ עס שייט אין פסוק והתקדשתם והייתם קדושים. איר זאלט אייך הייליגן ווען איר זיין הייליג, פאר וואס זאגט אלץ דר פסוק ווענין די הייליגקייט, נאר אמאל האט איינער געהאט אקצלער זיין,

אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: ג גְּבַר קַדִּישׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ג אִישׁ

ענייני קדושה ופרישות

הקב"ה נכתר לבני ישראל בסדרה זו שלשים ושתים מעלות המעלות והמדות המעולות, מפני שיגזור בהם הקב"ל המלוכה. אמר מפני שלוה הקב"ה בהם ללכת בדלקיו ובדבקה בו ישמו כל מה שיעשו מהעוב והשלמות, לא מפני הכינה לתכת ומשפט שלו מדומיה. ולכך אמר קדושים תהיו, אמר זה אמר זה על הטריות בלבד אלא על כל הדברות בכלל שיהיו קדושים ומקדשים עלמם בכל הדברי. כלומר אע"פ שהתרתי לכם המתגל עם הבשים ולמילת הבשר ושמיית היין ולאר התעמונים, לא מפני זה תהיו שטופים בתענוגים הגשמיים האמה, אל תהיו כשוכרי יין בזוללי בשר לאמר. אבל תהיו קדושים ל"ל פרושים מן המתמיות. ולא תעשו זה כפילוסופים המתבודדים שיבאנו נופש להמבוך אחר שלהם, אלא כי קדוש אני ה' אלהיכם, כנגד מבל מומר ונשמיות. ודי לעבד להתנהג בתנהג המדות והלכו בדרכי להיות קדושים כמוני. ולפי שבמדות המעולות בכוד אל ואם שיא ריותר מפוקמות מהמדות ובל אלה תרם יתחיק בה מילדותו. וכן שמירת השבת הוא מלות מנות והכ..ם ובל אלה יתפות בה להיות שבעים ישרו בתנותה. ע"כ זכרם לשמוה. ואמר גם אלה לא ישמרו בני ישראל אלא מפני שהן מלות אלהיות, וזהו אמרו אים אמו ואביו תיראו, כלומר אע"פ שבל אים ירא את אמו ואביו אבל מלות אלהיות אל תעשו אם תיראו אמו ואביו. אבל אמרתי שתחדלו בו ובוח אמרו אני ה' אלהיכם בעבורי ראוי שתחבשו זה לא בכוונה אחרת. וכן אמרו אל תפנו אל האלילים וגו'. לא אמרתי שתחדלו מזה להיותם דבריה שאין בהם מעם ובשבל מבשיל אישם, אלא מפני שאני בייתי עליו, וזהו אמרו אני ה' אלהיכם, כי איון אפשר בהם הסבות הנהיבים ומבשים ומבשיל אחרם מה לבם לבדוק אחרי הפפליים שהם הבל ואין בם תועיל. הנה הבאנו לעם לוה ה'

ליקוטים על התורה

אוג דאם גיזעהן די ווייגן איז גוט געהיים גיוואריין עם פעלם באר גים, דאם ער גיגעבין איין דריטיל לוין בעלם צו די זנירים, אוג צוויי דריטיל דאם ער גיגעבין צו די שכורים, דאנבין די זנירים גיזאגט צום בעל הבית פאר וואס האסטו גיגעבין צו די שכורים צוויי דריטיל אוג צו אונז דאסטו נאר גיגעבין איין דריטיל, דאם דער בעל הבית גיזאגט איר זענט זנירים אוג איר פארם גים פרינקען ווין, אוג אז איר זענט גיזעסין געבין די ווין אוג איר דאם גים בעטרונקען אוג יוי זענט שין די ווין, דאם איר פון דעם קיין צער בעהאם, אבער די שכורים וואס זענען געוואהנט צו פרינקען ווין אוג יוי זענט צו קוישען פון דאס וואסער, אבער די סחורה וואס ער האט געקויפט האט ער אייגענעמאקט אוג האט זיך געמאכט פרמיג צו פארין אהיים, אוג ער איז געגאנגען צו זיין פעטער ער זאל זיך מים אים גיזעגענען, אוג ער האט דרציילט דעם פעטער פון די אלע סחורה וואס ער האט געקויפט, ווי פיל ער האט ביצאלט דערווייל אזוי ווייטגעזיג האט דער יונגעמאן זאזיפ גיטאהן. אוג דאם גיזאגט צום פעטער אבער די פאר טעג האב איך באר גים גערוהם איך האב קיין צייט גיהאם צו עסין אוג בין גים נשלאפען פון שוערע ארבייט וואס איך האב דא געהאם, דער פעטער האט גיהערט זיינע רייד אוג דאס שפארך געלאכט אוג האט גיזאגט צו אים, זאלסט וויסען מיין זוהן דאס אלץ האב איך דיר גיטאהן. ווייל איך האב מורא געהאם פאר דיר אין די שטאם לייפציג זענען דא גרויסע טעמפלעס אוג אלע ערליי פערגניגונגען אוג דו ביזם נאך איינער טענמש, האב איך מורא געהאם דו וועסט אנהייבען זהן די אלע פרגניגונגען וועלין זיי דיר געפעלין, וועסט אויף דיס אויסגעבען דיין געלם, דערבער האב איך געזאיילט די אלע פאבריקאנטין זיי זאלען דיר ברענגען די אלע סחורות, זיי זאלען ביי דיר צו גאסט די געלם מיט די צייט נאר אויף די סחורה, דו זאלסט האבין פרנסה אין דערהיים, אוג זאלסט נים זוכען די נארישע פערגניגונגען, דער נמשל איז הקדוש ברוך הוא האט אראם געשיקט דעם מענמש דא אויף די וועלם ער זאל מאכען אהאנדיל, ער זאל איינקויפען תורה אוג מצות אוג ער זאל זיי ברענגען אהיים אויף יענע וועלם ער זאל האבען פרנסה פר די נשמה. נאר ווי דר מענמש קומם אהער אויף די וועלם איז אבער דא צו ארבעין ער זאל זיך נים איהרן צו פרגניגונגען אוג אויף דעם ווערם ער פארברענגען די גאנצע צייט פון זיין לעבען ווערם אים נים בלייבען צייט אויף תורה אוג מצות, דערבער האט גאט נעמסרת פיל פערגניגונגס, ער האט גיבאמין וואס מען זאל עסין אוג וואס מען זאל נים עסין, אוג וועלכע ווייבער עם זענען בוהר אוג וועלכע ווייבער זענען אסור אוג איף די זאכין וואס מען מעג מהין, הם גאט אויך גיבאמין קדושים תהיו, איר זאלט זיין הייליג, איר זאלט זיין אפנעשיידט אפילו פון די פערגניגונגס וואס מען מעג זיי מהין, אוג מען האט באלד גיזאגט צו זיי די אלע דינים פון די סדרה אוג די דינים פון די גאנצע תורה, ווייל זיי זיין וועלין זיין כשעקסיגע

פירוש להורת אלהים

אפ שיידין פון זנות אוג פון אנדערע עבירות כי וואורום איך יי נאט אלהיכם אייזער נאט בין הייליג: איש

משלי חכמים

קדושים תהיו כי קדוש אני ה'. גאט האט גיזאגט צו משה דו זאלסט זאגען צו די יודין איר זאלט זיין הייליג וואורום איך בין אויך הייליג, די הייליגקייט פון די יודין מיינם טען, צפיטו פון די זאכען וואס מען טען מעג, זאלט איר אויך זיין הייליג אוג אבנעשיידט, ווילין מיר פרענען פאר וואס האט גאט אזוי פיל הייליגקייט פערלאנגט פון די יודין, נאר לכשל איינגעגעבן האט אמאהל גיוואלט אנהייבען האנדלען ער האט געדונגען אקראם, אוג איז גיפארין אין לייפציג קויפען סחורה, ווי ער איז געקומען אין לייפציג האט ער געפראגט זיין פעטער, דער פעטער האט אים גיפרעגט וועגען וואס ער איז געקומען אין לייפציג, דער יונגער מאן האט אים דערציילט אז ער איז געקומען אין לייפציג קויפין סחורה, דער ווייל האט דער פעטער אים גיפרעגט אין וועלכין האמעטל ער איז אריין גשפארין אוג אין וועלכין נעטער געבמינט ער, אוג וועלכע סחורה ער וויל קויפען, דער יונגער מאן האט גיזאגט צום פעטער דעם נאמען פון דיר האמעל אוג דעם נעטער פון זיין סמאנציע אוג דעם נאמען פון די סחורות וואס ער וויל קויפען, אוג דער יונגער מאן איז בצנענען צוריק אין האמעל צום אפרוהען. דער פעטער איז באלד גיגאנגען אין דערשטיל צו אלע סוחרים אוג פאברציקאנטען וואס מאכען די סחורה וואס דער יונגער מאן דארף האנדלין, אוג ער האט גיזאגט צו די סוחרים איר זאלט וויסען אז עס איז געקומען אין לייפציג איינער סוחר, אוג ער וויל קויפען סחורה, אוג איין דעם האמעל איז זיין סמאנציע ביים שין בעשווינט מיט סחורה איר ווערט ביי אים לייזען פיל געלם, ער ווערט פון אייך פיל סחורה קויפען, די סוחרים האבען אנגעהויבען ביין צו אים מיט סחורה, אוג ער האט געקויפט פון יג פיל סחורה, איין סוחר איז ארויס בצנאנגען דער אנדערער איז אריין גקומען, אז דער פעטער האט גיזעהן די פאברציקאנטין האבען שוין זייערע סחורות פארקויפט, האט ער געשיקט צום יונגען מאן אנדערע פאברציקאנטען מיט סחורה, אוג די פאברציקאנטען האבען איך אנגעהויבען ביין צו אים איינער נאך דעם אנדערן מיט סחורה, איינער איז אריין בצנאנגען איינער איז ארויס בצנאנגען, קיין האט אים נים געלאזט אפירה, דערווייל האט דער יונגערמאן גיזעהן ער האט שוין באלד קיין געלד צו קויפען סחורה, עס איז אים נאר בעבליבען בעלם צו בעצאהלן זיין סמאנציע אוג צו קארען צוריק זאכין, הם ער איז אין אין

אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ י אַל־

רש"ם

ה"א לא לא אמו ואביו תירלו. יפשוט לו קידושין כמ לו מליעה לא כריתות כמ: את שבתותי תשמורו. בשם שבעשרת הדברות נאמר כבוד אב ואם אצל שמירת שבת שהושוו בשניהם לגבור המקום אף כאן סמכן הכתוב לפי פשוטו:

שפתי חכמים

בעבור כבוד אמו ואביו. ומסתר לא את שבתותי תשמורו כתב ר"ל הכיר מנהג יין בע"ג ומתלגל בבת בלתי" בס"ק דמולין: הנוסיכם. ומסתר לא בסמיכתם מדעתכם אל תפנו לי:

בעל הטורים

על ידו ומקדשין אותו מלעבלה: אני ה' אלהיכם. ומסתר לא דבר אל כל עדת בני ישראל לומר בני ישראל יחדו כמס ולאמרו ה' אחד: עדת בני ישראל. ומסתר לא קדושים תהיו בעבור דמיהו מלהיות מולדים לומר בקבוקה כבוד אב ואם תהיו מולדים לומר בקבוקה כבוד אב ואם ומולדים מלהיות לא תהיו מולדים לומר בקבוקה כבוד אב ואם ומולדים מנהג יין בע"ג ומתלגל בבת בלתי" בס"ק דמולין: הנוסיכם. ומסתר לא בסמיכתם מדעתכם אל תפנו לי:

רש"י

ויראה והלוה ומי: (ג) איש אמו ואביו תיראו. כל אחד מכם תירלו ג אביו ואמו. זהו פשוטו. ומדרשו אין לי אלא יום אחד מנין כשהוא אומר תירלו ד הרי כאן שנים ת"כ לומר לה' יום בהאים סיפק בידו לעשות אכל אמה רצות אחריהם ה עליה: אמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לאב לפי בגלוי לפניו שהכן ירא את אביו יותר מאמו. וכשבאר הקדים אב לאם לפי בגלוי לפניו שהכן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמגדלתו בדברים: ואת שבתותי תשמרו. סמך שמירת שבת לשמירת אב לומר לך אף על פי שהזהרתיך על ו מורא אב. אם יאמר לך הלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצות: אני ה' אלהיכם. אתה ואביך חייבין בכבודי ח לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. לאחזו מורא לא יסב במקומו ט ולא ידבר במקומו י ולא יסתור את דבריו. ולאחזו כבוד מאכיל ומשקה כ מלבוש ומנעיל מכניס ומוציא: (ד) אל תפנו אל האלילם.

פירוש לתורת אלהים

(ג) איש אִמֶּלִיבֶער מֶענְטש פון אייך אמו וְאָבִיו פאר זיין מוטער אוּנ פאר זיין פאטער תִּירָאוּ וְאלט איר זיך פארכטען וְאֶת שַׁבְּתֹתַי אוּנ מיינע שבתים וְאלט איהר היטען איר וְאלט נים מחלל שבת זיין אפילו איך האב דיך גיבאטין דוא וְאלסט מורא האבין פאר פאטער אוּנ מוטער אז ער וועט דיר אבער זאגין נייא מחלל שבת וְאלסטו איהם נים פאלגין ווארום אני יי איך בין גאט איינער גאט דוא

משלי חכמים

מיט אזוי פיל דינגס אוּנ וועלכן זיין אפשירדם פון פירנעמען, וועלכן זיי נאר זוכן פרנסה פאר די נשמה: איש אמו וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. ווערט מענשש מיט מורא האבין פאר זיין מוטער אוּנ פאטער אוּנ מוטער די נמרא נאגט נייל נאט האט געבאטשן מיין נאל מורא האבין פאר פאטער אוּנ מוטער, וואלטען מיר זאגען אויב דר פאטער אוּנ מוטער זאגען צו דיר אזהן ער זאל חלל שבת זיין אדער מיר זאגען צו דיר אזהן ער זאל חלל שבת זיין אדער

מצות השם

(ג) [ריב] (עבה לב) ליראה מראבות בתפי' הכו לבן וילקו בפנו לא יכלומס בכל' לים אמו ואביו הילאו: איש אמו ואביו תירָאוּ ודאם איז אמצוה עשה מצינגש אל מורא האבין פאר זיין פאטער אוּנ מוטער, כדרא הייסט אזהן זאל נים זיצען אויף דנם ארם וואס דער פאטער זיצט דארטן שטענדיג. אוּנ אז דער פאטער זאגט עפעס זאל נים דער זהן זאגין צום פאטער עס איז נים אזוי ווי דו זאגסט, דער זהן זאל נים רופין דנם פאטער ביי זיין נאמען, נאר ער

אונקלוס

כֵּן אִמֵּיהּ וּמִן אֲבוּהִי תְּהוֹן דַּחֲלִין וְיָת יוֹמֵי שַׁבְּיָא דִילִי תִּטְּרוּן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: י לָא תִתְפְּנוּן

בעל הטורים

על ידו ומקדשין אותו מלעבלה: אני ה' אלהיכם. ומסתר לא דבר אל כל עדת בני ישראל לומר בני ישראל יחדו כמס ולאמרו ה' אחד: עדת בני ישראל. ומסתר לא קדושים תהיו בעבור דמיהו מלהיות מולדים לומר בקבוקה כבוד אב ואם תהיו מולדים לומר בקבוקה כבוד אב ואם ומולדים לא תהיו מולדים לומר בקבוקה כבוד אב ואם ומולדים מנהג יין בע"ג ומתלגל בבת בלתי" בס"ק דמולין: הנוסיכם. ומסתר לא בסמיכתם מדעתכם אל תפנו לי:

רש"י

ויראה והלוה ומי: (ג) איש אמו ואביו תיראו. כל אחד מכם תירלו ג אביו ואמו. זהו פשוטו. ומדרשו אין לי אלא יום אחד מנין כשהוא אומר תירלו ד הרי כאן שנים ת"כ לומר לה' יום בהאים סיפק בידו לעשות אכל אמה רצות אחריהם ה עליה: אמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לאב לפי בגלוי לפניו שהכן ירא את אביו יותר מאמו. וכשבאר הקדים אב לאם לפי בגלוי לפניו שהכן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמגדלתו בדברים: ואת שבתותי תשמרו. סמך שמירת שבת לשמירת אב לומר לך אף על פי שהזהרתיך על ו מורא אב. אם יאמר לך הלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצות: אני ה' אלהיכם. אתה ואביך חייבין בכבודי ח לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. לאחזו מורא לא יסב במקומו ט ולא ידבר במקומו י ולא יסתור את דבריו. ולאחזו כבוד מאכיל ומשקה כ מלבוש ומנעיל מכניס ומוציא: (ד) אל תפנו אל האלילם.

ליקוטים על התורה

גיזעסין גיבאטן די זיין אוּנ האבין געהיים פון די זיין נים גיטרוינקין האבין זיי גיזאמאם ברוים צעד דריבער קומען זיי אויס דריטיל לוין גיזעם, דריבער האם נאם גיזאגט צו משה די מלאכים וואס ביי זיי איז גיטא אינער הרע, אז מען נים אויף זיי איין מאהל הייל בקיים איז שוין גינוג. אבער מיינעששין וואס ביי זיי איז דא אינער הרע ואלסטו זיי זאגין זיי זאלען זיך צוויי מאהל אוּנ פיל מאהלו הייליגן, אוּנ הלוא: זאלען זיי וועדען הייליג:

איש אמו וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ. ווערער מענשש זאל מורא האבין פאר זיין מוטער אוּנ פאטער אוּנ איר

משלי חכמים

ער זאל טוהן איין אנדער עבירה? מוז ער זיי פאלגען? דריבער זאגט דער פסוק ואת שבתותי תשמרו, מיינע שבתים מוז איר היטין. וואוּנס איך בין אייער גאט, דאס וועלין מיר צו פארשטיין געבין מיט אמשל אין אשטאם זענען אבאל גיוען דריי מיינעששין וואס האבען קיין פרנסה גיהאם, איז ביי זיי גיבליבין זיי וועלין פארין אין אנדערע לענדער ווערער זאל זיך אויסלערנען מלאכה וואס פון די חכמה זאל ער קענען

בְּתַרְגּוּמָא דְּוַוּדְחֻלָּן דְּמַתְכָּא לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן אֲנָא יְיָ

ת"א לא תעבדון לכון אנא יי קמע:

תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִים וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

רש"י

ל לעבדם (ת"כ) אלילים לשון אל כלא הוא חשוב: ואלהי מסכה. תחילתן אלילים הם אם אתה פוגה אחריהם מ מוסיף לעשותן אלהות: לא תעשו לכם. לא תעשו לאחריהם ולא אחריהם נ לכם. וא"ת לא תעשו לעצמכם אבל אחריהם עושין לכם ס. הרי כבר נאמר (שמות כ) לא יהיה

תפנה מחשבתך לעבדם ואין פי' לעבדם כמשמעו שזה כבר נאמר אחר בעשרת הדברות ואתה בא' מספרים ונימר דלא שלא בדרכן לאוסר לעובדן. ועוד הא ד' אחר כל' אחר אם אתה פוגה סוף סוף כו' ואם כבר עשאן אלהות היין שעובדן. אלא ע"כ ל"ל לא תפנה מחשבתך לעובדם. ול"ל אל אם תפנו לראות ת"ל כם היה לו לכתיב לא תביטו: ם דאל"כ למה קראן אחרים אלילים ואח"כ קראן אלהות: ב כ"ל דמאלקינן ספסוק לא תעשו פי' לאחרים. ולכן פי' ולא אחרים לכם ולא תעשו ואתה לכם: ס ואין לקשר

דעת זקנים מבעלי תוספות

סבורא ולהבדיל בעה שהעבו"ם מוטין ת"ס אל אם תפנו: (ד) ואלהי מסכה לא תעשו לכם. מהו לכם אמרי לעשות לאחרים יש מזהיר אלא אמר הקב"ה ואלהי מסכה לא תעשו לאחרים ואם אחרים מוטין לא תקבלו בשלום:

עניני קדושה ופרישות

למשה בידבר אל כל עדת בני ישראל המלות הללו, שהיה מפני שהכינם כזה לכבוד הבריות שבשבשה בתקפי, וכל להזהירם על המלות בכלל שיעמדו אותם לא מפני שיחייב אותם הבטל המנוחי אלא מפני עלות הכם הבם, ולכך התחיל בכבוד אב ואם שהיא המעולה שבמעולות בני אדם, ואח"כ אמר אל תפנו אל אלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם שיעמדו המלות בעבור שהוא יתברך לוה בשם:

ליקוטים על התורה

זאָלט הייטן מיינע שבתים. וואס גיהערן די שבתים הייטן צו די טורה פון פאטער אונד מוטער. צו זאגען אונז אויב דער פאטער אונד מוטער ווילין זאגין צום קינד ער זאל פאלגין וואס זיי זאגין אונד ער זאל ניט פאלגין וואס נאט זאגט ווייל זיי זענען צוויי שותפים אונד נאט איז נאר איין שותף. דריבער זאגט נאט איר זאלט הייטן מיינע שבתים, פאר וואס הייט מען שבת ווייל שבת וויזט אז נאט האט בשאפין די וועלט אין זעקס טעג אונד שבת האט ער גערוהט אז נאט בשאפין

פירוש להורה אלהים

מיט דיין פאטער אונד מוטער זענט איר אלע חייב מיר כבוד צו געבין אונד מיך צו הערין דרום זאלסטו זיי ניט פאלגין איין עבירה צו טואן:

(ד) אל תפנו איר זאלט זיך ניט קערין צו דיא צורות פון כוכבים ומזלות צו דינען זיי וואלדי אויך זאלט איר ניט מאכין געצין בילדער צו אנדערע אונד אנדערע זאלין ניט מאכין צו אייך אני יי אייך בין אייער

משלי חכמים

האבען זיין פרנסה, זיי האבען אפגיערעט צווישען זיך זיי זאלין זיין אין וועג נאר איין יאהר, עגדע יאהר זאלין זיי צו זאמען קומען אויף דעם ארם אונד יעדער זאל וויזין זיין חכמה וואס ער האט געבריינגט, אזוי איז ביזען יעדר פון זיי איז גיפארין אין איין אנדער לאנד, יעדער האט גילערנט איין אנדער חכמה, אין ענדע יאהר זענען אלע דריי געקומען אין די געלבה שמאם, יעדער פון זיי האט גערוזען זיין חכמה וואס ער האט גילערינט, איינער האט געבריינגט אזוי אשפאקטיף וואס מען האט גיקענט ערהן וויים הונדערט מייל, דר אנדערר האט גיבריינגט אלופם־באלאן צו פליהען אין דר הייך הונדרט מייל אשעה, דער דריטער האט געבריינגט אזוי אעפיל, דער ריח פון דעם עפיל וועט שמעקען צו אים ווערט געזונד פון אלע קראנקהייטן, איצט איז געבליבען ביי זיי, זיי זאלען ביין אלע דריי אין דער וועלט זוכען פרנסה פון זייערע מאשינען, יעדער האט גענומען זיין מאשין אונד זענען גענאנגען, ווי זיי זענען געקומען אין וועג האבען זיי גיבלאנדזעט, אונד האבען ניט געוואסט וואס צו גיין. האט אייניער ארויס גענומען זיין שפאקטיף צוא עהרן ווייא ווייט זייא זענען פון אשטאם, דער ווייל האט ער דערזעהן די דערזידענט שטאט ווא דער קייזער וואהנט, אונד האט גיזעהן ווי דארטען איז אבריסער

מצות השם

(ד) [רינ] (לאו קכט) שלא לעבוד למי שעבודה כוכבים ולא בדבור ולא במחשבה שבתמר אל תפנו אל האלילים:

(שם) [ריד] (לאו קכד) שלא לעשות אלילים ואפילו למודד כוכבים שנא' ואלהי מסכה לא תעשו לכם:

אל תפנו אל האלילים וגו'. ודאם איז אמצות לא תעשה מען זאל זין ניט קערין צו דיא עבודה זרה פון די נעצין דינער, מען זאל ו כם טראכטין אונד ניט ביידין אונד ניט אקוק טאהן צוא עבודה זרה פון די נעצין דינער:

ואלהי מסכה לא תעשו לכם. ודאם איז אמצות לא תעשה מען מען זאל ניט מאכין אבילד אפילו פאר אנגעצין דינער ער זאל דינען צו דעם בילד:

ה וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה
לְרִצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ: ו בְּיוֹם זִבְחֲכֶם

אֶלְהָכוֹן: ה וַאֲרֵי תִכְסוּן
נִכְסַת קֻדְשִׁין קֳדָם יְיָ
לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְסוּנִיהּ:
ו בְּיוֹמָא דְּיַתְּבֶכֶם יִתְאֲכֵל

ת"א לרצונכם תזבחוהו. זבחים מז מנחות קי חולין יג כט: ביום זבחכם יאכל. פסחים נ מגילה כ:

רשב"ם

(ה) לרצנכם. שיהא תמימים לסמיכה ולכל משפטיו של קרבן וכמו שמפרש והולך:

שפתי חכמים

לעם לא מקשה רש"י נמי וגם תעשו לאחרים. דאם אין מהוכן דלא מעמע מלא יהי' לך מלא אם עושה הוא לו אחרי' לו שאסור לקיימו אבל שהוא לא יעשה לאחרים לא משמע מלך. וא"ם הוא"ל וכן הוא דלמא הוא מיהר לעשות לאחרים דדוקא כתיב לא תעשו לכם. וי"ל הוא"ל ומרבינן מלך לא אלך ולא אל אחריב ע"כ לכם דכתיב כאן לא קאי אלא תעשו דאם אל אחרים נמי אסור לך ולריך לאחלק הפסוק וא"כ לא תעשו ע"כ לא תעשו לאחרי' משמע. מכלי"ן: ע ל"ל במתפסק בדבר אחר ולא אחיתיב לידו כגון אזרק סכין בכותל לנועלו וכזריקה נאמתפס הכאמתפס בלא כוונה:

בעל הטורים

ה' אלהיכם. וסמיך ליה וכי תזבחו אלרון לזבוח לה': ה) הזבחהו אחר וי"ו אלא יהיו אנים מוחטים זבח אחד:

רש"י

לך לא אלך ולא אל אחרים: (ה) וכי תזבחו וגו'. לא אחרה פרשה זו אלא ללמד אלא אחת תהא זביחתן אלא ע"מ להאכל כתוך הזמן הזה שאם לקבוע להם זמן אכילה הרי כבר נאמר (ויקרא ז) ואם נדר או נדבה זבח קרבנו וגו': לרצנכם תזבחהו. תחלת זביחתו תהא ע"מ נחת רוח שיהא לכם לרצון שאם תחשבו עליו מחשבת פסול לא ירצה עליכם לפני: לרצנכם. אנפיי"לימנטו. זהו לפי פשוטו. ורבותינו למדו (חולין יג) מכאן למתעסק בקדשי' ע שפסול כשתזבחוהו תשחטוהו ע"מ זמו זה שקבעתי לכם כבר:

עניני מתנות עניים

(ה) וכי תזבחו זבח שלמים וגו' וגו'. אם יהיה כל עבודתכם לשם השם לא תחפלו ולא תלטרכו להביא קרבנות חטאת ואשמות רק כאשר תזבחו איזה קרבן יהיה שלמים, ורק לרצונכם תזבחו אותו, אבי מיני מעוה לכם שתזבחו אף שלמים, רק אם תרצו לזבוח זבחי שלמים תוכלו לזבוח, ואף שהזבחי שלמים הוא לרצונכם מ"מ יש בו קדושת קרבן, מ"ב נתתי זמן לאכילתו שני ימים, ואם יאחר מאכילה זה פגול הוא לא יאכל, ומצות השלמים היא מ"ב מצות לדקה, כי בעת כל זמן שהיא אוכל ומיהו לאכול שור שלם בשני ימים, מסתמא יזמין אנו איזה אנשים ויחומים שיאכלו אתו. מ"ב יהיה לרצון לפני הקב"ה כאילו הקריב כל הבשר על מזבח ה', ולא מבשר זבח שלמים לבד יתן לעניים, רק אף בקונכם את קניכם לא תאכלו אמת שדך לבלוד ונקב קניכם לא תאכלו ואם תחולל ודרס כרמך לא תאכלו אותם, והאי לעני ולגר תעזוב אותם קאי על שלמים ומאה ונקב ומוללים ודרס, שהמיקר מכל אלה שמעניים יאכו מהם, ולא תעשה כל זה מלר הרחמנות, כי ירך לבבך, ואחמר איך אוכל בשר לבדי ולבלוד שדי וכרמי לי לבדי ולרש אין כל, ולמען יהיה לבבך טוב עליך, מ"ב אתן לעניים אלקים כדי שתאכל אתה את כל בשרותה אלה, לא זהו עוכד ה' רק אמר הקב"ה אל כל מלות אלה אני ה' אלהיכם, בשם מצות ה' תעשה כל זאת ואתן לעני אלקי אתה אני ה' אלהי בלבם אלהיך ואלהי אבי, ואלהי העני הוא אלהך, וכך אלקי אבי, שאלך יהיה כך וכך, ולעני יהיה כך וכך, ומדוע ככה אלקתי אין לך עשה בנשמרות אלא אתה אתן לעני אנשי לשנאם אוכן אשר יש להעני עמך:

פירוש לתורת אלהים

נאם: (ה) וְכִי תִזְבְּחוּ אוג וֶוען איהר וֶועט שֶׁעכְטֶן אַשֶׁעבְטוּנג פּוּן שְׁלָמִים צוּ נאם לְרְצוֹנְכֶם זָאלט איר שֶׁעכְטֶן עס זָאל אַייך זַיין לְרָצוֹן פאַר מיר כְּלוֹמַר איהר זָאלט גיט טְרַאכְטֶן בְּשֶׁעת שֶׁעכְטֶן אַיין מַחֲשָׁבָה פְּסוּלָה וְוָארום אז איהר וֶועט יוא הָאבֶּן אַמַחֲשָׁבָה פְּסוּלָה וֶועט אייך דֵער קָרְבָּן גיט בְּווילִיגען פאַר מיר: (ו) בְּיוֹם דֵער שְׁלָמִים זָאל גֶעשְׁאכְטֶן וֶוערין אויף דֶעם הִנַּאי אז עס

ליקוטים עד התורה

דיא וועלט האט דאך נאם בשאפן דעם ערשטען מענש. זינטן דאך אלע מענשן קינדער פון נאם איז דאך דער פאטער אוג די מוטער אויך קינדער פון נאם. מחזין זיי דאך אויך פאלגין נאם. אז נאם הם גיבאטין אויף אמצוה. איז דר פאטער אוג די מוטער אוג דער קינד מחויב צו טאהן די מצוה. ווייל אלע צו אמען ווערין בערופען דיקינדר פון נאם: ולא

משלי חכמים

נעבען צום בעלוינונג, פון בעלט גינבען שמועסטם מען נישט, איך וועל אייך בעזאגען איר זאלט האבען פרנסה אזוי לאנג איר וועט לעבען, איך וויל אייך אבער געבין מיין מאכט אז איר זוא געבען, קליבט אייך אוים צו וועלכען פון אייך זאל זיא געבען, איז גיוואהרען צווישען זיי אקריב, דער ערשטער האט ביזאגט ווען איך וואלט נים דערזעהן מיט מיין שמאקטיף אז דעם מלך, אוג דעם בשיל. אוג דעם בראנק, פון וואגען וואלט איר געוואסט. דריבער בין איך דר עיקר פון דעם מלך. מאכטער געזונד ווערין קומט מיר דעם מלך. מאכטער פאר אנוייב, דער אנדערער האט ביזאגט ווען נ מיין לופט באלאן ווי אזי וואלט מען געקומען צום מלך, בין איך דער עיקר פון דעם מלך. מאכטער געזונד ווערין, קומט מיר דעם מלך. מאכטער פאר אנוייב, דער דריטער האט ביזאגט ווען נים מיין בשיל וואלט דאך דעם מלך. מאכטער נים געזונד גיווארין קומט מיר דעם מלך. מאכטער פאר אנוייב, איז מען גיקומען פרעגען דעם מלך. מאכטער וואס זיא וועט זאגין ווער זאל

יפה תואר

זיין איר מאן. האט זיא גיזאגט גירעכט ווייגען אלע דריי. מיין רפואה איז געקומען דורך אלע דריי. איינער אן דעם אנדערן האט נים גיקונט הילפען. דאס איז אלץ אז מיר ווערין קומט מיר דעם מלך. מאכטער פאר אנוייב. אבר אז מיר ווערין שמועסטן פון די איצטדיגע היילונג מיינע. דער נמשל איז עדער ווערין שמועסטן פון דיי ווייסר דארף מען שוין נים דעם שפאקטיף אוג מען דארף שוין נים דעם לופט באלאן מען דארף נאר דעם בשיל. אוג דעם בשיל דארף איך אלע מאג. ווייל איך בין שוואך. אוג איך קען עסטערס קראנק ווערין. דריבער דעם מינטש מיט דעם בשיל קען איך נים אויסקלאזין פון זיך אוג מיט אים מוז איך תשובה האבין. דער נמשל איז עדער מענטש איז גיבארין ביזואהרין פון דריי שופטין. הקדוש ברוך הוא אוג פאטער אוג מוטער. איצט לאמיר זעהן ווען מענטן דארף דער מענטש בעסער פאלגין. דעם פאטער אוג מוטער אדער הקדוש ברוך הוא. אמת אלע דריי זענן גלייכע שופטין אן איינעם פון דיי דריי וואלט דער מענטש נים גיקומען גיבארין ווערין. מיר ווערין אבער נים שמועסטי פון וואס עס

יֹאכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף׃

וּמִיּוֹמָא דְּבָתְרוֹהִי וּדְיִשְׁתָּאַר עַד יוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקַד׃

ת"א והנותר עד יום. וכתיב לו: השלישי. זכתיב כתב כמ:

משלי חכמים

איז גיזען, מיר וועלן שמעסין פון וואס עס וועט זיין, אז דאס קינד איז שוין דא אויף דער וועלט. אפילו וויסן ער איז נאך קליין קען ער אויסקומען אן זיין פאטער אוז מוטער. ווייסן קען ער פון איין אנדערע אשה אויך, אויף נעאדערוועט קען ער וועדען פון אנדערע מענטשין אויך, אוז אז ער ווערט. דרייסען טאג באיש ישרף: פירוש להורת אלהים זאל גיגעסין ווערין דעם טאג וום ווערט גישאכטין וממחרת אוז קארגין כלומר עס זאל גיגעסין ווערין צוויי טאג והניותר אוז דם וום בלייבט איבר אוף דעם דריטען טאג באש ישרף:

פירוש להורת אלהים

שוין גרוים דארף ער קיינעם נים, אבער צו הקדוש ברוך הוא דארף ער אייביג אן קומען. מיט לעבין מיט געזונד מיט פרנסה. פארשטייען מיר ווענען מוז דער מענטש פאלגען. צו זיין פאטער אוז מוטער. דריבער זאגט די תורה עדער מענטש זאל מורא האבין פאר זיין פאטער. יעדער מענטש דארף געבען כבוד צו זיין פאטער אוז מוטער. דאס איז נאר אז די פאטער אוז מוטער זאגען צום קינד אזעלכע זאכין וואס איז נים דערגעגען די גבאים פון גאט. אבער אז דער פאטער אוז מוטער זאגין אנדערש ווי גאט זאגט מוז מען פאלגין ווי גאט זאגט:

מצות השם

(ה) [רשין] (לאו קכ) אלה לאכול המותר עון הקדשים החל זמן המוגבל לאכילתם שנאמר והנותר עד יום השלישי באש ישרף וגו' ואוכליו שונו לכל יגו':

(ה) אשר תרתי. לשון מחיי בתפלה הנה דמו הכיני כמנע מי לחי לם לחיות בדרש לכם לקבל תפילתכם: (ג) התשפוט. הלם תתוקה עמהם להודיעם שהדין עמדי זלת עכה הודיעם גם תיעבות אבותם עם מה שהוסיפו המה: (ד) ביום בחרי בישראל. אחר בחרתי בישראל בהיותם בעבדים: ואשא ידי. אז נשאתי ידי בשבועה לאבותיהם מעם: ואודע להם. ובודעתי להם שאמר בהבלאת שבועתי על אברהם ובאתאי ידי בשבועה לאמר לזרע אברהם: (ה) מארץ אשר תרתי. ר"ל מארץ אחרת לאמרתי לזרע אברהם: (ו) ביום ההוא. ר"ל בו ביום שנשבעתי להם בארץ לאמרתי ומצאתי אז שנשבעתי להודיעם מעלרכת הבמים ובריהם בל מעלה: (ז) ואמר אליהם. אל ידי אמרתי אותה להם בסיני זכת מלה ודבר ובזה הנשמרתם בכל המלות: (ו) ואמר אליהם. אל ידי אמרתי

נביאים יחזקאל כ

להמשיך מנ"ה רז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וַהֲוָה פַּתְגַם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ ב בַּר אָדָם אִתְנַבֵּי לְסָבֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן כְּדֵנָן אָמַר יְיָ אֱלָהִים הַלְמִתְבַּע אוֹלְפָן מִן קֳדָמַי אַתּוּן אָתְּן קָיְמִין אֲנָא אִם אִשְׁתְּאַל לְכוֹן בְּמֵימְרִי אָמַר יְיָ אֱלָהִים׃ ג הֲתוּכַח יָתְהוֹן הֲתוּכַח בַּר אָדָם יָת תּוֹעֲבַת אֲבָהָתְהוֹן הוֹדַעְינוּן׃ ד וְתֵימַר לְהוֹן כְּדֵנָן אָמַר יְיָ אֱלָהִים בְּיוֹמָא דְּאִתְרְעֵיתִי בְּיִשְׂרָאֵל וְקַיְּימִית לְהוֹן בְּמֵימְרִי לְזַרְעָא דְּבֵית יַעֲקֹב וְאִתְגְּלֵיתִי לְמִפְּרַקְהוֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם וְקַיְּימִית לְהוֹן בְּמֵימְרִי לְמֵימַר אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן׃ ה בְּיוֹמָא הַהוּא קַיְּימִית לְהוֹן בְּמֵימְרִי לְאַפְּקוּתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם לְאַרְעָא דִּיהַבִית לְהוֹן עַבְדָּא חָלֶב וּדְבַשׁ תּוּשְׁבְּחָא הִיא לְכָל מְדִינָתָא׃ ו וַאֲמַרִית לְהוֹן גְּבַר יָת שִׁקּוּצוֹהִי

א וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב בֶּן־אָדָם דַּבֵּר אֶת־זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַלְדָרֹשׁ אֹתִי אַתֶּם בָּאִים חַי־אָנִי אִם־אִדָּרֵשׁ לָכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ ג הֲתִשְׁפֹּט אֹתָם הֲתִשְׁפּוֹט בֶּן־אָדָם אֶת־תּוֹעֵבוֹת אֲבוֹתָם הוֹדִיעֵם׃ ד וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם בְּחֳרִי בְּיִשְׂרָאֵל וָאֶשָּׂא יָדִי לְזֶרַע בֵּית יַעֲקֹב וָאִוָּדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וָאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ה בַּיּוֹם הַהוּא נִשְׂאֹתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ אֲשֶׁר־תַּרְתִּי לָהֶם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ ו וָאֹמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שִׁקּוּצֵי

רש"י

(ג) התשפוט אותם. ל' ויכוח: (ה) אשר תרתי. לשון מחיי בתפלה הנה בחמר הלם בחתם נדרוש לכם לקבל תפילתכם: (ג) התשפוט. הלם תתוקה עמהם להודיעם שהדין עמדי זלת עכה הודיעם גם תיעבות אבותם עם מה שהוסיפו המה: (ד) ביום בחרי בישראל. אחר בחרתי בישראל בהיותם בעבדים: ואשא ידי. אז נשאתי ידי בשבועה לאבותיהם מעם: ואודע להם. ובודעתי להם שאמר בהבלאת שבועתי על אברהם ובאתאי ידי בשבועה לאמר לזרע אברהם: (ה) מארץ אשר תרתי. ר"ל מארץ אחרת לאמרתי לזרע אברהם: (ו) ביום ההוא. ר"ל בו ביום שנשבעתי להם בארץ לאמרתי ומצאתי אז שנשבעתי להודיעם מעלרכת הבמים ובריהם בל מעלה: (ז) ואמר אליהם. אל ידי אמרתי אותה להם בסיני זכת מלה ודבר ובזה הנשמרתם בכל המלות: (ו) ואמר אליהם. אל ידי אמרתי

מצודת דוד

עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אַל־תִּטַּמָּאוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

אַרְחִיקוּ מִקֳּבֵל עֵינוֹהִי וּבְפוּלְחַן טָעֲוָת מִצְרָאֵי לָא תִסְתָּאֲבוּן אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן׃

מצודת דוד

אמרתי אליהם כל איש השליכו השקוץ והתעוב שעיניו מרמזי לו כי העין הוא מלכוד לעבירה: וגלולי. בעכו"ם של מלכים אל תטמאו ללכת אחריהם: אני ה' אלהיכם. כלומר ואיך מ"ל אתליכו אותי בעכו"ם:

דעם פירוש עברי טייטש נעפינט מען ביא דער העבורה פון דער וואך.

כתובים משלי כו

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א הַדֶּלֶת תִּסּוֹב עַל־צִירָהּ וְעָצֵל עַל־מִטָּתוֹ׃ ב טָמֵן עָצֵל יָדוֹ בַּצְּלַחַת נִלְאָה לַהֲשִׁיבָהּ אֶל־פִּיו׃ ג חָכָם עָצֵל בְּעֵינָיו מִשִּׁבְעָה מְשִׁיבֵי טָעַם׃ ד מַחֲזִיק בְּאָזְנֵי־כֶלֶב עֹבֵר מִתְעַבֵּר עַל־רִיב לֹא־לוֹ׃ ה כְּמִתְהַלֵּהַּ הַיֹּרֶה זִקִּים חִצִּים וָמָוֶת׃ ו כֵּן־אִישׁ רִמָּה אֶת־רֵעֵהוּ וְאָמַר הֲלֹא־מְשַׂחֵק אָנִי׃

א דַּיְתָא הַרְעָא דְמִכְרָךְ עַל צִירְתָהּ הֵיכְנָא עַצְלָא עַל עַרְסָהּ׃ ב עַצְלָא מַטְשֵׁי אִידֵיהּ בְּשִׁחֲתָא לָעֵי דְנֶהֱפְכֵיהּ לְפוּמֵהּ׃ ג עַצְלָא חַכִּים בְּעֵינוֹי טָב מִן שׁוּבְעָא יַהֲבֵי טַעֲמָא׃ ד דְלָבֵד בְּאוּרְנוֹי דְכַלְבָּא נָצִי וּמְתַגְּצִי עַל דִּינָא דְלָא דִילֵיהּ׃ ה אֵיךְ הוּא דְמִתַּחַת פָּשַׁט גִּירֵי שְׁנוּגֵי דְמוֹתָא׃ ו הֵיכְנָא גַּבְרָא דְמַרְמֵיהּ בְּחַבְרֵיהּ וְאָמַר מָנַחְנָא נַחְכֵּית׃

מצודת דוד

(א) הדלת. כמו הדלת תסבב עצמה על הציר הנה והנה וגם הלא ממנה כן העצל יתהפך על מטתו ולא יקום: (ב) טמן. הוא העצל יתעצל במלאכה וכל היום עוסק במלאכה בידיו ומתוכים בצלחת לקנח התבשיל המתדבק בו והכה לפומו יכי' נלאה ועוד להשיב ידו אל פיו להשים בה המאכל והוא מעין מליצה לו' היתפל לחמו וכאלו נלאה להשים המאכל אל פיו: (ג) חכם עצל. העצל הוא חכם בעיני עצמו יותר משבעה רואי שני המלך היושבים להשיב טעם על כל אשר ישאלוהו כי בעבור העצלות יתחלש למליצה טעם על ביטול המלאכה: (ד) מחזיק. כמו המוחזק במאזני כלב הנה הוא נרגש לעצמו נשיכת הכלב כן המתמלא עברה ועשה להתעבר ולכעוס על ריב שאין נוגע אליו כי כאשר יוזק בדבר מזה הוא נרגש לעצמו: (ה) כמתהלהל. כמו המתיירא ומחזיק נגולים של אש המכבים עצם יבואו אל מי שזקוקים ולא יזיקו אותו הנם עכ"ז לא יגע לריק כי כוונתו לאמון ידו לזרוק בו חצים ודברים המעוררים: (ו) כן איש. כן המרמה את רעהו ואמר יכאב ולאמר יכאב בדבר שיש לו הלא לשחוק עשיתי וכוונתי היתה לגלות לך הנה ידוע מדע שלא כן הוא ואסתר ממנו כי דעתו לרמות כאשר יעלה ידו:

רש"י

(ב) בצלחת. כיורה חמה טומן מפני הקור: (ג) משיבי טעם. מחכמים: (ד) מחזיק באזני כלב. כן מתעבר על ריבו: (ה) כמהלהלה. כמתיגע לירות זיקים של אש: (ו) כן איש רמה. שמפתה את רעהו לדבר עבירה וכשחברו מרגיש שהוא מתעה אותו אומר משחק אני:

פירוש עברי טייטש

ג) הַדֶּלֶת תִּסּוֹב עַל צִירָהּ אַזוי וויא דיא טיר דרייט זיך הין אוּנ צוריק אויף איר ריגעל ווען מען מאכט איהר אויף אָדער צו וְעָצֵל עַל מִטָּתוֹ אַזוי דר פוילער דרייט זיך הין אוּנ צוריק אויף זיין בעט אוּנ פוילט זיך אויף צו הייבין פון איהר: (ב) טָמֵן עָצֵל יָדוֹ בַּצְּלַחַת דער פוילער באהאלט שטענדיג זיינע הענט איינע אין דיא אנדערע פאר דער קעלט, אָדער ער האלט זיי אין אנוארעמען קעסיל נִלְאָה לַהֲשִׁיבָהּ אֶל פִּיו ער איז אפילו מיד ער זאל זיי ארויס נעמען צו אומקערין דאס עסין אין זיין מויל, אוּנ ליידט בעסער הונגער אוּנ וויל ניט ארבייטען: (ג) חָכָם עָצֵל בְּעֵינָיו דער פוילער איז בי זיך קלוג אין זיינע אויגען מִשִּׁבְעָה מְשִׁיבֵי טָעַם מעהר פון דיא זיבען קלוגע ווס זיצען שטענדיג ביי דעם מלך אוּנ דארפין אויף יעדער זאך זאגין אמעם פאר וואס דארף מען אזוי אָדער אזוי טאהן, געפינט נאך דער פוילער מעהר טעם פאר וואס מען דארף מזיק זיין אין אַ גילעכטער אויף:

ד) מַחֲזִיק בְּאָזְנֵי כֶלֶב עוֹבֵר מִתְעַבֵּר עַל רִיב לֹא לוֹ אזוי ווערין אין צעם אוּנ קריגען זיך אזוי אקריג וואס גיהער ניט צו איהם קען ער נאך ניזוק ווערין פון זיך וואס ער כעסט זיך אָדער פון יענעם וואס ער קריגט זיך מיט איהם: (ה) כְּמִתְהַלֵּהַּ הַיֹּרֶה זִקִּים חִצִּים וָמָוֶת אזוי וויא דער וואס מירט זיך צו וארפען מיט אַ שלייער שטייגער קען דאך זיין ער זאל וואַרפין מיט דעם זעלבין שלייער פיילין וואס טייטין יענעם, דארפסטו זיך היטען: (ו) כֵּן אִישׁ רִמָּה אֶת רֵעֵהוּ אזוי אוּנ זעהסט אז אמענטש נארט זיין חבר ואמר הֲלֹא מְשַׂחֵק אָנִי אוּנ זאגט איך טוה דאס נאר פאר אגילעכטער, דארפסט דו זיך פאר אזויא אמענטש היטען וואַרום ער קען מזיק זיין אין אַ גילעכטער אויף:

איזהו ערים. שנותנים לו עבודתו ד"ח כעבודת הכרם אפ"פ שאינה אלא שורה אחת. וערים הוא שמסרגים קנים כמו ערש כדרך שמסרגים את המיטות ומדלין עליה שריגי הגפנים ואליבא דב"ה קבעי דאמרי לעיל בפרק ד' אינו כרם עד שיהיו שם כ' שורות וכערים מודו דבשורה אחת נמי הוי כרם: מן הגדר ולשדה. כגון אם היו הגפנים נטועים למזרחה של גדר והזמורות עולים על הגדר אם בא לזרוע למערבה של גדר (ה) אין מונין ד"ח משיקרן של גפנים שהם להלאה מן הגדר אלא צריך להרחיק ד"ח מן הגדר שבריגי הגפנים מודלות עליו וזו מקולי כ"ם וחומרי כ"ה: מועים כל האומרים כן. לעולם לא אמרו כ"ה דערים של שורה אחת של גפנים כרם להצריכה שיתחיקו ממנה לשדה ד"ח ולא הוזכר דין ד"ח בערים אלא לענין זה שאם יש ד"ח משיקר גפנים לגדר שהן מודלות עליה נותנין לו אח

(ה) וגם הכ"מ במכוכו כ' כן. והקשה הלחב"ד דלמאי לריך הלמקה מאמוכי סכוכל מסלי הכוכל בין הגפנים והזלנו. וקי' הכ"מ דשאני הכא בהגפנים עכוסים על הכוכל חזר הגדר להיות כאלו הוא עיקר הגפנים: (ב) ולעיל כ' הלין הגכה כל"ו וכ"כ בשם ז' הלקמן: [6] המדרגה. וז"ל

כלי המלמי דמסר דמלכות דיליה אלף למד אלף למד

איזהו ערים הנוטע שורה של חמש גפנים בצד הגדר שהוא גבוה י' טפחים או בצד חריץ שהוא עמוק י' טפחים ורחב ד' נותנין לו עבודתו ארבע אמות. בש"א מודדין ארבע אמות מעיקר הגפנים לשדה ובית הלל אומרים מן הגדר לשדה א"ר יוחנן בן נורי טועין כל האומרים כן אלא אם יש שם ד' אמות מעיקר גפנים ולגדר נותנין לו את עבודתו וזורע את המותר וכמה הוא עבודת הגפן ששה טפחים לכל רוח רע"א שלשה: (ב) ערים שהוא יוצא מן [ה] המדרגה ר"א בן יעקב אומר אם עומד בארץ ובוצר את כולו ה"ז אוסר ארבע

עבודתו ו"מ כמו שנותנים לגפן יחידית: וזורע את המותר. עד הגדר ואם אין ד"ח מעיקר הגפנים עד הגדר לא יביא זרע לשם מידי דהוה לגפן שהיא נטועה בגת לו בנקב דאמר רבי יוסי בפרקין לעיל אם אין שם ד"ח לא יביא זרע לשם ורבי יוחנן בן נורי ורבי יוסי אמרו דבר אחד (ב) והכי מפורש בהדיא בירושל': ר"ע אומר שלשה. טפחים היא עבודת גפן יחידית. ואין הלכה כר"ע: (ב) מן המדרגה. מתל גבוה עשוי כעין המדרגה: אם. כשהוא עומד למטה בארץ יכול ללקט העליונים התלוין בערים רואים את כל הערים כאלו הוא מקוס עיקר הגפנים ושרשן ואוסר ד"ח בשדה לכל רוח משפת הערים ולחוץ ולוקח לכתחלה הוא לאחור לזרוע אבל אינו מקדש אלא ששה טפחים מידי דהוי אמותר פסקי ערים לקמן בפרק ז':

פרק ו א איזהו ערים הנוטע שורה של חמש גפנים בצד הגדר שהוא גבוה עשרה טפחים או בצד חריץ שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ד' ארבעה נותנין לו עבודתו ד' אמות דער דין איז אז מען וויל זייען תבואה מוז מען דער ווייטערין די תבואה פון אנווייגנארטין פיר איילין. און אנווייגנארטין הייסט אז עס איז געפלאנצט פינף ווייגשטאקין אין צוויי שורות, אבר אז עס איז נאר געפלאנצט איין שורה הייסט עס נים אנווייגנארטין און מען דארף נאר דערווייטערין די תבואה פון ווייגשטאקין זעקס טפחים. זאגט דיא משנה אוב ער האט געמאכט די שורה ווייגשטאקין אזו ווי אערים דארף מען דרווייטרין דיא תבואה פון ערים פיר איילען, און וואס הייסט איין ערים אז ער פלאנצט פינף ווייגשטאקין אין איין שורה בייא אנואנט וואס ער איז הוך צעהן טפחים אדער בייא איין חריץ (אגראבן) וואס ער איז טיף צעהן טפחים און ברייט פיר טפחים אוב אויך דעם וואנט אדער אויך דעם חריץ האט ער אוים געפראבטען ביז שטעקלאך אזוי ווי מען פלעכט אום אבעט, (ערים איז טייטש אבעט) און אויבען האט ער ארויף גיצוגין דיא צווייגען פון דיא ווין שטאקין, דארף מען דערווייטערין פיר איילען און דער נאך זייען תבואה בית שמאי אומרים מודדין ד' אמות מעיקר הגפנים לשדה בית שמאי זאגען אויב ער וויל זייען תבואה פון דער אנדערער זייט וואנט, רהיינו דיא ווייגשטאקין זענין געפלאנצט אין נרום זייט פון וואנט און דיא צווייגין גייען ארויף אויף דעם וואנט און ער וויל זייען אין צפון זייט, מעסט ער דיא פיר איילען פון דיא ווייגשטאקין ביית הלל אומרים מן הגדר לשדה און בית הלל זאגען ער מעסט דיא פיר איילען פון וואנט. נאך ביה שמאי דארף ער זיך ווייניגער דער ווייטערין פון וואנט וויא נאך בית הלל אמר רבי יוחנן בן נורי טועים כל האומרים כן האט רבי יוחנן בן נורי געזאגט דיא וואס זאגען אז פון אערים זאל מען דערווייטערין דיא תבואה פיר איילען, ווענען זיך טועה אלא אם יש שם ארבע אמות בעקר גפנים ולגדר נותנין לו את עבודתו חוזר את המותר נאר וואס עס שטייט דער דין פון פיר איילען בייא איין ערים, דאס איז צוא איין אנדער דין, אויב עס איז דא פיר איילען פון דיא ווייגשטאקין ביז צום וואנט וואס דיא צווייגען ליגען ארויף איהם, איז געגוג מען זאל דער ווייטערען זעקס טפחים פון דיא ווייגשטאקין און מען מעג זייען תבואה דיא איבערגיגע איילען ביז צום וואנט. און אויב עס איז ניטא פיר איילען פון דיא ווייגשטאקין ביז צום וואנט טאר מען נאר ניט זייען פון דיא ווייגשטאקין ביז צום וואנט ובמה היא עבודת הגפן ששה טפחים לכל רוח רבי עקיבא אומר שלשה וויא פיל ארט דארף מען ארום אנווייגשטאק אים צו בעארבייטען, זעקס טפחים אין אלע זייטען פון ווייגשטאק רבי עקיבא זאגט עס איז געגוג רדריא טפחים: ב ערים שהוא יוצא כן המדרגה רבי אליעזר בן יעקב אומר אם עומד בארץ ובוצר את כולו הרי זה אוסר ארבע אמות בשדה ואם לאו אינו אוסר אלא כנגדו ווען פינף ווייגשטאקין שטייען אויף

ואם לאו. שאינו יכול לנקות כל הענבים עד שיעלה במדרגה או כסולם אין אסור לזרוע אלא תחת הערים בלבד וחוזה לו מותר ואפי' בתוך ד"א של עיקר הגפנים של ערים הואיל ועומדים על המדרגה. וכן הלכה: אף הנוטע. שורה אחת בארץ ושורה אחת במדרגה בשתי שורות שצריך כדי שיתפשטו כרם והשתא לא מיירי בערים אלא בכל שורות של גפנים שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זכר: אם. המדרגה גבוה י'. אין ב' שורות מצטרפות להיות כרם אלא ארבע אמות בשדה ואם לאו אינו אוסר אלא כנגדו. ר' אליעזר אומר אף הנוטע אחת בארץ ואחת במדרגה אם גבוה מן הארץ י' טפחים אינה מצטרפת עמה ואם לאו הרי זו מצטרפת עמה: (ג) המדלה את הגפן על מקצת אפיפירות לא יביא זרע אל תחת המותר אם הביא לא קדש ואם הלך החדש אסור וכן המדלה על מקצת האילן סרק: (ד) המדלה את הגפן על מקצת אילן מאכל מותר להביא זרע אל תחת המותר ואם הלך החדש

הר"מ בתמורה פ"מ גפנים שהיו נטועים במדרגה גבוה והעלים שלהן יוצא ונוסכן על הגד': (ג) והטעם מדתנן ב"א אומר משמע שבא לתלות ומ"כ רשב"י לא ס"ל הכי ומשנת רשב"י קב וקי. שלל הר"מ בתמורה פסק כחוזים. חוי"ט: (ד) והיינו עלים אלא שהעליה והקיסם עצמם הן נקראין אפיפיריות.

אַבֶּערגֶעל וואס עֶר איז נִימאַכט אַזוי וויא טְרֶעפּ) אוּנ דיא צְווייגען זֶענען אַרויף נִיפְלאַכטֶען אויף שְׁטֶעקלאַך, וואנט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אויב אַז עֶר שְׁטֶיט אויף דֶער עֶרד קָען עֶר אַרום קְלוּבֶּען דיא ווייַן טְרויבֶּען פון אַלֶע צְווייגען, אֲסָרָה דֶער עָרים פִּיר איילֶען אין דֶער פֶעלד פון אַלֶע ווייטען מָען זָאל נִיט טָארען זַיינֶען תְּבוּאָה, וְוער עֶס וויל איצט זַיינֶען, אָבֶער צוּם פַאר בְּרֶענֶען דיא וואס איז שוין גֶעוואַכְסֶען (אַזוי וויא דֶער דִין איז בֵּיא כְּלָאַיִם) פַאר בְּרֶענֶנט מָען נאר דיא וואס הָאבֶּען גֶעוואַכְסֶען אין דיא זֶעקס טְפָחִים, וואַרום דֶער נאַנְצֶער עָרים איז גְלֵייך וויא דֶער עִיקָּר בּוּם, אוּנ אוּב עֶר קָען נִיט אֶפּ קְלוּבֶּען די ווייַן טְרויבֶּען סַיידֶען עֶר זָאל אַרויף גֵיין אויף דֶעם בֶּערגֶעל אֲדֶער אויף אֵלֶייטֶער, איז נִיט מֶער אָסוּר צוּא זַיינֶען נאר אונטֶער דֶעם עָרים אָבֶער נָאך דֶעם עָרים מֶעג מָען באַלד זַיינֶען, אֲפִילוּ עֶס איז נִימָא פִּיר איילֶען פון דֶעם אָרט וואס עֶר זַייט בֵּיז צוּ דיא ווייַנשְׁטָאקען מֶעג מָען אויך, ווייל דיא ווייַנשְׁטָאקען שְׁטֶיען אויף אַבֶּערגיל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַף הַנּוֹטֵעַ אַחַת בָּאָרֶץ וְאַחַת בַּמַּדְרֵגָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וואנט אַז אַיינֶער פְלַאנְצְט אַיין שׁוּרָה ווייַנשְׁטָאקען אויף דֶער עֶרד אוּנ אַיין שׁוּרָה ווייַנשְׁטָאקען אויף אַבֶּערגיל וואַרְצְט שְׁמוּעֶסְט מָען נִיט פון אַיין עָרים נאר פון דיא צְווייא שׁוּרוֹת וואס מָען זָארְף עֶס זָאל זַיין אַזוי גֶעוואַכְסֶען) אוּנ די ווייַנשְׁטָאקען שְׁטֶיען צְווייא גֶעגֶען צְווייא אוּנ אַיינֶער בֵּיי דֶעם עֶק אִם גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ עֲשָׂרָה טְפָחִים אֵינָהּ מִצְטָרֶפֶת עִמָּהּ וְאִם לֹא הֲרֵי זוּ מִצְטָרֶפֶת עִמָּהּ איז דֶער דִין אוּב דֶער בֶּערגיל איז הוּך פון דֶר עֶרד צֶעהן טְפָחִים בַּהֶעֶפְטִין זִיך נִיט די צְווייא שׁוּרוֹת ווייַנשְׁטָאקען אַיינֶע נִיט דיא אַנדֶערֶע איז דאס נִיט אַוויינְגאַרטִין נָאר וֶעגֶער שׁוּרָה ווייַנשְׁטָאקען ווֶערְט גֶרֶעכִינְט כְּאַזוּנְדֶער אוּנ מָען דאַרְף זִיך נָאר דֶער ווייַנגֶערען זֶעקס טְפָחִים פון יֶעדֶער שׁוּרָה, אוּנ אוּב דֶער בֶּערגיל איז נִיט הוּך וועגען דיא ווייַנשְׁטָאקען אוּנ דיא אַנדֶערֶע שׁוּרוֹת וואס מָען דאַרְף זִיך נָאר בֶּערֶנֶען דיא ווייַנשְׁטָאקען שְׁטֶיען אויף בֵּיידִי שׁוּרוֹת ווייַנשְׁטָאקען גֶרֶעכִינְט צוּ זַאמֶען אוּנ דאס הַיינְט אַוויינְגאַרטִין אוּנ מָען דאַרְף דֶער ווייַנגֶערען דאס פַארְוַיידונג פון דיא ווייַנשְׁטָאקען פִּיר איילֶען: ג הַמַּדְלֶה אֶת הַגֶּפֶן עַל מִקְצַת אֲפִיפִירוֹת לֹא יָבִיא זֶרַע אֶל תַּחַת הַמּוֹתָר, אִם הֵבִיא לֹא קֹדֶשׁ, וְאִם הָלַךְ הַחָדָשׁ אָסוּר וועגען איינֶר הַיינְט אויף די ווייַנשְׁטָאקען אוּנ לַיינְט זַיי אַרויף אויף שְׁטֶעקלאַך נִיפְלאַכטֶענֶע (וואס הַיינְט אַפִּיפִירוֹת) אוּנ דיא ווייַנשְׁטָאקען הָאבֶּען זִיך נִיט אוּיס גִילַיינְט אויף דיא נַאנְצֶע שְׁטֶעקלאַך נָאר עֶס איז גִיבְּלִיבֶּען אַבִּיסִיל פון דיא נִיפְלאַכטֶענֶע שְׁטֶעקלאַך אָן ווייַנשְׁטָאקען טָאר מָען נִיט זַיינֶען אֲפִילוּ אוּנטֶער די לַיידִיגֶע שְׁטֶעקלאַך, אוּנ אוּב עֶר הָאט גִיזַייט איז נִיט אָסוּר, אוּנ אוּב דֶער נָאך וויא עֶר הָאט גִיזַייט אוּנטֶער דיא לַיידִיגֶע זֶעגֶען דיא ווייַנשְׁטָאקען צוּ גִיוואַכְסֶען אוּנ הָאבֶּען זִיך פַאר שְׁפָּרֶייט אויף דיא נַאנְצֶע שְׁטֶעקלאַך, וֶענֶען דיא פַארְוַיידונג אָסוּר אוּב זַייא הָאבֶּען צוּ גִיוואַכְסֶען אַצְנוֹיא הוּנדֶערְט חֵלֶק נָאכדֶעם וויא דיא ווייַנשְׁטָאקען הָאבֶּען זִיך פַאר שְׁפָּרֶייט אִיבֶּער דיא שְׁטֶעקלאַך וְכֵן הַמַּדְלֶה עַל מִקְצַת אִילָן סָרָק אוּנ אַזוי איז דֶער דִין אַז עֶר לַיינְט אַרויף דיא ווייַנשְׁטָאקען אויף אַבּוּם וואס עֶס וואַקְסְט נִיט אויף אִים פֵּירוֹת, אוּנ די ווייַנשְׁטָאקען הָאבֶּן זִיך נָאר פַאר שְׁפָּרֶייט אַבִּיסִיל אויף דֶעם בּוּם מָאר מָען נִיט זַיינֶען אוּנטֶער דֶעם נַאנְצֶען בּוּם, וואַרום ווייל עֶס וואַקְסְט נִיט אוף דֶעם בּוּם איז דֶער בַּעַל הַבַּיִת מְבַטֵּל דֶעם בּוּם צוּם ווייַן שְׁטָאק הָאט דֶער בּוּם אויף דֶעם דִין אַזוי וויא דֶער ווייַן שְׁטָאק: ד הַמַּדְלֶה אֶת הַגֶּפֶן עַל

(ד) יחזירנו. למקום שהיה תחלה ויזרע המותר (ה): עזיז. שם מקום: אמר לו מותר. שאין חדש מבטל תאנתו מפני גפנו: בית המנגייה. שם מקום: סדן של שקמה. שורש של אילן שקמה והוא אילן תאנה הגדל ביערים זמותכין ממנו קורות לבנין: תחת קורה זו אסור והשאר מותר. שאני רואה כל קורה וקורה כאילן בפני עצמו (ו): (ה) הכל אילן סרק. דסבר ר"מ כל שאר אילנות חדש מבטל אגל גפנו ור"י סבר דכל מין שרגילין ליטע ממנו שדות שלמות חשובים הן ואין חדש מבטלן מפני גפנו והלכה כת"ק דאילן שאינו עושה פירות הוא דבטל לגבי גפן: (ו) פסקי ערים. מפרש לה ואזיל: ח' אמות ועוד. כלומר מוסיף עוד על ח' אמות דבר מועט והיא שבית אמה דהיינו טפח (ז): שחרב מאמצעו. כגון שנקצץ י"ח גפנים בלד הגדל והרב גפן האמצעי ונעשו שני עריסין שאין ערים פחות

כרש"ע: (ס) וכלך המדש דהכא לא הוי כמו סלך המדש דלעיל דהתם פי' בסלך של מה שנזרע בכר. ומיין תוי"ט: (ב) וסדן כו'. לעומר וזה הקורה מפל סדן של שקמה סיה וכש"ל בתוך סדן ופי' שקמה. עמ"ש מ"מ ס"ל ותוי"ט: (ו) כ"ש בתוספתא ומימא דבל"ז הכי אילן מאכל הוא ועוד אמה אסר כל הקורה ואולי כיון שהוא מדברית לא מסוב. ומהוי"ט דעת הר"מ: (ז) ל' הר"מ שיטור ספק

חכמים בכרם אין בהם ועוד. חוץ מפסקי ערים. אלו הן פסקי ערים. ערים שחרב באמצעו ונשתיירו בו חמש גפנים מכאן אם יש

יחזירנו. מעשה שהלך רבי יהושע אצל רבי ישמעאל לכפר עזיז והראהו גפן מודלה על מקצת תאנה אמר לו מה אני להביא זרע אל תחת המותר אמר לו מותר והעלהו משם לבית המנגייה והראהו גפן שהוא מודלה על מקצת הקורה [ב] וסדן של שקמה ובו קורות הרבה אמר לו תחת הקורה זו אסור והשאר מותר: (ה) איזה אילן סרק כל שאינו עושה פירות רבי מאיר אומר הכל אילן סרק חוץ מן הזית והתאנה רבי יוסי אומר כל שאין כמוהו נוטעין שדות שלמות הרי זה אילן סרק: (ו) פסקי ערים שמונה אמות ועוד. וכל מדות שאמרו

מִקְצַת אִילָן מַאֲכָל מוּתָּר לְהָבִיא זֶרַע אֶל תַּחַת הַמּוּתָּר וְאִם הָלַךְ הַחָדָשׁ יַחֲזִירֶנּוּ אֶבָּעֵר אַז אַיינֶער הַיבְּט אוֹיף דָעם וַיינְשְׁטָאק אוֹיף אַבּוּם וְוָאס וַואקְסט אוֹיף אִים פֵּירוֹת אוּנד דִיא צְוַוייגֶען לִיגֶען גִיט אוֹיף דָעם גַאנְצֶען בּוּם נָאר אוֹיף אַבִּיסִיל פוּן דָעם בּוּים מָעג מָען זַייגֶען הֲבוּאָה אוּנְטֶער דָעם בּוּים וואו דִיא צְוַוייגֶען זֶעגֶען גִיטָא וָארוּם אַבּוּם וָואס וַואקְסט אוֹיף אִים פֵּירוֹת אִיז אִים אַיין דָער בַּעַל הַבַּיִת גִיט מְבַטֵּל צוּם וַיינְשְׁטָאק, אוּנד אוֹיב דָר וַיינְשְׁטָאק אִיז צוּ גִיוַואקְסִין אוּנד הָאט זִיך פַאר שְׁפְּרֵייט אִיבֶּער דָעם גַאנְצֶען בּוּים מָעג עֶר אָפּ בַּייגֶען דָעם וַיינְשְׁטָאק פוּן בּוּים אוּנד זַייגֶען אוּנְטֶן מַעֲשֶׂה שֶׁהָלַךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֶצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לִכְפַר עַזִּיז וְהִרְאָהוּ גֶפֶן מוּדֶלֶה עַל מִקְצַת תְּאֵנָה אָמַר לוֹ מָה אֲנִי לְהָבִיא זֶרַע אֶל תַּחַת הַמּוּתָּר אָמַר לוֹ מוּתָּר עִם הָאֵט גִיטְרָאפִין רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִיז גִינַאנְגֶען צוּא ר' יִשְׁמָעֵאל אִין דָעם דָארְף עַזִּיז הָאט עֶר אִים גֶעוַוייזֶן אַז אַוַויין שְׁטָאק לִיגְט אוֹיף אַפַּייגֶען בּוּים, אוּנד גִיט אוֹיף דָעם גַאנְצֶען בּוּים נָאר אוֹיף אַבִּיסִיל פוּן דָעם בּוּים, הָאט עֶר בַּייא אִים גִיפְרָעגְט אוֹיב עֶר מָעג זַייגֶען אוּנְטֶער דָעם פַּייגֶען בּוּים אוֹיף דָעם אָרְט וואו דָער וַיינְשְׁטָאק אִיז גִישְׁטָא, הָאט עֶר אִים גִיגֶענְ־פָערְט מָען מָעג וְהֶעֱלָהוּ מִשָּׁם לְבֵית הַמְּנַגִּייָה וְהִרְאָהוּ גֶפֶן שֶׁהוּא מוּדֶלֶה עַל מִקְצַת הַקּוֹרָה וְסִדְּנוֹ שֶׁל שִׁקְמָה וּבוֹ קוֹרוֹת הַרְבֵּה נָאךְ דָעם הָאט עֶר אִים גִיבְּרַאכְט זַיין בֵּית הַמְּנַגִּייָה אוּנד הָאט אִים גֶעוַוייזֶן אַוַויין שְׁטָאק וואו לִיגְט אוֹיף וַואקְסִין גִיט אוֹיף דָעם גַאנְצֶען בּוּים נָאר אוֹיף אַבִּיסִיל פוּן בּוּים אוּנד אוֹיף אַשְׁטִיקִיל אָרְט פוּן בַּאלְקִין אוּנד דָער בַּאלְקִין אִיז פוּן אַוַוארְצֶעל פוּן אַפַּייגֶען בּוּם וָואס וַואקְסט אִין וַואלְד אוּנד עֶר אִיז גַאנְץ גְרַאבּ אוּנד מָען שְׁנַייט פוּן אִיהְם בַּאלְקִינְם אוּנד אִין דָעם וַוארְצֶעל זֶעגֶען גִיוַוען נָאךְ פִיל בַּאלְקִינְם אָמַר לוֹ תַּחַת הַקּוֹרָה זוּ אַסוּר וְהַשְּׁאָר מוּתָּר הָאט עֶר־

גֶעזָאגְט צוּ אִיהְם, אוּנְטֶער דָעם בַּאלְקֶען וָואס דָער וַיינְשְׁטָאק לִיגְט אוֹיף אִיהְם טָאר מָען גִיט זַייגֶען אוּנד אוּנְטֶער דִי אַיבְּרִיגֶע בַּאלְקִינְם מָעג מָען זַייגֶען: ה אֵיזֶהוּ אִילָן סָרָק כָּל שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה פֵּירוֹת וָאם הַייסְט אַלַיידִיגֶער בּוּים, וָואס עֶס וַואקְסְט גִיט פֵּירוֹת אוֹיף אִיהְם רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר הַכֹּל אִילָן סָרָק חוּץ מִן הַזַּיִת וְהַתְּאֵנָה רַבִּי מֵאִיר זָאגְט גֶעגֶען גֶענְוַיין שְׁטָאק הַייסְען אַלֶע בּוּיטֶער (אֲפִילוּ דִיא וָואס טְרָאגֶען פֵּירוֹת) לַיידִיגֶע, אוּנד מָען אִיז אַלֶע בּוּיטֶער מְבַטֵּל צוּם זַיין שְׁטָאק, נָאר הַזַּיִת (אַיין אֵיילְבִּירְט בּוּים) אוּנד אַפַּייגֶען בּוּים אִיז מָען גִיט מְבַטֵּל צוּם וַיין שְׁטָאק רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר כָּל שֶׁאֵין כְּמוֹהוּ נוֹטְעִין שָׂדוֹת שְׁלֵמוֹת הֲרֵי זֶה אִילָן סָרָק. רַבִּי יוֹסִי זָאגְט דִי בּוּיטֶער וָואס מָען פְּלַאנְצְט גִיט פוּן וַייא גַאנְצֶע פֶעלְדֶער זֶעגֶען גִיט טַייֶער בַּייא דָעם בַּעַל הַבַּיִת אוּנד עֶר אִיז וַייא מְבַטֵּל צוּם זַיין שְׁטָאק גְלַייךְ וַייא וַייא וָואלְטִין גִיוֶוען לַיידִיגֶע בּוּיטֶער, אוּנד דִי בּוּיטֶער וָואס מָען פְּלַאנְצְט פוּן זַיי גַאנְצֶע פֶעלְדֶער אִיז מָען זַיי גִיט מְבַטֵּל צוּם וַיינְשְׁטָאק: ו פִּסְקֵי עֲרִים שְׁמֹנֶה אַמּוֹת וְעוֹד דִי שְׁטִיקֶער פוּן אַיין עָרִים זֶעגֶען אַכְט אַיילֶען אוּנד נָאךְ אַזַעלְכְּסְטִיל אַיילְ דָאס אִיז אַמָּפָּה, וְכָל מִדּוֹת שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים בְּכֶרֶם אֵין בָּהֶם וְעוֹד חוּץ מִפִּסְקֵי עֲרִים אוּנד אַלֶע מַאסְען וָואס די חֲכָמִים הָאבְּין גֶיזָאגְט בַּיי אַנַוייזְ־נַארְטִין אִיז גִיטָא בַּייא עֶס זָאל זַיין מִיט נָאךְ אַבִּיסִיל מֶעהְר נָאר דִי מָאס אִיז פּוּנְקְט גְלַייךְ, נָאר בַּיי פִּסְקֵי עֲרִים הָאבְּין דִי חֲכָמִים גֶיזָאגְט עֶס זָאל זַיין אַבִּיסִיל מֶעהְר זַוי דִי מָאס אֵלּוּ הֵן פִּסְקֵי עֲרִיסִין שֶׁחָרַב מֵאֶמְצָעוֹ וְנִשְׁתַּיְּרוּ בּוֹ חָמֵשׁ גְּפָנִים מִכָּאן וְחָמֵשׁ גְּפָנִים מִכָּאן דָאס מַיינְט מָען פִּסְקֵי עֲרִים, אַיין עָרִים אִיז אַז מָען פְּלַאנְצְט פִּינְף וַיינְשְׁטָאקְן גֶעבְּין אַוַוארְט אוּנד מָען פְּלֶעגְט אוֹיס שְׁטֶעקְלַאךְ פוּן דִי וָואנְט בַּיי צוּ דִי וַיינְ־שְׁטָאקְן אוּנד מָען צִיהְט אַרוֹיף דִי וַיינְשְׁטָאקְן אוֹיף דִי שְׁטֶעקְלַאךְ, אוּנד אַז עֶר הָאט גִיפְּלַאנְצְט עֶלֶף

מה' נפנים: ח"א ועור נותנים לו עבודתו. לר' יוחנן בן נורי דלא הטיב ערים כרם נותן ששה עפחים לזה וששה עפחים לזה וזורע את המותר ולמאן דהטיב ליה כרם צריך שיתן ד"ח לזה וד"ח לזה ואינו יכול לזרוע אלא אותו ועוד. מיהו אפילו מאן דהטיב ערים כרם לאו לכל מילי מדלא בעי בספקי ערים ט"ז אמה כמו בקרמת הכרם ועוד דהזורע ד"ח בכרם מקדש והזורע מותר בספקי ערים ששה עפחים ואילך לא מקדש: (ז) ערים שהוא יוצא מן הכותל מתוך הקרן וכלה. כגון חמשה נפנים הנעוצים כלב גדר ואין מחזיקות את כל הגדר אלא ג' טרשים הקרן מזה ושתים טרשים הקרן השני מזה וכאמצע הכותל אין שם נפנים אלא בשני זויות הכותל עומדות: נותנים לו עבודתו. ששה עפחים מכאן וששה עפחים מכאן וזורע אחר הכותל ואע"פ שאין אורך הכותל ד"ח: רבי יוסי אומר אם אין שם ד"א כו'. רבי יוסי לטעמיה דאסר בפרקין דלעיל גבי גת ובקע אם אין שם ד"ח דוקא בגת ובקע שסתומים מד' רוחות הוא דמצריך ר' יוסי ד"ח אבל אצל שאינו מוקף מד' רוחות אימא לא ואי משמעינן בהא הו"א בהא מצריך רבי יוסי ד' אמות משום דיש כאן ה' נפנים בין שני הקרנות של כותל אבל גבי גת ובקע שאין שם אלא נפן יחידית אימא לא צריכא. ולעולא כתבנו דאין הלכה כרבי יוסי: (ח) קנים היוצאין מן הערים. שבולעין חוץ לסדר הערים: וחס עליהם לפוסקן. אלא הניחן שם מהמת שדעתו להדלות עליהן הנפן אלא מפני שחס עליהן בלבד: כנגדן מותר. לפי שאינו חשוכין מן הספיפירות הלכך מותר לזרוע תחתיהן ואם מחמת שדעתו להדלות עליהן החדש שילה על גבן שריני הנפן כשילמתו ויגדלו אסור: (ט) הפרח היוצא. מל' הפרחה הנפן כלומר מה שגדל מן הנפן יולא וטולע חוץ לערים:

שם ח' אמות לא יביא זרע לשם. ח' אמות ועוד נותנין לו כדי עבודתו וזורע את המותר: (ז) ערים שהוא יוצא מן הכותל מתוך הקרן וכלה נותנין לו עבודתו וזורע את המותר ר' יוסי אומר אם אין שם ד' אמות לא יביא זרע לשם: (ח) קנים היוצאים מן הערים וחס עליהן לפסקן כנגדן מותר עשאן כדי שיהלך עליהן החדש אסור: (ט) הפרח היוצא

המזכר בכל הש"ס וכן יהיה סדיעיל תמיד הוא ל' אלבעות בגדול אי שם בחלבע אסור תחת הגדול ושני הקטנים אין:

וויינשטאקין ביא די וואנט אוג העט אלע ווייני־שטאקין ארויף גיצויגען אויף דיא גיפלאכטענע שטעקלאך) אוג איין וויינשטאק דער מיטעלסטער איז חרוב גיוואָרין (מען האט אים ארויס גינומען) אוג עס איז גיבליבין פון דער ווייט פינף וויינשטאקין אוג פון דער ווייט פינף וויינשטאקין (צוויי ערים), אם יש שם שמונה אמות לא יביא זרע לשם איז דער דין, אויב אויף דעם ארט וואו דער וויינשטאק איז גישטאנען צוויישין די ביידע ערים וואס ער איז איצט ליידיג, איז דא אבט איילין. מאר מען נים ווייטען די ביידע ערים, שיונה אמות ויעד, נותנין לו כדי עבודתו וזורע את המותר אוג אויב עס איז דא אבט איילין מיט נאך אנעקסטעל איל, דארף מען לאזין צו יעדען ערים אלייריג ארט צום בעארבייטען ארום דעם ערים אוג די איבערגע מעג מען ווייען, אוג נאך ר' יוחנן בן נורי וואס ער זאגט אז איין ערים האט נים דעם רין ווי אנווינגארטין, לאזט ער אלייריגען ארט צו דעם ערים זעקס טפחים אוג צו דעם ערים זעקס טפחים. אוג די איבערגע פאר ווייט ער, אוג נאך דעם וואס זאגט אז איין ערים האט דעם רין וויא אנווינגארטין דארף ער לאזין צוא דעם ערים פיר איילין אוג צו דעם ערים פיר איילין אוג ער קען נאר ווייען דעם זעקסטיל איל וואס איז מער ווי די אבט איילין: ז ערים שהוא יוצא מן הכותל מתוך הקרן וכלה. נותנין לו עבודתו וזורע את המותר אז ער האט נים גיפלאנצט די פינף וויינשטאקין ביא דער וואנט איינס ביי דאס אנדערע, נאר באיי דעם עק וואנט האט ער גיפלאנצט דריי וויינשטאקין אוג ביי דעם אנדערען עק וואנט צוויי וויינשטאקין אוג אין מיטען איז די נאנצע וואנט ליידיג. דער ווייטערט ער זעקס טפחים פון די וויינשטאקין וואס שטייען ביי דעם עק וואנט אוג זעקס טפחים פון די וויינשטאקין וואס שטייען ביי דעם אנדערן עק וואנט אויב די וואנט איז גלייך) ביא דעם וויינשטאק צו מעסטין די ווערים וואס נאר פונקט

דעם עק וואנט אוג זעקס טפחים פון די וויינשטאקין וואס שטייען ביי דעם אנדערן עק וואנט אוג די נאנצע ליינג פון וואנט מעג ער ווייען, רבי יוסי זאגט אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם אויב עס איז נים ווייט פיר איילין פון די רריי וויינשטאקין ביז צו די צוויי וויינשטאקין טאר מען נים זייען ביא דער וואנט: ח הקנים היוצאים מן הערים וחס עליהן לפסקן, כנגדן מותר די שטעקלאך וואס ווייען פון איין ערים נאכדעם ווי די שטעקלאך זענען גיפלאכטין גיוואָרין ווייען ארויס שטיקער שטעקלאך וואס זיי זענען נים איין גיפלאכטען, איינער אשטיקיל ליינגער אוג איינער קירצער. אוג ער לאזט זיי איבער ווייל עס איז אים אשאד זיי אפ צו האקען, אוג ער מיינט נים טאמער ווילין די וויינשטאקין צוואקסין זאלין זיי זיך פאר שפרייטען אויף דיא שטיקער, מעג מען ווייען אונטער זיי, וארום זיי ווערין נים גירעכינט פון די איינפלעכטונג וואס אויף זיי זענען די וויינ־שטאקין פאר שפרייט עשאן בדי שיהלך עליהן החדש אסור אבער אז ער האט די שטיקער שטעקלאך גילאזין כדי אז די וויינשטאקין ווילין צו וואקסין זאלין זיך ארויף ציהען אויף די שטיקער שטעקלאך, טאר מען נים זייען אונטער דיא שטיקער שטעקלאך: ט הפרח היוצא מן הערים ראוין אותו כאלו בטושלת תלויה בו כנגדו אסור אויב דער וויינשטאק איז ארויס גיוואקסין פון ערים (אוב דער וויינשטאק איז אזוי גרוים אז ער גייט נאך ווייטער וויא דער ארט וואס מען האט גילאזין צום ערים צום בעארבייטען, וואס מען מעג שוין דארט זייען) ועדט מען גלייך ווי ער וואלט ארא לאזין אנרובט וויגע (וואס מען מעסט דער מיט צו זעהן אויב די וואנט איז גלייך) ביא דעם וויינשטאק צו מעסטין די ווערים וואס נאר פונקט

ממוטטלת. הוה הכרזל שהכותים מורידים בתבל למטה על פני החומה לראות בו את הבנין אם החומה ישרה וכו מעברין אם הזרעים מכוונים תחת הפרה והכא מיירי כגון שגדלו זמורות הערים יותר מעבודתו ופרת לחוץ דבתוך עבודתו אפי' אין שם פרת אסור: וכן בדלית. וכן מעברין בגפן יחידית המולדת פ"ג כלונסות פלוגה ערים אם פרסה הוץ לו' טפחים שהם עבודתה: **תחתיה אסור**. תחת הזמורה אכל מן הגדלים מכאן ומכאן מותר (ה): **ספקה בחבל**. אלא היתה הזמורה ארוכה שתגיע (ה) ובלבד שלא יהיה בתוך עבודת עיקר הגפן. הר"ש: **כנגדו אסור וכן בדלית**. המותה זמורה מאילן אכל לו גמי להתיר אותה לאילן תחתיה אסור. **ספקה בחבל** או בגמי תחת הספוק מותר. **עשאה כדי שיהלך עליו החדש אסור**: **מן הערים רואין אותן כאלו מטוטלת תלויה בו**. מאילן לאילן וקצר כראשה תחת הזמורה אסור תחת

הספוק מותר אכל אם עשה הספוק כדי שיהלך עליו המדם אסור לזרוע תחתיו:

אונטערין ווינשטאק וענען אסור אבער די וואם ענען ביי דעם ווינשטאק וענען מותר ובן בדלית אוג אזוי איז דער דין ביי איין ווינשטאק וואס ער איז ארויף גיבוינדען אויף שטעקלאך (ניט גיפלאכטענע אזו ווי איין ערים) אוג די ווינשטאקין ענען ווייטער ווי די זעקס טפחים וואס מען דארף לאזן ביי דעם ווינשטאק, מעסט מען אויך די וואם ענען אונטער דעם ווינשטאק וענען אסור אוג נעבין דעם ווינשטאק וענען מותר דעם ווינשטאק אוג גיבוינדען דעם שטריקעל אזו ער האט אן גיבוינדען דעם שטריקעל כדי אז דער ווינשטאק וועט גרעסער ווערען זאל ער זיך ארום ציהען אויף דעם שטריקעל וענען די הבואה וואס אונטער דעם שטריקעל אויך אסור:

וענען מותר ספקה בחבל או בגמי תחת הספוק מותר אוג אויב דער ווינשטאק איז גיווען קורץ ער האט ניט גיקענט צו קומען צו אנדערען בוים האט ער אן גיבוינדען אשטריקעל אדער איין אנדער זאך צום ווינשטאק אוג האט אן גיבוינדין אן בוים. די הבואה וואס ענען אונטער דעם ווינשטאק ענען אסור אוג די הבואה וואס ענען אונטער דעם שטריקעל וענען מותר דעם ווינשטאק אן גיבוינדין דעם שטריקעל כדי אז ער האט אן גיבוינדין דעם שטריקעל וועט גרעסער ווערען זאל ער זיך ארום ציהען אויף דעם שטריקעל וענען די הבואה וואס אונטער דעם שטריקעל אויך אסור:

תוספות

דרב אלי של שבת בע"ש. תימה דהא אמרי' בפרק במה מדליקין (דף כב) ובלבד שלא יקדים ובלא יאחר. וי"ל דהתם בשאינו מקבל עליו שבת מיד. ובכל מכל מילי אמקבל עליו שבת מיד הילכך לא הוה הקדמה ועמעמא מפיס דס"ל כרבי יהודה. ובן הכי לקמן שהתפלל אל מ"ש בשבת הייבו מבוס דס"ל כר"י לענין תפלת הערב שהוא בעוד הכיבו קודם

גמרא ברכות דף כז ע"ב

הלכה ה' כלה כלי המילון דתסד דשלבות דבריהם אלף למד

רב איקלע לבי גניבא וצלי של שבת בערב שבת והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא אחורי דרב וסיים רב ולא פסקיה לצלותיה דר' ירמיה שמע מינה תלת ש"מ מתפלל אדם של שבת בע"ש וש"מ מתפלל תלמיד אחורי רבו וש"מ אסור לעבור כנגד המתפלל. מסייע לי' לריב"ל דאמר ריב"ל אסור לעבור כנגד המתפלל איני והא רבי אמי ורבי אסי חלפי ר' אמי ורבי אסי חוץ לד' אמות

רש"י

של שבת בע"ש. שקבל עליו שבת מבעו"י: **ש"מ**. כר' יהודה ס"ל דאמר מפלג המנהה חזל ליה זמן תפלת המנחה ושייל ליה זמן תפלת ערבית: **ולא פסקיה לצלותיה**. כלומר לא הפסיק בין רבי ירמיה ולבסוף לעבור לפניו ולסבב במקומו אלא עמד על

רב איקלע לבי גניבא רב איז אנקומען גיווען ביי גניבא **וצלי של שבת בערב שבת** ער האט געדאוונט די **תפלה** פון שבת אום ערב שבת, ווייל ער האט אן גינומען שבת ווען עס איז נאך ניווען טאג ערב שבת **והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא** איז גישטאנען אינטער רב אוג האט געדאווינט שמונה עשרה **וסיים רב** אוג רב האט גי־ענדיגט שמונה עשרה פריער פאר רבי ירמיה, איז רב געבליבין שטיין אויף זיין ארט אוג איז ניט אויס גענאנגען שמונה עשרה **ולא פסקיה לצלותא דרבי ירמיה** וויל ער האט ניט גיזוואלט מפסיק זיין די תפלה פון רבי ירמיה **שמע מינה תלת** פון דאנען ווייסין מיר **דרבי זאכין שמע מינה איין מאל** ווייסין מיר **מתפלל אדם של שבת בערב שבת** אז אמענטש מעג דאווען דיא שמונה עשרה פון שבת אום ערב שבת, איידער עס ווערט נאכט פון שבת **ושמע מינה** דאס אנדערע ווייסין

מיר מתפלל תלמיד אחורי רבו אז אן אנהלמיד מעג שטיין אינטער זיין רבי אוג דאווען ושמע מינה אוג אדריטע זאך ווייסין מיר **אסור לעבור כנגד המתפלל** מען טאר ניט פארבייגיין שטיין פאר דעם מענטש **ושמע מינה** דורך זיין פאר בייא דעם מענטש וואס דאווינט שמונה עשרה, **קשיעא** די גמרא איז עס איז דאך ניט אזוי **והא רב אמי ורב אסי חלפי רב אמי** אוג **רב אסי** וועגען דאך געגאנגען פאר ביי דעם מענטש **והאמר** האט געדאווינט שמונה עשרה, **אנשעריט** די גמרא **רב אמי** אוג **רב אסי** חוץ לד' אמות **דחלפי** וועגען געגאנגען אויסער די פיר איילין פון דעם מענטש **ואם האמר** געדאווינט, פון ווי ביז צו דעם מענטש

עמדו: כנגד רבו. אלל רבו ומרמה כאלו הם בויש: אחורי רבו. גמי יוהרא היא: שלום לרבו. כשאר כל אדם שלום עליך ולא אמר לו שלום עליך רבי: והיינו דקאמר ליה. אותו היום שהתפלל רב של שבת בע"ש בע"ש א"ל רבי ירמיה מי בדלת מן המלאכה הואיל יקבלת עליך שבת בתפלתך ולא אמר ליה מי בדיל מיר ש"מ תלמיד חבר היה לו:

הוא דחלפי ור' ירמי' היכי עביד הכי והא א"ר יהודה א"ר לעולם אל יתפלל אדם לא כנגד רבו ולא אחורי רבו ותניא ר' אליעזר אומר המתפלל אחורי רבו והנותן שלום לרבו והמחזיר שלום לרבו והחולק על ישיבתו של רבו והאומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל. שאני ר' ירמיה בר אבא דתלמיד חבר הוה והיינו דא"ל ר' ירמיה לרב מי בדלת א"ל אין בדילנא ולא א"ל מי בדיל מר. ומי בדיל והא אמר רבי אבין פעם אחת התפלל רב של שבת בע"ש ונכנס למרחץ ויצא ושנה לן פרקין ועדיין לא חשכה אמר רבא ההוא דנכנס להזיע הוה וקודם גזירה הוה:

סליחה מעם ר"כ(מין)אסור לעשות מלאכה כמ"ש [בע"ש] מיד אמר פלג המנחה. וכן לענין מוסף שבת(וים כתב ו"ל)ויה"ל דקו"ל שבות מן התורה מ"כ(אם"ה)לא לריך שיעור גדול כל כך: ולא אמיני רבו. פרש"י מפיו יומא. ויש מפרש בכלאים כמשמעות לרבו: והנותן שלום לרבו והמחזיר שלום. פי' בשאר כני אדם שאינו אומר שלום עליך רבי והיינו דאמרי' (ב"ק דף עג) כדי שאילת שלום לרב מ"ל הטוה לכתחלה קאמר וכתלמיד מבל שני בבל דלקמן:

אין גיוונן וייטב ער ווי פיר איילין, און דאס מעג מען, פרעגט די גמרא ורבי ירמיה היכי עביד הכי ווי אזוי האט רבי ירמיה אזוי גיטאן און האט געדאווינט שמונה עשרה אינטער זיין רבי רב והא אמר רב יהודה אמר רב רבי יהודה האט דאך גיזאגט פון רב"ם ווענין לעולם אל יתפלל אדם לא כנגד רבו ולא אחורי רבו אמענטש זאל ניט דאווענען ניט געגען זיין רבי און ניט אינטער זיין רבי ותניא רבי אליעזר אומר מיר האבין גילערינט רבי אליעזר זאגט המתפלל אחורי רבו דער תלמיד וואס דאווינט אינטער זיין רבי והנותן שלום לרבו און ער גיט שלום צו זיין רבי אזוי ווי ער גיט שלום צו אנדערע מענטשין, און אז זיין רבי האט אים פריער גיגעבין שלום והמחזיר שלום לרבו האט ער צוריק גיענטפערט שלום צו זיין רבי אזוי ווי ער ענטפערט צו אנדערע מענטשין. והחולק על ישיבתו של רבו און אז ער קריגט אויף די ישיבה פון זיין רבי. והאומר דבר שלא שמע כפי רבו און אז ער זאגט אזוי אזאך וואס ער האט ניט גיהערט פון זיין רבי, דער וואס טוט די זאכין גורם לשכינה שתסתלק מישראל דורך אים ווענט די שכינה אפ גיטאן ווערין פון די יודין, ענטפערט די גמרא שאני רבי ירמיה בר אבא רבי ירמיה בר אבא איז אנדערש ווי אלע תלמידים דתלמיד חבר היה ער איז גיווען אתלמיד און חבר פון רב, דריבער האט ער גימענט דאווענען אינטער רב והיינו דאמר ליה רבי ירמיה לרב מי בדלת דריבער איז רעכט וואס רבי ירמיה האט גיזאגט צו רב ווען ער האט געדאווינט די שבתדיגע שמונה עשרה אום ערב שבת [האסטו דיך שוין אפגעשיידט פון מלאכה אמר ליה האט רב גיזאגט צו רבי ירמיה אין בדילנא יא איך האב מיך אפגעשיידט פון מלאכה ולא אמר ליה מי בדיל מר און רבי ירמיה האט ניט גיזאגט צו רב „האט זיך דער רבי אפגעשיידט פון מלאכה", זעהן מיר אז רבי ירמיה האט ניט גערופין צו רב, רבי, ווייל ער איז גיווען זיינער אתלמיד און אחבר אויך, פרעגט די גמרא ומי בדיל האט רען רב זיך אפ געשיידט פון מלאכה ווען ער האט געדאווינט די שבתדיגע שמונה עשרה אום ערב שבת והא אמר רבי אבין רבי אבין האט דאך גיזאגט פעם אחת התפלל רב של שבת בערב שבת אמאל האט רב געדאווינט שבתדיגע שמונה עשרה אום ערב שבת ונכנס למרחץ ויצא ושנה לן פרקין ועדיין לא חשכה נאכדעם איז ער איינגיגאנגען אין מרחץ און איז צוריק ארויס גענאנגען פון מרחץ און האט מיט אונז גילערינט אונזער פרק און עס איז נאך ניט גיווען נאכט, זעהן מיר אז נאך דעם דאווענען איז ער איינגיגאנגען אין מרחץ, האט ער זיך דאך נאך ניט אפגעשיידט פון מלאכה אמר רבא ההוא דנכנס להזיע הוה האט רבא גיזאגט רב האט טאקע נאך דעם דאווענען קיין מלאכה גיטאן, און וואס ער איז איינגיגאנגען אין מרחץ איז נאר גיווען צום שוויצען וקודם גזרה הוה און וואס איז גיווען איידער מען האט גוזר גיווען אז מען טאר ניט איינגיין אין מרחץ צום שוויצען אום שבר:

תוספות

זוהר (קדשים דף פ ע"א) ת"ת דאגילות יוד.הא ואו הא

וידבר יי' אל משה לאמר. דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני יי' אלהיכם. רבי אלעזר פתח (תהלים לב) אל תהיו כסוס כפרד אין הבין וגו'. ככמה זמנין אורייתא אסהידת בהו בבני נשא כמה זמנין תרעיתא קלין לכל סטרין לאתערא להו ונלהו דמיכין בשיתתא בחוביהון (ס"א בחוביהון) לא מסתכלין ולא משגיחין בהיך אנפין יקומון ליומון דדינא עלאה כד יתבע לון מלכא עלאה לאורייתא לזווחת לקבליהון ולא אהדרו אין לקבלה דכלהו פגומין בכלא דלא ידעו מהימנותא דמלכא עלאה. ווי לון ווי לנפשהון. דהא אורייתא כיה אסהידת ואמרת (משלי ט) מי פתי יסור הנה אסר לב (ס"א ואמרה) אמרה לו. מהו אסר לב. מאן דליית ליה מהימנותא. דמאן דלא אשתדל באורייתא לאו כיה מהימנותא ופנים הוא מכלא. (ס"א ואמרה) אמרה לו. אומרה לו מבעי ליה כד"א (תהלים מב) אומרה לאל צורי. מהו אמרה אלא לאכללא ולאתוספא אורייתא דלעילא דהיא קרייה ליה אסר לב פנים מהימנותא דהכי תיקון כל מאן דלא אשתדל באורייתא אסיר למקרב לגביה לאתתפא בהדיה ולמעבד ביה סחורתא. וכ"ש למהך עמיה באורחא דהא ליית ביה מהימנותא (וע"ד) תיקון כל ב"נ דאזיל באורחא ולית עמיה מלי דאורייתא אתחייב בנפשיה.

כ"ם מאן דאזדווג באתרא עם מאן דלית ביה מהימנותא דלא הסיב ליקרא דמאריה דידיה דלא חס על נפשיה. ר' יהודה אומר מאן דלא חס על נפשיה היך יאלוף נפשא דכסרא לבריה. אמר ר' אלעזר תוהכא על דרא והא אתמר מלה וכו'. וע"ד כתיב אל תהיו כסוס כפרד אין הכין. זכאין אינון דאיקיימא דמשתלי באוריתא וידעין אתרהון דקב"ה ומקדשי גרמייהו בקדושה דמלכא ואשתכחו קדישין בכלא. וכגון כך משלפי רוחא דקדושה מלעילא ובגייהו כלהו זכאי קשוט ואקרון בני מלכא בנין קדישין:

מוסר

מספר שערי תשובה לר"י דף ו' ע"ב

צריך שיתקור וידע ויכיר עומק כל אחד מעונותיו באיזה מהם יש מלקות ובאיזה יש מיתתי כריתות ובאיזה יש חייבי מיתות בית דין אוג אויף ועלבע עבירה קומט מיתה דורך בית דין לשון ידע גדל עוון בהתרחקו ויבדר בבני המרודים על אשר הכעיס ער ואל ויסען וויא גרוים זיינע זינד זענען, ווען ער וועט זיך התודה זיין אויף זייא, וועט ער זיינען מיט אביטער געוויין וואס ער האט דערצערנט נאט מיט אועלבע גרויסע עבירות ולשון יוסף לחבני ער ואל נאך מער אונטער־טעניג ווערין ולשון יחד מעונותיו אוג ער ואל שרעקין פאר זיינע זינד כי העבירות החמורות ווארום אויף די שווערע עבירות תשובה תלה כפרתן ויסורים מכרקן אז מען טוהט אויף זייא תשובה האלט אויף (דיא תשובה) ער ואל ניט שטארבין, נאכדעם קומען יסורים, אז ער האט שוין געליטטען יסורים איז מען איהם מוחל די זינד אין נאנצין וכן כתוב אוג אזוי איז געשריבען ראי ברבך בנא דני מה עשית ועד דיין וועג וואס דוא ביזט געגאנגען אין טאהל, ווייס נואס דוא האסט גיטאהן ובזרך לחיות העבירות הקלות חמורות בזעיו אוג די גרינגע עבירות דארפין אויך זיין גירעכנוט ביי איהם וויא די שווערע עבירות לארבעה פנים וועגין כיר זאכין האחד איינס איז כי אין לו לחבוט לקטנות העבירות ער דארף ניט קוקען אויף דיא קליינקייט פון דיא עבירות אבל יביט לגדולה כי שהוזיר עליה ער ואל קוקען אויף די גרויסקייט פון דעם

גל העבירות ווען די זינדין זענען גיבאטטין גיוואריין זייא זיי געוויינט וקבלו מצוה זו בתרומות ובכיה זייא האבין אנגענומען די מצוה מיט פארדרוס אוג מיט געוויין שנאמר ווארום עם שטייט אין פסוק הנם בוכה לבשפחותיו דאס פאלק האט געוויינט צו זייערע משפחות על עסקי משפחות פון וועגען די משפחות ווארום מען האט זייא געאסרת:

יוסף לחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם איסורי ביאה פ' כ"ב

(א) אין דורשין בסתרי עריות בשלשה מפני שהאחד מדבר בשאלת הרב והשנים נושאין ונותנין זה עם זה ואין דעתם פנוי לשמוע, ולפי שדעתו של אדם קרובה אצל עריות. אם נסתפק לו דבר ששמע מורה להקל, ולפיכך אין דורשין אלא לשנים כדי שיהיו האחד השומע מפנה דעתו ויודע מה ששמע כן הרב: (ב) אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות והביאות האסורות. אמרו חכמים בשעה שנצטוו ישראל על העריות בכו: וקבלו מצוה זו בתרועות ובכיה שנאמר בוכה למשפחותיו על עסקי משפחות:

(א) אין דורשין בסתרי עריות בשלשה דיא עריות וואס ווערען אפגיילערונט אוג זייא שטייען ניט אין דער הורה ודאס הייסט סתרי עריות! דאס טאהר ניט לערנען ארבי צו דרייא הלמידים מיט איין מאהל מפני שהאחד פרוד בשאלת הרב והשנים נושאין ונותנין זה עם זה ואין דעתם פנוי לשמוע ווייל עס קען אמאהל זיין אז איינער וועט זיין פארנומען מיט דעם רבי, ער וועט איהם פרעגען שאלות, אוג די צוויי הלמידים לערנען איינער מיט דעם אנדערען אוג זייערע קעפ ווילען ניט זיין ליידיג צו הערין וואס דער רבי זאגט צו דעם איין הלמיד ולפי שדעתו של אדם קרובה אצל עריות אוג ווייל דיא הארץ פון מענטש איז נאנט צו זנות אם נסתפק לו דבר ששמע אויב עם וועט איהם זיין אסתפק אין אזאך, ער וועט ניט געדייגקען וויא אזוי ער האט גיהערט פון זיין רבי מורה להקל וועט ער אליין פסקען מתיר צו זיין לפיכך אין דורשין אלא לשנים דריבער טאר מען אנדערש ניט לערנען נאר ארבי צו צוויי הלמידים כדי שיהיה האחד השומע מפנה דעתו ויודע מה ששמע כן הרב אויב איין הלמיד וועט פרעגען שאלות ביי דעם רבי, ווייל דער אנדערער הלמיד וועט זיצען אליין וועט ער ליידיג מאכין זיין קאפ פון אלע זאכין אוג ער וועט הערין וואס דער רבי זאגט, וועט ער ניט מתיר זיין אליין, נאר וואס דער רבי וועט מתיר זיין: (ב) אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אין דיא גאנצע הורה איז ניטא איין עבירה וואס זאל זיין ביי די מערסטע יודין שווער אפ צו שיידין זיך פון איהר אלא כן העבירה והביאות האסורות נאר פון זנות איז שווער זיך אפ צו שיידין אמרו חכמים די חכמים האבין גיזאגט בשעה שנצטוו ישראל זאלין זיך אפשיידין פון זייערע קרובות כי האבין אנגענומען די מצוה מיט פארדרוס אוג מיט געוויין שנאמר ווארום עם שטייט אין פסוק הנם בוכה לבשפחותיו דאס פאלק האט געוויינט צו זייערע משפחות על עסקי משפחות פון וועגען די משפחות ווארום מען האט זייא געאסרת:

היכר שולם בעבירות הקלות ומולי תהי זלת סבר להתמיד בהם ולא יתבשו גם הם כחמורות בהלפרף עונב כל אפם ומשלו מל זה מחוט של מבי סרוח נלקה ומלב וכאשר יקפלו מותה כפלים כדים עשה עבות חזקה. וסו׳ כי בהתמדתו על העבירה נעשים לו כהיתר ויפריק עולה מעליו ולא ישחתר. ממנה ויחשוב עם פורקי עול ומומרים לדבר אחד. והד׳ כי אם נלמו היכר בדבר קטן יגלתהו מחר לדבר גדול כמו שאמרו ז״ל כל המשבר כלים בחמתו יהא בעיניך כאלו עע״ז שכן דרכו של יה״ר היום אומר לו עבה כך נאמר אומר לו לך עבוד אלהים אחרים. ונא׳ הלא אם תסיר אשת חטאת חטאת רובן אם לא תסיר אמצר חטא׳ אשת חטאת

אונ׳ ווייל איך האב דיר גיגעבין כח דוא זאלסט איין געמען דיין יצר הרע, דריבער אז דו וועסט דעם יצר הרע ניט איין נעמען אונ׳ דוא וועסט זינדיגען וועסטו גישטראפט ווערען ואמר שלמה עליו השלום שלמה המלך האט גזאגט „בן לדבר יהבל לו ויראה כיצוה הוא ישולם" אמר זה על הבן לעבירות הקלות שלמה האט גזאגט דעם פסוק „בן לדבר" אויף דעם מענטש וואס פארשעמט די גרינגע עבירות, זייא זענען ניט גירעכונט ביא איהם פאר עבירות יחבל לו ווען איהם געביילט ווערן, ווען ער אויף זייא געשטראפט ווערען אזוי וויא אויף שווערע עבירות (וויא מען האט פריער געזאגט) ויראה מצוה ער האט מורא פאר אמצוה מיינט מען שהוא ירא לבטל מצוה כאשר ירא מעבירה חמורה ער האט מורא צו מבטל זיין אמצוה אזוי וויא ער האט מורא צו טאהן אשווערע עבירה איז וואס ער טוהט נאך אעבירה

עבירה הוא ישולם ער וועט באצאהלט ווערען היא כתיעד אל הנכסל השלם ער איז אנגעברייט צו דאס באצאהלונג וואס ער עולם הבא ואמרו רבותינו זכרונם לברכה די רבנן האבין גיזאגט הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה חמורה דוא זאלסט זיין געהיט צו טאהן אנרינגע מצוה אזוי וויא דו ביזט געהיט צו טאהן אשווערע מצוה וידע אמרו שמצוה גוררת מצוה נאך האבין דיא חכמים גזאגט אז איינער טוהט איין מצוה ברייננט דאס איהם ער זאל טאהן נאך אמצוה ועבירה טורדת עבירה אז איינער טוהט איין עבירה, ברייננט דאס איהם ער זאל טאהן נאך אעבירה ששכר מצוה מצוה דער שכר פון דיא מצוה איז וואס ער טוהט נאך אמצוה ושכר עבירה עבירה אונ׳ דער שטראף פון דיא עבירה איז וואס ער טוהט נאך אעבירה:

אונקלוס — קדושים יום ב תורה

להמשיך מת״ת דר״א יהוה נפש ר יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ד דמילוי יו״ד אל שם כ״ן שבעשיה בניקוד חולם:

ז וְאִם הָאֲכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה׃ ח וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ׃ ט וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא

ז וְאִם אִתְאֲכֹלָא יִתְאֲכֵל בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה מְרַחֲק הוּא לָא יְהֵי לְרַעְוָא׃ ח וּדְיֵיכְלִינֵיהּ חוֹבֵיהּ יְקַבֵּל אֲרֵי יַת קוּדְשָׁא דְיְיָ אְתְחֵיל וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ׃ ט וּבְמֶחְצַדְכוֹן יַת חֲצָדָא

ת״א לא יכלה. פסחים פז ע״ב:: ואכליו עונו ישא. דכתיב כה חמורה ג כריתות ה: כי את קדש ה׳ חלל. דכתיב כה מד מס: לא תכלה. שבת כג חולין קמא המורה ו:

בעל הטורים

(ז) ובקצרכם. קרי ביה ובקיר כם שלריך להניח ה׳ מסמ״ך

רש״י

(ז) ואם האכל יאכל וגו׳. חס ומיו עניו להון לזמנו מהרי כבר לאמר (ויקרא ז) וחס האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו׳ תהלו ענין לחון למקומו פ יכול יהיו חייבין כרת על תכילתו ת״ל (שם) והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ממנו ולא מחבירו ולא הנשחט במחשבת צ חוץ למקומו: פגול. מחושב כמו (ישעיה סה) ומרק פגולים כליהם: ק וחיו עונם כרת על הנשחט חוץ למקומו שנכנר מיעטו הכתוב. וזה בעותר גמור מדבר. ורז״ל למדוה ר מג״ש:

רשב״ם

(ז) ואם האכל יאכל. בבהשב לאכלו חוץ ממקומו פירשו

שפתי חכמים

פ ר״ל בשם הישב בזמן שמיסה ע״מ לאכול חוץ למקומו. ת״ל והנפש האוכלת בהון לזמנו כתיב: צ ר״ל בשמיסה היה מחשבתו לאכול הון לעניניו. ר״ל חון לקלעים: ק דק״ל היון דקלא דוחס האכל יאכל וגו׳ מדבר בחחשבת חון לעקומו ואין עונם כרת עליו הא כתיב ואוכליו עונו ישא מעתה היה עליו עונם כרת. ומתרץ דזה מדבר בעותר גמור: ר נאמר כאן כי אם קדש ה׳ חלל ונאמר

(ה) ואכליו עונו ישא. בעותר גמור הכתוב מדבר

(ה) ואם אוג אז עם וועט גגעסען ווערען דעם דריטטען טאג פגול הוא איז דאס אום ווערדיג לארצה עם וועט ניט זיין בוויליגט פאר אקרבן: (ה) ואוכליו אוג ווער עס וועט יסין דיא שלמים דעם דריטטען טאג עונו ישא זאל ער ליידען זיין זינד כי וואהרס ער האט פאר שווערכט דאס הייליגקייט פון גאט ונכרתה אוג עס וועט ווערען פאר שנייטען הנפש דאס דאזיגע לייב פון איהר פאלק: (מ) ובקצרכם אוג ווען איהר

תְּכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט
קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט׃ וְכַרְמְךָ לֹא
תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי
וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

ת"א פאת שדך. כדרים ו: לקלוט. מולין קלז: וכרמך לא. פיאה י מולין קלא: לא תלקט. ניסין יב מולין קלא קנד: תעזוב. יומא לו ב"ק לד תמורה ו:

רשב"ם

הבכים: (י) לא תעולל. פאה משמע בדכתיב עולל יעוללו בגפן:

בעל הטורים

שבוע שימור של פיאה. וד' פעמים ל' קציר בפסוק למעוטי קציר לחמים. כרסמוהו נמלים. שבכתו שרוח. מלכתו בשמש: פאת שדך. בגימ' (שימור) הפאה אחד משמיר. ובכתיב ושמיר ליש לחמים. בגימ' (שימור) הפאה אחד משמיר. וכתיב ושמיר ליש ובקלרכם מי שגונל מה הענייים וקבע לה קובעיהם נפש: לא תלקט. וסמיך ליה לא תעזבו להזהיר לבעל הבית שלא יגזוב מעט שרשו לעניים. וכן להזהיר לעניים שלא יגנבו משל בעל הבית ולא יקחו יותר מהרשו. כדתנן שבים לקט שלשה שיבו לקט:

רש"י

(ט) לא תכלה פאת שדך. שיעיה פאה ש בסוף שדהו (ת"כ): ולקט קצירך. שבלים המוברים בשעת ת קצירה אחת או שתים אבל שלש א אינן לקט: (י) לא תעולל. לא תעולל עוללות ב שבה והן ניכרות איזהו עוללות כל שאין לה לא כתף ג ולא נפף: ופרט כרמך. גרגרי ענבים ד המוברים בשעת בציריה: אני ה' אלהיכם. דיין ה להפרע ואיני גובה מכם אלא ו נפשות שנאמר (משלי כב) אל תגזל דל וגו' כי ה' יריב ריבם וגו':

דְּאַרְעָכוֹן לָא תְשַׁיְצֵי
פֵּאתָא דְּחַקְלָךְ לְמֶחְצַד
וּלְקָטָא דְּחַצָּדְךָ לָא
תְלַקֵּט׃ וְכַרְמָךְ לָא
תְעַלֵּיל וְנִתְרָא דְּכַרְמָךְ
לָא תְלַקֵּט לַעֲנִיֵּי
וּלְגִיּוֹרֵי תִּשְׁבּוֹק יַתְהוֹן
אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן׃

(ט) [רסז] (לאו קכד) שלא לקלוט כל זרע שדה שלא: וכקלרכם לא תכלה פאת שדך לקלוט:

(שם) [ריז] (לאו קכה) שלא לגקט הבלים שנופלים בשעת הקציר שנאמר ולקט קצירך לא תלקט:

(י) [ריח] (עשה לג) להניח פאה מזרע שדה לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:

(שם) [ריט] (עשה לד) לעזוב אותם הבלים שילקטו שנאמר שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:

(שם) [רכ] (לאו רכו) שלא לאסוף כל פירות הכרם שנאמר וכרמך לא תעולל:

(שם) [רכא] (עשה לה) להניח פאה ועוללות בכרם לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:

לא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ. וְדָאוּ אֵין אַמְצוֹת עֲשֵׂה: מָקוֹם אָחָד גַּם אֶפְשַׁרְיִדֵּרְן דִּי אִינְגֶּע וַיְינְגְּרִיבֶּן שׁוּז דִּי לָעֲנִי וְלַגֵּר תַּעֲזוֹב אוֹתָם. וְדָאוּ אֵין אַמְצוֹת עֲשֵׂה: דִּי יוּנְגֶע וַיְינְגְּרִיבִּין וָאוּם זָעָגָן אוּף דָּעם וַיְינְשְׁטָאק שׁוּז קָמָן לָאזִין פַּאר אָרְמֶע לֵיט אוּנְד פַּאר אָרְמֶע גֵּרִים:

לא

וְעֶט שְׁנַיידֶען אֶת קְצִיר דָּאס שְׁנִיט פּוּן דֶּער תְּבוּאָה פּוּן אַיֶיער לַאנְד לֹא תְכַלֶּה זָאלְסְטוּ נִיט פַאר לֶענְגֶרֶן דָּעם עֶק פּוּן דַיין פֶעלְד אָפּ צוּ שְׁנַיידֶען דָּאס הֵיסְט דוּא זָאלְסְט נִיט אָפּ שְׁנַיידֶען דִּי נָאנְצֶע תְּבוּאָה פּוּן פֶעלְד בִּיז צוּ דָעם עֶק פּוּן פֶעלְד וֶעלְט אוּנְד דָּאס קְלוּבּוּנְג פּוּן דַיין שְׁנִיט מַיינְט מָען דִּי זַאנְגֶען וָואס פַאלֶען אַרָאפּ בְּשַׁעַת דוּא שְׁנַיידְסְט דִּי תְּבוּאָה לֹא תְלַקֵּט זָאלְסְטוּ זַייא נִיט אוּיף קְלוּבּוּנְגֶען: (י) וְכַרְמְךָ אוּנְד

מצות השם

(ט) [רסז] (לאו קכד) שלא לקלוט כל זרע שדה שלא: וכקלרכם לא תכלה פאת שדך לקלוט:

(שם) [ריז] (לאו קכה) שלא לגקט הבלים שנופלים בשעת הקציר שנאמר ולקט קצירך לא תלקט:

(י) [ריח] (עשה לג) להניח פאה מזרע שדה לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:

(שם) [ריט] (עשה לד) לעזוב אותם הבלים שילקטו שנאמר שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:

(שם) [רכ] (לאו רכו) שלא לאסוף כל פירות הכרם שנאמר וכרמך לא תעולל:

(שם) [רכא] (עשה לה) להניח פאה ועוללות בכרם לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:

לא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ. וְדָאוּ אֵין אַמְצוֹת עֲשֵׂה: מָקוֹם אָחָד גַּם אֶפְשַׁרְיִדֵּרְן דִּי אִינְגֶּע וַיְינְגְּרִיבֶּן שׁוּז דִּי לָעֲנִי וְלַגֵּר תַּעֲזוֹב אוֹתָם. וְדָאוּ אֵין אַמְצוֹת עֲשֵׂה: דִּי יוּנְגֶע וַיְינְגְּרִיבִּין וָאוּם זָעָגָן אוּף דָּעם וַיְינְשְׁטָאק שׁוּז קָמָן לָאזִין פַּאר אָרְמֶע לֵיט אוּנְד פַּאר אָרְמֶע גֵּרִים:

נביאים יחזקאל ב

לחמשיך מנ"ה דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהוָה חיה יחידה דנצח יְהוָה חיה יחידת דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

(א) וְסָרִיבוּ עַל מֵימְרִי וְלָא אָבוּ לְקַבָּלָא לְגָבֵי גְּבַר יַת שְׁקוֹצֵי עֵינֵיהוֹן לָא אַרְחִיקוּ וְיַת פּוּלְחַן טַעֲוָות מִצְרָאֵי לָא שְׁבָקוּ וַאֲמָרִית לְמִשְׁפַּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי בָּהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם: (ב) וְאַעֲשֶׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחָל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הֵמָּה בְתוֹכָם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֵלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ג) וְאוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וְאָבִאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר: (ד) וְאֶתֵּן לָהֶם אֶת־חֻקּוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי הוֹדַעְתִּי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם:

(א) וַיַּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי אִישׁ אֶת־שִׁקּוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזָבוּ וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי בָּהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם: (ב) וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחָל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הֵמָּה בְתוֹכָם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֵלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ג) וָאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וָאָבִאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר: (ד) וָאֶתֵּן לָהֶם אֶת־חֻקּוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי הוֹדַעְתִּי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם:

(ה) וְגַם יָת כָּל אִנּוּן דְּדָרוֹן בְּתַרְעָא דְמִצְרָיִם אֲנָא אֲמַרִית לְמִפְרַק יָת רוּגְזִי בְּהוֹן בְּגוֹ אַרְעָא דְמִצְרָיִם: (ו) בְּיוֹמָא הַהוּא אֲנָא אֲמַרִית לְהַנְפָּקָא יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם לְאַרְעָא דִי אֲרַעִית לְהוֹן אַרְעָא דְּעָבְדָא חֲלָב וּדְבַשׁ שַׁפִּיר לְכָל אַרְעָתָא: (ז) וַאֲמַרִית לְהוֹן גְּבַר דִּי יַרְמֵי יָת שִׁקּוּצֵי עֵינוֹהִי לָא תְרַחֲקוּן וְיָת פּוּלְחָנָא דְמִצְרָיִם לָא תִשְׁבְּקוּן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: (ח) וְאַרְגִּזוּ בִי וְלָא אָבוּן לְמִשְׁמַע קֳדָמַי גְּבַר לָא אַרְחִיקוּ שִׁקּוּצֵי עֵינוֹהִי וְיָת פּוּלְחָנָא דְמִצְרָיִם לָא שְׁבָקוּ וַאֲמַרִית לְמִשְׁפַּךְ רוּגְזִי בְּהוֹן בְּגוֹ אַרְעָא דְמִצְרָיִם: (ט) וְעָבַדִית בְּדִיל שְׁמִי בְּדִיל דְּלָא יִתְחַל לְעֵינֵי עַמְמַיָּא דִי אִינוּן בֵּינֵיהוֹן דְּאִתְגְּלֵיתִי לְמִפְרַקְהוֹן לְעֵינֵיהוֹן לְאַפָּקוּתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם: (י) וְאַפָּקִתִּינוּן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם וְאַעֲיַלִתִּינוּן לְמַדְבָּרָא: (יא) וְיַהֲבִית לְהוֹן יַת קְיָמַי וְיַת דִּינֵי הוֹדְעִית יַתְהוֹן דְּאִם יַעֲבַד יַתְהוֹן אֱנָשָׁא וְיֵחֵי בְּהוֹן בְּחַיֵּי עָלְמָא:

מצודת דוד

רש"י

(ג) לבלתי החל. שלא יתחלל שמי מאחר שמודעתי להם והכטחתיו להוציאם ושלא יאמרו החויבים מבלתי יכולת:

(ה) וימרו בי. כעובדים בעגלים מרו בה': ואומר. בעבור זה חשבתי לשפוך עליהם חמתי ולהשמיד מהם לפי: (ג) ואעש. אכל עכיתי למען שמי לבל יחולל לעיני העמים: אשר נודעתי. אשר הייתי נודע לישראל ע"י מהרן אחי מוציאם: יעשה וגו'. ל"ל ההוקים והמשפטים הם מצוגלים להחיות לא המדם הטוסאן כמיי מוס"ב: (ד) אשר בהוקים ומשפטים מלים שמגלים מעם ומם היו כלים במלים היה מגול ה' בתמרה מכלי יכולת ה' להוציאם מכלם ולכם: דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער השמורה פון דער וואך:

כתובים משלי כו

לחמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידת דיסוד יְהוָה חיה יחידת דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

(א) הֵיכָנָא דְלֵית קְיָמֵי דְעָנָא נוּרָא וְהֵיכָנָא דְלֵית שְׁגוּשָׁא יַשְׁתֵּק תִּינְרָא: (ב) טַרְטַקֵל

(א) כְּאֵפֶס עֵצִים תִּכְבֶּה־אֵשׁ וּבְאֵין נִרְגָּן יִשְׁתֹּק מָדוֹן: (ב) פֶּחָם לְגֶחָלִים וְעֵצִים לָאֵשׁ וְאִישׁ מְדוֹנִים לְחַרְחַר־רִיב: (ג) דִּבְרֵי נִרְגָּן כְּמִתְלַהֲמִים וְהֵמָּה לְחַדְרֵי־בָטֶן יֵרְדוּ:

מצודת דוד

רש"י

(ב) ובאין נרגן. שלא לה"ר: ישתוק מדון. המריבה: (ג) פחם. שלא אמר עשוי להבעיר נחלים ועצים

פירוש ע"ט

(א) בְּאֵפֶס עֵצִים הִכְבֶּה אֵשׁ אַזוֹי וְוִי עֶס לָאוֹז זִיךְ אוֹיס דִי הָאלְץ אִין אוֹיבְּן מוּז דָאס פַייער פַארלָאשֶׁען וְוָערִין וּבְאֵין נִרְגָּן יִשְׁתֹּק מָדוֹן אַזוֹי אוֹיב עֶס אִיז נִיט דָא וְוָער עֶס זָאל אוֹיפְרַייצִין דִיא קְרִיג מוּז זִיא שְׁטִיל וְוערִין: (ב) פֶּחָם לְגֶחָלִים וְעֵצִים לָאֵשׁ גְּלֵיענְדִיגֶע קוֹילִין צוּ בְּרֶענְען קַאלְטֶע קוֹילִין אוּנ מִיט הָאלְץ וְוערְט דָאס פַייער אָנְגֶעצוּנְדֶען שְׁטַארְקֶער וְאִישׁ מְדָנִים לְחַרְחַר רִיב אַזוֹי דֶער מֶענְטְש וָואס זַיין נַאטוּר אִיז צוּ קְרִיגֶען זִיךְ מִיט יֶענְעם רֵייצְט אָן אַלֶע מָאהל מֶענְטְשִׁין זַייא זָאלֶען זִיךְ אַרוּם קְרִיגֶען: (ג) דִּבְרֵי נִרְגָּן כְּמִתְלַהֲמִים דִיא רֵייד פוּן דֶעם אָנְרֵייצֶער צוּ

מצות השם

(שס) [רכב] (נלו קכז) שלא נלקט פרט הכרם שהן גרגיר אחד לו שנים הפרטים מן המתכול בשעת הבציר שנא' ופרט כרמך לא תלקט:

(שס) [רכג] (נשה לו) לעזוב פרט הכרם המזכר לעניים שנא' לעני ולגר תעזוב אותם:

(שס) [רכד] (נלו קכז) שלא נלקט פרט הכרם שהן גרגיר אחד לו שנים הפרטים מן המתכול בשעת הבציר שנא' ופרט כרמך לא תלקט:

(שס) [רכג] (נשה לו) לעזוב פרט הכרם המזכר לעניים שנא' לעני ולגר תעזוב אותם:

ופרט כרמך לא תבצר. ודאס איז אמצות לא הבשרה די ווייב־מרויבן וואס פאלין אראפ פון די ווייבשטאקין ווען מען שניידט די מרויבן. מאר נים דר בעל הבית זיי נעמען פאר זיך: לעני ולגר תעזוב אותם. ודאס איז אמצות עשה די ווייבמרויבן וואס פאלין אראפ פון די ווייבשטאקין ווען מען שניידט די מרויבן מוז מען לאזין פאר ארמע לייט אוז פאר ארמע גרים:

גְּרִגָּן כְּמַרְתְּלֵהֲמִים וְהֵם יָרְדוּ חֲדָרֵי־בֶטֶן: ד כֶּסֶף סִיגִים מְצֻפֶּה לְגוּמְרֵי וְקִיסֵי לְנוּרָא וְגֶבְרָא
עַל־חֶרֶשׁ שִׁפָּתַיִם דְּלִקִים וְלֵב־רָע: תְּגַרְנָא מְחַרַה בְּהוּתָא:

(ג) מְלוּי דְשִׁינוּשָׁא מְרַכְּנָן לֵיה וְהֵינוּן נַחֲתַן לְגַוָּהּ דִכְרַקָא: (ד) הֵיךְ כַּסְפָּא כְּסַלְיָא דִקְרִים עַל חַסְפָּא
הֵיכְנָא שִׁפְוָוהָא דְדַלְקָן וְלִבָּא בִישָׁא:

מצודת דוד

מדון מוכן הוא לחרחר ריב: (ג) דברי מתלונן המה קשים כמכות המשברות ועוד המה יורדים מדרי בטן אל המכות המה על הגוף ממעל וכאומר הנה המכות אשר המה ממעל גוף לרפאות ולא כן מכות חדרי בטן וכן קבה לרפאות דברי המתלונן: (ד) כסף סיגים. כמו המצפה כלי חרס בכסף המעורב בסיגים הנה כאשר יראה הבוחן כי סיגים המה יתן לב לבחון בסיגיהם ומצאה חרס כן השפתים הבודים אחר אחבת הבריות ובלבו יחשוב מרמה הנה כאשר יגלה בשפתיו מאומה רע ואם מעט היא ידוע תדע שלבו מלאה זדון:

רש"י

להסיק אש ואים מדון לחרחר ריב: (ג) והם ירדו. דברי המרגליס הי' לחם למיתי': (ד) כסף סיגים. המדובקים על החרס שלרפיס אותו בו. כן: שפתים דולקים. הרודפים אחר הבריות ומדברים אחד בפה ואחד בלב:

פירוש ע"ט

צוּ קְרִיג זֶעֶנֶען גְּלַייך וְוִיא קְלָעפּ וְהֵם יָרְדוּ חַדְרֵי בָטֶן אוּנְ זַייגֶע רַייד גַּיינֶען אַרַיין יֶעֶנֶעם טִיף אִין בּוּיך דָאס אִיז נָאך עֶרְגֶער וָוארוּם אַ קְלָאפּ וֶוען מָען גִיט יֶעֶנֶעם טוֹהֶט אִיהֶם נָאר וֶוייא אוֹיסְוַוייגִיג, אָבֶער לָשׁוֹן הָרַע בְּרַייגִיגְט אַז דָעם מֶענְטְשִׁין זָאל וַוייטָאן אִינְוַוייגִיג אוֹיך, אוּנְ דָאס קֶען בְּרַייגֶען צוּ דָעם טוֹיט אוֹיך: (ד) כֶּסֶף סִיגִים מְצֻפֶּה עַל חֶרֶשׁ אַזוֹי וְוִיא דִי פְּסוֹלֶת פּוּן זִילְבֶער וֶוערְט כַּהֶעפְּט אוֹיף דָעם שֶׁארְבִּין וָואס מָען צוּא לָאזְט דָאס זִילְבֶער אִין אִיהֶם אַזוֹי גְּלַאנְצְט עֶר וְוִיא עֶר וָואלְט אַלַיין גִיוֶועזֶען פּוּן זִילְבֶער שִׁפָּתַיִם דְּלֵקִים וְלֵב רָע אַזוֹי זֶעֶנֶען דִיא לֶעפְּצֶען פּוּן דִיא פַאלְשֶׁע מֶענְטְשִׁין בְּרֶעֶנֶען פַאר לִיבְּשַׁאפְט וֶוען זַייא רַיידֶען מִיט יֶעֶנֶעם אָבֶער זַייער הַארְץ טְרַאכְט שְׁטֶענְדִיג אוֹיף יֶעֶנֶעם וְוִיא אַזוֹי אִיהֶם שְׁלֶעכְטְץ צוּ טָאהֶן: (ה) בִּשְׂפָתָיו יְגַבֶּר שׂוֹנֵא מִיט זַייגֶע לֶעפְּצֶען

ברטנורא

הדר עם מי שאינו מודה בעירוב. כותי: הרי זה אוסר עליו. למלול מכיתו כחצר עד שיסכור ממנו רשות שיש לו בהצר: לעולם אינו אוסר עד שיהיו שם שני ישראלים. כיון לת"ק בין לר' אליעזר כן יעקב דורת פכו"ם לאו שמה דירה וכדין הוא שלא תאסור חלא דגזור רבנן כדי שלא ידור ישראל עם עו"ג שלא ילמוד ממעשיו ת"ק סבר אע"ג דכותי חסוך אשפיכת דמים ואסור לישראל להתייחד עמו זמנין דמקרי ודייר ישראל עם העו"ג ואמרו רבנן אין עירוב מועיל במקום עו"ג ואין בטול רשות מועיל במקום עו"ג עד שיסכור והעו"ג לא יסכיר דהיים לכשפים ומתוך כך לא יבא ישראל לדור עם העו"ג ולא ילמוד ממעשיו ור"ח בן יעקב סבר כיון דעו"ג חסוך אשפיכת דמים תרי דאסיתי דדיירי גזרו בהו רבנן חד דלא שכיח דדייר אסאור להתייחד עם העו"ג לא גזרו בהו רבנן והלכה כר"ח בן

כלי אמלטי דגבוהה דמלכות דילהה אלהים

הדר עם העכו"ם בחצר או עם מי שאינו מורה [א] בעירוב הרי זה אוסר עליו (דר"מ) ר"א בן יעקב אומר לעולם אינו אוסר עד שיהיו שני ישראלים אוסרין זה על זה: (ב) אמר ר"ג מעשה והלמוכות הוסיל והן לשות לכל הרי הן כשפיכת דמים ויאמרו שחלכות בלבד הן לה"י יודעו שאין הולאה מלאכה ומאוחר להוליא מכה"י לרה"ר ולרה"ר חיקן שכל כה"י שתחלק בדיורין ויאמר כל א' וא' כה רשות לעלמו ולשאל מעמו מקום בלבים כולן ויד כולן שוה כגון אלר לבמים. שנמשוך אותו המקום אלו הוא

[א] בעירוב. דד"ה מוחר לבטל הלא עירוב. ובלמה וכיה דינו מקומו כדי שלא יעמו ליעלר לבם שמוחר להוליא מחלכות לרמוד המדינה ושוקים כך מוחר להוליא ממדינה לשדה ויחסבו שבשוקים

פרק ו א הַדַּר עִם אֵינוֹ יִשְׂרָאֵל בֶּחָצֵר אַז אֵינוֹד וואהְרְנְט מִיט אַנְעֶעצִין דִינְגֶער אִין אֵיין הוֹיף אוּ עִם מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בְּעֵירוּב אֲדֶעֶר עֶר וואהְרְנְט אִין אַיין הוֹיף מִיט אַזוֹי אַמֶּענְטְשׁ וָואס זָאגְט מָען דַארְף נִיט דָעם עֵירוּב הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עָלָיו דֶעֶר גוֹי אָדֶער דֶעֶר וָואס גְּלוֹיבְט נִיט אִין עֵירוּב אַסֶּרֶת אוֹיף דָעם יוּד עֶר זָאל נִיט טָארִין אַרוֹיס טְרַאגִין פּוּן זַיין שְׁטוּב אִין הוֹיף, סַיידִין דֶעֶר יוּד זָאל דִינְגֶען בֵּייא דֶעם גוֹי דָעם חֵלֶק וואהְרְנְט אֶעֶר הָאט אִין הוֹיף דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר אַזוֹי זָאגְט רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב זָאגְט לְעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר אַגוּי אַסֶּרֶת נִיט אוֹיף אֵיין יוּד וָואס וואהְרְנְט מִיט אִיהֶם אִין הוֹיף עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה סַיידִין אִין הוֹיף זָאלִין וואהְרְנְען צְוַוייִי יוּדִין וָואס עֶר זָאל נִיט טָארִין אַרוֹיס טְרַאגִין פּוּן זַיין שְׁטוּב אִין

בשות לרבים וכ"מ שאמו אמר מן הטבכים לעלמו שהוא בלבד הר"י ויהיה אסור להוציא מרשות שמלך לעלמו לרשות שיד כולן שוה כו כו' עד שיטרבו מע"ש. כלו' שכולנו מעוכלים ואוכל א' לכולנו וכמו שאנו בוין במקום הזה כך כולנו בוין בכל מקום שאמר כל אחד לעלמו והרי כולנו רשות אחד ומעשה זה לא יכולנו לעשות ולדעות שמותר להוציא מרה"י לרה"ר. הר"מ פ"ח מה"ש: (ה) בגמ' שמעתא לפי שאסורות מש"פ מטות לרשות מחמת קמלוטים: (ב) שהבכירות לבטול רשות הוא שאינו אלא היכר ולפיכך שוכרים אפי' בשבות מש"פ. הר"מ: [ב] במבוי וכיטל לנו רשותו. רש"י והר"מ: [ג] הכלים. והחזיקו בו ושוב אף על פי שיוצא הוא לא יוכל להוכל מבטולו כיון שבבר הסזקתם בו. גמ'. ומ"ש הר"ב בדברי ת"ק ושאר לרבים אינו מיושב לא דק. ועי' תוי"ט: (ג) כלו' לאפוקי מדברי אלעי דשמ"ב:

בצדוקין א' שהיה דר עמנו [ב] במבוי בירושלים ואמר לנו אבא מהרו והוציאו את [ג] הכלים למבוי עד שלא יוציא ויאסר עליכם. ר"י אומר בלשון אחר מהרו ועשו צרכיכם במבוי עד שלא יוציא ויאסר עליכם: (ג) אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב ביתו אסור מלהכנים ומלהוציא לו ולהם ושלהם מותרין לו ולהם. נתנו לו רשותן הוא ר"ג אומר אינו בעכו"ם ומעשה בלדוקי אחד כו' ואמר לנו אבא מהרו ועשו צרכיכם עד שלא יוצא ויאסר עליכם ע"מ דכישראל הוא ויכול לבטל רשותו ומפני שהמבטל רשותו וחזר והוצא אין בטוגג בין במזיד אוסר כדלקמן מש"ה קאמר ר"ג מהרו ועשו צרכיכם עד שלא יוצא הוא כלומר להלר ויחזור ויזכה ברשותו שבטל ויאסר עליכם, אבל אי בעכו"ם הוא ואין העכו"ם יכול לבטל עד שישכיר היכי הוי מצי למיסר עלייהו מאהר דאגר להו ושקיל דמי. ור"י אומר לא כך אר"ג דלעולם לדוקי הרי הוא כעכו"ם ס"ל לר"ג ואותה מעשה אינה ראיה דה"ק להו ר"ג מהרו ועשו צרכיכם בע"ש קודם שתחשך ולא עד שלא יוצא כלומר אלא עד שלא יצא היום ויאסר עליכם. ופסק ההלכה בכל ישראל שמחלל שבת בפרהסיא הרי הוא בעכו"ם ואין מערבין עמו ואינו מבטל רשות אלא שוכרים ממנו כדרך שוכרים מן העכו"ם והמשמר שבת בפרהסיא אף ע"פ שפעמים מחלל אותו בלעגא ואינו מודה בתורת עירוב כגון הלדוקים בזמן הזה שמשמרים שבת ואינם מודים בתורת עירוב ה"ז אין מערבין עמו אבל יכול לבטל רשות וא"ל לשכיר ממנו והוא שלא יהא עובד ע"ג: (ג) ביתו אסור להכנים ולהוציא. מביתו לחצר כיון הוא אבני ההצר וכגון שבטל להם רשות חצרו כלו' החלק שוב לו עמהם בחצר ולא בטל להם כיתו דסבר האי תנא מה שבטל כיתו ומה שלא בטל לא בטל. (ג) הלכך ה"ל כיתו רשותא דידיה והצר רשותא דידהו: ושלהם. כתיב שלהן מותרין להוציא מהן להצר כיון הוא כיון הם דהא כתיב שלהם והצר רשות אחת היא. והוא אע"ג דלא עירב הוי כאורח בגייהו שאורח מבטל ברשות אכסניא שלו: נתנו לו. הם רשות חצרם: הוא מותר. להוציא

יָצָא אֲסָרִין אֵינָעֶר אוּף דָּעַם אַנְדֶּערֶען יָצָא זָאלִין נִיט אַרוּם טְרָאגִין פוּן זַיינֶערֶע שְׁטוּבִּין אִין הוּיף אוּנ אַז יָצָא הָאבִּין גִּילַיינְגְט צְווִישִׁין זִיךְ אַעֵירוּב אֲסָרָתָּ דָּער גוּי אוּיף זַיינֶע אוּנ יָצָא מוּזִין פוּן אִיהם דִּינְגֶען זַיין חֵלֶק וואס עֶר הָאט אִין הוּיף. אַצְדוּקִי [אַפִּיקוֹרוֹס] הָאט דָּעם דִּין וְיָא אַגוּי מָען מוּז פוּן אִיהם דִּינְגֶען זַיין חֵלֶק וואס עֶר הָאט אִין הוּיף: ב אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָאט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גִּיזָאגְט אַצְדוּקִי הָאט דָּעם דִּין וְיָא אִיוּד פְּעֵשָׂה בְּצְדוּקִי אֶחָד שֶׁהָיָה דָּר עִכּוּנוּ בְּמָבוֹי בִּירוּשָׁלַיִם אוּנ עֶס הָאט גִּיטְרָאכְטֶן אַאפִּיקוֹרוֹס הָאט גִּיוואהְנְט מִיט אוּנְז אִין אַיין נַאם אִין יְרוּשָׁלַיִם, אוּנ מִיר אַלֶּע הָאבִּין גִּילַיינְגְט אַעֵירוּב. אוּנ דָּער אַפִּיקוֹרוֹס הָאט נִיט גִּיגֶעבֶּן צוּם עֵירוּב נָאר עֶר הָאט כִּבְטֵל גִּיוֶוען [גִּישַׁיינְקְט] צוּ אוּנְז זַיין חֵלֶק וואס עֶר הָאט אִין נַאם וְאָמַר לָנוּ אַבָּא הָאט דָּער כַּאטֶע צוּ אוּנְז גִּיזָאגְט כַּהֲרוּ וְהוֹצִיאוּ אֶת כָּל הַכֵּלִים לְמָבוֹי אִיהר וְאַלְט אַיִיךְ אַיילִין אוּנ אַרוּם טְרָאגִין אַלֶּין וואס אִיהר דַּארְפְט פוּן שְׁטוּב אִין נַאם עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא אֵיידֶער דָּער אַפִּיקוֹרוֹס וֶוועט אַרוּם טְרָאגִין פוּן זַיין שְׁטוּב אִין נַאם, וֶוועט עֶר צוּרִיק נֶעמֶען זַיין חֵלֶק וואס עֶר הָאט אִין נַאם וְיֵאָסֵר עֲלֵיכֶם וֶוועט עֶר אוּיף אַיִיךְ אַסְרִין, אוּנ אַז עֶס אִיז גֶעגוּנְג אַז דָּער אַפִּיקוֹרוֹס שַׁיינְקְט זַיין חֵלֶק אוּנ דַּארְף נִיט נָאר פַּארְדִינְגֶען אִיז עֶר דָּאךְ וִוי אִיוּד. רַבִּי יְהוּדָה נָאגְט רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַאלְט אַז אַאפִּיקוֹרוֹס הָאט דָּעם דִּין וְיָא אַגוּי אוּנ אַז דֶּער אַפִּיקוֹרוֹס הָאט גֶעשַׁיינְקְט זַיין חֵלֶק וואס עֶר הָאט אִין נַאם אוּנ הָאט נִיט פַּארְדִינְגֶען אַסְרָתָּ עֶר אוּיף דִּיא אַנְדֶּערֶע אַיינְוואהְנֶער פוּן הוּיף זַיינֶע אֲלִין נִיט טְרָאגִין פוּן זַיינֶערֶע שְׁטוּבִּין אִין נַאם, אוּנ דָּער פָּאטֶער הָאט צוּ זַיינֶע גֶיזָאגְט בְּלָשׁוֹן אַחֵר מִיט אַיין אַנְדֶּער לָשׁוֹן מַהֲרוּ וַעֲשׂוּ צָרְכֵיכֶם בְּמָבוֹי עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא וְיֵאָסֵר עֲלֵיכֶם אוּנ טוּהט [עֶרֶב שַׁבָּת] וואס אִיהר דַּארְפְט טָאהֶן אִין נַאם עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא אֵיידֶער דָּער טָאג וֶוועט אַרוּם גֶיין אֵיידֶער עֶס וֶוערְט שַׁבָּת. וואס אוּם אַז עֶס וֶוועט וֶוערֶען שַׁבָּת וְיֵאָסֵר עֲלֵיכֶם וֶוועט דָּער אַפִּיקוֹרוֹס אוּיף אַיִיךְ אַסְרִין אַרוּם צוּ טְרָאגִין פוּן שְׁטוּב אִין נַאם וַיֵּיל מָען הָאט נִיט גֶעדוּנְגֶען פוּן אִיהם זַיין חֵלֶק וואס עֶר הָאט אִין נַאם, אוּנ אוּם שַׁבָּת טָאר מָען דָּאךְ נִיט דִּינְגֶען: ג אַנְשֵׁי חֲצֵר שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵרֵב מְעַנְבְּשִׁין וואס אִין אַיין הוּיף אוּנ אַלֶּע הָאבִּין גִּיגֶעבֶּן צוּם עֵירוּב נָאר אַיינֶער פוּן זַיינֶע הָאט פַּאר גֶעסֶן אוּנ הָאט נִיט גִּיגֶעבֶּן צוּם עֵירוּב, אוּנ עֶר הָאט גִּיזָאגְט צוּ זַיינֶע אוּיף שַׁיינְקְ אַיִיךְ מַיין חֵלֶק וואס אוּיף הָאב אִין הוּיף, גִּיהֶער דָּער נַאנְצֶער הוּיף צוּ זַיינֶע נָאר דִּיא שְׁטוּב גִּיהֶער צוּ אִיהם. דַּארְבֶּער בֵּיתוֹ אָסוּר מִלְּהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא לוֹ וְלָהֶם נָאר מָען נִיט אַרוּם טְרָאגִין פוּן זַיין שְׁטוּב אִין הוּיף אוּנ נִיט אַרַיין טְרָאגִין פוּן הוּיף אִין זַיין שְׁטוּב, נִיט עֶר אוּנ נִיט זַיינֶע שֶׁלָּהֶם אוּנ זַיינֶערֶע

להוציא מביתו לחצר שהכל כרשותו: והן אסורין. אפי' לטלטל מביתו לחצר ולא היו אורחים גביה דחד לגבי רבים הוי אורח רבים לגבי יחיד ולא הוו אורחים: היו שנים. שלא עירבו ושאר כני חצר בטלו להם רשותם: שניהם אוסרים זה על זה. מפני שהחצר היא של שניהם והבתים מיוחדים כל בית לבעליו ואין מוציא מרשות המיוחדת לו לרשות שלו ושל חבירו ואע"ג דהדר חד מנייהו ובטיל ליה לחבריה אינו מוציא הואיל ובשעה שבטלו בני החצר רשותם אלו השנים שלא עירבו היו אוסרים זע"ז אשתכח דבטול קמאי לא מהני וכי הדר מבטל לא מצי לאקנויי רשותא דידהו דהא לא קנייה הילכך בני החצר שקלתן עירבו וקלתן לא עירבו אותן שלא עירבו מבטלין רשותן לאותן שעירבו ואין אותן שעירבו מבטלין רשותן לאותן שלא עירבו לאסרי לאותן שלא עירבו לבני חצר לריך שיפרש שיבטל לכל מ' וא': (ד) ב"ש אוסרים מבעוד יום. דסברי כיטול רשות מקנה רשות הוא ומקנה רשות בשבת אסור: ובה"א. אף משתחשך דסברי בטול לאו אקנויי רשותא הוא אלא אסתלוקי מרשותא ואסתלוקי מרשותא בשבת שפיר דמי. ובברייתא פירשו דבכל דוכתא אמרי' כיון שאסור למקצת שבת נאסר לכוליה חוץ ממבטל רשות: מי שנתן רשותו והוציא. שחזר ונשתתף ברשות שבטל: אחד שוגג ואחד מזיד. דקים שוגג אמו ואין הלכה כרבי מאיר: (ה) שהיה שותף עם שכניו. שבתחומי לשם שותפות בעצמו ולא לשם עירוב: אין צריכין לערב. והוא שיהיו כולן שותפין בכלי אחד (ד) ודוקא שתופי מבואות הוו כיון כדתנן בכל מערבין ומשתתפין אבל עירובי חצרות אין מערבין אלא בפת דעירוב

מותר והן אסורין. היו שנים אוסרין זע"ז [ד] שאחד נותן רשות ונוטל רשות. שנים נותנים רשות ואין נוטלים רשות: (ד) מאימתי נותנין רשות. בש"א מבעוד יום. ובה"א משתשכה. מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד ה"ז אוסר דברי ר"מ רבי יהודה אומר [ה] במזיד אוסר בשוגג אינו אוסרי (ה) בע"ה שהיה שותף לשכניו לזה ביין. ולזה ביין א"צ לערב לזה ביין ולזה בשמן צריכין לערב ר"ש

כדפי' הכ"ב במ"ב ומפי' לר"י דהתם: (ד) גמ' ומיפש יין ושמן ל"ל וה"ם יין ויין הכ' כלים אלא מוכחא דמלמא נקט ומוד דלא

[ד] שא' נותן. גמ' הא מו ג"ב ומשני מתוס סגיס נותנים לאסמוטינן דלא גזזינן דלמא יטלו נמי ואין נוטלין ימיהם לאסמוטינן אע"ג דאמר ליס קני ע"מ להקנות לשני דמ"ד שלא שייה קמ"ל כיון דלא קנה מיהו לאסתלוי לא מלי לאקנויי: [ה] במזיד אוסר. הייהו דלא מחזיקו בכל אלא מחזיקו והוליאו מבחוץ לחצר שוב אין יכול לאסו:

שְׁטוּבִין מוּתָּרִין לוֹ וְלָהֶם וְעֵרֻבִּין מוּתָּר צוּ אֵיהֶם אוּנְ צוּ זַייָא עֶר אוּנְ זַייָא מֶעְגִין אַרוּיס טְרָאגִין פּוּן זַייעֶרְע שְׁטוּבִין אִין הוּיף אוּנְ אַרַיין טְרָאגִין פּוּן הוּיף אִין זַייעֶרְע שְׁטוּבִין נָתוּ לוֹ רְשׁוּתָן אוּיבְ זַייָא הָאבִין גִישַׁיינְקֶט זַייעֶר רְשׁוּת פּוּן הוּיף צוּ אֵיהֶם הוּא מוּתָּר עֶר מֶעְג אַרוּיס טְרָאגִין פּוּן זַיין שְׁטוּב אִין הוּיף אוּנְ מֶעְג אַרַיין טְרָאגִין פּוּן הוּיף אִין זַיין שְׁטוּב וְהֵן אֲסוּרִים אוּנְ זַייָא טָארִין נִיט אַרוּיס טְרָאגִין אֲפִילוּ פּוּן זַיין שְׁטוּב אִין הוּיף אוּנְ טָארִין נִיט אַרַיין טְרָאגִין פּוּן הוּיף אִין זַיין שְׁטוּב הָיוּ שְׁנַיִם אוּיבְ צְוַוייִ מֶענְטְשִׁין הָאבִין פַאר גֶעסִין צוּ גֶעבִין צוּם עֵירוּב, אוּנְ דִיא מֶענְטְשִׁין פּוּן הוּיף הָאבִין גִישַׁיינְקֶט זַייעֶר חֵלֶק וָואס זַייָא הָאבִין אִין הוּיף צוּ דִי צְוַוייָא מֶענְטְשִׁין אוּרִין זֶה עַל זֶה אַסָרִין דִי צְוַוייָא מֶענְטְשִׁין אַיינְעֶר אוּיף דָעם אַנדֶערִין שֶׁאֶחָד נוֹתֵן רְשׁוּת וְנוֹטֵל רְשׁוּת וְוָארוּם אַיינְעֶר קָען שַׁיינְקֶען זַיין רְשׁוּת צוּ דִיא מֶענְטְשִׁין פּוּן הוּיף זַייָא וָאלִין מֶעְגִין טְרָאגִין פּוּן דִיא שְׁטוּבִין אִין הוּיף, אוּנְ עֶר קֶען גֶעמֶען אַרְשׁוּת פּוּן דִיא מֶענְטְשִׁין פּוּן הוּיף אַז זַייָא שַׁיינְקֶען אִיהֶם עֶר וָאל מֶעְגִין טְרָאגִין פּוּן שְׁטוּב אִין הוּיף שְׁנַיִם נוֹתְנִים רְשׁוּת אֶבְּעֶר צְוַוייָא מֶענְטְשִׁין קֶענֶען נָאר שַׁיינְקֶען זַייעֶר רְשׁוּת צוּ דִי מֶענְטְשִׁין פּוּן הוּיף זַייָא וָאלִין קֶענֶען טְרָאגִין פּוּן דִי שְׁטוּבִין אִין הוּיף וְאֵין נִטְּלִין רְשׁוּת זַייָא קֶענֶען אֶבְּעֶר נִיט גֶעמֶען אַרְשׁוּת פּוּן דִי מֶענְטְשִׁין פּוּן הוּיף וואס דִיא מֶענְטְשִׁין פּוּן הוּיף שַׁיינְקֶען צוּ זַייָא, וַיייל דֶער רְשׁוּת קֶען זַייָא נָאר נִיט הֶעלְפִין וָוארוּם זַייָא אַסָרִין אַיינְעֶר אוּיף דָעם אַנדֶערֶן, אוּנְ טָארִין נִיט טְרָאגִין פּוּן זַייעֶרְע שְׁטוּבִין אִין הוּיף: ד מַאיְמָתַי נוֹתְנִין רְשׁוּת דֶער וָואס הָאט נִיט גֶעגֶעבִין צוּם עֵירוּב וָוען זָאל עֶר שַׁיינְקֶען זַיין

רְשׁוּת, בֵּית שַׁמַּאי אָמְרִין מִבְּעוֹד יוֹם וָוען עֶס איז נָאך טָאג עֶרֶב שַׁבָּת, אוּנְ בֵּית הִלֵּל אָמְרִין אֲפִילוּ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה עֶס איז שוין פִינְסְטֶער גִיוָואָרִין [עֶס איז שוין שַׁבָּת] מָעג עֶר אוּיף שַׁיינְקֶען זַיין רְשׁוּת מִי שֶׁנְּתָנוֹ רְשׁוּתוֹ וָוען אַיינֶער הָאט אַוֶועק גִיגֶעבִין זַיין רְשׁוּת וָואס עֶר הָאט אִין הוּיף צוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָואס וואהְנֶען אִין הוּיף וְהוֹצִיא דֶער נָאך הָאט עֶר אַרוּיס גִיטְרָאגִין זַאכִין פּוּן זַיין שְׁטוּב אִין זַיין חֵלֶק וָואס עֶר הָאט אִין הוּיף בֵּין בְּשׁוֹגֵג סַיי עֶר הָאט אַרוּיס גֶעטְרָאגִין וַיייל עֶר הָאט פַאר גֶעסִין אַז עֶר הָאט אַוֶועק גִישַׁיינְקֶט זַיין חֵלֶק וָואס עֶר הָאט אִין הוּיף בֵּין בְּמֵזִיד סַיי עֶר הָאט אַרוּיס גִיטְרָאגִין וַיייל עֶר הָאט גִיוָואלְט צוּרִיק נֶעמֶען זַיין רְשׁוּת הֲרֵי זֶה אוֹסֵר אַסְרָהּ עֶר אוּיף דִיא מֶענְטְשִׁין פּוּן הוּיף דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר אַזוֹי זָאגְט רַבִּי מֵאִיר, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּמֵזִיד אוֹסֵר אַז עֶר הָאט אַרוּיס גִיטְרָאגִין וַיייל עֶר הָאט גִיוָואלְט צוּרִיק נֶעמֶען זַיין רְשׁוּת, אַסְרָהּ עֶר אוּיף דִיא מֶענְטְשִׁין פּוּן הוּיף בְּשׁוֹגֵג אֵינוֹ אוֹסֵר אַז עֶר הָאט אַרוּיס גִיטְרָאגִין וַיייל עֶר הָאט פַאר גֶעסִין, אַסְרָהּ עֶר נִיט: ה בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה שׁוּתָּף לִשְׁכֵנָיו אַבַּעַל הַבַּיִת איז גִיוֶוען אַשׁוּתָּף מִיט זַייגֶע שְׁכֵנִים וָואס וואהְנֶען מִיט אִיהֶם אִין אַיין מָבוֹי לָזֶה בְּיַיִן מִיט דָעם שָׁכֵן איז עֶר גִיוֶוען אַשׁוּתָּף אִין וַיין לָזֶה בְּיַיִן אוּנְ מִיט נָאך אַשְׁכֵן איז עֶר אוּיך גִיוֶוען אַשׁוּתָּף אִין וַיין אוּנְ דִי אַלֶּע וַייגֶען זֶענֶען אִין אַיין בֶּלִי אֵינָם צְרִיכִים לְעָרֵב דַארְפִין זַייָא שוין נִיט מַאכִין דָעם עֵירוּב, וָוארוּם דָאס איז שוין דֶער עֵירוּב לָזֶה בְּיַיִן וְלָזֶה בְּשֶׁמֶן אָבֶּער אַז מִיט אַיינֶעם איז עֶר אַשׁוּתָּף אִין וַיין אוּנְ מִיט אַיינֶעם איז עֶר אַ שׁוּתָּף אִין אַיין בֶּלִי צְרִיכִים לְעָרֵב דַארְפִין זַייָא גֶעבִין צוּם עֵירוּב בַּזוּגְרֶער, רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר

הולך נפ' דסתמן כב' כלים. תוס': (ה) גמ' כנו' לערב דיקחו לעסוקן אחת מכל בתים מינו אלא לעסוק בכולם למצוי ונמי לעיים הבתים ויהלך לאו בם דירה היא. רש"י: (ו) ז"ל הר"מ שהרי אין הסיעוקות מכיריו מה נעשה בענין לפיכך אם נשתתפו במצוי בפת סומכין עליו ומ"ל לערב בחלוקות שהרי הסיעוקות מכיריו בפת לומר ויודעין שמשום הסיעוקות אל פת מטלטלין לו' אבל ליין ושמ"ד אין לסיעוקות הילכא כי אינם משגיחים רק על הפת מיניהם אלא כמ"ד בגמ' דאמ"ג דיין בחלוק לא חזי מנו דחזי לטלטלים בכ"ף סמכינן עליה בחלוק: (ז) ל"ש, דאל"כ לא היו לריכין להם עירוב אלא כ' הסעיפות משום ההילוכים שוו בבית שער שלהם ואמנ בש"ד ס"מ דבית בער מינו מוסר. ומיהו לאותו שיטתו הסעיפות לא מקרי בית שער (דאין בית שער לימיד גמ' ס"ס). תוס': (ח) ומשום דאל"ה שאין עוד דיורין בחלר מ"ל עירוב כלל. ועיין במגיה לקמן דבסיקן נמי אלא יהנו העירוב בחלקלין זה. גמ': (ט) וחולדים ועליות דמתני' בעין חדרים ובעין עליות ואמר ריש מחלוקת המגיעות לתקרה. גמ': (י) משמע דהכתי בעין מיהו חלוקים בלילה ומנא יתלנו כו' ממש אבל אם מכר מ' מעשיהן כו' לעולם מ"ל לעירוב הוא"ל ובדבר אחר מיהם

אומר אחד זה ואחד זה א"צ לערב: (ו) ה' חבורות ששבתו בטרקלין אחד. בש"א עירוב לכל חבורה וחבורה. ובה"א עירוב אחד לכולן. ומודים בזמן שמקצתן שרויין בחדרים או בעליות שהם צריכין עירוב לכל חבורה וחבורה: (ז) האחים השותפים שהיו אוכלין על שלחן אביהם וישנים בבתיהם צריכין עירוב לכל א' ואחד. לפיכך אם שכח אחד מהם ולא עירב מבטל את רשותן. אימתי בזמן שמוליכין עירובן למקום אחר אבל אם היה עירוב בני החצר (ה): בש"א. רשותיהן חלוקים וצריך שכל חבורה והבורה תתן פת לעירוב החצר: ובה"א. אין מחיצה זו חילוק רשות וכזמן שחלקו הטרקלין למחיצות גדולות המגיעות לתקרה כ"ע לא פליגי דהוי חילוק רשות (ט) משום דהוי כשרויים בחדרים ובעליות כי פליגי דחלקו במחיצות נמוכות בתין מגיעות לתקרה כ"ש

סברי מחיצה כזו הוי חלוק רשות וכ"ה סברי לא הוי חלוק רשות: (ז) האחין השותפין. ה"ק האחין האוכלין על שלחן אביהן והשותפין האוכלין על שלחן מ' וחולכין על שלחן אביהם לאו דוקא אלא נוסלין מזונותיהן מבית אביהם ואוכלין אותן כל אחד בביתו וכן השותפין עוסין מלאכה אצל בע"ה בשותפות ונוסלין מזונותיהן מבע"ה אחד ומוליכין לאכול בבתיהם: וישנים בבתיהם. והם ואביהם ואחיהם דרים באחר אחד: צריכין עירוב לכל אחד ואחד. אם רוצים לערב עם אנשי הגרן: מבטל את רשותו. צריך לבטל את רשותו: אימתי בזמן שמוליכין את עירובן. לתחום לאחד מבתי אחר בני החצר דהוא"ל והוזקקו לעירוב ואחר דיורין אסרי אינהו נמי אסרי וצריכין כולן ליר פת בעירוב הוא"ל ואלוקין דיורין בליכה וגם הוי אוכלין על שלחן אביהם ממש (י) אלא כל אחד נוטל פרנסתו ואוכל בביתו: אבל אם היה עירוב. כל החצר בא לבית אביהן אלא הוזקקו לערב בבית שמעיהן

אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה סַיָּא עֶר אִיז מִיט בֵּיידֶע אַשּׁוּקֶף אִין וַיין אוּנ סַיי מִיט אַיינֶעם אִיז עֶר אַשּׁוּקֶף אִין וַיין אוּנ מִיט אַיינֶעם אִיז עֶר אַשּׁוּקֶף אִין אַיינֶם אִיבֶּר דַארְפִין זַייא אַלֶּע נִיט נֶעבֶּען צוּם עֵירוּב: ן חֲמֵשׁ חֲבוּרוֹת פִּינְף פַאמִילְיֶעס סֶענְטִשִּׁין שֶׁשָּׁבְתוּ בְּטַרְקְלִין אֶחָד וואס זַייא הָאבֶּען גִיהַאלְטֶען שַׁבָּת אִין אַיין שְׁטוּב אַנְרוּסֶע, אוּנ דִי שְׁטוּב אִיז גִיוֶוען גֶעטַיילְט אִינְוַוייניג אוּיף פִּינְף חֲדָרִים, אוּנ דִי וֶוענְט וואס צְווִישֶׁען דִיא חֲדָרִים זֶענֶען נִיט גִיוֶוען בִּיז צוּם בַּאלְקִין, אוּנ יֶעדֶער חֶדֶר הָאט אַטִּיר אִין הוּיף, אוּנ אִין דֶעם הוּיף אִיז גִיוֶוען נָאך שְׁטוּבִּין מִיט אַנְדֶערֶע איינְוואוֹנֶער, בֵּית שַׁמַּאי זָאגֶען עֵירוּב לְכָל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה יֶעדֶער פַאמִילְיֶע בְּזוּנְדֶער דַארְף גֶעבֶּען בְּרוֹט צוּם עֵירוּב, אוּנ בֵּית הִלֵּל זָאגֶען עֵירוּב אֶחָד לְכוּלָן אַלֶּע פִּינְף פַאמִילְיֶעס צוּ זַאמֶען גֶעבֶּען אַיין שְׁטִיקֵל בְּרוֹט צוּם עֵירוּב וּמודים אוּנ בֵּית הִלֵּל זֶענֶען מוֹדֶה צוּ בֵּית שַׁמַּאי בִּזְמַן שֶׁמְּקַצָּתָן שְׁרוּיִים בַּחֲדָרִים אַז דִיא בֵּיסוּל פַאמִילְיֶעס וואוֹנֶען אִין חֲדָרִים וואוּנ דִיא וֶוענְט וָאוס צְווִישֶׁען דִי חֲדָרִים זֶענֶען בִּיז צוּם בַּאלְקָן] אוּ בַּעֲלִיּוֹת אָדֶער זַייא וואוֹנֶען אוּיף אוּיבֶּערשְׁטֶע שְׁטוּבִּין שֶׁהֵן צְרִיכִין עֵירוּב לְכָל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה דַארְף יֶעדֶער פַאמִילְיֶע בְּזוּנְדֶער גֶעבֶּען צוּם עֵירוּב:

ז הָאַחִין הַשּׁוּתָּפִין שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אֲבִיהֶן בְּרֵידֶער וואס זַייא עֶסִין בַּיי זַייעֶר פָאטֶערְס טִישׁ, אָדֶער יֶעדֶער נֶעמְט דָאס עֶסִין פוּן פָאטֶער צוּא זִיך אַהֵיים, אוּנ אַלֶּע וואוֹנֶען אִין אַיין הוּיף, אָדֶער שׁוּתָּפִים אַרְבֶּעטֶער וואס אַרְבֶּעטֶען בַּיי אַיין בַּעַל הַבַּיִת צוּ זַאמֶען, אוּנ עֶסִין אַלֶּע בַּיי דֶעם בַּעַל הַבַּיִת בַּ"א אַיין טִישׁ, אָדֶער יֶעדֶער נֶעמְט דָאס עֶסִין פוּן בַּעַל הַבַּיִת צוּא זִיך אַהֵיים, אוּנ אַלֶּע וואוֹנֶען אִין אַיין הוּיף יוֹשְׁבִים בְּבָתֵּיהֶם אוּנ זַייא שְׁלָאפִין יֶעדֶער בַּיי זִיך אִין דֶער הֵיים אוּנ נָאך פְּרֶעמְדֶע מֶענְטִשִּׁין וואוֹנֶען אוֹיך אִין דֶעם הוּיף צְרִיכִין עֵירוּב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד אוֹיב זַייא וִוילֶען לַיינִין אַצְוִירוּב צוּ זַאמֶען מִיט דִיא מֶענְטִשִּׁין פוּן הוּיף, דַארְף יֶעדֶער בְּרוֹיֶער אָדֶער יֶעדֶער אַרְבֶּעטֶער בְּזוּנְדֶער גֶעבֶּען צוּם עֵירוּב לְפִיכָּךְ דַאריֶיבֶּער אִם שָׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵירֵב אוֹיב אַיינֶער פוּן זַייא הָאט פַאר גֶעסֶען אוּנ הָאט נִיט גִיגֶעבֶּען צוּם עֵירוּב מְבַטֵּל אֶת רְשׁוּתוֹ דַארְף עֶר שַׁיינְקֶען זַיין רְשׁוּת צוּא דִיא מֶענְשִׁטִין פוּן הוּיף אֵימָתַי וָוען דַארְפִין זַייא גֶעבֶּען צוּם עֵירוּב בִּזְמַן שֶׁמּוֹלִיכִין עֵירוּבָן בְּמָקוֹם אַחֵר אוֹיב זַייא גֶעבֶּען דֶעם עֵירוּב אִין אַשְׁטוּב פוּן דִי אַנְדֶערֶע איינְוואוֹנֶער אֲבָל אִם הָיָה עֵירוּב בָּא אֶצְלָן אָבֶער אַז דֶער עֵירוּב פוּן נַאנְצִין הוּיף הָאט צוּ

בו העירוב מ"ל ליתן פת: או שאין עמהם דיורים. אחריס שאין דיורים מזקיקים אותם לעירוב: אינם צריכים לערב. דכיהדיס דמו: (ח) פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי. בגמרא מוכח דלא תיקן במתני' פתוחות זו לזו משום דקי"ל שאין מבוי ניתר בלחי או קורה עד שיהיו בתיס והצרות פתוחים לתוכה כלומר כ' בתיס פתוחים לכל חצר וכ' חצרות פתוחות למבוי והנך כיון דכולן פתוחות זו לזו ומעורבות יחד דרך פתחיהן חדא הקיב להו ולא תיקן אלא ה' חצרות פתוחות למבוי: עירבו החצרות. כל אחת לעצמה: מותרים בחצרות. מותרין כל בני חצר לעצמן: ואסורין במבוי. לאין סומכין על עירוב במקום שתוף: ואם נשתתפו. נמי במבוי לאחר שעירבו בחצרות מותרין כאן וכאן: ושכח א' מבני חצר ולא עירב. בחצרו להתיר חצרו אבל בשתוף היה לו אלא: מותרין כאן וכאן. דסעמא מאי אין סומכין על שתוף במקום עירוב (יא) כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התינוקות והכא דרוב בני חצר עירבו אלא ששכח אחד מהם ולא עירב לא משתכח תורת עירוב: שהמבוי לחצרות בחצר לבתים. כשם שאסור להוציא מבתים לחצר בלא עירוב כך אסור להוציא מן החצר למבוי בלא שתוף ולא תימא לא דמי דבית וחצר זו הר"י וזו הר"ר אבל חצר ומבוי שייהן רשויות של רבים הן (יב): (ט) זו לפנים מזו. פנימית פתוחה לחיצונה וחיצונה לרה"ר ודריסת רגליה של פנימית על החיצונה לגמרא לרה"ר: עירבה פנימית. בפ"ע לשלשל בחצרה: שתיהן

בא אצלן או שאין עמהן דיורין בחצר אינם צריכין לערב: (ח) חמש חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי מותרין בחצרות ואסורין במבוי. ואם נשתתפו במבוי מותרין כאן וכאן. עירבו בחצרות ונשתתפו במבוי ושכח אחד מבני חצר ולא עירב מותרים כאן וכאן. שכח א' מבני מבוי ולא נשתתף מותרין בחצרות [ו] ואסורין במבוי. שהמבוי לחצרות כחצר לבתים: (ט) ב' חצרו' זו לפנים מזו עירבה הפנימית ולא עירבה החיצונה הפנימית מותרת

חלוקים לו בלילה לו בשת. ותוי' תוי"ט: (יח) ומיירבי בנשתתפו ביין דאלו בשת סומכין לעולם בדפוי' הר"ב לעיל במ"ה: [ו] ואסורין במבוי. ואין סומכים ביומיל העירוב במקום שיהיה כיון שהרוב נשתתפו דהכא אין הפעם שלא תשתכח אלא דלא שייך לעיתר שנסמוך על העירוב במקום שיהיה לעירוב שעירב כל חצר לעצמו היאך יחיר לשלשל ממבוי והרי אסו' מהלר לחצר אלא דרך מבוי אסור נעלמל. ב"ו ותוין חוי"ם: (יב) ונסל לה עד הכא אף על גב דכולה מ"ה לשיל מתנייה לעצין שהוא מבוטות ותקן נמי כפ"ג בכל מעברין ומשתתפין. מ"ש מבוטות בהדיא לא תקן

וַיְיֵעֶר פָּאטֶר אִין שְׁטוּב אָדֶער צוּא וַיְיֵעֶר בַּעַל הַבַּיִת אִין שְׁטוּב אוּ שֶׁאֵין עִמָּהֶן דְּיוּרִין בְּחָצֵר אָדֶער אִין דֶּר הוֹיף אִיז גִיטָא קֵיין אַנְדֶערֶע אַיינְוואוֹנֶער נָאר דִי כְּרִידֶער מִיט וַיְיֵעֶר פָּאטֶר אָדֶער דִי אַרְבֶּעטֶער מִיט וַיְיֵעֶר בַּעַל הַבַּיִת אֵינֶן צְרִיכִין לֶעֱרֹב דַארְפִין וַיְיא נִיט גֶעבֶּען צוּם עֵירוּב: ח חָמֵשׁ חֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת זוּ לְזוּ וּפְתוּחוֹת לְמַבּוּי אוּנד זֶענֶען אָפִין אִין נַאם יֶעדֶער הוֹיף בֵּזוּנְדֶער אִיז אָפִין אִין נַאם עֵרְבוּ בַּחֲצֵרוֹת אוּיב דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן יֶעדֶער הוֹיף הָאבֶּען גִילַייגְט אַעֵירוּב אִין יֶעדֶער הוֹיף בֵּזוּנְדֶער וְלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמַבּוּי אוּנד דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן אַלֶע פִינְף הוֹיפִין הָאבֶּען נִיט גֶעמַאכְט אַשּׁוּתְּפוּתְדִיגֶען עֵירוּב זַייא זָאלֶען מֶעגִין טְרָאגִין פוּן דִיא הוֹיפִין אִין דִיא נַאם טוּהֲרִין בַּחֲצֵרוֹת מֶעגִין דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן יֶעדֶער הוֹיף בַּאזוּנְדֶער טְרָאגִין בַּיִיא זִיךְ אִין הוֹיף וְאֲסוּרִין בְּמַבּוּי אוּנד זַייא טָארִין נִיט אַרוּם טְרָאגִין פוּן הוֹיף אִין נַאם וְאִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמַבּוּי אוּנד אוּיב דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן אַלֶע פִינְף הוֹיפִין הָאבֶּין גִימַאכְט בִּשּׁוּתְּפוּת אַעֵירוּב אוֹיסֶער דֶעם עֵירוּב וְאִם דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן יֶעדֶער הוֹיף הָאבֶּען גֶעמַאכְט בַּיִיא זִיךְ אִין הוֹיף טוּהֲרִין כַּאן וְכַאן מֶעגִין זַייא טְרָאגִין דָא אוּנד דָא זַייא מֶעגִין טְרָאגִין אִין הוֹיף אוּנד מֶעגִין טְרָאגִין פוּן הוֹיף אִין נַאם עֵירְבוּ בַּחֲצֵרוֹת וְנִשְׁתַּתְּפוּ בְּמַבּוּי אוּיב דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן יֶעדֶער הוֹיף בֵּזוּנְדֶער הָאבֶּין גִימַאכְט אַעֵירוּב זַיי זָאלֶען מֶעגִין טְרָאגִין אִין הוֹיף, אוּנד דִי מֶענְטְשִׁין פוּן אַלֶע פִינְף הוֹיפֶען הָאבֶּען אוֹיךְ גֶעמַאכְט אַשּׁוּתְּפוּתְדִיגֶען עֵירוּב זַייא זָאלֶען מֶעגִין טְרָאגִין פוּן הוֹיף אִין נַאם וְשֶׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי חָצֵר וְלֹא עֵרֵב אוּנד אֵיינֶער פוּן הוֹיף הָאט פַארגֶעסִין אוּנד הָאט נִיט גִיגֶעבֶּין צוּם עֵירוּב פוּן הוֹיף אוּנד צוּם עֵירוּב פוּן נַאם הָאט עֶר גִיגֶעבֶּין מוּתָּרִין כַּאן וְכַאן מֶעגִין מֶענְטְשִׁין אִין הוֹיף אוּנד פוּן הוֹיף אִין נַאם מִבְּנֵי מָבוֹי וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף אוּיב אֵיינֶער פוּן דִיא מֶענְטְשִׁין הָאבֶּין פַאר גֶעסִין צוּ גֶעבֶּין צוּם עֵירוּב פוּן דִיא נַאם, אוּנד אִין הוֹיף הָאט עֶר גִיגֶעבֶּין צוּם עֵירוּב מוּתָּרִין בַּחֲצֵרוֹת מֶעגִין זַייא טְרָאגִין אִין דִיא הוֹיפִין וְאֲסוּרִין בְּמַבּוּי אוּנד פוּן דִיא הוֹיפִין אִין נַאם טָארִין אַלֶע נִיט טְרָאגִין שֶׁהַמַּבּוּי לַחֲצֵרוֹת וְוָארוּם דִי נַאם צוּא דִיא הוֹיפִין כַּחֲצֵר לַבָּתִּים אִיז וְוִיא דֶער הוֹיף צוּ דִי הַייזֶער, אַזוֹי וְוִיא מֶען קָאר נִיט אַרוּם טְרָאגִין פוּן שֶׁטוּב אִין הוֹיף אָן אַעֵירוּב, אַזוֹי טָאר מֶען נִיט אַרוּם טְרָאגִין פוּן הוֹיף אִין נַאם אָן אַעֵירוּב: ט שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוּ לִפְנִים מִזּוּ צְוֵוייא הוֹיפִין אַיינֶער אִינְוֶוייניגְ פוּן דֶעם אַנְדֶערֶן, דֶער אִינְוֶוייניגְסְטֶער הוֹיף אִיז הָאפִין אִין אוֹיסְוֶוייניגְסְטֶען הוֹיף, אוּנד דֶער אוֹיסְוֶוייניגְסְטֶער הוֹיף אִיז הָאפִין אִין נַאם אוּנד דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן אִינְוֶוייניגְסְטֶען הוֹיף אַז זַיי דַארְפִין גֵיין אִין נַאם גֵייֶען זַייא דוּרְךְ דֶעם אוֹיס־וֶוייניגְסְטֶען הוֹיף עִירְבָה חֲפִינִית אוּיב דִי מֶענְטְשִׁין פוּן אִינְוֶוייניגְסְטֶען הוֹיף הָאבֶּען גִילַייגְט פַאר זִיךְ אַעֵירוּב וְלֹא עִירְבָה הַחִיצוֹנָה אוּנד דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן אוֹיסְוֶוייניגְסְטֶען הוֹיף הָאבֶּען נִיט גִילַייגְט אַעֵירוּב חֲפִינִית מוּתֶּרֶת דִי מֶענְטְשִׁין פוּן אִינְוֶוייניגְסְטֶען הוֹיף

מעגין

שתיהן אסורות. דהויא פנימית בעצמה רגל ‡אסורה במקומה שהרי לא עירבה לעצמה ואוסרת בדריסת רגליה על המיצוה: זו מותרת בפ"ע וכו'. דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת: ר"ע אומר. דקסבר אף רגל המותרת אוסרת כשלא עירבו שם: וחכ"א כו'. דקסברי אפי' רגל האסורה במקומה כגון שלא עירבה הפנימית לעצמה אינה אוסרת על המיצוה. והלכה כת"ק: (י) שכח אחד מן הפנימית כו'. דהויא פנימית רגל האסורה ואוסרת: נתנו עירובן במקום אחר. שעירבו שתיהן זו פס זו ונתנו העירוב במיצוה וקרי ליה מקום אחד לפי שכ' המצות משתמשות בה כא': ושכח. אפי' אחד מן המיצוה ולא עירב: שתיהן אסורות. דפנימית נמי אסורה לעלמה בתורה שהרי

עד הכא: (יג) ואין לעכב בידם מחמת שנשתמשה פס בני המיצוה דיכולה לומר לפן לתקוני שתפתיך ולא לעוותי.

הרגל אוסרתה: (י) שכח אחד מן החיצונה ולא עירב הפנימית שתיהן אסורות. שכח א' מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות. נתנו עירובן במקום אחר ושכח אחד בין מן הפנימית בין מן החיצונה ולא עירב שתיהן אסורות.

והחיצונה אסורה. החיצונה ולא הפנימית שתיהן אסורות. עירבה זו לעצמה וזו לעצמה זו מותרת בפני עצמה וזו מותרת בפני עצמה ר"ע אומר (את) החיצון' שדריסת הרגל אוסרתה וחכ"א אין דריסת הרגל אוסרתה: (י) שכח אחד מן החיצונה ולא עירב הפנימית מותרת אסורות. שכח א' מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות. נתנו עירובן במקום אחר ושכח אחד בין מן הפנימית בין מן החיצונה ולא עירב שתיהן אסורות.

היה יכולה להסתלק מן המיצוה ולהשתמש בחצי נפשה דהא ליתא לעירובה נגה דאותו עירוב המתירה בחצר כולכולה לחיצוה. אבל נתנו העירוב בפנימית המיצוה מיתסרא בשכחה דפנימית ופנימית לא מיתסרא בשכחה דמיצוה דהא אחדא לדשא ומשתמשה (יג):

מענין טראגין אין זייער הויף והחיצונה אסורה און דיא מענטשין פון אויסווייניגסטין הויף טארין ניט טראגין אין זייער הויף החיצונה. אויב דיא מענטשין פון אויסווייניגסטין הוף האבען גיליינגט פאר זיך אעירוב ולא הפנימית און דיא מענטשין פון אינווייניגסטין הויף האבין ניט גיליינגט אעירוב שתיהן אסורות טאר מען ניט טראגין אין ביידע הויפין, ווארום דער אויסווייניגסטער הויף קען ניט אסרין אויף דעם אינווייניגסטען, ווייל דער אינווייניגסטער הויף קען צו שליסען דעם טויער און קיינעם ניט איין לאזען פון דעם אויסווייניגסטען הויף צו זיך אבער דר אינווייניגסטער הויף קען אסרין אויף דעם אויסווייניגסטען הויף, ווייל די מענטשין פון אינווייניגסטען הויף מוזין דורך ניין דורך דעם אויסווייניגסטען הויף דריבער אויב דער אינווייניגסטער הויף איז מותר פאר זיך אסרתי ער ניט אויף דעם אויסווייניגסטען הויף אבער אז דער אינווייניגסטער הויף איז אסור פאר זיך אסרתי ער אויף דעם אויסווייניגסטען הויף ירבה זו לעצמה וזו לעצמה אויב דער אינווייניגסטער הויף האט גיליינגט פאר זיך אעירוב און דער אויסווייניגסטער הויף האט גיליינגט פאר זיך אעירוב זו מותרת בפני עצמה די מענטשין פון אינווייניגסטען הויף טארן טראגין אין זייער הויף וזו מותרת בפני עצמה און די מענטשין פון אויסווייניגסטין הויף טארן טראגין אין זייער הויף רבי עקיבא אוסר חיצונה רבי עקיבא אסרתי דעם אויסווייניגסטען הויף שדריסת הרגל אוסרתה דער טרעטין מיט דיא פיס וואס דיא מענטשין פון אינווייניגסטין הויף גיין דורך דעם אויסווייניגסטין הויף, דאס אסרתי אז דיא מענטשין פון אויסווייניגסטין הויף זאלין ניט טארין טראגין אפילו ביי זיך אין הויף ווייל אין דעם אויסווייניגסטען הויף זענען אלע שוהפים מוזען גייא מאכען אלע צו זאמען

אין עירוב וחכמים אומרים און דיא חכמים זאגען אין דריסת הרגל אוסרתה דער דורך גיין וואס דיא מענטשין פון אינווייניגסטען הויף גייען דורך דעם אויסווייניגסטען הויף אסרתי ניט אויף דעם אויסווייניגסטען הויף: שכח אחד מן החיצונה ולא עירב אויב איינער פון דעם אויסווייניגסטען הויף האט פאר געסען און האט ניט גיגעבן צום עירוב הפנימית מותרת דיא מענטשין פון אינווייניגסטען הויף מענען טראגין אין זייער הויף אויב נייא האבין געמאכט פאר זיך אעירוב והחיצונה אסורה און די מענטשין פון אויסווייניגסטין הויף טארין ניט טראגין אין זייער הויף דער איינער וואס הט ניט גיגעבין צום עירוב אסרתי אויף זייא מן הפנימית ולא עירב אויב איינער פון אינווייניגסטין הויף הט פארגעסען און האט ניט גיגעבין צום עירוב שתיהן אסורות זענען ביידע הויפין אסור צו טראגין אין זיי ווייל דער אינווייניגסטער הויף איז אסור דורך דעם איינעם וואס האט ניט גיגעבין צום עירוב אסרין זייא אויף דעם אויסווייניגסטען הויף נתנו עירובן במקום אחד אויב ביידע הויפין האבין גיליינגט אעירוב צו זאמען און זייא האבין גיליינגט דעם עירוב אין דעם אויסווייניגסטין הויף ושכח אחד און איינער האט פאר געסין (צו געבין צום עירוב) בין מן הפנימית סיי דער איינער איז פון אינווייניגסטין הויף בין מן החיצונה סיי דער איינער איז פון אויסווייניגסטין הויף ולא עירב און ער האט ניט גיגעבין צום עירוב שתיהן אסורות זענען ביידע הופין אסור צוא טראגין אין זייא דער אינווייניגסטער הויף איז אויך אסור ווארום דא וועט ניט העלפין וואס זיי וועלין פארשליסען דעם טויער ווייל דער עירוב איז ניטא ביי זייא אין הויף ואם חי של יחידים אויב דיא ביידע הויפין זענען גיוועזן פון איינצעלנע מענטשין, אין יערן הויף

ואם היו של יחידים. אחין בפרטיות אלא מ' וכחילוקה מ' (יד): א"צ לערב. וע"ז מקום דריסת הרגל דכיון דיחיד הוא בפרטיות הוא רגל המותרת ואינה אוסרת ואם היו של יחידים אינן צריכין לערב:

ומתס מתניתין כת"ק דלעיל דסבר רגל המותרת אינה אוסרת:

(יד) ומפרשים דס"ל ומס סיו מכיס מסי' בחילוקס נאליפ' (ומיין בס"ע סימן סע"ח) דלעמ לפו לעמכרי ב' בפרטיות וס' כחילוקס. ומי' אמר ר"ל סוא ולא פוסי ביסו מכס כמו מדס אמר. הר"מ:

הויף האט ניוואונט איין מענטש איין צריכים לערב דארפין זייא ניט לייגין אעירוב צוא זאמען:

רש"י

יומי דאריכי וקטיני. יומים שהוא בקצר מריכי ליון וקטיני לעסוק בתורה ובמצות: ונינים טובא. ונינון הרבה: יזיף ופרע. מס קבע לו לשנות כך וכך פרקים ביום ופעמים שהיה טרוד במזונותיו ביום ופורע קביעות מתו בלילה: המהפתה ביין. שמפייסין אותו על דבר ומתרלה כשטוב לבו ביין: ריח הניחוח. ואמרן לעיל דריח דומיא דמשתיא הוא וכתיב ויאמר אל לבו לא אוסיף וגו' דאירלי ולא יצא סודו שקול הוא כסנהדרין של שבעים: לשלם בו שכר לרשעים. שאותן ושמחין אינו

גמרא עירובין ס"ה ע"א

אמר רב יהודה לא איברי ליליא אלא לשינתא.

אמר רשב"ל לא איברי סידרא אלא לנירסא. אמרה ליה ברתיה דרב חסדא לרב חסדא לא בעי מר מינם פורתא אמר לה השתא אתו יומי דאריכי וקטיני וניגים טובא. אמר רב נחמן בר יצחק אנן פועלי דיממא אנן. רב אחא בר יעקב יזיף ופרע. אמר רבי חנינא כל המתפהה ביינו מדעת קונו יש בו. שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח. אמרר' חייא כל המתיישב ביינו מדעת ע' זקנים יש בו. יין ניתן בע' אותיות וסוד ניתן בע' אותיות. נכנס יין יצא סוד. אמר רב חנן לא נברא יין אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנא' תנו שכר לאובד

תוספות

אברהם אלא לגירסא. כמו לילות מקום' תמוז:

אמר רב יצחק בר יעקב אנן פועלי היממא אנן. אמר רבי אחא בר יעקב יזיף ופרע. אמר רבי חנינא כל המתפהה ביינו מדעת קונו יש בו. אמר רבי חייא כל המתיישב ביינו מדעת ע' זקנים יש בו. אמר רב חנן לא נברא יין אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים. אמר רב יהודה לא איברי ליליא אלא לשינתא. אמר רב חסדא לרב חסדא לא בעי מר מינם פורתא אמר לה השתא אתו יומי דאריכי וקטיני וניגים טובא. אמר רב נחמן בר יצחק אנן פועלי דיממא אנן. רב אחא בר יעקב יזיף ופרע. אמר רבי חנינא כל המתפהה ביינו מדעת קונו יש בו. שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח. אמרר' חייא כל המתיישב ביינו מדעת ע' זקנים יש בו. יין ניתן בע' אותיות וסוד ניתן בע' אותיות. נכנס יין יצא סוד. אמר רב חנן לא נברא יין אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנא' תנו שכר לאובד

אָמַר רַב יְהוּדָה לֹא אִבְּרֵי לֵילְיָא אֶלָּא לִשְׁינְתָּא רַב יְהוּדָה האט גיזאגט די געבט זענען נאר בעשאפין גיוואריין צום שלאפין אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ לֹא אִבְּרֵי סִידְרָא אֶלָּא לְנִירְסָא רבי שמעון בן לקיש זאגט דיא לבנה איז נאר בשאפין גיוואריין מען זאל לערנען פאר איהר ליכטיגקייט אֲמָרָה לֵיהּ בְּרָתָא דְּרַב חִסְדָּא לְרַב חִסְדָּא די טאכטער פון רב חסדא האט גיזאגט צו איהר פאטער רב חסדא לא בְּעֵי מַר מִינָּם פּוּרְתָּא ווילסטו ניט אביסעל שלאפין אָמַר לָהּ האט רב חסדא גיזאגט צו זיין טאכטער הַשְׁתָּא אָתוּ יוֹמֵי דְּאַרִיכֵי וְקַטִּינֵי וְנִינִים טוּבָא עס וועלען באלד קומען טעג וואס זענען לאנג און קורץ וועלען מיר שוין פיל שלאפין וְרַב חִסְדָּא האט געמיינט מען וועט באלד שטארבין, וועלען זיין די טעג פון קבר לאנגע צו שלאפין און קורצע צו הורה און מצות] אָמַר רַב יַחְיָן בַּר יִצְחָק אֲנַן פּוֹעֲלֵי דְּיִמְמָא אֲנַן רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק האט גיזאגט מיר זענען ארבעטער פון בייא טאג [ווייל בייא טאג מוזין מיר לערנען הורה], רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב יַזִּיף וּפָרַע פלעגט בארגין צייט פון בייא טאג און פלעגט בצאהלין בייא נאכט, אז ער האט אמאהל קיין צייט געהאט צו לערנען הורה בייא טאג, פלעגט ער לערנען בייא נאכט אזוי פיל שעה וויא פיל שעה ער האט בייא טאג ניט גילערנט אָמַר רַבִּי חֲנִינָא כָּל הַמִּתְפַּהֵּה בְּיֵינוֹ מִדַּעַת קוֹנוֹ יֵשׁ בּוֹ רַבִּי חֲנִינָא האט גיזאגט דער וואס ווערט איבער גיגעבן ביי דעם ווין טרינקען. דער מענטש

וואס האט געטרונקען פיל ווין, און מען בעט בייא איהם עפעס און ער איז גוט און פריילאך און טוהט יענעמס ווילען, האט ער די מדה פון נאט שנאמר וארום עס שטייט אין פסוק וַיָּרַח יי אֶת רֵיחַ הַנִּיחוֹחַ נאט האט גישמעקט דעם גוטען ריח פון די קרבנות איז ער פריילאך געווארין און צו גיזאגט עס וועט מער ניט זיין קיין מבול אָמַר רַבִּי חִיָּא כָּל הַמִּתְיַשֵּׁב בְּיֵינוֹ מִדַּעַת שִׁבְעִים זְקֵנִים יֶשׁ בּוֹ רַבִּי חִיָּא זאגט דער מענטש וואס האט געטרונקען ווין און ער איז ניט פארמישט, האט ער דעם פארשטאנד און די חכמה פון די זיבעציג זקנים יין שִׁבְעִים דער וואס ווערט יין בטרעפט זיבעציג וסוד שִׁבְעִים און דער וואס ווערט סוד בטרעפט אויך זיבעציג נִכְנַס יַיִן יָצָא סוד אז עס קומט אריין אין דעם מענטש דאס ווין, גייט ארויס פון איהם דער סוד, און דער מענטש וואס האט געטרונקען ווין און דער סוד איז פון איהם ניט ארויס געגאנגען, איז ער גלייך צו די זיבעציג סנהדרין אָמַר רַב חָנָן לֹא נִבְרָא יַיִן אֶלָּא לְנַחֵם אֲבֵלִים וּלְשַׁלֵּם שְׂכַר לְרְשָׁעִים רב חנן האט גיזאגט דאס ווין איז נאר בשאפין גיוואריין צו טריישטין טויט וויא אבלים, דער אבל וועט טרינקען ווין וועט ער פריילעכער ווערען, און דיא רשעים וועלען טרינקען ווין און האבין פערגעניגען וועלען וויא אפנעמען שכר פאר זייערע ביסעל מצות אויף די וועלט שנאמר וארום עס שטייט אין פסוק תְּנוּ שֵׂכָר לְאוֹבֵד יַיִן לְמָרֵי נֶפֶשׁ ניט ווין צו דעם פארלארענעם

דקרא מים ממש דרחיב כפיתים דקרא והסיקומי פמלה מ"ל.כך ע"י שיבכך המים דלמשכתן נגי כפוחות מי מלח כל המלה אמר שמתי כמלכים לא אמים עליך.וכתיב נמי לפאמי למים המלה (מלכים ב ב):

זקרי ליה כלעין מים . ששמש

וגו' . א"ר חנן בר פפא כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים אינו בכלל ברכה שנאמר וברך את לחמך ואת מימיך מה לחם שניקח בכסף מעשר אף מים שניקח בכסף מעשר . ומאי ניהו יין וקא קרי ליה מים . א"ר אלעאי בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו בכיסו בכעסו ואמרי ליה אף בשחקו : אינו בכלל ברכה. לא הגיע לכוף ברכה נמורה ואפילו הוא עשיר בדבריה שניקח בכסף מחריס : שניקח בכסף מעשר . שמותר לנוקמו בכסף מעשר מי בירושלים. דתנן הכל ניקח בכסף

מעשר מון מן המים ומן המלח: אדם ניכר . אם הגון הוא: בכוסו. אם דעתו מיושבת עליו בייגו: בביסו. כשמשא ומתן עם בני אדם באמונה הוא עושה: בכעסו. שאינו קפדן יותר מדאי:

נצום רשעו, אונ גים ווייל צו דעם וואס זיין האַרץ איז איהם פארביטערט אמר רב חנן בר פפא כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים אינו בכלל ברכה דאס וואסער צו ווייזן אז דער ווייל זיין אזוי פיל וויא וואסער וועט דאס הייסין אברכה אמר רבי אלעאי בג' דברים אדם ניכר רבי אלעאי האט גיזאגט מיט דרייא זאכין דערקענט מען אמענטש מען זאל וויסען זיין נאטור בכוסו אז ער האט געטרונקען פיל וויין, בכיסו מיט זיין ביימיל, וויא אזוי ער האנדילט מיט מענטשין אין געלט זאכין. בכעסו מיט זיין כעס, וויא גרויס זיין כעס איז אונ וויא לאנג ער דאערט ואמרי לה אונ אנדערע זאגין אף בשחוקו מיט זיין גילעכטער, ווען ער לאכט. קען מען אויך ווייסען די נאטור זיינע, וויא אזוי דאס לאכין איז, אונ אויף וועלכע זאכין ער לאכט :

ווין. ווארום וואסער טאר מען ניט קויפין פאר מעשר שני געלט ווקא קרי ליה מים אונ ער רופט דאס וואסער צו ווייזן אז דער ווייל זיין אזוי פיל וויא וואסער וועט דאס הייסין אברכה אמר רבי אלעאי בג' דברים אדם ניכר רבי אלעאי האט גיזאגט מיט דרייא זאכין דערקענט מען אמענטש מען זאל וויסען זיין נאטור בכוסו אז ער האט געטרונקען פיל וויין, בכיסו מיט זיין ביימיל, וויא אזוי ער האנדילט מיט מענטשין אין געלט זאכין. בכעסו מיט זיין כעס, וויא גרויס זיין כעס איז אונ וויא לאנג ער דאערט ואמרי לה אונ אנדערע זאגין אף בשחוקו מיט זיין גילעכטער, ווען ער לאכט. קען מען אויך ווייסען די נאטור זיינע, וויא אזוי דאס לאכין איז, אונ אויף וועלכע זאכין ער לאכט :

הבעל תשובה לר"י רף ז' ע"ב

הבעל תשובה לר"י רף ז' ע"ב

תשובה לריך וידוי שנם' וכפורים אשר חטא עליו ויש לו לזכיר עונותיו ופושעיו כי הוא נמנע מליהם כאמרו מעשה כאמרו בידו. וכן כתיב וכפרו את עונם ואת עון

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פכ"ב

(א) אמרו חכמים גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להם ומחסרתן ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצים בעריות וביאות אסורות . ועוד

הַבַּעַל תְּשׁוּבָה צָרִיךְ וִידוּי דָּבָר בַּעַל תְּשׁוּבָה דָּאַרְף זָאגין וידוי אויף זַיינָע זִינְד שֶׁנֶּאֱמַר וְיוֹ עָם שֶׁחָטָא עָלָיו אֵין פָּסוּק וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלָיו דָּר זָאל זִיךְ מִתְוַדֶּה זַיין אויף דָעם קָרְבָּן וואס ער האט געזינדיגט יֵשׁ לוֹ לְחַזֵּיר עֲוֹנוֹתָיו וְעַוֹנוֹת אֲבוֹתָיו אונ ער דאַרְף דערמאָנען אין וידוי זַיינָע זִינְד אונ די זִינְד פון זַיינָע אֲלֶטְערן כִּי הוּא נַעֲשָׂה עֲלֵיהֶן בְּאַחֲוָתוֹ מַעֲשֵׂה אֲבוֹתָיו בְּיָדוֹ וואַרום אַז ער זִינְדיגט די

(א) אָמְרוּ חֲכָמִים גֵּזֶל וַעֲרָיוֹת נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְאַוֶּה לָהֶם וּמַחְסַרְתָּן דִּי חֲכָמִים דאַכין גיזאגט צו גַּזֵלָה אונ זִנּוּת גְּלוּסָק יַעֲדָר מַעֲנְטְשׁ וְאֵין אַתָּה מוֹצֵא קָהָל בְּכָל זְמַן וְזְמַן שֶׁאֵין בְּהֶן פְּרוּצִין בְּעֲרָיוֹת וּבִיאוֹת אֲסוּרוֹת אונ בייא יָעֲדָער צייט געפינט מען ניט אפארזאמלונג פון יודן וואס בייא איז ניט גיזינדיגט מענטשין וואס האבין געזינדיגט מיט זנות ועוד אמרי חכמים דאך

אמרו חכמים רוב בגזל ומיעוט בערוות והכל באבק ל׳ הרע: (ב) לפיכך ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקרוב׳ יתירה ובמחשבה טהורה וברעת נכונה כדי להנצל מהן. ויזהר מן היחוד שהוא הגורם הגדול. גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני כלתי כדי ללמוד לתלמידיה׳ שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן היחוד. וכן יהג׳ג גורמין גדולים והן מעלות של ערוות. ולא ישב בלא אשה שמגהג זה גורם לטהרה גדולה. יתירה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה ויחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת ערוות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה. ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירויך בכל עת באהבתה תשגה תמיד:

אמתותם. ולכיך תפלה. אז יתפלל אל הקב״ה ויבקש רחמים נכפר את כל עוונותי כשאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה׳ אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב וכשלמה פרים שפתינו. קחו עמכם דברים ושובו אל ה׳ זה ענין הודוי. אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב זה ענין התפלה ופר׳ וקח טוב מעשה הטוב שעשינו כי אז״ל עבירה מכבה מצוה. וכעת התשובה יקבלנו הטובות ותתעורר

להתרחק מן השחוק ומן השכרות ומדברי עגבים שאלו אשה שמגהג זה גורם לטהרה גדולה. יתירה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה ויחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת ערוות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה. ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירויך בכל עת תמיד:

הָאבִין דִּיא חֲכָמִים נִיזָאגְט רוּב בְּגֵזֶל דָאס מֶערְסְטֶע מֶענְטְשִׁין זִינְדִיגֶען מִיט גְזֵלָה וּמִיעוּט בְּעֲרָיוֹת אַבִּיסִיל מֶענְטְשִׁין זִינְדִיגֶען מִיט זְנוּת וְהַכֹּל בְּאָבָק לָשׁוֹן הָרָע אַלֶע זִינְדִיגֶען מִיט שְׁטוּיב פוּן לָשׁוֹן הָרָע [מִיט קְלַיינֶע עֲבֵירוֹת פוּן לָשׁוֹן הָרָע]: (ב) לְפִיכָךְ רָאוּי לוֹ לְאָדָם לִכּוֹף יִצְרוֹ בְּדָבָר זֶה בְּדִרִיבֶּער דַארְף אַמֶענְטְשׁ אַיינְבַּייגִין דֶעם יֵצֶר הָרָע אִין דֶער זַאךְ [פוּן דִּי דְּבָרֵי עֲבֵירוֹת] וּלְהַרְגִּיל עַצְמוֹ בִּקְרוּשָׁה יְתֵרָה אוּנ עֶר זָאל זִיךְ גֶעוֶוינֶען צוּ זַיין מִיט אַגְרוֹיסֶע הֵילִיגְקַייט וּבְמַחֲשָׁבָה טְהוֹרָה אוּנ מִיט אַרֵיינֶע טְרַאכְטוּנְג וּבְדַעַת נְכוֹנָה אוּנ מִיט אַפֶּעסְטֶע דַעָה כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהֶן. עֶר זָאל גִּירֶעטֶעט וֶוערִין פוּן דִּי דְּבָרֵי עֲבֵירוֹת וְיִזָּהֵר מִן הַיִּחוּד שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם הַגָּדוֹל אוּנ עֶר זָאל זִיךְ הִישְׁמֶען עֶר זָאל נִיט זַיין צוּא זַאמֶען מִיט וֶויינִיבֶּער, וְאָרוּם דָאס אִיז דִּי גְרֶעסְטֶע שְׁטְרוֹיכְלוּנְג צוּ זְנוּת גְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ אוֹמְרִים לְתַלְמִידֵיהֶם דִּי גְרוֹיסֶע חֲכָמִים פְּלֶעגֶן זָאגִין צוּ זַייֶערֶע תַּלְמִידִים הִזָּהֲרוּ בִּי כִּבְּתִּי בִּתִּי וְכַלָּתִי אִיר זָאלְט מִיךְ הִישְׁמֶען אִיךְ זָאל נִיט זַיין אַלֵּיין מִיט מַיין שְׁנוּר אוּנ נִיט מִיט מַיין טָאכְטֶער כְּדֵי לִלְמֹד לְתַלְמִידֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְבַּיְּשׁוּ מִדָּבָר זֶה. וַיְיא דָאבִין גִּילֶערִינְט זַייֶערֶע תַּלְמִידִים וַיְיא זָאלִין זִיךְ נִיט שֶׁעֶמֶען מִיט צוּ רוּפִין נָאךְ אַמֶענְטְשׁ וַיְיא זָאלִין נִיט זַיין אַלֵּיין אִין שְׁטוּב מִיט אַ אִשָּׁה. וְיִתְרַחֲקוּ מִן הַיִּחוּד אוּנ וַיְיא זָאלִין זִיךְ דֶערְוַייטֶערְנִיט זַיין אַלֵּיין מִיט אַשֵּׁה, דְּרִיבֶּער אֲפִילוּ מִיט זַייֶערֶע מֶאכְטֶער זָאלִין וַיְיא אוֹיךְ נִיט זַיין אַלֵּיין אִין שְׁטוּב: (ג) וְכֵן נַהֲגוּ לְהִתְרַחֵק מִן הַשְּׂחוֹק וּמִן הַשְּׂחוֹרוֹת וּמִדִּבְרֵי עֲגָבִים אוּנ עֶר זָאל זִיךְ דֶערְוַייטֶערְן פוּן גִּילֶעכְטֶער אוּנ פוּן שְׂחוֹרוֹת אוּנ עֶר זָאל נִיט רֵידִין אַזֶעלְכֶע רֵייד וָואס דֶערְוֶועקְן אַתַּאֲוָה צוּ זְנוּת שֶׁאֵלּוּ גּוֹרְמִים גְּדוֹלִים וְאָרוּם דִּי זַאכִין דֶערְוֶועקְן שֶׁטַארְק דָעם מֶענְטְשׁ צוּ זְנוּת וְהֵם מַעֲלוֹת שֶׁל עֲבֵירוֹת אוּנ אַז עֶר וֶועט זַיין דֶערְוַייטֶערְט פוּן דִּי זַאכִין וֶועט דָאס זַיין אַמַּעֲלָה עֶר זָאל נִיט קוּמֶען צוּ זְנוּת וְלֹא יֵשֵׁב בְּלֹא אִשָּׁה אוּנ עֶר זָאל נִיט זַיין אִן אַוַוייב שֶׁמִּנְהַג זֶה גּוֹרֵם לְטַהֲרָה גְּדוֹלָה וָואס דֶער פִּירוּנְג בְּרֵיינִגְט דֶעם מֶענְטְשׁ צוּ גְרוֹיסֶע רֵיינְקַייט יְתֵרָה מִכָּל זֹאת אָמְרוּ נָאךְ מֶער פוּן דֶעם דָאס מֶען גֵּיזָאגְט יְפַנֶּה עַצְמוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ לְדִבְרֵי תּוֹרָה עֶר זָאל זִיךְ קֶערִין מִיט זַייֶערֶע מַחְשָׁבוֹת צוּ הַתּוֹרָה לֶערְנֶען וְיַחֲיֵב דַּעְתּוֹ בַּחָכְמָה עֶר זָאל אוֹיסְבַּרֵייטִין זַייֶערֶע טְרַאכְטוּנְגֶען אִין חָכְמָה שֶׁאֵין מַחְשֶׁבֶת עֲבֵירוֹת מִתְגַּבֶּרֶת וָוארוּם דָאס טְרַאכְטוּנְג זִיךְ נָאר בַּיי דֶעם מֶענְטְשׁ בְּלֵב פָּנוּי מִן הַחָכְמָה וָואס זַיין הָאַרְץ אִין לַייִדִיג פוּן חָכְמָה וּבְחָכְמָה הוּא אוֹמֵר אוּנ בַּייא חָכְמָה וָאנְט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אֵילֶת אֲהָבִים וַיַּעֲלַת חֵן זִי אִיז וַוי אַנְעֶלִיבְּטֶע אוֹיף אִיר חֵן דַּדֶּיהָ יְרַוְיךְ בְּכָל עֵת אִירֶע בְּרִיסְט זָאלִין דִּיךְ וָאנְט מַאכִין צוּ יֶעֶדֶער צַייט וְדִי חָכְמָה זָאל דִּיךְ שְׁטֶענְדִיג זָאנְט מַאכִין, דֵּיינֶע גֵּידַאנְקֶען זָאלִין זַיין אַזוֹי פֶאר טִיפְּט אִין דִּי חָכְמָה, אַז דוּ זָאלְסְט זַיין וָאנְט אוּנ פַארְגֶעסִין צוּ עֶסִין [בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגֶּה תָּמִיד אִין אִיר לִיבְּשַׁאפְט זָאלְסְטוּ זַיין שְׁטֶענְדִיג פֶאר טְרַאכְט:

וְעַלְבִּיגֶע זִינְדְ וָואס גַּיזָאגְט רוּב בְּגֵזֶל וּמִיעוּט בְּעֲרָיוֹת בְּכָל אֵלֶּה הַזְּנוּת וְהַכֹּל בְּאָבָק לָשׁוֹן הָרָע [מִיט אַלֶע זִינְדִיגֶען מִיט גְזֵלָה וּמִיעוּט בְּעֲרָיוֹת אוּנ אַזוֹי שְׁטֵיט אִין פְּסוּק וְהִתְוַדָּה אֵת אֲשֶׁר חָטָא עַל אֲבוֹתָם וְזֶה אֵת עֲוֹן אֲבוֹתָם זַיי זָאלִין זִיךְ מִתְוַדֶּה זַיין אוֹיף זַייֶערֶע זִינְדְ אוּנ אוֹיף דִּי זִינְדְ פוּן זַייֶערֶע עֶלְטֶערִין אוֹיךְ וְצָרִיךְ תְּפִלָּה דֶער בַּעַל הַשּׁוּבָה דַארְף הָאבִין תְּפִלָּה אָז יִתְפַּלֵּל אֶל ה׳ נָאךְ דֶעם וְדוּי זָאל עֶר בֶּעטִין בַּיי גָאט וִיבַקֵּשׁ רַחֲמִים לְכַפֵּר אֵת כָּל עֲוֹנוֹתָיו עֶר זָאל בֶּעטִין בַּיי גָאט עֶר זָאל אוֹיף אִים רַחֲמָנוּת הָאבִין אוּנ זָאל אִים מוֹחֵל זַיין זַייֶערֶע זִינְדְ וָואס שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶם שְׁטֵיט אִין פְּסוּק דֶער נְבִיא זָאגְט צוּ דִי יוּדִין קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה׳ נָעמְט מִיט אַייךְ רֵייד אוּנ קֶערְט אַייךְ צוּ גָאט, דִּי רֵייד זָאל זַיין דֶער וִדּוּי, אִיר זָאלְט זָאגִין וִדּוּי פֶאר גָאט אִמְרוּ אֵלָיו כָּל תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח טוֹב אִיר זָאלְט זָאגִין צוּ גָאט אַלֶע עֲבֵירוֹת אוּנְזֶערֶע זָאלְסְטוּ מוֹחֵל זַיין אוּנ נֶעם דָאס גוּטֶע פוּן אוּנְז זֶה עִנְיַן הַתְּפִלָּה דָאס מֵיינְט מֶען דִּי תְּפִלּוֹת וָואס מִיר וֶוֶעלֶן כִּתְפַּלֵּל זַיין וּפֵירוּשׁ וְקַח טוֹב אוּנ מֶען מֵיינְט נֶעם דָאס גוּטֶע מַעֲשֶׂה הַטּוֹב שֶׁעָשִׂינוּ נֶעם אוּנְזֶערֶע גוּטֶע מַעֲשִׂים וָואס מִיר הָאבִין גֶעטָאן כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה וָוארוּם אוּנְזֶערֶע רַבָּנָן הָאבִין גֶעזָאגְט עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה דִּי עֲבֵירוֹת וָואס דֶער מֶענְטְשׁ טוּט פַארְלֶעשְׁט דִּי מִצְוֹת וָואס עֶר טוּט, דָאס אִיז נָאר אַזוֹי לַאנְג וִוי עֶר זִינְדִיגְט וּבְעֵת הַתְּשׁוּבָה אָבֶער וֶוען דֶער מֶענְטְשׁ טוּט תשובה

מוסר

אמרו חכמים רוב בגזל ומיעוט בערוות והכל באבק ל׳ הרע: (ב) לפיכך ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקרוב׳ יתירה ובמחשבה טהורה וברעת נכונה כדי להנצל מהן. ויזהר מן היחוד שהוא הגורם הגדול. גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני כלתי כדי ללמוד לתלמידיה׳ שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן היחוד. וכן יהג׳ג גורמין גדולים והן מעלות של ערוות. ולא ישב בלא אשה שמגהג זה גורם לטהרה גדולה. יתירה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה ויחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת ערוות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה. ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירויך בכל עת באהבתה תשגה תמיד:

תְּשׁוּבָה אוֹיף זַיינֶע זִינְד יִתְכַּפְּרוּ הָעֲוֹנוֹת וְתִתְעוֹרֵר זְכוּת הַמְּצוּה אִין מֶען דִי זִינְד מוּחֵל אוּנְ עֶס דֶערְוֶועקְט זִיךְ דֶער זְכוּת פּוּן דִי מִצְוֹת וַיֶּאֱיר נְרָה אַחֲרֵי אֲשֶׁר לֹא הִנִּיחַ אוֹרוֹ לִפְנֵי הַתְּשׁוּבָה אוּנְ דִי לִיכְטִיגְקֵייט פּוּן דִי מִצְוֹת וָואס זַיי הָאבִּין נִיט גֶעלוֹיכְטִין פַאר דִי תְּשׁוּבָה, אָבֶער אִיצְט נָאךְ דִי תְּשׁוּבָה וָועלִין זַיי שׁוֹין לַייכְטִין וְכֵן כְּתִיב אוּנְ אַזוֹי שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אִם דֶךְ וְיָשָׁר אַתָּה אוֹיב דוּא בִּיזְט קְלָאר אוּנְ גְלַייךְ אָמְרוּ זְכָרוֹנָם לִבְרָכָה דִי רַבָּנָן הָאבִּין גִיזָאגְט אִם דֶךְ וְיָשָׁר הָיִיתָ לֹא נֶאֱמַר עֶס שְׁטֵייט נִיט אִין פְּסוּק אוֹיב דוּא בִּיזְט גִיוֶוען בְּיין אוּנְ פְּרוּם, וָוארוּם וָואס עֶס אִיז גִיוֶוען שְׁמוּעֶסְט מֶען נִיט אֶלָּא אִם דֶךְ וְיָשָׁר אַתָּה נָאר אוֹיב דוּא בִּיזְט הַיינְט רֵיין אוּנְ פְּרוּם שֶׁלֹּשִׁית תְּשׁוּבָה וָוארוּם דוּ הָאסְט גִיטְאן תְּשׁוּבָה כִּי אַתָּה יָעִיר עָלֶיךָ אִיצְט וָועט נָאט דֶערְוֶועקְן אוֹיף דִיר עַתָּה אַחֲרֵי הַתְּשׁוּבָה יָעִיר עָלֶיךָ כָּל הַצְּדָקוֹת שֶׁעָשִׂיתָ מִלְּפָנִים אִיצְט נָאךְ דִי תְּשׁוּבָה וָועט נָאט דֶערְוֶועקְן אוֹיף דִיר צְדָקוֹת וָואס דוּ הָאסְט גִיטְאן פְּרִיעֶר וַאֲשֶׁר הָיָה נָגוּף פְּרוּחַ לְרִדָּתָה וָואס דַיין וָואהְנוּנְג אִיז גִיוֶוען אָפְּן פַאר אָרְמֶע לֵיט וְנִפְעָתָ אֲשֶׁל אֲכָסְנִיָּא הָאסְט גִיפְלַאנְצְט (אוֹיפְגֶעבָּאהְט) אַגַאסְט הוּז פַאר אָרְמֶע לֵיט כְּמוֹ שֶׁאָמַר וַוי אִיוֹב הָאט גִיזָאגְט דָּלְתִי לְאוֹרַח אֶפְתָּח מַיינֶע טִירֶען הָאבּ אִיךְ גֶעשְׁפִּינְט פַאר גֶעסְט וְקוֹרֵם הַתְּשׁוּבָה לֹא הָיָה צִדְקוֹתֶיךָ מְגִנּוֹת עָלֶיךָ אַיינֶער דוּ הָאסְט גִיטְאן תְּשׁוּבָה הָאבִּין דַיינֶע צְדָקוֹת נִיט גֶעשִׁיצְט אוֹיף דִיר וְאַחֲרֵי שׁוּבְךָ וְסָר עֲוֹנְךָ יָעִיר זְכוּתְךָ וְשָׁלֵם נִיצֹת צִדְקָךְ נָאכְדֶעם וַוי דוּ וָועסְט טָאן תְּשׁוּבָה אוּנְ דַיינֶע זִינְד וָועט אָפּ גִיטָאן וָוערִין, וָועט נָאט דֶערְוֶועקְן דַיין זְכוּת אוּנְ עֶר וָועט דִיר בַּאצָאלִין פַאר דַיינֶע צְדָקוֹת וָואס דוּ הָאסְט גִיטָאן אִין דַיין וָואהְנוּנְג וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ

זְכוּת הַמִּצְוָה וַיָּאִיר כָּזֶה אֶחָד אֶשֶׁר לֹא הִגִּיעַ אוֹרוֹ לִפְנֵי הַתְּשׁוּבָה. וְכֵן כְּתִיב אַךְ וְיָשָׁר אַתָּה וגו'. וְאָמְרוּ ז"ל אִם אַךְ וְיָשָׁר הָיִיתָ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא אִם אַךְ זֶה וְיָשָׁר אַתָּה שֶׁעֲשִׂיתָ תְּשׁוּבָה כִּי עַתָּה יָעִיר עָלֶיךָ עַתָּה אַחֲרֵי הַתְּשׁוּבָה יָעִיר כָּל הַצְּדָקוֹת שֶׁעָשִׂיתָ מִלְּפָנִים וְאַל אִים בְּאוֹיְלִיגְקֵייט פּוּן דִי מִצְוֹת וָואס זַיי הָאבִּין נִיט גֶעלוֹיכְטִין פַאר דִי תְּשׁוּבָה אָבָל אַחֲרֵי הַתְּשׁוּבָה הָאט גִיטָאן אַזוֹי וָוי עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק בִּיי דִי בַּיידֶ פּוּן אֱלִיהוּא, וָואס עֶר הָאט גִיזָאגְט אוֹיף אַבַּעַל תְּשׁוּבָה נָאכְדֶעם וַוי עֶר הָאט שׁוֹין גֶעלִיטֶען יְסוּרִים פַאר זַיינֶע עֲבֵירוֹת יָשֵׁר אֶל אֱלוֹהַּ וַיִּרְצֵהוּ עֶר זָאל כַּיל בְּעַמִּין צוּא גָאט וָועט נָאט אִים בֶּעוֹיְילִיגֶען כִּי יְהֻכֶּן לְחִיוֹת הָעָיִן נִסְלַח וְנִפְדֶּה מִן הַיְסוּרִים וּמִכָּל גְּזֵרָה וְאִין לֶעסְט חָסֵן כּוֹ וּמִכָּהּ לֹא יִכְלֶה מִידוֹ:

יִחְשֹׁב וְיִדְוֵיהוּ כַּחֲטָאת סָרִים לְרֹאוֹן לָנוּ לְעִנְיָן הַזְּכִיר סָרִים כִּי מַטְּעַת סַר הִיא סְרִימוּת וְהִיא מִזִּין מַדְמוּ עַל הַסַּרְכָּת וְעַל מוֹזֵהַ הַזְּהָב. וְעוֹד יִתְחַלֵּל כָּעֵל הַתְּשׁוּבָה לֹא הָיָה לְמַהוּן בְּעֵת שֶׁעָשִׂיו וְכָעֵנָן מַעֲלוֹתָיו וּמִתְחַזְּקִין כּוֹ וְיִלְכְּלוּ וְיַעֲתֹר לוֹ לְהַשְׁכֵּל הָיָה לֹא הַטָּא כְּעֵנָן שֶׁכְּתִיב בְּדִבְרֵי אֱלִיהוּא עַל הַתְּשׁוּבָה לֹא הָיָה לְמַהוּן בְּעֵת שֶׁעָשִׂיו וְכָעֵנָן מַעֲלוֹתָיו וּמִתְחַזְּקִין כּוֹ וְיִלְכְּלוּ וְיַעֲתֹר לוֹ לְהַשְׁכֵּל הָיָה לֹא הָטָא כְּעֵנָן שֶׁכְּתִיב בְּדִבְרֵי אֱלִיהוּא עַל כָּעֵל הַתְּשׁוּבָה לְהַרְאוֹת כִּי יוֹסְרוּן יִעְתַּר אֶל אֱלוֹהַּ וַיִּרְצֵהוּ כִּי יִתְּכֵן לְחִיוֹת הָעָיִן נִסְלַח וְנִפְדֶּה מִן הַיְסוּרִים וּמִכָּל גְּזֵרָה וְאִין לֶעסְט חָסֵן כּוֹ וּמִכָּהּ לֹא יִכְלֶה מִידוֹ:

אונקלוס

קדושים יום ג תורה

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ה דמילוי הה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

א לָאתְנַגְּבוּן וְלָאתְכַדְּבוּן ה"א לֹא תִגְנְבוּ: מלינעא סא פגלדין מו:

בעל הטורים

(יא) לא תגנבו. וסמיך ליה ולא תכחשו. שהגונב נא לידי לא

רש"י

(יא) לא תגנבו. אזהרה לגונב ממון אבל לא תגזול שבעשרת הדברות אזהרה לגונב נפשות דבר הלמד מעניו ז דבר שהייבין עליו מיתת ב"ד: ולא תכחשו. לפי סגא'

רשב"ם

(יא) לא תגנבו. ממון: לא תכחשו. כפירת הממון

שפתי חכמים

ז כ"ל דהסס כתיב לא הגלה לא תגלף שהוא מיתת ב"ד לא תגנוב מדבר מיתת ב"ד ע"ב לא תגנוב דבאן אינו אלא לממון דאל"כ מהני ל"ל. וכ' הכל"ב ויש לתמוה למה לריך רש"י להוסיף מהסס דבאן מדבר בגנוב ממון. הכי מבאן ג"כ מוכח דדבר הלמד

פירוש להורת אלהים

יא) לא תִגְנוּבוּ אִידֶר זָאלְט נִיט גַנְבָנֶן גֶעלְט אוּנְ אוֹיב מֶען הָאט עֶפֶּעס בֶּעהַאלְטִין בֵּיי אַיינְךָ זָאלְט אִידֶר

תְּשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ׃ יב וְלֹא־ תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת־ שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ יג לֹא־תַעֲשֹׁק

וְלָא תְשַׁקְּרוּן אֱנָשׁ בְּחַבְרֵיהּ׃ יב וְלָא תִשְׁתַּבְּעוּן בִּשְׁמִי לְשִׁקְרָא וְתָחֵל יַת שְׁמָא דֶאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃ יג לָא תַעֲשׁוֹק

ת"א לא תשקרו. ב"ק קס שבועות כו: לא תשבעו. שבת לג שבועות כ כא ו: לא תעשוק. מציעא קיא:

רשב"ם

המופקד בידו. כדכתיב וכחש בה: לא תשקרו. ממון שהלוהו: (יב) ולא תשבעו, אפי' בלא כפירת ממון. (יג) לא תעשק. עושק שכר שכיר וממונו:

שפתי חכמים

מעניו הוא דכאן מיהו מדבר אלא בממון. וי"ל דכאן ג"כ מדבר במי שהה דבריו אני ה' אלהיכם. ופרש"י דיין ליפרע ואיני נוקם מכם אלא נפשות. ולכך הביא רש"י לעיל דרשה זו. ועוד נ"ל לומר לתרץ דלא תקשה ומימה מ"שכא דכאן מייני בגוזל נפשות

רש"י

(ויקרא ה) וכחש בה משלם קרן וחומש למדנו עונש מזהרה מנין ת"ל ולא תכחשו: ולא תשקרו. עד שתמר (שם) ונשבע על שקר ישלם קרן וחומש למדנו עונש מזהרה מנין ת"ל ולא תשקרו: לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו. אם נגנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך להשבע לשקר: (יב) ולא תשבעו בשמי. למה נא' לפי שנאמר (שמות כ) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד מניו לרבות כל הכנויין ת"ל ולא תשבעו בשמי לשקר כל שם שיש לי: (יג) לא תעשוק. (ת"כ)

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) ולא תגזל. לשון כת"כ מין לי אלא שכר אדם שכר בשעה ושכר קרקעות מנין. ת"ל ולא תגזל בעולת שכיר הרי כל דבר בשעתו. ומנלן יש לגמוד דהמבליר בים לו בשעה לתבירו ועשהה שכרו שעורר עליו משום כל תגזל. ומגמוד שלנו מינו מוציא לקרקעות כולל:

מצות בין אדם לחברו

(יא) לא תגנובו וגו'. ואם תקיים מלות הלקה, חאמר בלבבך אם אני נותן מה שהוא שלי לגנייס, איך אגנוב מה שאייך לאחרים, ולוקה לעלמי, ע"כ בשם לא תגנובו, ואם לא תגנובו לא תגנובו לבבה ולשקר ולא ליפרע בשקר, ולא יהיה חלול השם, ולא תעשה זאת מלד שבלבך מתייב מותך, רק מחמת כי אני ה' מצוה אותך על כל זה: (יג) לא תעשוק. אם תשכור פועל מצוה אותך על כל זה: (יג) לא תגזל. אם תגזל ואף לעבל את שכרו אתך עד יום מחר איך דשאי, כי אניו הוא נוכל אם נפשו, ואם תעבב שכרו אתך, והפועל יבא לעת ערב לביתו בדיבר ביקניות, והוא ואשתו ובניו רעבים, ובל סיום היו מלפים כי הוא יבא אביהם עם שכרו ויוכלו לקנות ג"כ להשבע רעבונם, ונעבריו להשבר בל הפועל לביתו ומתומה אין בידו, יאמרו

פירוש לתורת אלהים

דאס ניט פאר־לייקענען אונ איהר זאלט שווערען דעם נאמען פון דיין גאט אני יי איך בין ניט זיין פאלש איין מענטש צו זיין חבר׃ יב ולא תשבעו אונ איר זאלט ניט שווערען מיט מיין נאמען אויף פאלש ווארום אז איר ווערט א פאלש שווערען מיט מיין נאמען וחללת את שם אלהיך ווערסטו פאר

מצות השם

(יא) [רכד] (לאו קכה) אלא לגנוב ממון הבירו הבי' לבעליהו לבעליה ואפי' ע"מ לכלס מרבעה ומאמה אלא לא תגנבו: (שם) [רכה] (לאו קלו) אלא לכחש ממון אמרים בבירו בלויה חופן ביריה שנאמר ולא תכחשו: (שם) [רכו] (לאו קלז) אלא לישבע על בפירת ממון שבפר בו וכחש ואם נשבע עובר גם על מה שנאמר ולא תשקרו איש בעמיתו:

(יב) [רכז] (לאו קלח) אלא לישבע לשקר שנאמר לא תשבעו בשמי לשקר:

(יג) [רכח] (לאו קלט) אלא להחזיק בממון הבירו דרך מלמוה מו לבייה ולמלות וזהו שנאמר לא תעשוק את רעך:

לא תגנבו. ודאס איז אמצות לא תעשה מען מאר ניט גנבען בעלם אונ ניט זאגה וואס איז ווערט בעלם, אפילו עס איז נאר ווערט אפרוטה, מאר מען ניט גנבען. אונ מען מאר ניט גנבען אפילו מען מיינט ניט צו גנבען מען מיינט נאר יענער זאל דערוויל זוכען וועט מען לאכען פון אים אדער מען וויל יענער זאל האבען אביסול צער. ווארום דאס הייסט אויך גנבה אונ מען מאר ניט קויפן פון איינעם אזאך וואס מען ווייס אז די זאך איז אנגענבה׃

לא תכחשו. ודאס איז אמצות לא תעשה אז איינער וראובן האט געבארגט בעלם ביי זיין חבר (שמעון) אדער שמעון האט עפעס געגעבן בהאלטן ביי ראובן, מאר ניט ראובן לייקענען אונ זאגען ער האט נאר ניט געבארגט אדער מען האט אים נאר ניט געגעבן צו בהאלטן׃

ולא תשקרו איש בעמיתו. ודאס איז אמצות לא תעשה מען מוז ניט שווערען אז ער האט מודה אז ער האט פאלש גישווארען אונ עס קומט יוא פון אים, דארף ער באצאהלען וואס ער האט מודה גיווען אונ אפינקטיל מיר אויס דארף בריינגען אקרבן אשם אין בית המקדש׃

ולא תשבעו בשמי לשקר. ודאס איז אמצות לא תעשה מען דארף ניט שווערען אבאלשם שבועה, דהיינו ער שווערט ער זעט אזוי מאהן, אונ מוהם ניט, אדער ער שווערט ער האט גימאהן, אונ ער האט גים גימאהן׃

לא תעשוק את רעך. ודאס איז אמצות לא תעשה אויב ראובן מאנט בעלם ביי שמעון, מאר ניט שטעהן פארהאלטין דאס בעלם ביי זיך, ניט ווייל ער איז שטארקער פאר ראובן, אונ ניט מיט אשעריגדיל, אונ ער מאר אים ניט אפשטיסין פון איין צייט צו די אנדערע, נאר באלד ווי ראובן מאנט אים דאס בעלם אדער איין אנדערע זאך מוז ער אים באלד צוריק געבין׃

אֶת־רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא־תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר: יד לֹא־תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל

ת"א ולא תגזול. מליעת כזקיק מכות מז שבועות מה מולין קמא תמורה ו: לא תלין פעולת שכיר. כ"ק אם מליעת ק קיש קיב שבועות מה: אתך. מליעת קיש: לא תקלל חרש. סנהדרין פו שבועות לה תמורה ב: ולפני עור לא תתן מכשול. ספחים כב מ"ק ס יז קדושין לב מליעת מס ל ע"נ ו כו מולין ז נדה מז:

בעל הטורים

מחמתו ולידי לא תשקרו ולידי לא תשבעו: (יג) לא תלין פעולת שכיר. וסמיך ליה לא תקלל כי אף אם ילין שכרך אל כ. נלהו אלא מתעצבו בכ"ד: (יד) לא תתן מכשול. מסר ויי לומר אפי' מינו

רש"י

(ת"כ) זה הכוכב ח שכר שכיר: לא תלין. לשון נקבה מוסב ט על הפעולה: עד בקר. בשכיר יום הכ' מדבר שיליחתו ו משקעה חמה לפיכך זמן נביו שכרו כל הלילה ובמקום אחר הוא אומר (דברים כד) ולא תבוא עליו השמש מדבר בשכיר לילה שהשלמת פעולתו משעל' עמוד השחר (ב"מ קי) לפיכך זמן נביו שכרו כל היום לפי שהתנה תורה זמן לכעל הבית עונה ב לבקש מעותיו: (יד) לא תקלל חרש. אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם ת"ל (שמות כב) בעמך לא תאר ל ת"כ למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים יצא המת ט שאינו בחיים (ת"כ): ולפני עור לא תתן מכשול. (ת"כ) לפני הסומא

מצות בין אדם לחברו

נא אחרון אינה אוסר עשית עמו היום, ויעבור על לאו לא תקלל חרש, ומי הכיח אותם אל המעשה הזה, סל"ז אתם, ומכרם על לפני עור לא תתן מכשול, ע"כ הזהר מלעשות הזאת, לא מחמת שכלם, רק מחמת שיצאת מלאכין, אז יאמר שהשומע לא יקלל חרש. והרוחה לא יכנה עור בדרך. ובחר מברכנאל כי הוא דבור המבלבל אין אדם מבין מה אמר כי אם יכנה מפחיות המדות. ועל כל ״ הדברים האלה אמר ויראת מאלהיך, כלומר לא תעבור מעשות הדברים האלה מפני הרואים אלא מפני יראת אלהיך כי אין אלהיך כאלהי העמים שעובדים לבם ולא יראו אותם ומבינים אותם בכל הארץ, ולכן לאלו אחיזת ממנו. ולכן אמר אני ה' מיחס לו אחיזה מהחרש והעור מפני שאינם רואים ולא שומעים לאלו אחיזת מאלהיך שיש לפניו עין רואה ואזן שומעת. ולא תהשיב כיון שהמשפט לאלהים ״ הוא בכ"ד של מעלה לא יאמרו ג"ד של מטה בעניין המשפט, אין המנין כן, וחזו לא תעבו עול ב. נפש, ודבר כנגד הדיינים, ובטבור שלין בים דין

פירוש לתורת אלהים

מיינט מען אז איינער ארבעט ביי זיין חבר טאר ער איהם נים רובען ניט צו צאלען פאר זיין ארבעט נאר ער מוז איהם באצאלען פארדר ארבעט ולא תגזול אוג זאלסט ניט נעמען לא חלין עס זאל ניט געב־טיגען דאס נצאלץ פון אנדונגענעם בייא דיר עד בוקר ביז אין דער פריא: (יד) לא תקלל חרש דוא זאלסט ניט שעלטען א טויבען אוג איין אנדערען קינטשען טאר נען אויך ניט שעלטען (איין רש"י) ולפני עור אוג פאר אבלינדען זאלסטו ניט געבען א שטריכלונג כלומר דוא טארסט ניט לייגין איין שטיין אדער אנדערע זאכין אויף דעם וועג וואו

מצות השם

ביז נאכט, האט דער בעל הבית צייט צו צאהלין דעם ארבעטער זיינע ארבעט בעלם אנאנצע נאכט ביז אין דער פריה. אוג אז ער האט אים נים בצאהלט אין דער פריה איז אבירה, אוג אויב ער האט נערונען דעם ארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטען אנאנצע נאכט ביז מאנ, האט דער בעל הבית צייט צו צאהלין דעם ארבעטער זיינע ארבעט בעלם אנאנצע מאנ ביז נאכט, אוג אויב ער האט אים נים בצאהלט אנרייב אבירה איז אבירה:

לא תקלל חרש ודאם איז אמיתי לא תעשהו אז איינער רופט איין ארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטען אנאנצע מאנ

לא תלין פעולת שכיר ודאם איז אמיתי לא תעשהו פון אז ער נים

פליכטן אנטנעגען אפילו ער חייבט נים:

שני חמישי

וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט
לֹא־תִשָּׂא פְנֵי־דָל וְלֹא תֶהְדַּר
פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ׃

כמהן מחוברין טו

תַּקְלָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃ לָא תַעְבְּדוּן שֻׁקְרָא בְּדִינָא לָא תִסַּב אַפֵּי מִסְכֵּנָא וְלָא תְהַדַּר אַפֵּי רַבָּא בְּקוּשְׁטָא תְּדִינֵיהּ לְחַבְרָךְ׃

ת"א וירלה מאלהיך. ס' הזהר מ' ויקבל: בלדק תשפט עמיתך. סנהדרין ח לב פסיעות ל:

בעל הטורים

ויראת מאלהיך. מלת אני יוצא לפי דרכו: וירלת מאלהיך. וסמיך ליה לא תעשו עול במשפט כי לא לאדם תשפטו כי אם לה': (טו) בלדק תשפוט עמיתך. רמז שב"ל יוכיחם בכבוד ובחמישי: בלדק. פירוש בשביל לדק ולדק משמש בשם שני וכיוצא ב' בהתלמוד: בלדק תשפוט עמיתך. וסמיך ליה לא תלך רכיל. אהבה לדיין שלא יהא בן זוגה וקבלה לה ולא יאמר אני מזכה ומחייבי מחייבין.

רש"י

ג ולא"ת מג"ל לדב"ר בפירושי כן דלמא כמשמעו וי"ל דרש"י בעלמי מתרץ וירלת מאלהיך בהדבר הזה כו'. ואי אמרת נאמר פיר כמשמעו הא דבר זה מסור לבריו' דדעתי כל זה לעשה בהתלמוד: בלדק. לשון לדק הוא ולדיך מלהיך בדבר המסור לבריות אלא ולדי אין פירושי כמשמעו: ס כמו לא תבא עוני בשקיפין (יל' עכמה בוא) דבסי' בהר וסדב"ר בפ"ק (דף קיג) בעלילות וכמו עוקב לי' ויעקבני זה פשטיב יש פ"ש מתפנף בבי"ת בהשמין דבדב"ר בשלמיל ע ונפ ה זעבה קרויב שני בנאל: כי כל תועבת ה' הבר שנא בם' כלה: פ דבל"ב מלי לא תבא פני דל אמנו הנו לאי בכלל לא תעבו עול במשפט: ב"ל דוקא בשבוע מבינך חדין אותו לכך זכות פני הם הוא רבא שו דן אותו לחובה:

שפתי חכמים

בשקיפין (יל' עכמה בוא) דבסי' בהר וסדב"ר בפ"ק (דף קיג) בעלילות וכמו עוקב לי' ויעקבני זה פשטיב יש פ"ש מתפנף בבי"ת בהשמין דבדב"ר בשלמיל ע ונפ ה זעבה קרויב שני בנאל: כי כל תועבת ה' הבר שנא בם' כלה: פ דבל"ב מלי לא תבא פני דל אמנו הנו לאי בכלל לא תעבו עול במשפט: ב"ל דוקא בשבוע מבינך חדין אותו לכך זכות פני הם הוא רבא שו דן אותו לחובה:

קרוי שקר והרס שנאמר (שם ז) ולא תביא תועבה אל ביתך והיית הרם כמוהו שקר תשקלנו וגו': לא תשא פני דל. (ת"כ) אלא תאמר עני הוא זה פ והעשיר חייב לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות: ולא תהדר פני גדול. אלא תאמר עשיר הוא זה כן גדולים הוא זה היאך אכיבנו ואראה בגושתו עוגה יש בדבר לכך נאמר ולא תהדר פני גדול: בצדק השפט עמיתך. כמשמעו, ד"א הוי דן את הביתך צ לכף זכות (סנהדרין לב):

עניני משפטים ב"א לחברו

פמים מצאנה דיינים לכן אמר אל רבים לא תעבו עול במשפט, לא השא פני דל, נאמרו כנגד העשיר. ולא תהדר פני גדול בעניותו, אבל בצדק תשפט עמיתך הם דל ומם עשיר:

פירוש לתורת אלהים

ער גייט וואורום ער איז דאך בלינד וועט ער דריבער פאלין (רש"י שרייבט אזוי איז דער פשט פאר אמענטש וואס ער איז בלינד קיינען קיין עצה צו געבען אוז ער ווייסט זיך דריינען אין עצה טארסטו איהם ניט געבען פרעגט זיך איין עצה אוז טאמער וועסטו זאגען ווער וועט דאס וויסען צו איז מיין דעה גיוועזן אויף גוטס אדער אויף שלעכט זאגט דער פבוק ייראת אלהיך זאלסט זיך פארכטין פאר דיין נאם וואורום נאם וויסט דאך וויא אזוי דוא האסט בעגאן גיוועזן אני יי איך בין נאם: (טו) לא תעשו עול במשפט איהר זאלט ניט מאכן איין אום רעכט אין משפט בלומר איהר זאלט ניט פאלש פאסקיגען לא תשא פני דל דוא זאלסט ניט דער הייבען אין דעם משפט דעם פנים

מצות השם

(טז) [לא] (לא קלו) אלא לייטן לאיש חס ויסר בחיה סומא בדברי הטוב ולאינו מבחין בין טוב לרע. אלא ישוב כה פיוטן שאינם הגוגה למהיינן בין בלבלי הגוף בין בעוכך מיקון הנפש. אמתל ונאמי עוד לא תתן מכשול:

(טו) [לא] (לא קלו) אלא יעוות הדיין המשפט דהיינו שידין נגד ב; פירש בו שהוא הלמה בדין הקורה שלא לא תעשו עול במשפט:

תקלא ותדחל מאלהך אנא יי׃ לא תעבדון שקר בדין לא תסב אפי מסכנא ולא תהדר אפי רבא בקושטא תדיניה לחברך׃

אונקלוס

נביאים יחזקאל כ

להמשיך מיו"ד דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

(א) וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לִהְיוֹת לְאוֹת בֵּינִי
וּבֵינֵיהֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: (ב) וַיַּמְרוּ־בִי בֵּית־
יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקֹּתַי לֹא־הָלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
מָאָסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי
חִלְּלוּ מְאֹד וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר
לְכַלֹּתָם: (ג) וָאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחָל לְעֵינֵי
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם: (ד) וְגַם־אֲנִי נָשָׂאתִי
יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְבִלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־נָתַתִּי זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת:
(ה) יַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי לֹא־הָלְכוּ בָהֶם
וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלְּלוּ כִּי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם לִבָּם הֹלֵךְ:

(א) וְאַף יַת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִילִי יְהַבִית לְהוֹן לְמִהְוֵי לְאָת בֵּין מֵימְרִי וּבֵינֵיהוֹן לְמִידַע אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשָׁהוֹן: (ב) וְסָרִיבוּ עַל מֵימְרִי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא בְּקְיָימֵי לָא הַלִיכוּ וְיָת דִּינֵי קְצוּ דְּאִם יַעְבִיד יַתְהוֹן אֱנָשָׁא וְיֵחֵי בְּהוֹן חַיֵּי עַלְמָא וְיָת יוֹמָא שַׁבָּיָא דִילִי אַחְלוּ לַחֲדָא וַאֲמָרִית לְמִשְׁפַּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהוֹן בְּמַדְבְּרָא לְשֵׁצָיוּתְהוֹן: (ג) וַעֲבַדִית בְּדִיל שְׁמִי לְבִלְתִּי דְּלָא יִתְחַל לְעֵינֵי עַמְמַיָּא דְּאַפֵּקְתִּינוּן לְעֵינֵיהוֹן: (ד) וְאַף אֲנָא קְיָימִית בְּמֵימְרִי לְהוֹן בְּמַדְבְּרָא בְּדִיל דְּלָא לְאַעֲלָא יַתְהוֹן לְאַרְעָא דִי יְהַבִית עֲבִדָא חֲלָב וּדְבָשׁ תּוּשְׁבְּחָא הִיא לְכָל מְדִינָתָא: (ה) חֲלַף דִּי בְדִינֵי קְצוּ וְיָת קְיָימֵי לָא הַלִיכוּ בְהוֹן וְיָת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִילִי אַחְלוּ אֲרֵי בָתַר פּוּלְחַן מַעֲוָתְהוֹן לִבְהוֹן מָיֵעִי:

רש"י

(ה) להיות לאות. שנתתי להם יום מנוחתי הרי היכר גדול שקידשתיים לי: (ב) בחקתי לא הלכו. נסו אותי כעגל וכרפידים משקבלו את התורה והותירו המן: ואת שבתותי חללו. יצאו ללקוט מן:

מצודת דוד

(ה) להיות לאות וגו'. דמה שהנחלתי להם יום מנוחתי למנוחתם הוא לאות ביניהם לדעת כמה אשר אני ה' מקדשם לעיניהם שמי: (ב) אשר יעשה אותם. כלומר אם כי החקים והמשפטים מסוגלים להחיות את האדם העושה אותן לא חשבו בהם: מלוי מאוד. לפי שבשבת להשמיה חללו אותן כמ"ש ויהי ביום השביעי יצאו מן העם לקוט (שמות טז) ובשבת שניה חלל העקודים בשאת לחרן כנען הקדם וכלם במדבר: (ד) נשאתי ידי. בשבועה עליהם: לבלתי הביא וגו'. זה היה בעבור עון המרגלים כי לא נגזר עליהם שלא יבואו אל המקום: (ה) אחרי גלוליהם. אחרי הע"ז שעבדו במדבר:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער השמורה פון דער וואך:

כתובים משלי כו

להמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין ד"ל שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

(א) מִן שִׁפְוָתַיִם מִתְיַרֵּעַ. א בְּשִׁפְתוֹ יְנַכֶּר שׂוֹנֵא וּבְקִרְבּוֹ יָשִׁית מִרְמָה: ב כִּי־יְחַנֵּן

רש"י

(ה) ינכר שונא. כדכורו מתנכר השונא שלא יבינו בו: ובקרבו עוזה: (ב) כי יחנן. אם יבא קולו בתחנוניה אל תאמן בו

בשפתיו קרי

(ה) בשפתיו. כהלקיחת בשפתיו יעשה השונא עצמו כאלו הוא נקרב מן השנאה ואינה עמדו אבל בקרב לבו יסיח המרמה

מצודת דוד

כי

פירוש ע"מ

(א) בְּשִׁפְתוֹ יְנַכֵּר שׂוֹנֵא מיט זיינע לעפצען רעט ער אַז מען זאל אויף איהם ניט רעכענען אַז ער איז אַזוי פיין ער זאל פאַרפרעמדען דעם גענאנק יענעם אַביינד וּבְקִרְבּוֹ יָשִׁית מִרְמָה אָבער בייא זיך

מצות השם

(סב) [דלד] (נלא קלח) שלא לכבד לאחד מבעלי הדין בשעה שעומדין בדין ואפי' לגדול וכשאר בני אדם שלא לכבד בעלי דין ולא תהדר פני גדול:

(סג) [דלה] (עבה לז) להשוות בעלי הריב בכל הדברים ולהון בדיבורם הדין תורה כמו שיודע בו ואם יעשה שלום בשם בה שלום מה שוב לו כמ"ש בלהק תשפוט עמיתך:

וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל. וְרָאוּי אִין אַמְצוּת לֹא תַגִּישֶׁהוּ אוֹיב בְּעֵינֶיהָ מְעַנְּשִׁין קוֹמֶן צוּם דַּיָּן הָאֵבֶן מִדַּיָּן תּוֹרָה. אֵיינְגֶער אִין אַתַּלְמִיד חָכָם אוֹז אֵיינְגֶער אִין אַנְדֶרֶערְן הָאֶרֶץ. אָדֶער אֵיינְגֶער אִין

(סב) [דלד] (נלא קלח) שלא לכבד לאחד מבעלי הדין בשעה שעומדין בדין ואפי' לגדול וכשאר בני אדם שלא לכבד בעלי דין ולא תהדר פני גדול:

(סג) [דלה] (עבה לז) להשוות בעלי הריב בכל הדברים ולהון בדיבורם הדין תורה כמו שיודע בו ואם יעשה שלום בשם בה שלום מה שוב לו כמ"ש בלהק תשפוט עמיתך:

וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל. וְרָאוּי אִין אַמְצוּת לֹא תַגִּישֶׁהוּ אוֹיב בְּעֵינֶיהָ מְעַנְּשִׁין קוֹמֶן צוּם דַּיָּן הָאֵבֶן מִדַּיָּן תּוֹרָה. אֵיינְגֶער אִין אַתַּלְמִיד חָכָם אוֹז אֵיינְגֶער אִין אַנְדֶרֶערְן הָאֶרֶץ. אָדֶער אֵיינְגֶער אִין

קולו אל־תאמן־בו כי שבע תועבות בלבו: ג תכסה שנאה
במשאון תגלה רעתו בקהל: ד כרה שחת בה יפל וגלל
אבן עליו תשוב: ה לשון־שקר ישנא דכיו ופה חלק יעשה
מדחה:

תתגלי בישתיה בכנשתא: (ד) דחפיר גומצא ביה יפול ודמערגל כיפא עליי הפכא: (ה) לישנא
דשקרא סאני אורחתא דקושטא ופומא דפליג עביד תרכובתא:

מצודת דוד

כי שבע תועבות בלבו: (ג) תכסה. כאשר תתכסה השנאה בתוך כי"ל הטוטפס דבר הנאמר במקום שאין מכסים דומים הנה סוף הדבר תגלה רעתו בקהל לב ולא יקבל נטול הרעה: (ד) כורה. המופר כור לרגלי תביריו סופו הוא עצמו יפול בה וכן סגולל אבן על תבירו סופו תשוב עליו. וכאל הדבר במ"ם וכ"ל המורם רעה על תבירו הוא עצמו יוכאל ברעתו: (ה) לשון שקר. פיש שקר ישנא את הנדכאים בשקריו ואף אם לא נעלמו רע כי ימשוך שמויבים הנה לו על כי נדכאו בשקריו אבל פה אלף ידחה את השנאה הבאה כ"ל אם ידבקו אליו אלקלקות לשרפות בעצמם כאלו אינם יודעים מדברי שקריו אז השנאה הבאה נדמית מעצמה:

תרגום

סנאה ובגניה סאם רמיותא: (ב) ואין מתגן בקליה לא תהימין ביה מטול דשבע בישתא אית בלביה: (ג) דמכסה סנואתה במטרסתא תתגלי בישתיה בכנשתא: (ד) דחפיר גומצא ביה יפול ודמערגל כיפא עליי הפכא: (ה) לישנא דשקרא סאני אורחתא דקושטא ופומא דפליג עביד תרכובתא:

רש"י

(ג) תכסה שנאה. ושונאה במחשך: תגלה רעתו. שיכיר בו הקהל שהוא רשע: (ד) וגולל אבן. מגלגלו ממקום למקום שיכשלו בו בני אדם: (ה) ישנא דכיו. שונא את הנדכאים תחתיו: יעשה מדרחה. שדוחה את מקבלו מהקב"ה:

פירוש עברי טייטש

טוהה ער פאלשקייט טראכטען וויא יענעם ביין צוא טאהן: (ב) כי יחנן קולו אל תאמן בו אבער אז דוא האסט איהם שוין דערקענט וואס פאר א מענטש ער איז ווען ער בעט דיך מיט זיין שטימע דערבארעמקייט זאלסטו איהם שוין ניט גלויבן אז ער מיינט דאס אמת, כי שבע תועבות בלבו ווארום זיבען ערליי אומווערדיגקייט איז אין זיין הארץ, דאס הייסט ער וועט זוכען דיר שלעכטץ טאהן, וענן דוא וועסט זיין מיט איהם בעפריינדעט, אוג ער וועט זיך שוין היטען אז דו זאלסט אין איהם שוין ניט דערקענען, איז גלייכר אז דו זאלסט זיך פון איהם דער ווייטערין ווערסטו זיין זיכרער אז ער זאל דיר קיין שלעכטץ טאהן: (ג) תכסה שנאה כמשאון דער וואס דעקט צוא זיין פיינדשאפט אין דער פינסטער דאס הייסט ער צייגט זיך צוא זיין חבר מיט פריינדשאפט, אבער אין הארצין טראכט ער אויף איהם ביין צו טאהן תגלה רעתו בקהל ווען אנטפלעקט ווערין זיין שלעכטס פון דיא איינזאמלונג פון מענטשין, דאס הייסט ער וועט זיך געוויס אויסריידען פאר מעגטשין דאס ביין וואס ער טראכט צוא טאהן, ער וועט זיך אנשלאגין דעם שטיין אוג וועט אראין פאלין אין איהר: (ג) לשון שקר ישנא דביו דער וואס רעט מיט זיין צונג ליגענד האט ער פיינט זיינע אפשטויסער דאס הייסט דיא מענטשין וואס ווילען ניט פארגעסמן זיינע ליגענד ופה חלק יעשה מדחה אוג אנלאט טויל מאכט אפארשטויסונג, דאס הייסט דער וואס קען אפזאגין גלאט א ליגענד מאכט ער אפשטויסען דיא מענטשין פון דעם אמת, וואהרום זייא מיינען אז וואס ער זאגט איז אלץ אמת:

ברטנורא

האשה נקנית. לפי שאין אשה מתקדשת אלא מדעתה תנא האשה נקנית ואלו תנא האיש קונה (א) ואיידי דתנא ראשה האשה נקנית תנא סיפא היכמה נקנית ואחא"ג דיכמה נקנית ליכם בין מדעתה בין שלא מדעתה: **נקנית בכסף.** דגמרינן קיחה קיחה מעבד פרון כתיב הכא כי יקח איש אשה וכתיב התם נתתי כסף השדה קח ממני: **האשה [א] נקנית [ב] בשלשה דרכים. [ג] וקונה את עצמה [ד] בשתי דרכים. נקנית** בשתי דרכים ואז זיא קויפט זיך אויס פון מאן זיא זאל ניט זיין זיין ווייב, מיט איינם פון דיא דרכים מיט איינם פון דיא דרייא זאבען וקונה את עצמה ואבען נקנית זיא ווערט גיקופט צום מאן בכסף אז

פרק א האשה נקנית אשה ווערט גיקופט צום מאן זיא זאל ווערין זיין ווייב בשלש דרכים

[א] נקנית. לכאו' נהליכה ממנו גם הכ"ן: (א) ואפשר קשיא דליתני מתקדשת ומתחלן כגמ' משום דקא בעי למיתני לסף דילפינן קיחה קיחה וקיחה לקרי קנין בכתיב השדה אשר קנה מאבדהם. ועפ"ז: [ב] בגי' כו' מגיעה לשמושי מלין דל"ת הוא"ל ונמרי' משדה עפרון מה התם בכסף כמליפין אף הכא בכסף כמליפין קמ"ל דלא דאשה בכתות מש"ם לא מקנין אשה וקנין אשה' בכסף מש"ם ולא דבר הכתוב בקיחה דאשה אלא מקנין דמיס. נמ': [ג] וקונה. להיות בהכשרה להנשא לאחר. רש"י: [ד] בכ'.

כלי מאנאי דת"ת דמלכות דיליה צבאות

בשטר. כגון שכתב נה על הגייר חו על החרם ואפ"פ שאין בו שום פרוטה בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי (כ) בתך לי לאשתו ואתנו לה בפני עדים וילפי' לה מדכתי' וילח' והית' מה יהיא' בשטר כדכתיב וכתב לה ספר כריתות לף הויה בשטר: ובביאה. כח עליה (ג) בפני עדים לשם קידושין דכתי' כי יקח איש אשה וכעל ולף ע"פ שאין לך קידושין מפורשים בתור' יותר מקדושי ביאה אמרו חכמי' שהמקדש בביא' מכין אותו מכת מרדו' שלא יהיו בני"י פרוצין:

בפרוטה. הוא אלי שעורה של כסף: **היבמה נקנית.** ליבם להיות כאשתו לכל דבר: **בביאה.** אבל כסף ושטר לא מהני כה מדאוריית' (ד) אלא רבנן הוא דתקון דמהני כה מאמר לעשלה על אחר האחין אבל לא לפטרה מן החליצה ולא לעמוד לה: (ב) **עבד עברי נקנה בכסף.** דכתי' מכסף מקנתו אלמד שהוא נקנה בכסף: (ה) **ובשטר.** שנא' באמה העבריה אם אחר יקח לו הקיש' הב' לאחר' מה אחרת בשטר (ו) אף האמה בשטר וילמד עבד עברי מאמה העבריה דכתיב העברי העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה: **בשנים.** לסוף שם שנים יצא תפסי ואפילו היתה שמיטה בתוך שם שנים עובד דכתיב שם שנים יעבוד ובשביעית פעמים שהוא עובד בשביעית: (ז) **וביובל.** אם פגע יובל בתוך שם שנים מוציא: **ובגרעון כסף.** דכתיב באמה העבריה והפדה והוקש עברי לעבריה אם קנאו רבו בשם מנים והוא מתיר לצאת לסוף שם ומצא קונה עבודת כל שנה במנה בשבא לפדות עצמו מגרע לו רבו מפדיונו דמי עבודת השנים שעבד: **יתיר עליו אמה עבריה.** שקונה עצמה בכל אלה (ח) ובסימני נערות כדילפינן מוילאה חנם

(ג) וא"ר אלא נתיחד עמה: [ו] בדיבור. שעשייהו דב"ש אלא יסו בנות ישראל לבעלן: גמ'. ומלאנו שיעור דינר שהוא שיעור משהו: [ז] ובשוה. והפסק הכיון שהיא מתילה בדבר ונתנה לה בשוה כסף בכסף דמי. ות"ל קלא לגבויי: [ח] ובמה כו'. הא דלא מפלג ריש הוא דינר משום דדינר הוא אדנים כמה הים כו' ועוד דדברי ב"ה דקי"ל כוותיה מיבני ליה לפרוטי פסי. פוס: [ט] המיטלקי. הוא אמעיין של יון: [י] בגם וכו'. בגמ' ילפינן להו מקראי: (ד) כדיליף לה בגמרא מקרא: [כ] המלוה. יליף ליה בגמ' מקרא: [ל] ובמיתת כו'. ק"ו ומה ס"ם שהיא בחנם מיתת הבעל מתירתה. יבמה שהיא בלאו לא כ"ש: (ה) וכ"כ הר"מ ובגמ' אשכחן ע"ש המוכר לעבד"ם כו' נמכר לישראל מכלן מ"ק והפדה מלמד שמגרע פדיונה ויוצאה (פרש"י אלמא בכסף נקנה דאי לא קנאה בדמים מאי מגרע והיקש עברי לעבריה) אשכחן מכרוהו ב"ד הוא ואמכר בע"כ מוכר מלמד מכלן יליף שכיר שכיר ופרס"ת ע"ג שכיר עלמו בשכיר כתוב יהיה עמך וגו' מכרוהו ב"ד כי אמנה שכר שכיר: [מ] בכסף. ולא פירשה משנתנו זו בכסף. וכל"ס כ' בחמה בשנים. לסוף שם שנים יצא תפסי ואפילו היתה שמיטה בתוך שם שנים עובד דכתיב שם שנים יעבוד ובשביעית פעמים שהוא עובד בשביעית: (ז) **וביובל.** אם פגע יובל בתוך שם שנים מוציא: **ובגרעון כסף.** דכתיב באמה העבריה והפדה והוקש עברי לעבריה אם קנאו רבו בשם מנים והוא מתיר לצאת לסוף שם ומצא קונה עבודת כל שנה במנה בשבא לפדות עצמו מגרע לו רבו מפדיונו דמי עבודת השנים שעבד: **יתיר עליו אמה עבריה.** שקונה עצמה בכל אלה (ח) ובסימני נערות כדילפינן מוילאה חנם

עיר איז איר מקדש מיט געלט אדר בשטר ער שרייבט אויף אפאפיר דו זאלסט זיין מקודש צוא מיר אוז ער גיט איר דעם פאפיר ווערט זיא שוין זיין נייב אדער ביביאה ער האט איר בועל גיווען אויף דעם הנאי זיא זאל ווערין זיין נייב בכסף אויב ער איז איר מקדש מיט געלט וויא פיל געלט זאל ער איר געבען. בית שמאי זאגען בדינר ובשוה דינר ער גיט איר אגילדין אזוי בית הלל זאגען בפרוטה ובשוה פרוטה ער גיט איר איר אפרוטה אדער ער גיט איר אזאך וואס איז ווערט אפרוטה וכמה היא פרוטה וויא פיל איז אפרוטה אחד משמונה באיסר דאיטליקי איין אכט חלק איסר פון איטליא. אין אאיסר פון איטליא איז דא אכט פרוטות. וקונה את עצמה אוז זיא קויפט זיך אויס פון מאן וויא זאל שוין גיט זיין זיין נייב בגם ובמיתת הבעל אויב דער מאן גם איר אדער ער שטארבט היבמה נקנית בביאה היבמה נוואס איר מאן איז גישטארבען אן קינדער ווערט גיקויפט צוס יבם וצוא איר מאנס ברודער אז ער איז איר בועל אויף דעם תנאי זי זאל ווערין זיין נייב וקונה את עצמה אוז זי קויפט

זיך אויס פון יבם בחליצה אז זיא געמט פון אים חליצה ובמיתת היבם אדער דער יבם שטארבט: ב עבד עברי נקנה בכסף ווערט גיקויפט צוס בעל הבית אז ער געמט פון בעל הבית געלט ובשטר אדער דער קנעכט שרייבט אויף אפאפיר איך האב מיך פאר קויפט צום בעל הבית אפילו ער האט קיין געלט גענומען פון דעסטוועגען איז ער שוין פארקויפט צום בעל הבית וקונה את עצמו אוז ער קויפט זיך אויס פון בעל הבית בשנים מיט יאהרן אז ער דינט אפ זעקס יאהר ווערט ער פרייא ויבגר ווען עס קומט אן יובל אפילו אין זעקס יאהר גייט ער ארויס פרייא ובגרעון כסף אז דער קנעכט רעכנט אפ פר די יאהרן וס ער הט גידינט אוז די איבערגע צאלט ער אים ארויס. לחשל ער הט גיקויפט דעם קנעכט פר זעקס הונדערט גילדין אויף זעקס יאהר אוז דר קנעכט הט אפ גידינט דריי יאהר. רעכנט ער אפ דרייא הונדערט גילדין אוז דריא הונדערט גילדין צאלט ער אים ארויס אוז ווערט פרייא יתירה עליו אמה העבריה איזדישע דינסט האט מער נאכען וויא אזוי ארויס צוא ניין פון בעל הבית

ריבה לה יציאה לזו שיוצאה בסימנים: ובמיתת האדון. דכתיב ועבדו לעולם לו ולא לבן אבל המכר ומת האדון כתוב שם עובד לבן דכתיב שם שנים יעבוד כתן לו בין לבנו ודוקא לבן עובד כל שם אם מת האדון אבל לבת לו לאחר ולאחר יורשים הימו עובד דכתיב ועבדך שם שנים לך ולא ליורשים ואמר עבריה קונה עצמה במיתת האדון כגרגא דכתיב גבי גרגא ואף לאמתך תעבה כן (ט): (ג) עבד בנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. דכתי' והתנחלתם אותם לבניכם לרשת אחוזה (י) הקיש עבדים לקרקעות מה קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה אף עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה וחזקת העבד כגון שהתיר מנעל לרבו או הנעילו או הוליך כליו אחריו לבית המרחץ הפשיטו הרחילו סכו גרדו הלבישו הנגיהו או שהנגיה הרב את העבד קנאו: בכסף ע"י אחרים. שיתנו לרבו ע"מ שיהיה זה כן קיומן אבל הוא עצמו לא יקבל מהם ואפילו ע"מ שאין לרבו רשות בו דקסבר אין קנין לעבד בשום גד בלא רבו: ובשטר ע"י עצמו. דסבר חובה הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו להיות בשטר ע"י אחרים אלא על ידי עצמו דכיון דהוכה היא לו אין הכנן לאדם אלא בפניו וכסף דעל ידי אחרים שאני שכן קבלת רבו גרמה לו להתחרר מאליו ואין אחרים אלו אלא כפיו ואם עשה שלוחו אלא לצורך עצמו ומקבלו מאליו: וחכ"א בכסף ע"י עצמו. דסקסרי יש קנין לעבד בלא רבו הילכך קונה א"ע בכסף אפילו ע"י עצמו וכ"ש על ידי אחרים: ובשטר ע"י אחרים. דסקסרי זכות הוא (יא) לעבד שיצא מתחת ידי רבו להיות וזכין לאדם שלא בפניו והלכה כהכמים. והעבד כנעני קונה עצמו אם מיאן רבו את עיבו לו הפיל את שינו לו קשב מתני אחד מכ"ד ראשי אצבעות ידיים ואצבעות רגלים וראשי חוטם וראש החוטם וראש הזכרות וראשי עדים באשה והא דלא תניב להו במתני' בכלל הדברים שהעבד קונה א"ע משום דהיולא בראשי איברים צריך גם שחרור (יב) מרבו והייטו קונה א"ע בשטר: ובלבד שיהא הכסף משל אחרים. דעבד אין לו כלום דלפ מציאה וקבלת מתנה הכל לרבו ואם כח לפדות ע"י עצמו צריך להיות הכסף משל אחרים שיתנוהו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו (יד):

הר"ם: (ט) וכיון דאיתא נמי בחיים לא קחני. גמלא: (י) והאי קרא בפ' בהר כתיב ולאחיכם אשיון אז' עממין במשיכם בעיל מעינים כו'. הלכך כ' הם"י וז"ל וכל עמו"ם בכנעני מבמאמר לעבד אלא בכל עבדים וקלאים על שם בנען דכתיב ביה עבד עבדים: [ט] בכסף כו'. דגמלא דה"ר בחלוקין ומבאמרה ומילתא דאיתא במשלשלי לא קחני: [ט] בכסף. ובשטר לא. ותפ"ג דהתקיים לקרקעות לבדה אחוזה ובדה אחוזה יולדת ביאבל במפורש בכתוב בעבד כתיב לעולם בהם תעבודו דלאיתא בגמלא: [ג] ובשטר. דגמר לה לה מאחסה: (יא) ולפ"ז כ"ש ע"י עצמו ות"ת לעבדיהו ואתי בכסף ובשטר בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים וכגמלא דהך בכסף והבשטר כו' לאו הכמים אמרו לה אלא בסב"ל היא ובלבה מתקיים בדבר ובשטר ס"ק ליה דבנן לא"מ אף בכסף ע"י עצמו דיש קנין יל"ם על ידי אחרים דזכות הוא לו וכ"ש בשטר דזכות. ובסה"ל אומר בשטר ע"י אחרים וכ"ש אף בכסף וכ"ש בכסף דע"י אחרים דוקא דאין קנין כו': (יב) ויש ליה בגמרא מלגל ובלגל ובלגל: (יג) ויש לה ביאור מאחה: (יד) שמעתין מינה דבסקרא הר"ב בהלכה כיאמר ס"מ שאין לרבו רשות בו מהני ולא קונה רבו אם כן כ"ש אשה בשם מ"ל כן אלא קונה בעצמה שהרי העבד גופו קנוי לרבו ולא כן האשה

שקונה את עצמה בסימנין זיא קויפט זיך אוים פון בעל הבית אז זיא ברייענגט צייכונים אז זיא איז אלט צוועלף יאהר מיט אטאג ואונ מיט דיא זאכען] וואס אעבד עברי גייט ארויס פרייא גייט זיא אויך ארויס פרייא הנרצע דעם קנעכט וואס מען שטעכט אים דעם אויער ער זאל דינען ווייטער וויא זעקס יאהר ווויא עם שטייט אין פרשה משפטים] נקנה בהנשה ווערט ער גיקויפט צום בעל הבית ווען מען שטעכט אים דעם אויער וקונה את עצמו ביובל אונ ער קויפט זיך אוים פון בעל הבית אז יובל קומט אן בחמישה האדון אדער דער בעל הבית שטארבט: ג עבד בנעני נקנה אקנעכט אבנענני ווערט גיקויפט צום בעל הבית בכסף אז ער נעמט געלט פון בעל הבית בשטר אדער דער קנעכט שרייבט אויף אפאפיר איך האב מיך פאר קויפט צום בעל הבית בחזקה אדער דער קנעכט באדינט דעם בעל הבית ער טוט אים אוים אדער ער טוט אים אן אדער אנדערע באדינונג נקנה את עצמו אונ דער קנעכט קויפט זיך אוים פון בעל הבית ער זאל שוין גיט

מער דינען ביי אים בכסף על ידי אחרים אויב אנדערע מענטשין געבין דעם בעל הבית געלט ער זאל פריי מאכין דעם קנעכט בשטר על ידי עצמו אויב דער בעל הבית שרייבט אויף אפאפיר דער קנעכט זאל זיין פריי אויב דער קנעכט אליין נעמט צו דאס פאפיר ווערט ער פריי דברי רבי מאיר אמרו רבי מאיר אמרו חכמים אומרים אונ די חכמים זאגין בכסף על ידי עצמו אפילו דער קנעכט אליין גיט דעם בעל הבית געלט פאר זיין פרייהייט ווערט ער אויך פריי בשטר על ידי אחרים אונ אפילו אנדערע מענטשין נעמען פון בעל הבית דעם פאפיר וואס דער בעל הבית האט געשריבען אז ער מאכט פריי זיין קנעכט ווערט אויך דער קנעכט פריי ובלבד שיהא הכסף משל אחרים נאר די געלט זאל זיין פון פרעמדע, פרעמדע מענטשין זאלין געבין דעם קנעכט דאס געלט אויף דעם תנאי אז די געלט זאלין גיט גיהערין צום בעל הבית: ד בהמה נסה אגרוסע בהמה, אקוה אפערד אדער אנדערע גרויסע בהמות נקנית בשיכה ווערין גקויפט צום בעל הבית וואס קויפט זיי, מיט איבער געבונג, אז דער בעל הבית נעמט זיין בהמה ביי

לבעלה ועתו"ט: (טו) ל"ד דמ"ל דמיפסדנה מיד ליד. אלא כל מתנה בעלותו סני. הר"ן: (ז) בהגבהה. ג"ע נפקא ליה מדכתיב לבוד רב"י אל"ד לעיכוב דא"ל פ"ז דמיכוין להגבהה שפה סני לזכות בו. דשמעי שתיפי מבוזות דבכון אלא הליכו קנייה כל כך וד"ה מפרש דכל הגבהה בשפה קני: (יז) מבמה דמסירה לא. ס"מ דמשיכה עדיפא ממסירה: (יז) שמעת דשלחה מקום דמשיכה היינו במוכן ומזכר בהמוחו ואלו בשות הכלים לאו לשוחו הוא בסרי לון לו לשות לרבות כם כלו. ואף בהלא מסירה מסירה בסרי מ"ל מיד ליד (ומסיר לריכה כמי לריות בעלות סמוכר מ"ל בפנינו וכן דין המסירה) וכיון בהמסירה קונה בדה"ר אין לפסר שהמשיכה לא תקנה. לאו קונה הוא דכיון מתכן גלי דעתיה דלא ניחא ליה דלוקני במסירה אלא במשיכה ומשיכה בדה"ר לאו מידי היא. והא דמסירה לא קני בשמעתא וכמלר של בניה מקום דאפשר במשיכה מ"ב וכו' ועתו"ע: (יח) היינו בכסבסיפה אלא בדברות בעל המלר דאם לא כן הוי מלר אלו או בל שניהם. המגיד: (יט) מפיים הר"ם ואפיי בחנו אומרים הו דקנה במשיכה מ"מ יאלא מן הכלל בהמה דקה מקום דמסירה ומ"ל מוי"ט: (כ) ודעתי דעתם הרב דודאי דמשיכה דעדיפא ממסירה הא"ם מהני בדבר הנקנה במסירה דגמיעה מיהא: (כא) וכלו' שמוה לאחוי ול' הטרוך ואחריתך מלכל בלא (יחקולל כג). הגנוס ופסר אחרך תחוקה בטולה: [ל] בכסף. בכולל פרוטה דבפחות מע"ם לא מיקרי כסף. ב"י: (כב) ומיתא עד דאיכא בטר דכתיב וכתוב בספר ותחוס לו ולתיב יקרו ליקרו בדקלאמרת הטמא דכתיב יקרו מעיקרא, כסף קני, בטר לחיה בעלמא הוא, נמרלה: (כג) כיון סרגילים בסרי לא סעמה דבטיה לדיקה עד דנקריב שעלה ומיקר דמפו לקנות על הבטר הוא, רש"י, ובכל בטר עסקינן ואפי' בבטר הודאה (כלומר בטר לחיה. ב"ד) מיהו בסרגילין בטר קנין מולה קניתו בבטר ואינו קונה מטעת נתינת הכסף וכסרגילין בבטר לחיה בבכתב הבטר קנה לאפרש מבטעת נתינת הכסף הר"ל ועתו"ע: (כד) או לו לאמר ומשמתה ליה בקונה במוכל שהוא מפני בעמה בדמפלש ומזל: (כג) דלא נאמר מוכר ומקנה עד שמקבל דמים אף ע"ג דקבלו דמים בעי בטלה בדלעיל, רש"י: (כו) דל"ל דלקיים ליה בטלה לגוקח כי היכי דלא מלי לאיחדל ביה. רש"י: (כז) וכ"ל הר"ם ותיתה דהא אמרינן לעיל דהאי קרא לבטר לחיה בעלמא הוא. ובגמרא אלא מהכא ומקנה אם בפר המקנה פירש רש"י אלמא יש קנין אף בספר לבדו: (כח) ומייל קנין מליפין: (כט) וכ"ל הר"ם ותיתה דמא"ב ס"ד דב"מ מפרשים ד"ת מעות קונות ומכמיס תקנו משיכה בו' וכגמ' סתמא דגמ' קאמר דקתיב קנה מיד בו'. והדל אמרינן ולכ"ו דאמר ד"ת מעות קונות מה"ל אלא אמר תקנת' דרבנן קתני: [מ] במשיכה. לא אמר לאמרתי אלא קנינין דלכסיס פיב לכן אחריות דהיינו כסף בטר ותקוקה. אבל אם"ל דקנין במסירה והגבהה. ותקנו משיכה מעשה דבר קניים מעלטלין במשיכה כו' הר"ן ועתו"ע: [מ] עס.

(ד) במסירה. בעלי מוסרין (טו) אותה לנוקח באפסר או בטערה: בהגבהה. ולא במסירה: נקנית במשיכה. ואמ"ג דאפסר בהגבהה מכל מקום נקנית במשיכה מכוח דמסרכא בהיא מתחזקת בלפרייה תמיד לאחוי ש"נ קרקע נסה נקנית במסירה והרקה [ק] בהגבהה. דברי ר"מ ורבי אליעזר. וחכ"א בהמה דקה נקנית במשיכה: (ה) נכסים שיש להם אחריות. נקנין [ר] בכסף ובשטר ובחזקה. ושאין להן אחריות אין נקנין אלא [ס] במשיכה. נכסים שאין להן אחריו' נקנין [ת] עם נכסים שיש להם אחריות בכסף (יח) והגבהה קונה בכ"מ. וכל מה שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה (יט) ודבר הנקנה במסירה אינו נקנה במשיכה (כ) וכן דבר הנקנה במשיכה אינו נקנה במסירה: (ה) נכסים שיש להם אחריות. היינו קרקעות שהמלוה את הכירו סומך עליה' לפי שקיימים ועומדים ופי' אחריות חזרה מחוזר מלוה עליהם (כא) וטורף אותם מן הלקוחות כשלא ימלא כלום לוה: נקנין בכסף. דכתיב שדות בכסף יקנו (כב) וה"מ במקום שאין רגילין לכתוב שטר אבל במקום שרגילין לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב שטר(כג): בשטר. בכותב על הנייר או על החרס שדי נתוה לך שדי קנויה לך (כד) ומוסרו לקונה ודוקא בתחתה נקנה הקרקע בשטר אבל במסירה עד שיתן את הכסף(כה) אלא מ"מ מוכר שדהו מפני רעתה (כו) דבהא קני בשטר לחודיה ומגלן דמקרקעי נקנין בשטר דכתיב וכתב בספר והתום (כז): ובחזקה. כגון שחפר בקרקע מעט או נטל גדר ופרץ (כח) כל שהוא בפני המוכר ואם היה אלא בפניו צריך שיאמר לו לך חזק וקני ומגלן בקרקע נקנה בחזקה דכתיב וירשתם אותה ויושבתם בה במה ירשתם בישיבה: ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה. דכתיב אז קנה מיד עמיתך דבר שאפשר לתתו מיד ליד (כט) אינו נקנה אלא בנתינה מיד ליד: נקנין עם נכסים. אם מכר מטלטלין עם הקרקע כיון שקנה לוקח את הקרקע באחד מהלם' קנינים הללו נקנה מטלטלין שמה והוא שיאמר לו קני (הני) אגב קרקע ונפקא לן מקרא דכתיב בדברי הימים (כ כא ג) ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב וכו' הר"ן ועתו"ע: [ת] עם.

דעם שטריק אדער בייא די האר אוג גיט איר צו דעם וואס האט איר גיקויפט, איז שוין די בהמה גיקויפט גיוואָרן צו אים והדקה בהגבהה אוג אז ער קויפט אקליינע בהמה, אצאלב אשעפס אדר אנדערע קליינע בהמות, אויב דר וואס קויפט זייא הייבט זייא נאר אויף פון די ערד ווענען זייא שוין גיקויפט גיוואָרען צו איהם דברי רבי מאיר ורבי אליעזר אומר אז אגוט רבי מאיר אוג רבי אליעזר והחכמים אומרים אוג דיא חכמים זאגען בהמה דקה נקנית במשיכה אז מען קויפט אקליינע בהמה אוג מען ציהט איהר צו זיך אהיים ווערט זיא גיקויפט צו איהם, אבער ניט מיט אויף הייבען: ה נכסים שיש להן אחריות כאר מענען וואס האבין אבאר זיכערונג [לכשל אשטוב אבערלד] נקנין ווערען גיקויפט בכסף מיט געלט אז דער וואס קויפט האט באצאהלט דאס געלט פאר זיי זענען זייא שוין זייגע ובשטר אדער דער בעל הבית שרייבט אויף אפאפיר איך פארקויף דיר די פעלדער מיט דיא צו דיר, אוג דער וואס קויפט נעמט צו דאס פאפיר איז שוין די פעלד פאר קויפט צו אים ובחזקה אדער דער וואס קויפט ענדערט עפעס אין דיא פעלד לכמשל ער גראבט דיא פעלד אדער ער מאכט אשלאס צו איר איז שוין די פעלד גיקויפט ושאין להם אחריות דיא זאכען וואס האבין קיין כאר זיכערונג וואס מען טראגט זייא פון איין ארט צום אנדערען ארט דאס הייסט מטלטלין] אין נקנין ווערען אנדערש ניט גיקויפט אלא בבשיכה נאר אז דער וואס קויפט ציהט זיי צו זיך אהיים ונכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות אז מען קויפט מטלטלין מיט פעלדער צו זאמען ווערען ביידע גיקויפט בכסף מיט געלט אז דער וואס קויפט האט באצאהלט דאס געלט פאר זייא זענען זייא שוין זייגע ובשטר אדער דער בעל הבית שרייבט אויף אפאפיר איך פארקויף דיר די פעלדער מיט דיא

ולמנדנות עם עריס כלורות: וזוקקים. נכסים הללו שאין להם אחריות כו' אע"ג דאין נכסיו של הקרקעות היכא דעבדו מעלטלין וקרקעות ונתחייב לישבע על המעלטלין זוקקין המעלטלין לת הקרקעות לישבע עליהם ע"י גלגול שבועה ולמדנו גלגול שבועה מסופה דכתיב ואמרה האשה אמן אמן. אמן מאים זה אמן מאים אחר אמן אמן שלא שביעתי ארוסה אמן שלא שביעתי כשואה שומרת יבם וכנוסה (ג): (ו) כל הנעשה דמים באחר. מפרש בגמרא כל הנכסים דמיס באחר כל דבר שאם בא לתתו באחר צריך לשומו דהייטו כל מעלטלין כר ממשבע: כיון שזכה זה. כלומר כיון שמכך הא' נתחייב האחר בחליפיו בכ"מ שהם אם מתו או אבדו ואע"פ שלא מכך לפי שבמשיכת המוכר את הסודר (לה) או את ההפץ נקנה המקח ללוקח בכ"מ שהוא ואע"פ שאין כאפץ שקנים בו שוה פרוטה ובלבד שלא יהיה משבע או פירות שאלו אין קונין בהם וכל הדברים נקנין בחליפין מעלטלין עבדים וקרקעות הוץ מהמשבע שאינו נקנה בחליפין מכיס דדעתיה דאיכא אלורתא דמשבע לא על גופיה אורתא עבידא דכתלה (לב) לפיכך אם לקח אדם משבע בלא מכרל ובלא מנין ואמר אלו הליפי שדי פלוני או עבד פלוני כיון שמכך זה נתחייב האחר בחליפיו דהא גלי דעתיה דלאו אלורתא הקפיד הואיל ולא שקל ולא מכה ואין שום דרך שיועיל בקניית המשבע היכא דליתא בעינא אלא להקנותו לגב קרקע: רשות הגבוה בכסף. נזכר שתן מעות בכתמה לצורך הקדש אפילו הוא בסוף העולם קנה ובהדיוט לא קנה אלא בהזקה כלומר עד שימשוך (לג) ואם נתן ההדיוט דמיס על החפץ כל זמן שלא מכך החפץ לה קנה ומחזיר המוכר את הדמיס אם חוזר בו ממכירת החפץ וצריך לקבל עליו מי שפרע אבל אם מכך הלוקח החפץ אע"פ שעדיין לא נתן את הדמיס שהתנה אין שום אחד מהם יכול לחזור בו ואם לא נתן דמיס ולא מכך החפץ אלא שהתפרסו על המקח בפני עדים ואתרלה זה ביקנה ככך וכך ואתרלה הבירו למכור ככך וכך אפילו אמר אתם עדי אין כאלה הדברים כלום ואפילו מי שפרע אין כאן: אמירתו

מסקינן בגמרא דלא בעינן לבוקין ומוכחין בקרקע: (ל) ואם על גב דכולה מיסורא לפיכך מיהא למתנה וכ"ל ומה פיוס שלא נתנה להתקנא בשבר א' מנגנלין ממון שניתן להתקנא בשבר אחד להשיגו אינו דין שמנגנלין. גמרא: [ל] וזוקקין. גורלין. סל"ב פ"ו דשביעות מ"ג: (לא) דכתיב ושלף איש נעלו (לב) שהמגלל פוסלה ונוחל לאיר לוה מחמת הלכך ה"ל כדבר שאינו מסוים ומלא דממשעינן דבר שאינו מסויים מדכתיב נעל, כס"ו. ושעם דבפיכות לא מדכתיב נעלו נעל אין מידו אחריני לא. גמרא. וק"ל דלמ"ד אין קונין בפיכות לא קיימ"ל הך אוקימתא דכל הנכסים כל מעלטלין שכתב הל"ב בדרשא. ומוקמינן שבתייב בו דמי שור וחמ"ב קיבה אלו פרה בלתתן הדמים ומשום דלא שכיח לא מקרו בו רבנן שלא יהיו מעות קונות כו'. והכ"ם מפ' כל הנכסים כו' בגון שיתנה אלו בהמות או זו הבהמה שוים כך וכך לפרעון פלגלין. לפיכך בשהקליף פלגלין עם בהמה לו' [כיון שמכך זה נתחייב כו'] ולא יתקייס הקנין לא בפיכות [ולא במשפע] לק"מ לפי דדבריו הלמשנים אין הקנין כמו ק"מ שכו אמרו אין קונין בפיכות דאינמעטו מגמל. אבל דבריו הלמשנים בתלת שיוי דמים הן וס"ל דבכה"ג כ"ע ס"ל דקונין זא"ז. ומ"ש הל"ב הואיל ולא שקל כו' כ"ל הר"מ יק' דבא מסשל דלקח על פי כן דעתו אלוקה וגגמ' אמרו מנכים דלא שכיח כו'. ובל"ל אבל הבל מסוסים שמ"ב וכל וכו' עד בחליפין ל"ל אמר ולא מכה ומתו"ע: [ב] בכסף. פגמ' ליף ליה: (לג) ומזקק

מטלטלין אונ עֶר גיט אידם דעם שטר ובהזקה אז עֶר עֶנדערט עפּעס אין פעלד ווזקקין נכסים שאין להם אחריות את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן אויב איינער מאכט בייא דעם מטלטלין אונ אביסעל ליינקענס ער אונ אביסעל איז ער מורה, דארף ער שווערען אז עס איז אמת וויא ער זאגט ער איז מער ניט שולדיג, אונ אויב איינער מאכט בייא דעם אנדערן פעלדער אונ אביסעל ליינקענס ער אונ אביסעל איז ער מורה דארף ער ניט שווערען, די משנה זאגט אויב איינער מאכט בייא דעם אנדערן מטלטלין מיט פעלדער צו זאמען אונ ער ליינקענט די מטלטלין אונ די פעלדער אונ בית דין האבן אידם גיגעבין אשבועה אויף דיא מטלטלין נייטין די פעלדער מען זאל אויף די פעלדער אויך שווערען דארף ער שווערען אויף די פעלדער אויך: ן כל הנעשה דמים באחר אלע זאכין וואס ווערען גישאצט אויף געלט אז מען טאהשט די זאך אויף איין אנדער זאך איז שיכה זה באלד וויא דער האט זוכה גיווען אין דער זאך בתחייב זה בחליפיו איז דער אנדערער שולדיג גיווארין צו געבין אידם די געטאהשטע זאך בתר ווי מיינט מען החליף שור בפרה מען געבישטען אאקם אויף אקוה אז חמור בשור אדער אייזיל אויף אאקם, לקשל ראובן האט גיהאט אאקם אונ שמעון האט גיהאט אייזיל אדער אקוה, האט מען גישאצט וויא פיל דער אקם פון ראובן איז ווערט אונ וויא פיל דער אייזיל אדער דיא קוה פון שמעון איז ווערט. אונ וייא האבין געביטען (ניטאשט) כיון שוכה זה וויא ראובן האט זוכה גיווען דער האט גנובמען צו זיך שמעון'ס אייזיל אדער שמעון'ס קוה) נתחייב זה בחליפיו איז שון ראובן שולדיג געווארען צו געבען זיין אקם צו שמעון, אונ שמעון האט זוכה גיווען דעם אקם פון ראובן אפילו ער שטייט נאך בייא ראובן רשות הכוה בכסף דער רשות פון נאט קויפט מיט געלט, אויב דער גבאי פון בית המקדש קויפט בהמות צו קרבנות, באלד וויא דער פארקויפער נעמט צו דאס געלט פון גבאי, גהערען שוין די בהמות צום גבאי אפילו זיי זענען נאך בייא דעם פארקויפער אין דער היים רשות ההדיוט בהזקה דער רשות פון אפראסטין מענטש וניט א גבאי איז ניט זוכה די זאך וואס ער האט גיקויפט ביז ער נעמט זיא צו זיך אהיים אמירתו לגבוה אז מען זאגט צו אזאך צו גאט, לקשל ער זאגט די בהמה זאל זיין אהרבן, קען מען שוין ניט

ל"ד וס"ס מציכה ל"ד: (לד) מסמע דבמקום וממכר לא מצמרת לה ומ"ב פ"ב דמכרים מדבריהם היא המגיה ובחוי"מ: (לה) ועיקר התנא נשיטו לומר דמצות הבן הם אם אבא לא עבדה לו אביו חייב הוא בעצמו לעבוריו כדאיתא בגמרא ובסיפא מצב ליבא דקא הבי ליבעא: (לו) כולהו ילפי לה בגמרא מקרא ובחוי"מ: (לו) חיוביה היא אבא ובספרי ה ותחבבא ויסתכן אם לימו יודע לעבוד: (לח) כלליה הם ולדומגא דקא ליכוה כמ"ש הר"מ: (לט) אם הבא חולה עם אחד בדבר הלכה לא ילמד בדברים לי דברי פלוני, רש"י, והרמב"ם כ' זה אין לריך דהיינו מוחר לא דברי. אלא אפילו נלמדין לו דברי תורה. אין לו לו' נהנין דברי תורה אלא שנראה כמכליע דברי תורה אלא אם יש לו תשובה לבאים על המילקים ישיב, עוד: [ג] חייבין. דכתיב תוכיחו ומה תלמוד לומר אינו אחוה פיסק ביתו לעשות [אמין מוחה בידו] אבא רשות אחרים [בעצה, רש"י] עלה, גמרא: (מ) ולא דבילוכלמי אמרי' כסות יום בלבה בלילה חייבת בלילית אם"ה לין שמיכו תלוי כמה בהמון רש לבישתו ביום יש לה לין לחכב זמ"ג בזמן לבישתו גולם החייב מו': [ד] פטורות. מה תפילין נשים פטורות אף כל מ"ע בהמון גרמא נשים פטורות, גמרא: (מא) אף על גב דאיתא ביה לאו כללי לאו דוקא בדקיימא לן אין למדין מן הכללות (מד) אפילו במקום שנאמר בהם הון בהרי מלה כללי הבאה (מה) ובמקה במועדים והקהל כתב הסוכות (מו) כלן מ"ע בהמון גרמא הן ונשים חייבות ות"ת ופריה ורביה (מז) ופליון

הבן ממצות עשה(מח) אלא הז"ג הוא ונשים פטורות אבל כללא בתרא דכל מצות ל"ת אחד אכשיב ואחד כשיב חייבים הון מכל תקיף וכל תשחית וכל תעמוד למתים כללא דוקא כללי לאו דלפיקן ליה מדכתיב לים לו אבא כי יעבו מכל חטאת האדם הבאה הכתיב אבא לאים לכל עוגשים בתורה (מט) הון מכל תקיף וכל תשחית דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך כל טיבו בהשחתה יעבו בהקפה וכל שאינו בהשחתה אינו בהקפה והני כמי הוא ולא ולא תעשיהו בהשחתה ליתעשיהו בהקפה ומנלן דלית עשיהו בהשחתה דכתי' פאת זקנך ולא כתיב פאת זקנכם מאי זקנך זקנך ולא זקן

אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. האומר שור זה עולה (לד) בית זה הקדש אפילו בסיף העולה קנה והחייוב לא קנה עד שימשוך בבהמה ויחזיק בבית: (ז) כל מצות הבן על האב. כל מצות הבן המוטלות (לה) על האב לעשות לבנו וזן ו' דברים למולו לפדותו אם הוא בכור ללמדו תורה ללמדו אומנות להשיאו אשה (לו) להשיבו בתורה (לז): אנשים חייבים. האב חייב בכולן הללו לבנו והאם פטורה: וכל מצות האב. המוטלות על הבן לעשות לאביו אבא אבא מכרימו (לח) ולא יסתור את דבריו ולא יכריע את דבריו (לט). וכבוד מאכיל ומשקה מלבים ומכסה מכנים ומולין: אחד אנשים ואחד נשים חייבים. הבנים והבנות חייבים: וכל מ"ע שהזמן גרמא. שהזמן גרם למצות שהבא בגון סוכה סוכה לולב וציצית (מ): שלא הזמן גרמא. כגון מזוזה מעקה (מא) אבדה (מב) ושילוח הקן (מג). והני תרי כללי לאו דוקא דבקיימא לן אין למדין מן הכללות (מד) אפילו במקום שנאמר בהם הון בהרי מלה כללי הבאה (מה) ובמקה במועדים והקהל בחג הסוכות (מו) כלן מ"ע שהזמן גרמא הן ונשים חייבות ות"ת ופריה ורביה (מז) ופליון

הבן ממצות עשה(מח) אלא הז"ג הוא ונשים פטורות אבל כללא בתרא דכל מצות ל"ת אחד אכשיב ואחד כשיב חייבים הון מכל תקיף וכל תשחית וכל תעמוד למתים כללא דוקא כללי לאו דלפיקן ליה מדכתיב לים לו אבא כי יעבו מכל חטאת האדם הבאה הכתיב אבא לאים לכל עוגשים בתורה (מט) הון מכל תקיף וכל תשחית דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך כל טיבו בהשחתה יעבו בהקפה וכל שאינו בהשחתה אינו בהקפה והני כמי הוא ולא ולא תעשיהו בהשחתה ליתעשיהו בהקפה ומנלן דלית עשיהו בהשחתה דכתי' פאת זקנך ולא כתיב פאת זקנכם מאי זקנך זקנך ולא זקן

חֲרָטָה הָאִבִּין כְּמִסִּירָתוֹ לְהֶדְיוֹט אִין גְּלֵיךְ אַזוֹי וְוִיא מֶען גִּיט אַזַאך צוּ אַפְּראָסְטֶן מֶענְטֶש וְגִיט אַ גְּבָאיִן אִיז־דָאך דֶער דִין אַז דֶער מֶענְטֶש עֶמְט דִי זַאך צוּ זִיך גִיהֶער וִיא צוּ אִיהם אוּנ מֶען קָען שׁוֹין גִיט חֲרָטָה הָאבִּין אַזוֹי צוּ נָאט אַז נָאט נָאר אִיך גִיב דָאס צוּ נָאט, גִיהֶער דָאס שׁוֹין צוּ נָאט אוּנ מֶען קָען גִיט חֲרָטָה הָאבִּין: ז כָּל מִצְוֹת הַבֵּן עַל הָאָב אֶלֶּע מִצְוֹת פוּן זוֹהֶן וָאם זַייא גִיהֶערִין צוּם פָאטֶער וְאִיהם מֵל צוּ זַיין, אוּם צוּ לֶייזִין אִיהם אוּיב עֶר אִיז אַבְכּוֹר, אִיהם לֶערְנֶען תּוֹרָה, לֶערְנֶען אַמְלָאכָה, חֲתוּנָה מַאכִין אִיהם, לֶערְנֶען שְׁוִוִיסְטֶען] אֲנָשִׁים חַיָּבִים וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת מַאנֶם לֶייט וַדֶער פָאטֶער] אִיז חַיָּיב, אוּנ וַוייבֶּער [דִיא מוּטֶער] אִיז פְּטוּר פוּן צוּ טָאהֶן דִיא אֶלֶּע וְאכִין וְכָל מִצְוֹת הָאָב עַל הַבֵּן אוּנ אֶלֶּע מִצְוֹת פוּן פָאטֶער וָאם זַייא גִיהֶערִין צוּם זוֹהֶן, וָאם דֶער זוֹהֶן דַארְף טָאן צוּם פָאטֶער עֶר זָאל מוֹרָא הָאבִּין פָאר אִיהם, גִיט זִיצֶען אוֹיף זַיין אֶרְט, אוּנ גִיט שְׁטֶערֶען זַייגֶע רֶייד, אוּנ גִיט זָאגִין מִיר גִיפֶעלְט מִיין מַאטִינְס רֶייד, אוּיב אַנְדֶערֶע קְרִיגֶען אוֹיף אִיהם, אוּנ עֶר זָאל אִיהם הַאלְטֶין מִיט כָּבוֹד, עֶר

זָאל אִיהם נֶעבִּין עֶסִין, טְרִינְקֶען, אַנְקְלֵיידִין, צוּ דֶעקִין, אַרֵיין פִירֶען, אַרוֹיס פִירֶען] אֲחֵר אֲנָשִׁים וְאֲחֵר נָשִׁים חַיָּבִים וְנֶעגֶען דִי זֵיהֶן אוּנ דִי טֶעכְטֶער חַיָּיב צוּ טָאהֶן צוּם פָאטֶער וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא אוּנ אֶלֶּע מִצְוֹת וָוָס מֶען דַארְף טָאהֶן אוּנ זַיי הָאבִּין אַוֹיס גִיזֶעצְטֶע צַייט וְוֶען מֶען זָאל זַיי טָאהֶן [דְּהַיְינוּ שׁוֹפָר בְּלָאוֹן אִין סוּכָּה יְצִיצָת לוּלָב נֶעמֶען] אֲנָשִׁים חַיָּבִין כָּאנֶם לֶייט מוּזִין טָאהֶן דִי מִצְוֹת וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת אוּנ וַוייבֶּער דַארְפִין גִיט טָאהֶן דִי מִצְוֹת וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא אוּנ אֶלֶּע מִצְוֹת צוּם טָאהֶן וָאם זַייא הָאבִּין גִיט אַוֹיס גִיזֶעצְטֶע צַייט וְוֶען מֶען זָאל זַיי טָאהֶן אֲחֵר אֲנָשִׁים וְאֲחֵר נָשִׁים חַיָּבִין [וְנֶעגֶען כָּאנֶם לֶייט אוּנ וַוייבֶּער מְחוּיָב צוּ טָאהֶן דִי מִצְוֹת וְכָל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה אוּנ אֶלֶּע וָאכִין וָאם אִיז אִמְצָעָה מֶען זָאל דָאס גִיט טָאהֶן בֵּין שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא סַיי זַייא הָאבִּין אַוֹיס גִיזֶעצְטֶע צַייט וְוֶען מֶען זָאל זַיי גִיט טָאהֶן [דְּהַיְינוּ גִיט אַוֹיס גִיזֶעצְטֶע צַייט וְוֶען מֶען זָאל זַיי גִיט טָאהֶן] עֶסִין חָזִיר גִיט שְׁוִוִיעֶרִין] אֲחֵר אֲנָשִׁים וְאֲחֵר נָשִׁים חַיָּבִין סַיי

הַשֵּׁרֶץ (ט): וּבֹל תִּטְמָא לַמַּיִם. דְּכְתִיב אָמוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן בְּנֵי אַהֲרֹן וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן: (ח) הַסְּמִיכוֹת וְהַתְּנוּפוֹת. אֵינָהּ סוּמֶכֶת וְאֵינָהּ מְנִיפָה וְאֵינָהּ מַגַּעַת מִנְּהָה בְּקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית כְּמַשְׁפָּעָה אֹם הַיַּם. כְּהֹגֶת וְאֵינָהּ קוֹמֶצֶת וְלֹא מַקְטֶרֶת וְאֵינָהּ מוֹלֶקֶת טוּף וְאֵינָהּ מַקְבֶּלֶת דָּם בְּמִזְרָק וְאֵינָהּ מַזֶּה דָּם: חוּץ מִסּוּטָה וּנְזִירָה שֶׁהֵן מְנִיפוֹת: (ט) כֹּל מְצוֹר שֶׁהִיא תְּלוּיָה בָּאָרֶץ אֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֶלָּא בָּאָרֶץ. וְשֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בָּאָרֶץ נוֹהֵג בֵּין בָּאָרֶץ וּבֵין בְּחוּץ לָאָרֶץ [ה]חוּץ מִן הָעֲרֵלָה וְכִלְאַיִם ר"א אוֹמֵר אַף מִן הַחָדָשׁ: (י) כֹּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת מְטִיבִין לוֹ וּמַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּנְוֹחֵל אֶת הָאָרֶץ וְכֹל שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה

הַטְּמֵא לַמַּיִם: (ה) [ה] הַסְּמִיכוֹת וְהַתְּנוּפוֹת וְהַגְּשׁוֹת וְהַקְּמִיצוֹת וְהַקְּטָרוֹת וְהַמְּלִיקוֹת [ו] וְהַהַזָּאוֹת וְהַקַּבָּלוֹת נוֹהֲגִין בַּאֲנָשִׁים וְלֹא בַּנָּשִׁים חוּץ מִמִּנְחַת [ז] סוֹטָה וּנְזִירָה שֶׁהֵן מְנִיפוֹת: (ח) כֹּל מְצוֹר שֶׁהִיא תְּלוּיָה בָּאָרֶץ אֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֶלָּא בָּאָרֶץ. וְשֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בָּאָרֶץ נוֹהֵג בֵּין בָּאָרֶץ וּבֵין בְּחוּץ לָאָרֶץ [ח]חוּץ מִן הָעֲרֵלָה וְכִלְאַיִם ר"א אוֹמֵר אַף מִן הַחָדָשׁ: (י) כֹּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת מְטִיבִין לוֹ וּמַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וְנוֹחֵל אֶת הָאָרֶץ. וְכֹל שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה

(גא) בְּמוּסָר עַל גִּיפוֹ כָּל אָדָם כְּגוּן בְּכָל תְּפִלִּין ע"ז סֵפֶר תְּמוּל מִלָּה עֲדוּיוֹת וְכִיוֹצֵא בָּהֶם. רַב"ז: (גב) פְּקֻדָּה מְסוּגֶלֶת עַל הַקְּרָקַע לוֹ גְּדוֹלוֹת כְּגוּן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת תָּלוּם לְקַיֵּם בְּמַתָּנָה וְאֵלֶּה בְּמִינוֹת אָדָם מְלֵאִים בְּנִכְסִים וְכַנַּעֲלָה יָרוּם לָהּ מְקַרְקְעֵי וְתוּלוֹ"ם: [ה] חוּץ מִן מִינוֹ בְּמִינוֹ בְּרִיחַ הַמִּלָּה לָהּ חוּצָה לָהּ תְּלוּם וּמִכְּנוּ לְפִי לְמִינָה בְּיוֹסֵר כָּל עִנְיָנוֹ"ם וְלֹא מְיוּחָד מִתְּיוּתָן מְלֵאִים בְּדָבָרִים הַמְּתַבְּרִים בְּיוֹכְרָאל וּבְעַמּוֹ"ם וְעִנְיָן תּוּי"ט מִמֵּתֵי לָהּ בְּרִיחַ נִמְי מְתַרְגְּמוּת וּמַעֲבָרוֹת: (גג) וּת"ק מְפַרֵּשׁ בְּגַמָּרָא דְּהָא דְּהָא נִיחָא בְּהֶכֵּן לָהּ מְתַמְּיוּ כָּל י"ד שָׁנָה שֶׁהָיוּ בְּגוּגֵל שֶׁבְּבָבֶל וּבְתַלְמוּד עַל שֶׁהַתִּיכוּ בָּם וְהַכִּיר כָּל מַה לֹּא כְּלוּם (גד) כְּלוּמָר שֶׁהוּא נִשְׁלָם בְּכוּלוֹ הַמִּין בְּהֵלוּ אֵין בָּם קִיּוּם וּמִים בְּלֵל וּ"ם הַיְינוּ מוֹהֵל הַת הַמִּלָּן ל"ק דְּה"ק דְּבְעוּר"ג מְתַקְּנִין לוֹ כְּדֵי לְהַשְׁמִיעַ וּלְהַתִּיר יָמָיו לְעוּבָ"ד לְהַתִּיהָ בְּגַמָּרָא שֶׁנִּפְרַדְּנוּ מִמֶּנּוּ מִיּוּשָׁם עוֹשִׂיהוּ בְּעוּר"ז וּמִי כְּשֶׁעוֹשִׂיהוּ מִעְשָׂרוּן מְבַלְּעָן לוֹ שֶׁכְּבָר בְּעוּר"ז: (גה) מַעֲשִׂים הַרְ"מ ר"ל בְּעוּר"ב וְכ"כ רַשִּׁ"י הַיְינוּ בְּעוּר"ב וְהָא דְּתַנְיָא בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת סוֹטָה אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁאֵינוֹ בְּעוּר"ב וְהַקְּרָבָן קַיָּמֶת

מַאֲכָל לַיְיט אוּנְ סַיִי וַוַיְיבֶּער מוּזְן זִיךְ הִיטְעָן זַיְיא וְאַלְיִן דָּאס נִיט טָאן חוּץ מִבַּל הַשְּׁחִיתָה וּבַל הַקְּזָה וּבַל הַפְּגָמָה הַמְּדִינָה נָאר אוֹיף נִיט צוּ נָאלִין דִּי בָּארְד אוּנְ אוֹיף נִיט צוּ שֶׁעֶרִין דִּי פֵּאוֹת אוּנְ אוֹיף נִיט מְטַמֵּא זַיִין צוּ מֵתִים וואוּבְ זִי אִיז אַ מַאנְסְבֶּער פוּן אַהֲרֹן, אִיז אַ אִשָּׁה נִיט פַאר קָאטִין, אוּבְ אַ אִשָּׁה הָאט אַבָּארְד מֶעג זִי אָפּ נָאלִין, אוּנְ זִי מֶעג זַיִין אַרוּם גִּישָׁארִין דִּי הָאר פוּן קָאפּ, אוּנְ מֶעג זִיךְ מְטַמֵּא זַיִין צוּ מֵתִים אֲפִילוּ זִי אִיז אַ מַאנְסְבֶּער פוּן אַהֲרֹן: ח הַסְּמִיכוֹת אַרוּיף צוּ לֵיינִין דִּי הֶענְט אוֹיף דָּעם קָאפּ פוּן אַקְרְבָּן פַּר דִּי שְׁחִיטָה וואזוי וִוִיעֶס שְׁטֵיִיט אִין פָּסוּק וְסָמַךְ יָדוֹ הַתְּנוּפוֹת אוֹיף צוּ הֵיבִּין דִּי וואכִין וואס מֶען דאַרְף אוֹיפְהֵיבִּין פוּן דָּעם קָרְבָּן וְהַגְּשׁוֹת צוּ טְרָאגִין דִּי מִנְחָה צוּם מִזְבֵּחַ אִין וויִינְקֶעל מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית וְהַקְּמִיצוֹת אַרָאפּ צוּא נֶעמֶען וואקוּמֶין אַבִּיסֶעל מֶעל פוּן דָּער מִנְחָה צוּא מַקְרִיב זַיִין אוֹיף דָּעם מִזְבֵּחַ וְהַקְּטָרוֹת אוּנְ מַקְרִיב זַיִין אַקְרְבָּן אַדְּער אַמִּנְחָה אַדְּער קְטֹרֶת וְהַמְּלִיקוֹת אַרָאפּ צוּ דְרֵיקֶען דָּעם קָאפּ פוּן צִיטָאהֵב וואס זִיא אִיז אַקְרְבָּן וְהַזָּאוֹת אוּנְ שְׁפְּרֵיינְגֶען בְּלוּט פוּן אַקְרְבָּן אוֹיף דָּעם מִזְבֵּחַ וְהַקַּבָּלוֹת אוּנְ צוּ נֶעמֶען דִּיא בְּלוּט פוּן אַקְרְבָּן וואן מֶען שֶׁעְכְּט דָּעם קָרְבָּן וְיִהְיוּ בָּאֲנָשִׁים דָּאס גִּיהֶער נָאר צוּ מַאנְס לַיְיט וְלֹא בַּנָּשִׁים אוּנְ נִיט צוּ וַוַיְיבֶּער אֲפִילוּ זִיא זַיִין נֶעמֶען מַעְכְּטֶער פוּן כֹּהֲנִים טָארְען זַיִיא דָּאס אוֹיף נִיט מָאהֶן חוּץ מִמִּנְחַת סוֹטָה וּנְזִירָה נָאר דִּיא מִנְחָה וואס אַסוֹטָה בְּרֵיינְגֶט אוּנְ וואס אַנְזִירָה בְּרֵיינְגֶט שֶׁהֵן מְנִיפוֹת הַיְיבֶּן זַיִי אַלְיִן אוֹיף

וַוַיְיבֶּער מִנְחָה דִּי סוֹטָה אַלְיִן אַדְּער דִּי נְזִירָה אַלְיִן מוּזְן אוֹיפְהֵיבִּין וַוַיְיבֶּער מִנְחָה: ט כָּל מִצְוָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בָּאָרֶץ אַלֶּע מִצְוֹת וואס דָּער מֶענְטְש דאַרְף טָאהֶן בַּיִיא דִּיא אֶרֶץ, אַדְּער בַּיִיא דִּיא הְבוּאָה אוּנְ פֵּירוֹת פוּן דִּיא אֶרֶץ אֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֶלָּא בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל דָּאס גַּיִיט נִיט מֶעהֶר אֶן נָאר בַּיִיא נְדִי אֶרֶץ אוּנְ הְבוּאָה] פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בָּאָרֶץ אוּנְ דִּי מִצְוֹת וואס גִּיהֶערִין נִיט צוּ דִּי אֶרֶץ נוֹהֶגֶת בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּץ לָאָרֶץ דאַרְף מֶען טָאהֶן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנְ אִין חוּצָה לָאָרֶץ חוּץ מִן הָעֲרֵלָה וְכִלְאַיִם נָאר אַז מֶען גֶיט פְּלַאנְצְט אַבּוּם אִין חוּץ לָאָרֶץ טָאר מֶען נִיט הָבִיאָה הָאבֶּין פוּן דִּי פֵּירוֹת וואס הָאבֶּין גֶענוּאקְסֶין דִּי עֶרְשְׁטֶע דְּרַיי יָאהְר פוּן פְּלַאנְצוּנְג, אוּנְ אַז מֶען פָאר וַיְיעֶס הְבוּאָה אִין אַוַוַיְין נָארְטֶין אִין חוּץ לָאָרֶץ, אִיז דָּער וַוַיְיגְנָארְטֶין אָסוּר הָבִיאָה צוּ הָאבֶּין פוּן אִים אַזוֹי וִוִי אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נָאנְט אַף מִן הַחָדָשׁ דִּי גַּיִיעֶ הְבוּאָה וואס אִיז גֶעוַוַיְיט גִּיוָוארִין זוֹמֶער נָאךְ פֶּסַח אוּנְ מֶען הָאט זַיִיא אַף גֶעשְׁנִיטֶען פוּן פֶעלְד זוֹמֶער טָאר מֶען נִיט עֶסֶין נִיט זוֹמֶער אוּנְ נִיט וַוינְטֶער בִּיז דָּעם אַנְדֶערִין מָאג פֶּסַח, אַזוֹי וִוִיא אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: י כָּל הַעֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת וַוַיְיר עֶס טוּהְט אַיִין מַזָּוָה פֶעהֶר וִוִיא דִּי עֲבֵירוֹת לְמָשָׁל עֶר הָאט גִּיהָאט הוּנְדֶערְט עֲבֵירוֹת אוּנְ הוּנְדֶערְט מִצְוֹת, אוּנְ עֶר הָאט גִּיטָאן נָאךְ אַמְצָוָה מְטִיבִין לוֹ טוּט מֶען אִים גוּטֶס אוֹיף דִּי וֶועלְט וּמַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו אוּנְ מֶען דָּער לַיְיגְנְגֶערְט אִים וַוַיְיגֶע טֶעג אוֹיף דִּי וֶועלְט וְנוֹחֵל אֶת הָאָרֶץ אוּנְ עֶר יַרְשֶׁת עוֹלָם הַבָּא

לעוה"ב ואלו הן כו' דליכא למימר דאפילו לא קיים אלא מצות דהא רובו עוונות הוא ומאי תקן דוקא לאלו מוקמינן בגמרא שאם איתה שקולה פירוש סכף מצוות ועם במצה זכיות אחת מאלו מכריעה את הכף לאלו רובא זכיות ואינו לריך למצוה יחידה דאמריתין אלא יש לו דין מוסר אלוה יחידה: (יז) וכ"ש הכ"מ וגלגה בעיני שסולכמו לפרש כן אף על גב דקשיין דיוקי אהדדי דאמרינן דפרש אלוה אמרינן דבעינן מרובה בזכיות והשתא מפרשינן דלא בעינן אלא מחלה על מלה לפי שמסקינן בכ"ה [דף"ז] ביומא כו' כה"ג וכל חסד מפה כלפי חסד. וכיוצא דמפרשינן אלוה לא יחיה אף על פי שמחלה כו' סגיא לפי שהקב"ה מפה כלפי הסד מ"מ מדיף לדיק מרובה בזכיותיו למי שהוא ביומא אלא שעל ידי חסד נעשה כמרובה וכלפי הא אמרו בגמרא דכיון מיומא דבה מעיכין כו' מ"ם שורת הדין. אבל בסיפא דתנן אין מעיכין על כרחך בשעותיו מרובין דסא אפילו אין לו יחיה נמי מעיכין לו אלא אחמר כדאמרן: (יח) וספר"י שם שאינו כאחת מאלו כמה יתפסק אם לא בגלגול: (יט) דכיון שאינו מן היישוב מקיל על עצמו ואין לו בושת פנים. רש"י:

אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו נוחל את הארץ. כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק. וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בד"א אינו מן הישוב:

מצוה אחת שיהיה מחצה זכאי ומחצה חייב אלא נשקלו עונותיו מרובין (יא): ולא בדרך ארץ. שאין משאו ומתנו בנאמנות עם הבריות: אינו מן הישוב. אינו מועיל לישובו של עולם והוי מושבו מושב לציס (יב) וסמוך לעדות (יג):

וְכָל שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת אוֹ דֶּרֶךְ וְאֵם טוּהָט נִיט אַיין מִצְוָה צוּ זַיינֶע מִצְוֹת עֶר זָאל הָאבֶּין דִּי מִצְוֹת גְּלֵייךְ מִיט עֲבֵירוֹת, לְמָשָׁל עֶר הָאט הוּנְדֶערְט עֲבֵירוֹת אוּנ נַיין אוּנ זַיינְצִיג מִצְוֹת, אוּנ עֶר טוּהָט נִיט נָאךְ אַיין מִצְוָה עֶר זָאל וַיינִיגִיסְטֶענְס זַיין גְּלֵייךְ אוֹיף גְּלֵייךְ, נָאר עֶס בְּלֵייבְּט אַזוֹי דִּי עֲבֵירוֹת מֶער, וְיא דִּי מִצְוֹת אֵין מְטִיבִין לוֹ טוּהָט מֶען אִיהֶם קַיין גוּטֶס וְאֵין מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו אוּנ מֶען דֶּער לַיינְגֶערְט אִים נִיט זַיינֶע מֶעֶנְע וְאֵינוֹ נוֹחֵל אֶת הָאָרֶץ אוּנ עֶר יַרְשֶׁתְּ נִיט עוֹלָם הַבָּא נָאר פָאר וַוי פִיל מִצְוֹת עֶר הָאט גִיטָאן כָּל שֶׁשָּׁנוּ בְּמִקְרָא וּבְמִשְׁנָה וּבְדֶרֶךְ אֶרֶץ דֶּער מֶענְטְש וָואס לֶערִינְט הַנַ"ך אוּנ מִשְׁנָיוֹת אוּנ הַאנְדִילְט עֶרְלִיךְ אֶדֶער עֶר טוּהָט אַמְלָאכָה, עֶר נַיינְט אוּם לֵיידִיג אֵינוֹ מִן הַיִּשּׁוּב הֶעלְפְט עֶר נִיט צוּ דֶער בֶּעזִיצוּנְג פוּן דִי וֶועלְט, נָאר עֶר מַאכְט נָאךְ שֶׁאדֶען צוּ דִי וֶועלְט:

רש"י

ולפדותו. כה' סלעים אם בכור הוא: אף להשיטו בנהר. שמא יפרוס בספינה ותטבע ויסתכן אם אין יודע לשוט: ליסטות ס"ד. הלא יפה הלא למדו כלום: כאילו מלמדו ליסטות. דכיון דאין לו אומנות ויחסר לחמו ילך בפרשת דרכים וילסטם את הבריות: מחייב איהו. לכשיגדל

גמרא קידושין דף כט ע"א

סלכה ה' לכה כלי הפילון דמ"ם דשלכות דכריאה השתפא

תנינא להא דת"ר האב חייב לבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות וי"א אף להשיטו במים ר' יהודה אומר כל שאינו מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות. מנ"ל דכתיב וימל אברהם את יצחק בנו. והיכא דכתיב המול לכם כל זכר. והיכא דלא מהלו בי זכר

ליסטות ס"ד אלא כאלו מלמדו ליסטות. למולו מחייבי בי דינא לממהליה. דלא מהליה אבוה מחייבי בי דינא לממהל נפשיה. דכתיב וערל דינא מחייב איהו לממהל נפשיה. דכתיב ועדל

תְּנִינָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנָן מִיר הָאבֶּין גִּילֶערוּנְט אִין אַמְשְׁגָה אַזוֹי וַוִיא דִי רַבָּנָן הָאבֶּין גִּילֶערוּנְט אִין אֶבְרֵיתָא הָאב חַיָּב בְּבְנוֹ לְמוֹלוֹ וְלִפְדּוֹתוֹ וּלְלַמְּדוֹ תּוֹרָה וּלְלַמְּדוֹ אוּמָנוּת וְלְהַשִּׁיאוֹ אִשָּׁה אַפָּאמֶער אִיז מְחוּיָב מֵל צוּ זַיין דֶּעם זוֹהֶן זַיינֶעם, אוּנ אוּיב דֶער זוֹהֶן אִיז אַבְּכוֹר אִיז עֶר אִיהֶם מְחוּיָב אוּיס צוּ לֵייזִין פוּן בֵּהֶן פָאר פִּינְף טָאלֶער, אוּנ עֶר מוּז אִיהֶם לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ לֶערְנֶען אַמְלָאכָה אוּנ אִיהֶם גֶעבֶּין אַוַוייב, עֶר זָאל אִיהֶם חַתּוּנָה מַאכֶּין וְיֶש אוֹמְרִים אַף לְהַשִּׁיטוֹ בְּמַיִם אַנְדֶערֶע זָאגֶין עֶר מוּז לֶערְנֶען דֶעם זוֹהֶן שְׁוִוימֶען אִין וַואסֶער, רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט כָּל שֶׁאֵינוֹ מְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ אוּמָנוּת מְלַמְּדוֹ לִיסְטוּת דֶּר־פָאמֶער וָואס לֶערוּנְט נִיט דֶעם זוֹהֶן אַמְלָאכָה לֶערוּנְט עֶר אִיהֶם צוּ זַיין אַנְזֶלֶן, פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא לִיסְטוּת מַלְקָא דַעֲבִיד וַוִיא אַזוֹי גֶייט דִיר אוֹיף דֶיין זִיגֶען צוּ זָאגֶין אַז עֶר לֶערוּנְט אִיהֶם צוּ זַיין אַנְזֶלֶן, עֶר לֶערוּנְט דָאךְ אִיהֶם נָאר נִיט אֶלָּא נָאר אַזוֹי זָאג כְּאִלּוּ מְלַמְּדוֹ לִיסְטוּת עֶס אִיז גְּלֵייךְ וַוִיא עֶר וָואלְט אִיהֶם גִּילֶערוּנְט צוּ זַיין אַנְזֶלֶן. וָוארוּם עֶר וָועט נִיט הָאבֶּין צוּ פָאר־דִינְגֶען וָועט עֶר מוּזִין זַיין אַנְזֶלֶן לְמוֹלוֹ מִנָּא לָן פוּן וָואגֶען וַוייסִין מִיר אַז אַפָּאמֶער מוּז מֵלִין זַיין זוֹהֶן דִּכְתִיב וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וַיָּמָל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ אַבְרָהָם הָאט מֵל גִּיוֶועזֶן זַיין זוֹהֶן יִצְחָק וְהֵיכָא דְּלָא מַהֲלֵיהּ אֲבוּהּ אוּנ אוּיב דֶער פָאמֶער הָאט אִיהֶם נִיט מֵל גִּיוֶועזֶן מַחֲיָיבֵי בֵּי דִינָא לְמִמְהַלֵּיהּ מוּז בֵּית דִּין אִיהֶם מֵל זַיין דִּכְתִיב וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק חָמוּל לָכֶם כָּל זָכָר אִיהֶר וָאלְט מֵל זַיין צוּ אַייךְ אֶלָּא זְכָרִים וְהֵיכָא דְּלָא מָהֲלוּ בֵּי דִינָא אוּנ אוּיב בֵּית דִּין הָאבֶּין אִיהֶם אוֹיף גִּיט גֶעמֶלְט מְחַיֵּב אִיהוּ לְמִמְהַל נַפְשֵׁיהּ מוּז עֶר אַלֵּיין זִיךְ מֵל זַיין דִּכְתִיב וָוארוּם עֶס

זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה. לפדותו מנ"ל דכתיב כל בכור בניך תפדה. והיכא דלא פרקיה אבוה מחייב איהו למפרק נפשיה. דכתיב פדה תפדה. ללמדו תורה מנ"ל דכתיב ולמדתם אותם את בניכם. והיכא דלא אגמריה אבוה מחייב איהו למגמר נפשיה. דכתיב ולמדתם. להשיאו אשה מנ"ל דכתיב קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים. ללמדו אומנות מנ"ל דאמר חזקיה א"ק ראה חיים עם האשה אשר אהבת, אם אשה ממש היא כשם שחייב להשיאו כך חייב ללמדו אומנות, ואם תורה היא כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו אומנות. ויש אומרים אף להשיטו בנהר מ"ט חיותיה הוא רבי יהודה אומר כו' מאי בינייהו איכא דאגמריה עסקא:

לפדות את עצמו בשר ערלתו ונכרתה בכור ולא פדאו אביו: דכתיב ולמדתם. קרא אחריא הוא ולמדתם אותם ומגמרתם לעשותם:

שְׁטַיְיט אִין פָּסוּק וְעֵרֶל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה דֶּעֶר זָכָר וָאוֹם וֶוֶעט נִיט מַל זַיין דִּי עָרְלָה זַיינֶע וֶוֶעט עֶר פַאר שְׁנִיטֶען וֶוערֶען פּוּן דֶּעֶר וֶוֶעלְט לִפְדּוֹתוֹ מִנָּא לָן פּוּן וַוּאנֶען וַוייסִין מִיר אַז אַפּאטֶער מוּז אוֹיסלַייזִין זַיין זוֹהֶן אוֹיב עֶר אִיז אַבְּכּוֹר אוּנ גֶעבִּין דֶעם כֹּהֵן כִּינֶף טָאלֶער פּוּן זַיינֶעטוֶועגִין דִּכְתִיב וָוארוּם עֶם שְׁטַיְיט אִין פָּסוּק כָּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה אַלֶע דַיינֶע קִינְדֶער וָוּאם זֶענֶען בְּכוֹרִים וָאלְסְטוּ זַייא אוֹיסלַייזִין וְהֵיכָא דְּלֹא פְּרַקְיָה אֲבוּהּ אוּנ אוֹיב דֶער פָאטֶער הָאט אִיהם נִיט אוֹיסגֶעלַייזְט מְחַיֵּב הוּא לְמַפְרֵק נַפְשֵׁיהּ מוּז עֶר זִיךְ אַליין אוֹיסלַייזִין דִּכְתִיב וָוארוּם עֶם שְׁטַיְיט אִין פָּסוּק פִּדֶּה תִּפְדֶּה לַייזִין וָאלְסְטוּ אוֹיסלַייזִין, לַייזִין זָאל דֶער פָאטֶער, אוּנ אוֹיב דֶער פָאטֶער הָאט נִיט גֶעלַייזְט, וָאלְסְטוּ דִיךְ אַליין לַייזִין לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה מִנָּא לָן פּוּן וַוּאנֶען וַוייסִין מִיר אַז דֶר פָאטֶער מוּז לֶערנֶען דֶעם זוֹהֶן הוֹרָה כְּתִיב עֶם שְׁטַיְיט אִין פָּסוּק וְלִמַּדְתָּם אוֹתָם אֶת בָּנֶיךָ אִיר וָאלְט לֶערנֶען דִי תּוֹרָה מיט אַיינֶערֶע זִיהֶן וְהֵיכָא דְּלֹא אַגְמְרֵיהּ אֲבוּהּ אוּנ אוֹיב דֶער פָאטֶער הָאט מיט דֶעם זוֹהֶן נִיט גִילֶערנְט תּוֹרָה מְחַיֵּב אִיהוּ לְמַגְמַר נַפְשֵׁיהּ מוּז דֶער זוֹהֶן אַליין לֶערנֶען הוֹרָה דִּכְתִיב וָוארוּם עֶם שְׁטַיְיט אִין פָּסוּק וְלִמַּדְתָּם אִיהֶר זָאלְט לֶערנֶען תּוֹרָה לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה מִנָּא לָן פּוּן וַוּאנֶען וַוייסִין מִיר אַז דֶער פָאטֶער דַארְף מַאכִין חֲתוּנָה דֶעם זוֹהֶן דִּכְתִיב וָוארוּם עֶם שְׁטַיְיט אִין פָּסוּק קְחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָּנִים וּבָנוֹת וּקְחוּ לִבְנֵיכֶם נָשִׁים נֶעמְט וַוייבֶער אוּנ מַאכְט גֶעבּאוֶרין זִיהֶן אוּנ טֶעכטֶער אוּנ נֶעמְט וַוייבֶער צוּ אַיינֶערֶע זִיהֶן לְלַמְּדוֹ אוּמָנוּת מִנָּא לָן פּוּן וַוּאנֶען וַוייסִין מִיר אַז דֶער פָאטֶער מוּז לֶערנֶען דֶעם זוֹהֶן מַאכֶלֶה דְּאָמַר חִזְקִיָּה דֶער חִזְקִיָּה הָאט נִיזָאגְט אֲמַר קְרָא רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ דֶער פָּסוּק זָאגְט זֶעה צוּ לֶעבֶן מיט דִי אִשָּׁה וָוּאם דוּא הָאסְט לִיב אִם אִשָּׁה מַמָּשׁ הוּא אוֹיב מֶען מַיינְט אִשָּׁה אַוַוייב כְּשֵׁם שֶׁחַיָּיב לְהַשִּׂיאוֹ אַזוֹי וָוִיא עֶר אִיז מְחוּיָב אִיהם צוּ גֶעבִּין אַוַוייב כָּךְ חַיָּיב לְלַמְּדוֹ אוּמָנוּת אַזוֹי מוּז עֶר אִיהם לֶערנֶען אַמַאלֶאכֶה, עֶר זָאל לֶעבִּין מיט אִיהר וָאם תּוֹרָה הִיא אוּנ אוֹיב אִשָּׁה מַיינְט מֶען הוֹרָה (דוּא וָאלְסְט זֶעהֶן צוּ לֶעבִּין מיט דִי אִשָּׁה (מיט דִי תּוֹרָה) וָוּאם דוּא הָאסְט לִיב) כְּשֵׁם שֶׁחַיָּיב לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה אַזוֹי וָוִיא דֶער פָאטֶער מוּז לֶערנֶען דֶעם זוֹהֶן הוֹרָה כָּךְ חַיָּיב לְלַמְּדוֹ אוּמָנוּת אַזוֹי מוּז עֶר אִיהם לֶערנֶען אַמַאלֶאכֶה וָוארוּם דֶער וָוּאם לֶערנְט תּוֹרָה אוּנ קֶען נִיט אַמַאלֶאכֶה, וָוֶעט עֶר מוּזִין אַוֶועק לַייגִין דָאס לֶערנֶען) וַיֵּשׁ אוֹמְרִים אַף לְהַשִּׂיטוֹ בְּנָהָר אַנדֶערֶע זָאגִין דֶער פָאטֶער מוּז לֶערנֶען דֶעם זוֹהֶן שְׁווִימֶען אִין טַייך מַאי טַעְמָא פַּאר וָוּאם חִיּוּתֵיהּ הִיא דָאס אִיז זַיין לֶעבֶּען, אַמַאהֶל דַארְף אַמֶעלְנְטְש רַאמֶעוֶועִין זַיין לֶעבִּין רוּרְךְ שְׁווִימֶען, רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט דֶער פָאטֶער וָוּאם לֶערוּנְט נִיט זַיין זוֹהֶן אַמַאלֶאכֶה אִיז גַלַייךְ וָוִיא עֶר וָוּאלְט אִיהם לֶערנֶען צוּ זַיין אַנְזֶלֶן, פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא דֶער עֶרשְׁטֶער תַּנָּא זָאגְט דָאךְ אוֹיךְ אַזוֹי אַז אַפּאטֶער זָאל לֶערנֶען זַיין זוֹהֶן אַמַאלֶאכֶה מַאי בֵּינַיְיהוּ וָוּאם אִיז דֶער חִילוּק צְווִישֶׁען זַייא, עֶנְטפֶערט דִי גְמָרָא אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דֶער חִילוּק אִיז צְווִישֶׁען זַייא דְּאַגְמְרֵיהּ עִסְקָא אַז דֶער פָאטֶער הָאט גִילֶערנְט זַיין זוֹהֶן הָאנְדֶלֶן, דֶער עֶרשְׁטֶער תַּנָּא הָאלְט אַז דֶער פָאטֶער לֶערוּנְט אִיהם נָאר הָאנְדֶלֶן אִיז אוֹיךְ גוּט אוּנ רַבִּי יְהוּדָה הָאלְט עֶר זָאל אִיהם נָאר לֶערנֶען אַמַאלֶאכֶה וָוארוּם אַמַאהֶל וָוֶעט עֶר נִיט הָאבִּין וָוּאם צוּ הָאנְדֶלֶן, וָוֶעט עֶר מוּזִין וָוֶערֶען אַנְזֶלֶן:

זוהר קדושים דף סב ע"א

איש אמו ואביו תיראו ר"ש אמר כתיב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' וגו' זכאין אינון ישראל דמתדבקן ביה בקב"ה איתון ולא עבו ובגין דאיתון מתדבקן ביה בקב"ה כלא אתדבקו כחדא דא בדא.ת"ח כשעתא דב"נ מקדם לתתא כגון חבריא דמקדשי גרמייהו משכת לשכת בשעתא דזווגא עלאה אשתכח דהא בההיא שעתא רעוא אשתכח וברכתא אזדמנת כדין מתדבקין כלהו כחד. כשא דשבת וגופא דאזדמן בשבת. וש"ד כתיב איש אמו ואביו תיראו דאיתון זווגא חד בגופא בההוא שעתא דאתדקדשא. ואת שכתותי תשמורו דא שבת עלאה ושבת תתאה דאיתון מזמני לנפשא בההוא גופא מההוא זווגא עלאה וש"ד ואת שכתותי תשמורו תרי וכלא אתדבק דא בדא זכאה חולקהון דישראל. ד"ש ואת שכתותי תשמורו אזהרה לאיתון דמתחכמן לזווגייהו משבת לשבת והא אוקימנא כמה דכתיב (ישעיה נו) לסריסים אשר ישמרו את שבתותי מאן סריסים אלין איתון חבריא דמסרסן גרמייהו כל שאר יומין בגין למלאי כתרייתא ואיתון מחכמן משבת לשבת הה"ד אשר ישמרו את שבתותי. כד"א ואביו שמר את הדבר וכו"כ ואת שבתותי תשמורו. איש אמו ואביו תיראו דא גופא ואת שבתותי תשמורו דא נפשא ולא אתדבק דא בדא. זכאה חולקהון דישראל:

מספר שערי תשובה לר"י דף ז' ע"ג

תאות הסדיקים מן ההצלחות להסיר לגן מהסם ושיחסון הסם ולגוטו הטיים הקיימים והמתמידים ואמור הגדול שמוגל מת הגעיות כמנין שנאמר הטים בלגוטו ונאמר ה' אלהים לאמות הטיבו המר מנין ומנסה ומאמרו ז"ל אין לנו אלא המקום מנין וסוף מנין הגלון ולכבד הקדמנו ומאמרו זה על כן תרגם המתלה דוד בעת התשובה מחלי המרה בכמני מעוני ומתמתי מהרני ההמלה עוד על הגלון להיות גלון הבי"ת כו לקודש החטא ומאמר אל תסליכני מלפניך ובוטח אל מקום ממני. אחרי כן התפלל ואמר הטיבה לי מסון ישבר מיסיו כפי הסם ויעשו מלוטים אתו ומתלגה עליו כוח אלהים המסר בתמלה אחרי כן אמר ובוח

(א) כשנושא אדם אשה בין בתולה כין בעולה כין גדולה בין קטנה אחת בת ישראל ואחת הגיורת או המשוחררת יתחייב לה כי' דברים ויזכה בארבעה דברים: (ב) והעשרה שלשה מהן מן התורה. ואלו הן. שארה. כסותה. ועונתה. שארה אלו מזונותיה. כסותה במשמעו. עונתה לבא עליה בדרך כל הארץ. והשבעה מדברי סופרים וכולן תנאי ב"ד הם. הא' מהם עיקר כתובה והשאר הם הנקראים תנאי כתובה. ואלו הן. לרפאותה אם חלתה. ולפדותה אם נשבית. לקובה

,,, "מ הלכות אישות פרק יב

(א) כְּשֶׁנּוֹשֵׂא אָדָם אִשָּׁה אַז אִם מְעֻנָּמֹשׁ נֶעְמָט אַוַוייב בֵּין בְּתוּלָה בֵּין בְּעוּלָה סַיי עֶר נֶעְמָט אַמֵּיידִיל

אוּנ סַיי עֶר נֶעְמָט אַוֶעלְכֶע וואס האט שוין גֶעהַאט אַמַאן בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה סַיי עֶר נֶעְמָט אַגְרוֹיסֶע אוּנ סַיי עֶר נֶעְמָט אַקְלֵיינֶע אַחַת בַּת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת הַגִּיּוֹרֶת אוֹ הַמְשׁוּחְרֶרֶת סַיי עֶר נֶעְמָט אַיידִישֶׁע טְאוֹכְטֶער אוּנ סַיי עֶר נֶעְמָט אַגוֹיָה וואס האט זִיךְ מְגַיֵּר גֶיוֶען, אָדֶער עֶר נֶעְמָט אַבְּנֵעגְנִישֶׁע דִינְסְט וואס אִיז גֶיוֶען פַארקוֹיפְט פַאר אַדִינְסְט בַּייא אַיוד אוּנ דֶער יוד האט זִיא פְּרֵיי גֵילָאזֶען) יִתְחַיֵּב לָהּ בְּעֲשָׂרָה דְבָרִים פַאר שוּלְדִיגְט עֶר זִיךְ צוּ אִיהֶר מִיט צֶעהֶן זַאכֶן וְיִזְכֶּה בְּאַרְבָּעָה דְבָרִים אוּנ עֶר אִיז זוֹכֶה פוּן אִיהֶר פִיר זַאכֶן:

(ב) וְהָעֲשָׂרָה אוּנ די צֶעהֶן זַאכֶן וואס עֶר אִיז שוּלְדִיג אִיהֶר צוּ גֶעבֶּן שְׁלֹשָׁה מֵהֶן מִן הַתּוֹרָה דְּרָיי זַאכֶן פוּן די צֶעהֶן אִיז עֶר אִיהֶר שוּלְדִיג צוּ גֶעבֶּן וְוַייל די תּוֹרָה האט אַזוֹי גֶהֵייסֶן וְאֵלּוּ הֵן דָּאס זֶענֶען די דְּרָיי זַאכֶן שְׁאָרָה כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָהּ שְׁאָרָה אֵלּוּ מְזוֹנוֹתֶיהָ שְׁאָרָה מֵיינְט מֶען אִיהֶר עֶסֶן, דֶער מַאן מוּז גֶעבֶּן זַיין וַוייב עֶסֶן עֶסֶן כְּסוּתָהּ כְּמַשְׁמָעָהּ כְּסוּתָהּ מֵיינְט מֶען אִיהֶר קְלֵייד, דֶער מַאן מוּז גֶעבֶּן זַיין וַוייב קְלֵייד עוֹנָתָהּ לָבוֹא עָלֶיהָ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ עוֹנָתָהּ מֵיינְט מֶען עֶר זָאל זַיין בַּייא אִיהֶר אַזוֹי וויא אַמַאן דַארְף זַיין בַּייא זַיין וַוייב, וויא די גַאנְצֶע וֶעלְט פִירְט זִיךְ, וויא אֶלֶּע מַאנֶען פִירֶען זִיךְ מִיט זַייעֶרֶע וַוייבֶער וְהַשְׁבָּעָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים נָאךְ זִיבֶּען זַאכֶן דַארְף עֶר אִיהֶר גֶעבֶּן. וַוייל די רַבָּנָן הָאבֶּן אַזוֹי גֶעהֵייסֶן וְכוּלָּן תְּנָאֵי בֵּית דִּין הֵם בֵּית דִּין הָאבֶּן אַזוֹי אַתְּנַאי מִיט די מַאנֶען אַז די זַאכֶן מוּזֶען זַייא גֶעבֶּן צוּ זַייעֶרֶע וַוייבֶער תַּחְתָּם עִיקַּר כְּתוּבָה אֵינֶם פוּן די זִיבֶּען זַאכֶן אִיז. דֶער עִיקַּר כְּתוּבָה וְהַשְּׁאָר הֵם נִקְרָאִים תְּנָאֵי כְּתוּבָה אוּנ דִיא אִיבֶּעֶרִיגֶע זַעכֶּן זַאכֶן וֶוערֶן גֶערוּפֶן הְנָאֵי כְּתוּבָה דָּאס אִיז אַצוּגֶלֶיכֶּעֶנֶער הְנָאֵי צוּ די כְּתוּבָה וְאֵלּוּ הֵן דָּאס זֶענֶען זַייא לְרַפְּאוֹתָהּ אִם חָלְתָה אוּיב זִיא אִיז קְרַאנְק גֶיוֶוארֶן מוּז עֶר אִיהֶר הֵיילֶן עֶר מוּז גֶעבֶּן אֶלֶּע הוֹצָאוֹת צוּ אִיהֶר הֵיילוּנְג וְלִפְדּוֹתָהּ אִם נִשְׁבֵּית אוּיב זִיא אִיז גֶעפַאנְגֶענֶען גֶיוֶוארֶן מוּז עֶר זִיא אוּיס לֵייזֶען לְקִיכָּרָה אִם מֵתָה אוּיב זִיא אִיז גֶישְׁטָארְבֶּן מוּז עֶר זִיא בֶּגְרַאבֶּן, עֶר מוּז גֶעבֶּן אַלֶּע הוֹצָאוֹת צוּ

(א) כִּשֶׁנִּשֵּׂא אָדָם אִשָּׁה אַז אִם מְעֻנָּמֹשׁ נֶעְמָט אַוַוייב בֵּין בְּתוּלָה בֵּין בְּעוּלָה סַיי עֶר נֶעְמָט אַמַיידִיל

אוּנ סַיי עֶר נֶעְמָט אַוֶעלְכֶע וואס האט שוין גֶעהַאט אַמַאן בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה סַיי עֶר נֶעְמָט אַגְרוֹיסֶע אוּנ סַיי עֶר נֶעְמָט אַקְלֵיינֶע אַחַת בַּת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת הַגִּיּוֹרֶת אוֹ הַמְשׁוּחְרֶרֶת סַיי עֶר נֶעְמָט אַיידִישֶׁע טְאוֹכְטֶער אוּנ סַיי עֶר נֶעְמָט אַגוֹיָה וואס האט זִיךְ מְגַיֵּר גֶיוֶען, אָדֶער עֶר נֶעְמָט אַבְּנֵעגְנִישֶׁע דִינְסְט וואס אִיז גֶיוֶען פַארקוֹיפְט פַאר אַדִינְסְט בַּייא אַיוד אוּנ דֶער יוד האט זִיא פְּרֵיי גֵילָאזֶען) יִתְחַיֵּב לָהּ בְּעֲשָׂרָה דְבָרִים פַאר שוּלְדִיגְט עֶר זִיךְ צוּ אִיהֶר מִיט צֶעהֶן זַאכֶן וְיִזְכֶּה בְּאַרְבָּעָה דְבָרִים אוּנ עֶר אִיז זוֹכֶה פוּן אִיהֶר פִיר זַאכֶן:

(ב) וְהָעֲשָׂרָה אוּנ די צֶעהֶן זַאכֶן וואס עֶר אִיז שוּלְדִיג אִיהֶר צוּ גֶעבֶּן שְׁלֹשָׁה מֵהֶן מִן הַתּוֹרָה דְּרָיי זַאכֶן פוּן די צֶעהֶן אִיז עֶר אִיהֶר שוּלְדִיג צוּ גֶעבֶּן וְוַייל די תּוֹרָה האט אַזוֹי גֶהֵייסֶן וְאֵלּוּ הֵן דָּאס זֶענֶען די דְּרָיי זַאכֶן שְׁאָרָה כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָהּ שְׁאָרָה אֵלּוּ מְזוֹנוֹתֶיהָ שְׁאָרָה מֵיינְט מֶען אִיהֶר עֶסֶן, דֶער מַאן מוּז גֶעבֶּן זַיין וַוייב עֶסֶן עֶסֶן כְּסוּתָהּ כְּמַשְׁמָעָהּ כְּסוּתָהּ מֵיינְט מֶען אִיהֶר קְלֵייד, דֶער מַאן מוּז גֶעבֶּן זַיין וַוייב קְלֵייד עוֹנָתָהּ לָבוֹא עָלֶיהָ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ עוֹנָתָהּ מֵיינְט מֶען עֶר זָאל זַיין בַּייא אִיהֶר אַזוֹי וויא אַמַאן דַארְף זַיין בַּייא זַיין וַוייב, וויא די גַאנְצֶע וֶעלְט פִירְט זִיךְ, וויא אֶלֶּע מַאנֶען פִירֶען זִיךְ מִיט זַייעֶרֶע וַוייבֶער וְהַשְׁבָּעָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים נָאךְ זִיבֶּען זַאכֶן דַארְף עֶר אִיהֶר גֶעבֶּן. וַוייל די רַבָּנָן הָאבֶּן אַזוֹי גֶעהֵייסֶן וְכוּלָּן תְּנָאֵי בֵּית דִּין הֵם בֵּית דִּין הָאבֶּן אַזוֹי אַתְּנַאי מִיט די מַאנֶען אַז די זַאכֶן מוּזֶען זַייא גֶעבֶּן צוּ זַייעֶרֶע וַוייבֶער תַּחְתָּם עִיקַּר כְּתוּבָה אֵינֶם פוּן די זִיבֶּען זַאכֶן אִיז. דֶער עִיקַּר כְּתוּבָה וְהַשְּׁאָר הֵם נִקְרָאִים תְּנָאֵי כְּתוּבָה אוּנ דִיא אִיבֶּעֶרִיגֶע זַעכֶּן זַאכֶן וֶוערֶן גֶערוּפֶן הְנָאֵי כְּתוּבָה דָּאס אִיז אַצוּגֶלֶיכֶּעֶנֶער הְנָאֵי צוּ די כְּתוּבָה וְאֵלּוּ הֵן דָּאס זֶענֶען זַייא לְרַפְּאוֹתָהּ אִם חָלְתָה אוּיב זִיא אִיז קְרַאנְק גֶיוֶוארֶן מוּז עֶר אִיהֶר הֵיילֶן עֶר מוּז גֶעבֶּן אַלֶּע הוֹצָאוֹת צוּ אִיהֶר הֵיילוּנְג וְלִפְדּוֹתָהּ אִם נִשְׁבֵּית אוּיב זִיא אִיז גֶעפַאנְגֶענֶען גֶיוֶוארֶן מוּז עֶר זִיא אוּיס לֵייזֶען לְקִיכָּרָה אִם מֵתָה אוּיב זִיא אִיז גֶישְׁטָארְבֶּן מוּז עֶר זִיא בֶּגְרַאבֶּן, עֶר מוּז גֶעבֶּן אַלֶּע הוֹצָאוֹת צוּ

תַּאֲוַת הַסְּדִיקִים מִן הַהַצְלָחוֹת פּוּן אַלֶּע הַצְלָחוֹת וואס דֶער צַדִּיק גְּלוּסְט צוּ זַיי, אִין נָאר לְהָסִיר רָצוֹן מֵהַשֵּׁם עֶר זָאל בֶּעקוֹמֶען אַנוּסְטֶן וויֶלֶען פוּן נָאט וְשִׁחְתּוּן כָּהֶם אוּנ נָאט זָאל זַייא וֶועלֶין וּרְצוֹנוֹ הַטִּים הַקַּיְּמִים הַאֲמִתִּים אוּנ דֶער וויֶלֶען פוּן צַדִּיק אִיז נָאר עֶר זָאל הָאבֶּן דָּאס אַיינְגֶיגֶע לֶעבֶּן, דֶעם אֶמְתִּין לֶעבֶּן וְהָאוֹר הַגָּדוֹל אוּנ דָּאס גְּרוֹיסֶע לִיכְטִיגְקֵיט שֶׁכּוֹלֵל אֶת הַגְּעוּמוֹת וואס אִין דֶעם לֶעבֶּן אִיז דָּא דָּאס זִיכְּקֵיט כְּגֶנֶן שֶׁנֶּאֱמַר וְוִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק תִּים בִּרְצוֹנוֹ זַיין וויֶלֶען אִיז נָאר דָּאס לֶעבֶּן וְנֶאֱמַר נָאךְ זָאגְט דֶער פָּסוּק ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת הָשִׁיבֵנוּ הָאר פָּנֶיךָ וְנִוָּשֵׁעָה דָּוד הַמֶּלֶךְ הָאט נִיזְאָגְט נָאט קֶער אוּנְז צוּרִיק צוּ דִיר מַאךְ לֵייכְטִין דַיין פָּנִים צוּ אוּנְז וֶועלֶין מִיר זַיין גִיהָאלְפֶין וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים הָאבֶּן גִיזָאגְט די יוּדִין זָאגֶין צוּ נָאט וְאֵין לָנוּ אֶלָּא הָאָרַת פָּנֶיךָ מִיר הָאבֶּן נִיט מֶער צוּ בֶּעטִין נָאר דָּאס לִיכְטִיגְקֵיט פוּן דַיין פָּנִים דָּאס אִיז עֶגֶן הָרָצוֹן דָּאס אִיז דֶער וויֶלֶען פוּן נָאט וּכְבָר הִקְדַּמְנוּ וּבֵאַרְנוּ זֶה, דָּאס הָאבֶּן מִיר שוֹין לַאנְג מְפוֹרָשׁ גִיוֶוען] עַל בֵּן תְּרָאָה בְּהִפְּלַת דָּוִד בְּעֵת הַתְּשׁוּבָה דְּרִיבֶּעֶר וֶועסְטוּ זֶעהֶן דִיא הְפִלָּה פוּן דָּוִד וְוֶען עֶר הָאט גִיטָאן תְּשׁוּבָה אַחֲרֵי שֶׁאָמַר הָרֵב בְּכַמְּנִי מְעוֹנִי וּמִתַּמְּתִי מַהֲרֵנִי נָאכְדֶעם וויא עֶר הָאט גִיזָאגְט כָּאר נָאט דוּ זָאלְסְט מִיךְ פִיל תַּאשִׁין פוּן מַייגֶע זִינְד וְוָאס אִיךְ הָאבֶּ גִיטָאן בְּשׁוּגָג וְהִתְפַּלֵּל עוֹד עַל הָרָצוֹן הָאט עֶר נָאךְ גִיבֶּעטִין אוּיף דֶעם וויֶלֶען פוּן נָאט לְהִיוֹת רָצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בּוֹ כְּקֹדֶם הַחֵטְא דֶער וויֶלֶען פוּן נָאט זָאל זַיין מִיט אִים אַזוֹי וְוִי עֶר אִיז גִיוֶוען מִיט אִים אַיידֶער עֶר הָאט עַזִּינְדִיגְט וְאָמַר אַל תַּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ וְרוּחַ קָדְשְׁךָ אַל תִּקַּח מִמֶּנִּי אוּנ עֶר הָאט גִיזָאגְט כָּאר נָאט אִיךְ בֶּעט דִיךְ דוּ זָאלְסְט מִיךְ נִיט אַוֶועקְ נוֹארְפֶין פוּן פַאר דִיר, אוּנ דַיין הֵיילִיגֶען וויֶלֶען זָאלְסְטוּ נִיט צוּ נֶעמֶען פוּן מִיר אַחֲרֵי כֵן הִתְפַּלֵּל וְאָמַר נָאכְדֶעם הָאט דָּוִד גִיבֶּעטִין אוּנ הָאט גִיזָאגְט וְרוּחַ נְדִיבָה הַסְּמְכֵנִי אַוויֶלֶען פוּן נְדָבָה זָאל מִיךְ אָנְגֶלֶעהְגֶען פֵּירוּשׁ דֶער פְּשַׁט אִיז דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גִיזָאגְט

איהר

אם מתה. ולהיות ניזונת מן נכסיו. וישבת בביתו אחר מותו כ"ז אלמנותה. ולהיות בנותיה ממנו ניזונות מנכסיו אחרי מותו עד שתתארסנה. ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתובתה יותר על חלקן בירושה שעם אחיהם: (ג) והארבעה שזוכה בהן כולן מדברי סופרים. ואלו הן להיות מעשה ידיה שלו. ולהיות מציאתה שלו. ושיהיה אוכל כל פירות נכסיה בחייה. ואם מתה בחייו ירשנה. והוא קודם לכל אדם בירושה: (ד) ועוד תקנו חכמים שיהיו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה. ופדיונה כנגד אכילת פירות נכסיה. וקבורתה כנגד ירושה לכתובתה. לפיכך אם אמרה האשה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה. ואין כופין אותה. אבל אם אמר הבעל איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה

אִיהֶר קְבוּרָה וְלִהְיוֹת נִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו אוֹיב דֶּער מַאן אִיז נִיטָא אִין דֶּער הַיִּים מֶעג זִיא פַארקוֹיפִין פוּן זַיין פַארמֶעגִין זִיא זָאל הָאבִּין צוּ עֶסִין יוֹשֶׁבֶת בְּבֵיתוֹ אַחַר מוֹתוֹ כָּל זְמַן אַלְמְנוּתָהּ אוֹיב דֶּער מַאן אִיז גִישְׁטָארְבִּין, אַזוֹי לַאנְג וִויא זִיא אִיז אַאַלְמָנָה, זִיא גֶעמִט קִיין אַנְדֶער מַאן, זִיצְט זִיא בַּייא אִיהֶם אִין שְׁטוּב אוּנ וֶוערְט גֶעשְׁפַּייזְט פוּן זַיין פַארמֶעגִין וְלִהְיוֹת בְּנוֹתֶיהָ מִמֶּנּוּ נִזּוֹנוֹת מִנְּכָסָיו אַחֲרֵי מוֹתוֹ עַד שֶׁתִּתְאָרֵסְנָה אוֹיב דֶּער מַאן אִיז גִישְׁטָארְבִּין אוּנ דָאס וַייבּ הָאט פוּן אִיהֶם טֶעכְטֶער. וֶוערֶן דִי טֶעכְטֶער גֶעשְׁפַּייזְט פוּן זַיין פַארמֶעגִין בֵּיז דֶער צַייט וָואס חֲתָנִים זֶענֶען מִקַּדֵּשׁ וְלִהְיוֹת בָּנֶיהָ הַזְּכָרִים מִמֶּנּוּ אוּנ דִי זֶיהֶן וָואס זִיא הָאט פוּן אִיהֶם יוֹרְשִׁים כְּתוּבָּתָהּ יוֹתֵר עַל חֶלְקָם בִּירוּשָׁה שֶׁעִם אֲחֵיהֶם יַרְשֵׁנָן אִיהֶר כְּתוּבָה אוֹיסֶער דָעם חֵלֶק יְרוּשָׁה וָואס זִיא גֶעמֶען מִיט דִי אַנְדֶערֶע בְּרִידֶער וֶוערֶן גֶעגֶען פוּן אַיין אַנְדֶער וַייבּ: (ג) וְהָאַרְבָּעָה שֶׁזּוֹכָה בָּהֶן כּוּלָּם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אוּנ דִי פִיר זַאכִין וָואס דֶער מַאן אִיז זוֹכֶה פוּן זַיין וַייבּ, וֶענֶען אַלֶּע נָאר וַייל דִי רַבָּנָן הָאבִּין אַזוֹי מְהַקֵּן גִיוֶוען וְאֵלּוּ הֵם אוּנ דָאס וֶענֶען זִיא לִהְיוֹת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלּוֹ וָואס זִיא פַאר דִינְט פוּן אִיהֶר אַרְבֶּעט אָדֶער פוּן אִיהֶר הַאנְדֶיל גִיהֶער צוּם מַאן וְלִהְיוֹת מְצִיאָתָהּ שֶׁלּוֹ אוּנ וָואס זִיא גֶעפִינְט גִיהֶער צוּם מַאן וְשֶׁתְּהֵא אוֹכֶלֶת כָּל פֵּרוֹת נְכָסֶיהָ בְּחַיֶּיהָ אוּנ אוֹיב זִיא הָאט אַפַאר מֶעגִין וָואס גִיהֶער נִיט צוּם מַאן, אָבֶער דֶער פַארדִינְסְט פוּן דֶעם פַאר מֶעגִין גִיהֶער צוּם מַאן, אַזוֹי לַאנְג וִויא זִיא לֶעבְט וָואס מִתָה בְּחַיָּיו אוּנ אוֹיב זִיא אִיז גִישְׁטָארְבִּין אוּנ דֶער לֶעבְט יִרְשֶׁנָּה זָאל דֶער יַרְשֶׁנָּן דָאס פַאר מֶעגִין וְהוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם בִּירוּשָׁה דֶער מַאן אִיז פִריעֶר צוּ יַרְשֶׁנָּן זַיין וַייבּ פַאר אַלֶּע יוֹרְשִׁים אִירֶע: (ד) וְעוֹד תִּקְּנוּ חֲכָמִים נָאך הָאבִּין דִי חֲכָמִים גֶעמַאכְט אַתַקָּנָה שֶׁיִּהְיוּ מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאִשָּׁה כְּנֶגֶד מְזוֹנוֹתֶיהָ וָואס דִי אִשָּׁה פַאר דִינְט זָאל זִיא גֶעבִּין דָעם מַאן, וַייל דֶער מַאן גִיט אִיהֶר עֶסִין וּפִדְיוֹנָהּ כְּנֶגֶד אֲכִילַת פֵּרוֹת נְכָסֶיהָ אוּנ וַייל עֶר עֶסְט דָעם פַארדִינְסְט פוּן אִיהֶר פַאר מֶעגִין, דְּרִיבֶּער אוֹיב זִיא אִיז גֶעפַאנְגֶען גִיוָוארִין מוּז עֶר זִיא אוֹיסְלִייזִין וְקִבּוּרָתָהּ כְּנֶגֶד יְרוּשָׁה לְכְתוּבָּתָהּ אוּנ וַייל עֶר יַרְשֶׁתְּ אִיהֶר כְּתוּבָּה דְּרִיבֶּער אַז זִיא שְׁטַארְבְּט מוּז עֶר גֶעבִּין דִי הוֹצָאוֹת פוּן אִיהֶר קְבוּרָה לְפִיכָךְ אִם אָמְרָה הָאִשָּׁה אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה דְּרִיבֶּער אוֹיב אַאִשָּׁה זָאגְט צוּם מַאן אִיךְ וַויל דִיר נִיט גֶעבִּין מַיין פַארדִינְסְט אוּנ וַויל נִיט עֶסִין בַּייא דִיר שׁוֹמְעִין לָהּ פָאלְגְט מָען אִיהֶר וְאֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ אוּנ מָען זַייט אִיהֶר נִיט זִיא זָאל מוּזִין אִיהֶם גֶעבִּין אִיהֶר פַארדִינְסְט אוּנ עֶסִין בַּייא אִיהֶם אֲבָל אִם אָמַר הַבַּעַל אֵינִי זָנֶךָ וְאֵינִי נוֹטֵל כְּלוּם מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיךָ אָבֶער אַז דֶער מַאן זָאגְט צוּם וַייבּ אִיךְ וֶועל דִיר נִיט גֶעבִּין עֶסִין אוּנ וֶועל נָאר

הִנֵּה קַבַּלְתִּי מִכָּל פְּשָׁעַי וְאֵינִי רָאוּי לִסְבֹּל פְּרוּת וְלִהְגָּלוֹת עָלַי זְרוֹעַ קָדְשֶׁךָ וֶועגִין מַיינֶע זִינְד וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעזִינְדִיגְט בֵּין אִיךְ קְלַיין גִיוָוארִין אוּנ בֵּין נִיט וֶוערְט צוּ דַיינֶע נְסִים אוּנ בֵּין נִיט וֶוערְט דַיין הֵיילִיגֶע הַאנְט זָאל בְּעוֶוזֶען וֶוערִין אוֹיף מִיר וְאִם נָשָׂאתִי עוֹן חֲטָאתִי אֲפִילוּ דִי הָאמְט מוֹחֵל גִיוֶוען מַיינֶע זִינְד אֲגָנִי כְּדַאי לִהְיוֹת נֶאֱהָב וְרָצוּי בְּרַחֲמֶיךָ פוּן דֶעסְטְוֶוגֶען בֵּין אִיךְ נִיט וֶוערְט אִיךְ זָאל זַיין צוּ דִיר גֶעלִיבְט אוּנ בֶּעוִוילִיגְט וִוי עֶס אִיז גִיוֶוען אִין דִי פְרִיעֶרְדִיגֶע חֳדָשִׁים אַיידֶער אִיךְ הָאבּ גֶעזִינְדִיגְט אֶלָּא בְּרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי אָבֶער דִי זָאלְסְט מִיךְ אָנְגֶלֶעהֶנְגֶען מִיט אַבְּעוִוילִיגוּנְג פוּן אַנְדֶרֶבָּה כִּי אֵינְךָ לְנִדְבָתְךָ וְטוֹבָתְךָ וְאוֹרוּם צוּ דַיינֶע נְדָבוֹת אוּנ צוּ דַיינֶע גוּטְקֵייט אִין קַיין סוֹף דָא וּבָא וְרוּחַ בְּחִסְרוֹן ב' אִין דָעם וָוארְט וְרוּחַ פֶּעלְט אַב', עֶס דַארְף שְׁטֵיין וּבְרוּחַ נְדִיבָה, אוּנ מִיט אַרוּחַ נְדִיבָה כְּמוֹ וְדָנָן וְתִירוֹשׁ סְפִיכִיו אִין דָעם וָוארְט וְדָנָן פֶּעלְט אוֹיךְ אַב', עֶס דַארְף שְׁטֵיין וּבְדָנָן וְתִירוֹשׁ, מִיט קָארְן אוּנ זַיין הָאבּ אִיךְ אִים אָנְגֶעלֶעהֶנְגֶט וּכְעֵנָן הַיָּה אָמַר הוֹשֵׁעַ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אוּנ אוֹיךְ אַזוֹי אַ אוֹיפְן הָאט דֶער נְבִיא הוֹשֵׁעַ אוֹיךְ גִיזָאגְט אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אִיךְ וֶועל הֵיילִין זַייעֶר וְוִילְדְקֵייט אוֹהֲבֵם נְדָבָה אִיךְ וֶועל זַיי לִיבּ הָאבִּין מִיט אַנְדֶרֶבָּה, אֲפִילוּ עֶס קוֹמְט זַיי נִיט אִיךְ זָאל זַיי לִיבּ הָאבִּין, פוּן דֶעסְטְוֶוגֶען וֶועל אִיךְ זַיי גֶעבִּין אַנְדֶרֶבָּה אוּנ וֶועל זַיי לִיבּ הָאבִּין עֵנָן אוֹהֲבֵם נְדָבָה כְּעֵנָן מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי דֶער אוֹהֲבֵם נְדָבָה אִיז וִוי דָוִד הָאט גִיזָאגְט וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי וּוִוי עֶס שְׁטֵייט פְּרִיעֶר: וְעוֹד יִתְפַּלֵּל בַּעַל הַתְּשׁוּבָה אֶל ה' תָּמִיד נָאך זָאל דֶער בַּעַל תְּשׁוּבָה אַייבִּיג בֶּעטִין בַּיי גָאט שֶׁיִּגְאַל אֶל הַתְּשׁוּבָה גָאט זָאל אִים הֶעלְפִין דֶער זָאל קֶענֶען טָאן תְּשׁוּבָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הָשִׁיבֵנִי וְאָשׁוּבָה כִּי אַתָּה אֱלֹהֵי יְשׁוּעָתִי קֶער מִיךְ צוּ דִיר וֶועל אִיךְ מִיךְ קֶענֶען קֶערִין צוּ דִיר וָוארוּם דוּ בִּיזְט גָאט פוּן מַיין הִילְף:

מוסר

כדיבה מסמכני פירוש הנה קפצתי מפני פשעי ואיני ראוי לסבול להגלות עלי זרוע קדשך ואם כשאת עון חטאתי איני כדאי להיות נאהב ולזוי לירחי קדם מכל כרוחמניך מסמכני כי תן לי לנדבתך ופוכתך וגם וכו' וכתם לתפקיון בית כמו ודגן ותירוש סמכתיו וכמו"ן כזה אמר כושע ע"ה לרפא מכותם מוכרם כדבה ענין מוהבם כענין מה שאמר דוד תסמכני ועוד יתפלל בעל התשובה אל ה' תמיד שיעזרהו אל התשובה כמו שנאמר הסיבני ואשובה כי אתה ה' אלהי:

(ד) ועוד תקנו חכמים שיהיו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה. ופדיונה כנגד אכילת פירות נכסיה. וקבורתה כנגד ירושה לכתובתה. לפיכך אם אמרה האשה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה. ואין כופין אותה. אבל אם אמר הבעל איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה

דיך אין שומעין לו שמא לא יפקפו לה מעשה ידיה למזונותיה. ומפני תקנה זו יחשבו המזונות מתנאי הכתובה: (ה) כל הדברים האלו אף ע"פ שלא נכתבו בשטר הכתובה ואפילו לא כתבו כתובה אלא נשא סתם כיון שנשאה זכה כד' דברים שלו וזכתה האשה בי' דברים שלה ואינן צריכין לפרש:

ניט געמען פון דיין פארדינסט אין שויין לו פאלגט מען איהם ניט שטא לא יפקיד לה מעשה ידיה למזונותיה טאמער וועט איהר פארדינסט ניט זיין גענוג אויף איהר עסין ומשני דיא תקנה זו יחשבו המזונות מתנאי הכתובה אונ וועגען דיא תקנה אז אייביג מוז דער מאן איהר געבין עסין אונ ער געמט איהר פארדינסט ופיל אדער ווייניג אדער גאר ניט, אויב זיא פארדינט ניט ווייל זיא קען ניט פארדינען דריבער איז געמאכט גיוואריין אתנאי אין דיא כתובה אז דער מאן זאל געבין עסין זיין ווייב: (ה) כל הדברים האלה אף על פי שלא נכתבו בשטר הכתובה די אלע זאכין אפילו מען האט נייא ניט געשריבען אין די כתובה ואפילו לא כתבו כתובה אפילו מען האט נאר ניט געשריבען אכתובה אלא נשא סתם נאר ער האט מיט איהר חתונה געהאט אן אכתובה כיון שנשאה זכה בד' דברים שלו וויא ער האט נאר מיט איהר חתונה געהאט האט ער זוכה גיוועזן אין זיינע פיר זאכין הנכתבה בשטר דברים שלה אונ דיא אשה האט זוכה גיוועזן אין איהר צעהן זאכין ואין צריכין לפרש אונ מען דארף דאס ניט שרייבין אין דיא כתובה:

אונקלוס

קדושים יום ד תורה

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו דמלוי וו אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

א לָא תֵיכוּל קוּרְצִין בְּעַמָּךְ לָא תְקוּם עַל בַּעַל הַטּוּרִים

(מז) רכיל בעמיך. מלא יו"ד שהרכיל מוכר בי' הרכלות. ביוקלמי מוחל לומר לשה"ר על בעלי מריבה שנאמר לא תלך רכיל [בעמך כעובדא מעשה טמן] הכל לא תעמוד על דם רעך וכן מליצו בכהן וכן ירעם בשמים מתורגם אכלי מן שמוא. ל' השמעת קול רש"י

מז לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ

ת"א לא תלך רכיל. כתובות מו סנהדרין ל לא: לא תעמוד על דם רעך. סנהדרין עג:

רש"ם

(מז) לא תלך רכיל. המחזר בעיירות מהלך לומר לשון הרע מזה אל זה. ותרגום לא תיכול קורצין. לא תכרוז רכילות. וכן ברגאל אכלו קורציהון דיהודאי. הכריזו. לא תעמוד על דם רעך. לא תעמוד מנגד אלא שפתי חכמים

ק ר"ל שים בקלת האותיות שמלאיהם בכפה וקלמן בלשון וקלמן במרמה לאמר עלי רעה וכן (תהלים סו) לא רגל על לשונו. וכן רוכל הסוחר ומרגל אחר כל סחורה וכל המוכר בסמים להתקשט בהם הכשים ע"ש שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל ל' רוגל. ותרגומו לא תיכול קורצין כמו (דניאל ג') וחכלו קורציהון די יהודאי אכל קורצא די מלכא נרמה בעיני שהיה מספטם לאכול בבית המקבל דבריהם שם הלעטה נקרא לשון קורץ בעיניו (משלי ו') שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעייניהם ולרמוז דברי רכילותן שלא יביטו באור הפנים: לא

(מז) לא תלך רכיל בעמך. י"מ שהרכיל הל' המקום ג' כמו רגל כלומר לא תלך מביא לבית לראות ולשמוע, לראות מה יאכלו ומה יפתו, ומה יעשו אמה, ולשמוע מה ידברו בדי שיהיה לך מהלכים בין אנשים רבים, ותספר בבית לאותן מה שראית ושמעת בבית שעשון, ובבית שמעון תספר מה שראית ושמעת

ענייני מצות ב"א לחברו

בבית לאותן, ומזה יבוא לבוא ביד ומלה בין לאותן ושמעון עד שיבואו לידי הכלה ואותי הסתעף מזה הריגה גמורה אף שלא בהזדונות לבל זה, עכ"ז אחה שפלת הדם הזה, והזהירך הכתוב לא תעמוד על דם רעך, ואמר אני ה' יודע הכל: לא

פירוש לתורת אלהים

מז לֹא תֵלֵךְ רוּא זָאלְסְט נִיט גֵיין רְכִילוּת זָאגֶען אִין דַיין פָאלְק לֹא תַעֲמוֹד רוּ זָאלְסְט נִיט שְׁטֵיין אוֹף רָעֶם מִצוֹת השם

(מז) [רכו] (לאו קלם) שלא להגיד לחבירו דברים הרעים שיתבזה דבר עליו שלא כפני בנאי לא תלך רכיל בעמך:

(מס) [רכו] (לאו קיח) שלא להמנע מלהגיל נפש מישראל כשנראה אותו בסכנה ויש ביניהם להלילו בסוס לד שנאמר לא תעמוד על דם רעך:

לא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּךָ וְדָאס אִיז אַמִּצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה אוֹיב רָאוּבֶן דָאס נִיהֶערֶם וְוָאס שְׁטֶעֶן הָאט בִּיזְרָעֶם אוֹיף לֵוִי, פָאר נִים זָאגֶען קוֹמֶען צוּ לֵוִי אוּנ זָאגֶן אַזוֹי הָאט שְׁטֶעֶן אוֹיף דִיר גֵיוָאנְט, אוּנ מֶען דַארְף דָאס נִיט רֶעדֶן לְשוֹן הָרַע, דִי עֶבֵירָה פוּן רְכִילוּת אוּנ לְשוֹן הָרַע אִיז וֵייטֶער גְרוֹיס:

לא תעמוד על דם רעך. כתובות מו סנהדרין ל לא: לא תעמוד על דם רעך. סנהדרין עג:

(מז) לא תלך רכיל. המחזר בעיירות מהלך לומר לשון הרע מזה אל זה. ותרגום לא תיכול קורצין. לא תכריז רכילות. וכן ברגאל אכלו קורציהון דיהודאי. הכריזו. לא תעמוד על דם רעך. לא תעמוד מנגד אלא שפתי חכמים

ק ר"ל שים בקלת האותיות שמלאיהם בכפה וקלמן בלשון וקלמן במרמה לאמר עלי רעה וכן (תהלים סו) לא רגל על לשונו. וכן רוכל הסוחר ומרגל אחר כל סחורה וכל המוכר בסמים להתקשט בהם הכשים ע"ש שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל ל' רוגל. ותרגומו לא תיכול קורצין כמו (דניאל ג') וחכלו קורציהון די יהודאי אכל קורצא די מלכא נרמה בעיני שהיה מספטם לאכול בבית המקבל דבריהם שם הלעטה נקרא לשון קורץ בעיניו (משלי ו') שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעייניהם ולרמוז דברי רכילותן שלא יביטו באור הפנים: לא

(מז) לא תלך רכיל בעמך. י"מ שהרכיל הל' המקום ג' כמו רגל כלומר לא תלך מביא לבית לראות ולשמוע, לראות מה יאכלו ומה יפתו, ומה יעשו אמה, ולשמוע מה ידברו בדי שיהיה לך מהלכים בין אנשים רבים, ותספר בבית לאותן מה שראית ושמעת בבית שעשון, ובבית שמעון תספר מה שראית ושמעת

עַל־דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְהוָה׃ יז לֹא־תִשְׂנָא
אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ
אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא׃
יח לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ

דְּמָא דְחַבְרָךְ אֲנָא יְיָ׃ ב לָא תִשְׂנֵי יַת אָחוּךְ בְּלִבָּךְ אוֹכָחָא תּוֹכַח יַת חַבְרָךְ וְלָא תְקַבֵּיל עַל דִּילֵיהּ חוֹבָה׃ ג לָא תְקוּם וְלָא תִטַּר דְּבָבוּ לִבְנֵי עַמָּךְ וּתְרַחֲמֵיהּ

ת"א לא תשנא . פסמים קיג לדרים סה סוטה ג ערכין מז: סוכה תוכיח . מליטא לא: לא .מקם ולא תטר. יומא כג:

רש"ם

ביתן להצילו בנפשו של רודף: (יז) לא תשנא את אחיך בלבבך. אם גמלך רעה לא תתראה לפניו כאוהב ובקרבו ישים ארבו לא טוב אל תשנאהו בלבך אלא הוכח תוכיחהו על מה שעשה ומתוך כך יהיה שלום: ולא תשא עליו חטא. בלבבך: (יח) לא תקם. לגמול לו רעה תחת רעה: ולא תטר. אפי' בלבבך אלא עבור

בעל הטורים

הנביא ואני אבא אחריך ומלאתי את דבריך: (יז) ולא תשא עליו חטא. ואמרך ליה לא תקום ואמר לא"ה שאינו מוכח אבל אם מקום

שפתי חכמים

בגרון: ר' נחמיה אומר אם תוכיחו בלבך אלא הוכח תוכיחו על מה שעשה ומתוך כך יהיה שלום: ולא תשא עליו חטא. בלבבך: (יח) לא תקם. לגמול לו רעה תחת רעה: ולא תטר. אפי' בלבבך אלא עבור

רש"י

תעמוד על דם רעך. לרחות במיתתו ואתה יכול להצילו (ת"כ) כגון שובע בהר ואיה לו לסייע בחיים עליו: אני ה'. נאמן לגמול ר שכר ונאמן ש להפרע: (יז) ולא תשא עליו חטא. לא תלבין את פניו בדברים: (יח) לא תקום. אמר לו המצילני מגלך אמר לו לאו למחר אמר לו המצילני קרדומך אמר לו איני מצילך כדרך שלא השלמתני זו היא נקימה ואיזו היא נטירה א"ל המצילני קרדומך אמר לו לאו למחר אמר לו המצילני מגלך אמר לו הא לך ת ואיני כמותך

עניני מצות בין אדם לחברו

(יז) לא תשנא את אחיך בלבבך. אם ספרו לראובן דברים רעים על שמעון, לא תשנא את שמעון בלבבך, רק תוכיח את שמעון בדברים ברים. למה עשית לו למה דברת בזה וכזה, ותשמע מה יענה שמעון ע"ז, או שמעון יודה על פשעו, ויאמר אין פעלתי ולא אוסיף עוד, או שמעון יבדל כי שקר הדבר, ומעולם לא דבר עליו שום רע, והאיש אשר הלשין עליו דרש הדבר מלבו, ויבין כל ובל ישבו שלום ביניהם, וגם תוכיח את האיש אשר הפ־

ליקוטים על התורה

לא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ וגו'. אַז אַמְעַנְטְשֶׁ הָאט דִּיר גִּיטָאהן שְׁלֶעכְטֶס אָדֶער דוּ הָאסְט גִּיזֶעהן עֶר הָאט גִּיטָאהן אֵיבֶּרְה. וְאַלְסוֹ גִּיט הַאלְטִין דִּי פַיינְדְשַׁאפְט אִין הַארְצִין. נָאר אוֹיב עֶר הָאט דִּיר גִּיטָאהן שְׁלֶעכְטֶס וְאַלְסוֹ אִים פְּרָעגִין פַאר וָואס עֶר הָאט דִּיר גִּיטָאהן דִּי שְׁלֶעכְטֶס וְוָעט גָעוִיס דֶער מֶענְטְשֶׁ דִּיר וָאגִין פַאר וָואס עֶר הָאט דָאס גִּיטָאהן אַז אִיר וְוָעט אַייך בֵּייגֶע דוּרְך שְׁמוּעֶסֶן. וְוָעט גָעוִיס וְוִערִין שָׁלוֹם צְוִישֶׁן אַייך. אוּן אוֹיב דוּ הָאסְט גִּיזֶעהן דַיין חֲבֶר הָאט גֶעזִינְדִיגְט צוּ גָאט וְאַלְסוֹ אִים גִּיט פַיינְד הָאבִּין אִין הַארְצִין. נָאר וָאלְסְט אִים שְׁטְרָאפִין מִיט גוּטֶע רֵייד אוּן דֶער מוּסָר

אִין דַיין הַארְצֶען הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ דוּ וָאלְסְט שְׁטְרָאפֶען דַיין חֲבֶר וְוָען דוּ זֶעהְסְט אִים טָאן אַיין עֲבֵירָה נָאר וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא דוּ וָאלְסְט גִּיט לֵייגֶען אִיבֶּער אִים אַיין עֲבֵירָה כְּלוֹמַר דוּ וָאלְסְט אִים גִּיט שְׁטְרָאפֶען אוּן וָאגֶען אִים זַיין עֲבֵירָה צְוִוישֶׁען מֶענְטְשֶׁען כְּדֵי דוּ וָאלְסְט אִים גִּיט מְבַיֵּשׁ זַיין וָוארוּם אַז דוּ וָועסְט אִים מְבַיֵּשׁ זַיין וָועסְטוּ הָאבֶּען אַיין עֲבֵירָה׃ (יח) לֹא תִקֹּם דוּ וָאלְסְט גִּיט

מצות השם

(יז) [כלל] (לאו קמא) אלא לשנאה את אחיך בלבבך. אם ספרו לראובן דברים רעים על שמעון, לא תשנא את שמעון בלבבך, רק תוכיח את שמעון בדברים ברים. למה עשית לו למה דברת בזה וכזה, ותשמע מה יענה שמעון ע"ז, או שמעון יודה על פשעו, ויאמר אין פעלתי ולא אוסיף עוד, או שמעון יבדל כי שקר הדבר, ומעולם לא דבר עליו שום רע, והאיש אשר הלשין עליו דרש הדבר מלבו, ויבין כל ובל ישבו שלום ביניהם, וגם תוכיח את האיש אשר הפ־

(יח) [כלל] (לאו קמא) אלא לנקום את אחיך ולנטר לו אם יבא אליך לבקש ממך מלאכה לא תעשה לו כמו שעשה לך. אם תבקש לו מלאכה אל תעשה לו כמו שעשה לך. אבל תעשה לו כל מה שיצטרך לו בלי נקמה ונטירה. אבל אם יבא אליך לבקש ממך מלאכה לא

לְחַבְּרָךְ כְּוָתָךְ אֲנָא יְיָ׃ דִּי אֵת קְיָמֵי תִּטְּרוּן בְּעִידְּךָ לָא תַרְבִּיב עֵירוּבִין חַקְלָךְ לָא תִזְרַע עֵירוּבִין וּלְבוּשׁ עֵירוּבִין שַׁעְטְנֵזָא

ת"א ואהבת לרעך כמוך. פסחים פה כתיבות לג נדרים סה סוטה מ קידושין מח ב"ק נא סנהדרין נט יח כד נדה יז עקדים מ"ד פמ"ה עקדה כעד מ וטור כג: את חקותי תשמרו. קידושין לט: זכנד כלאים שעטנז. יבמות ד נדה כח:

בעל הטורים

ומוסר: (יח) ואהבת לרעך כמוך. וסמיך ליה לא תרביע כלאים כתוסר אחתו לא יבמה עמה ושניהו כתבה אחרת ולא יכפוה לתשמיש: (יט) לא תרביע כלאים. וסמיך ליה ואיש כי יתכב את המינין. כשם שצוה הכתוב שכל אחד ואי יוציא פרי למינהו במעשה בראשית כך צוה להתהיג את העולם

רש"י

שלא השלתני זו היא עטירה בעטר אחד ואי יוציא פרי שלא בזמנו עקר: ואהבת לרעך כמוך. (ת"כ) אר"ע זה כלל גדול בתורה: (יט) את חקתי תשמרו. ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים וגו' חקים אלו גזרות המלך שאין טעם לדבר: ובגד כלאים. למה נאמר לפי שנאמר לא תלבש

רשב"ם

על מדתך: ואהבת לרעך כמוך. רעך הוא אם טוב הוא אבל לא אם הוא רשע כדכתיב יראת ה' שנאת רע: (יט) בהמתך לא תרביע כלאים. לפי ר"א ותשובת

שפתי חכמים

תמים זוז אם"ה לא תקום והבאלו ומש"ה גבי עטירה נקט קדוש בריבוי כדי לדקדק ולפרש הכיונא דלעיל: א ר"ל בעצמה זו בכלל כל התורה כולו שאחר הלל הזקן מאי דסני לך לחברך לא תעביד

בנגדך, אף אם הוא אינו חברך, אבל מנהגי עמך הוא, הוא ישלחל כמיך. ואהבת לרעך כמוך, ולא תאמר לא אקיים ולא אשוב ינע, לא אלבש אחרי אלו תאמר כן אך תלבוש אותו כמוך, כאילו הוא רעך ולא עשה לך רעה מעולם כי אני ה' עושה כן, מע"ס

(יט) את חקותי תשמרו וגו'. כל הדברים כאתוריים עד כה אמר גם שבל כל מין אנושי מכבים לזה, כודאי מחויבים אתם

ליקוטים על התורה

וואס דו וועסט זאגין דיין חבר וועט אמאל גוט זיין פאר דיר אליין אויך. אויב עס וועט דיר פארקוקען צו פאהן אזוי א עברה. וועסטו זאגין וי אזוי קען איך זינדיגען אז איך אליין האב גיזאגט מוסר מיין חבר ער זאל נים זינדיגען. דאס מיינט דער פסוק ולא תשא עליו חטא. דורך דעם טוהר וועסטו אויף זיך נים פראגין אזינד וועסטו נים זינדיגען:

ואהבת לרעך כמוך וגו'. דו זאלסט ליב האבין דיין חבר ווי דיך. דער שטייער איז כיי מענטשין צוויי סוחרים וואס ביידע האבין דעם זעלביגען האנדיל. אדער צוויי בעלי מלאכות וואס ביידע ארבעטין די זעלביגע ארבעט האט איינער פיינט דעם אנדערן ווייל יעדער מיינט זיין ער וואלט זיין איינער וואלט ער געראט גענוג פרנסה אונ דער אנדערער נעמט אוועק פון אים זיין פרנסה דריבער זאגט נאט ואהבת לרעך דו זאלסט ליב האבין דיין חבר כמוך אפילו דיין חבר איז ווי דו ער איז אויך דער זעלביגער סוחר וואס דו ביזט

פירוש לתורת אלהים

רעבענין כלומר ווען דוא האסט גיוואלט עפים בארגין בייא דיין חבר אונ ער האט דיר ניט גיוואלט בארגין אונ דער נאך קומט דיין חבר צוא דיר עפים בארגין מארסטו אים ניט זאגען ווייל דו האסט מיר ניט גיוואלט בארגין וועל איך דיר אויך ניט בארגין ולא תסור אונ דוא טארסט ניט האבען אשנאה אין הארצען צו די מענטשין וואס זעגען מיט דיר איין פאלק דו זאלסט ניט זאגען איך וועל דיר יוא בארגין אונ איך בין ניט אזו וויא דו וואס דוא האסט מיר ניט גיוואלט בארגין ואהבת לרעך כמוך אונ דוא זאלסט ליב האבען דיין חבר אזו ווי דיך אליין אני יי׃ (יט) את

מצות השם

(יח) [ראמ] (לאו קצג) שלא לנטול לתקלה כמו שסי הכע שכרע לו שזהו נטילת נקימה ונטור שנאמר לא תקום: (סס) [רמב] (לאו קמד) שלא לשמור נגד הדבר שכרע לו חבירו שנאמר ולא תטור: (סס) [רמג] (עשה לב) להוכיח כל אחד מבני ישראל אחיו הנפש וכמו שמוטל על עצמו ועל ממונו כך לריך לחמיל על חבירו כי זה כלל בתורה שנאמר ואהבת לרעך כמוך: (יט) [רמד] (לאו קמה) שלא להרביע שום בהמה ומינ כמין שנאמר לא תרביע כלאים לא תקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים: (סס) [רמה] שלא לזרוע בשדה כרם מיני זרעים כגון חטה ושעורה מי פול ודומה לאחד שנאמר שדך לא תזרע כלאים: לא תכלם ודאם אין אמצות לא תעשה, אויב ראובן אין געקר־מען צו שמעון בעטין ער זאל אים פאהן אמורה האט שמעון נים געפאהן צוא ראובן דיא טורה. נאכדעם האט גימראי־פין אז שמעון האט געדארפט בעטין ביי ראובן ער זאל אים פאהן אמורה, פאר נים ראובן נאנין צו שמעון, ווייל דו האסט מיר נים געפאהן אמורה וועל איך דיר אויך נים פאהן אמורה. נאר ראובן מוז פאהן די טורה צו שמעון:

(יח) [ראמ] (לאו קמג) שלא לנטול לתקלה כמו שסי הכע שכרע לו שזהו נטילת נקימה ונטור שנאמר לא תקום: (סס) [רמב] (לאו קמד) שלא לשמור נגד הדבר שכרע לו חבירו שנאמר ולא תטור: (סס) [רמג] (עשה לב) להוכיח כל אחד מבני ישראל אחיו הנפש וכמו שמוטל על עצמו ועל ממונו כך לריך לחמיל על חבירו כי זה כלל בתורה שנאמר ואהבת לרעך כמוך: (יט) [רמד] (לאו קמה) שלא להרביע שום בהמה ומינ כמין שנאמר לא תרביע כלאים לא תקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים: (סס) [רמה] שלא לזרוע בשדה כרם מיני זרעים כגון חטה ושעורה מי פול ודומה לאחד שנאמר שדך לא תזרע כלאים: לא תעשה ודאם אין אמצות לא תעשה, אויב ראובן אין געקר־מען צו שמעון בעטין ער זאל אים פאהן אמורה האט שמעון נים געפאהן אמורה דיא טורה. נאכדעם האט גימראי־פין אז שמעון האט געדארפט בעטין ביי ראובן ער זאל אים פאהן אמורה, פאר נים ראובן נאנין צו שמעון, ווייל דו האסט מיר נים געפאהן אמורה וועל איך דיר אויך נים פאהן אמורה. נאר ראובן מוז פאהן די טורה צו שמעון:

ולא תשור ודאם אין אמצות לא תעשה. ועון ראובן מוהם די טורה צו שמעון, פאר נים ראובן נאנין צו שמעון איך בין נים אזוי שלעכט וויא דוא, דוא האסט מיר נים געפאהן אמורה אונ איך וועל דיר יוא פאהן אמורה. נאר ראובן זאל פאהן צו שמעון די טורה מיט זיין נאנען האנדין אן אייגיר שאפט איך שמעון אונ זאל נאר נים דערמאנען דערקלעגען וואס עס איז געווען:

ואהבת לרעך כמוך ודאם איז אמצות עשה. איין מענטש זאל ליב האבין דעם אנדערן ווי ליב ער האט זיך אליין: בהמתך לא תרביע כלאים ודאם איז אמצות לא תעשה. סיין פאר נים צו נאמען פארין צוויי מינים בהמות אדער צוויי מינים חיות ווי זאלין האבין קינדער איינם פון דם אנדרע: שדך לא תזרע כלאים ודאם איז אמצות לא תעשה. מען פאר נים צוויי מינים ודהיינו ווייץ מיט גערשטין איינם נעבען דאס אנדערע אין פעלד ודער דין איז נאר ביי דעם פעלדר וואס זענען אין ארץ ישראל. אבער אויסער ארץ ישראל טעב

יַעֲלֶה עָלֶיךָ׃ כ וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־
אִשָּׁה שִׁכְבַת־זָרַע וְהִוא שִׁפְחָה
נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה

לָא יִסַּק עָלָךְ׃ כ וּגְבַר אֲרֵי יִשְׁכּוּב יַת אִתְּתָא שִׁכְבַת זַרְעָא וְהִיא אַמְתָא אֲחִידָא לְגֻבַר וְאִתְּפְרָקָא לָא אִתְּפְרַקַת

ת"א לא יעלה עליך. יומא פט ביאה יד תמיד כז: ואיש כי ישכב את אשה. סנהדרין כט כליתות ט יא: שבועות יא: כליתות יא: והיא שפחה. קידושין ו כליתות יא: והפדה לא נפדתה. גיטין לט מא כליתות יא:

רש"ם

בבהמות בשדות ואילנות וגם בחרישת שור וחמור, שהם שני מינים, וגם בצמר ופשתים אחר שזה מין בהמות וזה מין קרקע וגידוליו, ולמינים אמרתי הצמר צבוע והפשתן אינו צבוע וקפיד בבגד של שני בראות. וחכמי הדור הודו לי: (כ) נחרפת. מסורה ומיוחדת לעבד עברי אם אדוניו יתן לו אשה. בתרגום: לא נפדתה. שאינה משוחררת. ואיננה כאשת איש לידוי בחנק: בקרת

בעל הטורים

אמה ס"ז והיא שפחה נחרפת דהיינו כמו כנעני שהיא חליה שפחה וחליה בת חורין. וסמיך לשפחה חריפה עבדתו אם פליי לימר שהכוונל שפחה חריפה הברי יהיה בשם ועוד דאמרי' נפיעה מקטע רגליהון דבועלי נדים כמו זה אלא היה יכול להעמיד על שנשתחררה: (כ) והפדה לא נפדתה. בני' יהיה בכסף ובעוה כסף:

ודומה לו עם חרף נפשו למות, מסר נפשו. וכן בקרת

שפתי חכמים

זו היא כל התורה כולה ותירך פירושא היא: ב הנמצל פירוש מעוך: ג ושוור מעורב: ד לשון כמש כתקשה כמו דבר שור שהוא קשה: ה ר"ל שעטנז לשון חיבור שמחבר לאר לשפתים: ו אבל בשעטנז יש לו דמיון כמו הרי לה חבופתי ביפורה וכו' והו פטופו אבל מדברי הכליתות דף י"א: ז ר"ל מדלתיב בסמוך והפדה לא נפדתה דשמר זה אם אם זה הפדה היא לאה לאמר לא נפדתה ואי לא נפדתה לאה אמר והפדה אלא פדויה ואינה פדויה כמו שפיכה דם"ו בסמיך: ח ר"ל דודאי מקודשת לאיש מדאילמלא הכתוב לגופיה אמה ואי מקודשת לבן חורין אסור לשמש בה ואי מקודשת לעבד כנעני שחליו בן חורין אסור אלא עבדות שבו ואי מקודשת לעבד

רש"י

שעטנז למר ופשתים יחדיו יכול לא יבא ניזי למר וחייבי פשתן ת"ל בגד מנין לרבות הבגדים ת"ל שעטנז דבר שהוא שוה עווי ונוז ואומר אחי נוז לשון דבר ב המגלה ג ושור זה עם זה לחברו (מ"ק יב) כמו חזיין לגאוה דאית בהון שאנו מפרשין ל' ד כמש ול' שעטנז פי' מגחם מהברת ה למר ופשתים: (כ) נחרפת לאיש. מיועדת ומיוחדת לאיש ואיני יודע לו דמיון במקרא ובשפחה כנענית שחליה שפחה והליה בת חורין: המאורסת לעבד עברי ה שמותר בשפחה הכתוב מדבר: והפדה לא נפדתה. פדויה ואינה פדויה

עניני החקים והמשפטים

בשמרם, אלא אפילו הדברים שהם מקחי אלא חבין בשבילך מה הטה המלות הללה על"ז תשמרו אותם, ומנחר מ"ה חקים, בהמתך לא תרביע כלאים שלא יביא שני מיני בהמות, שיולדו מין שליש מין חדש אבל ה' לא בכלאי בשבח ומי בראשית: שדך לא תזרע כלאים. שלא יזרע שני מיני זרעים לאוסים, כגון חטים ושעורים, שהחטים יונקים מן השעורים, והשעורים יונקים מן החטים. ויש בהחטים טעם חדש ובשעורים טעם חדש. אבל לא בכלאי ס'. ובגד כלאים שעטנז וגו'. לעולם שני מינים למר ופשתים יחדיו, אף שאינם רק מחוברים יחד, לא תעשה כן:

פירוש לתורת אלהים

חֻקּוֹתַי אוּנ מַיין גֵיזֶעץ מֵיינְט מָען אַזֶעלְבֶע מִצְוֹת וָואס זַייא זֶענָען נָאר אָן אַמַעַם תְּשִׁמוּרוּ זָאלְט אִיר הֵיטֶן וָואס זֶענָען זַיי בְּהֵמְתְּךָ דַייגֶי בְּהֵמוֹת זָאלְסְטוּ נִיט בַּהֲעַבְּטֶן צְוַוייא מִינִים, דַהֵיינוּ דוּא זָאלְסְט נִיט צוּ זַאמֶען פָּארֶן אַ אָקֶס מִיט אַ אֵיזֶיל אַנְקָבָה זַיי זָאלְען גֶיבָּארֶן קִינְדֶער שֶׁדְּךָ דַיין פֶעלְד זָאלְסְטוּ נִיט זַייאֶן כִּלְאַיִם כְּלוֹמַר דוּא זָאלְסְט נִיט זַייאֶן צוּ זַאמֶען וַוייץ מִיט גֶערֶשְׁטֶן וְבֶגֶד כִּלְאַיִם אוּנ אַיין קְלֵייד פוּן כִּלְאַיִם אֲדֶער נָאך אַזוֹ אַנְגְלַייכֶן שַׁעַטְנֵז מֵיינְט מָען וָואס אִיז גֶישְׁפּוּנְגֶען גֶיוָוארְען לַייגֶען מִיט וָואל צוּ אַזַאמֶען לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ זָאל דָאס נִיט

מצות השם

מָען זַייגֶן צְוַוייא מִינִים אֵיינֶם נָעבֶּען דָאס אַנְדֶערֶע, אָבֶער בַּיי בֵּיסְפִּיעֶל אַדַיין זָעצִין אַצְוַוייגֶיל פוּן אַיין מִין בֵּיים אִין דָעם וָוארְצֵיל פוּן אַיין אַנְדֶער מִין בֵּיים, דַהֵיינוּ מָען זָאל וַיעלִין אַיין קְלַאנְצֶן אַצְוַוייג פוּן אָתְרוֹג בֵּיים אִין אַן אַוָוארְצֵיל פוּן אַצִיטְרוֹן בֵּיים מָאר מֵען נִיט:

איסורים על התורה

אָדֶער דָער זָעלְבִּיגֶער כַּעַל מְלָאכָה וָואס דוּ בִּיזְט פוּן דָעסְטְוֶיגֶען זָאלְסְטוּ אִים לִיב הָאבֶּן וָוארוּם אַיינֶער בַּיי דָעם אַנְדֶערֶן נָעמֶם נִיט אַוָועק זַיין פַּרְנָסָה נָאר אַבִּי הוּ אָזוֹ נָאם גִיב צוּ יַעֲדֶער מֶענְטְש זַיין פַּרְנָסָה:

אונקלוס

לָא יִסַּק עָלָךְ׃ ה וּגְבַר אֲרֵי יִשְׁכּוּב יַת אִתְּתָא שִׁכְבַת זַרְעָא וְהִיא אַמְתָא אֲחִידָא לְגֻבַר וְאִתְּפְרָקָא לָא אִתְּפְרַקַת

ת"א לא יעלה עליך. יומא פט ביאה יד תמיד כז: ואיש כי ישכב את אשה. סנהדרין כט כליתות ט יא: שבועות יא: כליתות יא: והיא שפחה. קידושין ו כליתות יא: והפדה לא נפדתה. גיטין לט מא כליתות יא:

בְּכַסְפָּא אוֹ חֵירוּתָא לָא אִתְיְהִיבַת לָהּ בִּשְׁטַר בְּקוֹרְתָא תְּהֵי לָא יְמוּתוּן אֲרֵי לָא אִתְחָרְרַת: ז וַיְיַתֵּי יַת אֶשְׁמֵיהּ קֳדָם יְיָ לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא דִּיקָרָא לַאֲשָׁמָא:

אוֹ חֲפִשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בְּקֹרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמָתוּ כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה: כא וְהֵבִיא אֶת־אַשְׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם:

ת"א בקרת תהיה. עם: לא יומתו. גיטין מג כריתות עם: והביא לה אשמו. עם: איל אשם. עם כב:

רשב"ם

בקרת תהיה. כמו לא יבקר הכהן. כן פתרוהו דונ"ש ומנחם. יהקרו בית דין אם לא חופשה לא יחייבו מיתה כאשת איש:

רש"י

וסתם פליון בכסף: או חפשה. ט כשטר: בקרת תהיה. היא לוקה ולא הוא יש על כ"ד לבקר את הדבר שלא לחייב מיתה כי לא חפשה ואין קידושיה גמורין. ורבותינו למדו מכאן שמי שהוא במלקות והא בקריאה כ שהדיינים המלקין קורין על הלוקה (דברים כה) אם לא תשמור לעשות וגו' והפלא ה' את מכותך וגו': כי לא חפשה. (מכות כג) לפיכך אין חייב עליה מיתה ל שאין קידושיה קידושין הא אם חופשה קידושיה קידושין מ וחייב מיתה:

שפתי חכמים

הירוח שבה אלא ע"כ ל"ל שמקודשת לעבד עברי שהוא מיותר כה: ם מדכתיב אי אם חפשה לא נתן לה ונתן לה לה ממשה דכתיב וכתב ונתן לה: י דלא תימא גילה הכתוב תלקות בחפשה ואפשר כמיש ויאמור אחמר מהכיון שתביא חפשה במלקות ואבש וכן הסיש ע"ה כתיב תביה למעט הסיש ממלקות: כ כ"ל מדכתיב בקורת שהוא לשון קריאה שקורין על הלוקה אם לא תשמור לעשות וגו': ל כי לא שבתקרא הוא נתינת כעס אלעזיל: מ כולהך לריוקא הוא אמר דאף אם מופשה אפי' בכסף נפטרת בת חורין להפיה לכן מוקין . וקידושיה קידושין:

פירוש להורת אלהים

אוֹ צוּ אִיר נִיט גִּיגֶעבֶּען גִּיוָואָרֶען פּוּן אִיר הַאר בְּקֹרֶת הִתְּהֶה זָאל דָאס בֵּית דִּין פְּאַרשְׁטֶען זַייא זָאלֶען אִים נִיט חַיֶּיב זַיין מִיתָה לֹא יוּמָתוּ זַייא זָאלֶען נִיט גִיטֵייט וֶוערֶין כִּי לֹא חֻפָּשָׁה וָואוּרוּם זַייא אִיז נָאךְ נִיט אִין נַאנְצֶען פְּרַייא אַרוּיס גִיגַאנְגֶען אוּנ עֶס אִיז אִין אִיר נִיט אָן גֶענוּמֶען דִי קִידוּשִׁין

וְהֵבִיא אוּנ זַייא זָאלֶען אִים אַשְׁמוֹ לַיְיָ זַיין קָרְבָּן אָשָׁם אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד צוּא דֶער טִיר פּוּן דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אַוּוידֶער פַאר אַקְרְבָּן אָשָׁם:

נביאים יחזקאל כ

להמשיך מג"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דתוך יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דתוך אל שם כ"ן שבעשיה:

(א) וְחַס מִימְרִי עֲלֵיהוֹן מִלְּחַבָּלוּתְהוֹן וְלָא עֲבָדִית עִמְהוֹן גְּמִירָא בְּמִדְבְּרָא: (ב) וַאֲמָרִית לִבְנֵיהוֹן בְּמַדְבְּרָא בְּגֵזֵרַת אֲבָהָתְכוֹן לָא תֵהֲכוּן וַית נְמוּסֵיהוֹן לָא תִטְרוּן בְּפוּלְחָן טָעֲוָתְהוֹן לָא הִסְתַּאֲבוּן: (ג) אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן בְּקְיָימֵי הֲלִיכוּ וַית דִּינֵי טְרוּ וַעֲבִידוּ יַתְהוֹן: (ד) וַית יוֹמֵי שַׁבָּא דִילִי קַדִּישׁוּ וִיהוֹן לְאָת בֵּין מִימְרִי וּבֵינֵיכוֹן לְמִידַע אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן:

(ה) וְסָרִיבוּ עַל מִימְרִי בְּנָיָא בְּקְיָימֵי לָא הֲלִיכוּ וַית דִּינֵי לָא נְטְרוּ לְמֶעְבַּד יַתְהוֹן דְּאִם יַעֲבִיד יַתְהוֹן

(א) וחס מימרי. עמכם של דן וכן הנלמדים לבעל פעור מלו דור המדבר

(ה) וסרבו בני הבנים. שבמו של דן וכן הנלמדים לבעל פעור מלו דור המדבר

מצודת דוד

(א) וחסם מיני. כ"ל לף כליה סיו מיידים מכל מיני מסם מליסם מהיות עשחים מותם לכן לא כליתים במדבר: (ב) אל בניסם. סכנים של הדור שילאו ממלכים סם הכמים אל הסמן: בחוקי הוריתיכם. שבדלו מלבם אשר לא יוס ס': (ג) אני יי' אלהיכם. ולכן שמעו אלי לכו בחוקותי ומשפטי שמרו בנעבכם ועשו אותם: והיו לאות. לאמון יכיס לאות: (ד) ויעבו וכו'. סס

חִלַּלוּ וְאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי בָּם
בַּמִּדְבָּר׃ וְהֲשִׁיבֹתִי אֶת־יָדִי וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי
הֵחָל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם לְעֵינֵיהֶם׃

אֲנָשָׁא וְיַחֵי בְּהוֹן בְּחַיֵּי עָלְמָא
יַת יוֹמֵי שַׁבְיָא דִילִי אֲחִילוּ
וַאֲמָרִית לְמִשְׁפָּךְ חֵימָתִי
עֲלֵיהוֹן דַּיְחוּל רוּגְזִי בְּהוֹן
בְּמַדְבְּרָא׃ (ו) וַאֲתֵיב יַת

מִחַת גְּבוּרְתִּי וַעֲבָדִית בְּדִיל שְׁמִי דְּלָא יְתְחַל לְעֵינֵי עַמְמַיָּא דְּאַפֵּיקִית יַתְהוֹן לְעֵינֵיהוֹן׃

מצודת דוד סלמדים לנפל פעול וקלם ומדמו: (ו) והשיבותי לת ידי. הסיבותי ידי מלהכות כסי:

כתובים משלי כז

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הוו הו היה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א אַל־תִּתְהַלֵּל בְּיוֹם מָחָר כִּי לֹא־תֵדַע מַה־יֵּלֶד יוֹם׃
ב יְהַלֶּלְךָ זָר וְלֹא־פִיךָ נָכְרִי וְאַל־שְׂפָתֶיךָ׃ ג כֶּבֶד אֶבֶן וְנֵטֶל
הַחוֹל וְכַעַס אֱוִיל כְּבֶד מִשְּׁנֵיהֶם׃ ד אַכְזְרִיּוּת חֵמָה וְשֶׁטֶף
אָף וּמִי יַעֲמֹד לִפְנֵי קִנְאָה׃ ה טוֹבָה תּוֹכַחַת מְגֻלָּה מֵאַהֲבָה
מְסֻתָּרֶת׃ ו נֶאֱמָנִים פִּצְעֵי אוֹהֵב וְנַעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא׃

(א) לֹא תִשְׂתַּבְּחַר בְּיוֹם
דְּלְמָחָר דְּלָא יְדִיעַת מָנָא
יַלְד יוֹמָא׃ (ב) יְשַׁבְּחוּנָךְ
חִילוּנִי וְלָא פּוּמָךְ נוּכְרָאָה
וְלָא שִׂפְוָתָךְ׃ (ג) יַקִּירָא כֵּיפָא
וּנְטִיל חָלָא וְרוּגְזָא דְשַׁטְיָא
יַקִּיר מִן תַּרְוֵיהוֹן׃ (ד) נַכְרִיוּתָא

הִיא חֵימָתָא וְחֵיפָא הִיא רוּגְזָא וּמַנּוּ קָאִים קֳדָם קִנְאָתָא׃ (ה) טַבְתָּא מִכְסְנוּתָא דְמִגַּלְיָא מִן רַחֲמוּתָא
דְמִטַּשְׁיָא׃ (ו) שְׁפִירִין אִינוּן פּוּרְעָנֻתֵיהּ דְּרַחֲמָא וּבִישִׁין נוּשְׁקָתָא דְסָנְאָה׃ רש"י

מצודת דוד

(ה) אל תתהלל. עכשיו בדבר שעתיד ליום מחר: לא תדע וגו'. שמת היום יולד שום רעה וכעל מחשבות מחר: (ג) ונטל. משא: וכעס. שהאויל מכעיס להקדוש ב"ה: (ד) ומי יעמוד. לפני קנאתו של מקום: ונעתרות. לשון גודל כמו העתרתם עלי דבריכם

(ה) אל תתהלל. אל תשהה עצמך כמה שתבטח לעשות ביום מחר כי לא תדע מה דבר יקרה כי אין יקרה דבר אשר לא תוכל עשותו: (ד) יתלונן. כ"ל אף בדבר שבכה עשית יתלונן זר וגו': נכרי וגו'. הוא כפל במ"ש: (ג) כובד. הנה האבן יש לה כובד רב וגם החול משלה רב אצנם כעס האויל כבד לשאת ולסבול יותר מבני אלו כי מתפארין הדעת יכבה לבעוס: (ד) אכזריות. החמה מביא לידי אכזריות. ואלף ישיא לפשוף ולאבד ומאבני בעל קנאה מי יוכל לעמוד ולהתקיים כי קשה הוא עוד יותר מהחמה ואלף כי בעל הקנאה יכמה בדבר בכתביה גם לזולתו מעיתמר הסוד לו ולזולתו: (ה) תוכחת מגולה. אף המוכיח בפרסום ומגליה לעוכח מ"מ טובה מ"ל אם בלא מלהבה המבוחרת בלב המוכיח וכוונתו לייסר דברי המוכח ולא לקנאתו: (ו) נאמנים. האוהב הפולע לאוהבו למען ישר לבם הנה הפלעים הבאים נאמנים הנה כי עשו שליחותם וכוונתו לזה כי בעבורם יעיר דרכו אבל מן הנשיקה אפי' הנשיקה מרובות המה וכמו למשא האויל ואין בהם תועלת:

פירוש ע"ט

(א) אַל תִּתְהַלֵּל בְּיוֹם מָחָר דוּא מֶענְטְשׁ זָאָלְסְט דִיךְ
נִיט לוּיבֶּען (בֶּערִיהְמֶען) אַז מָאָרגִין וֶועסְט דוּא
דָאס אֶדֶער דָאס טָאהֶן כִּי לֹא תֵדַע מַה יֶּלֶד יוֹם
וָוארוּם דוּא וֶוייסְט נִיט וָוארוּם עֶס קֶען נָאךְ
הַיינְט נִיבְּאַרִין וֶוערִין. אַז עֶס זָאלְ דִיךְ אֶפּ הַאלְטֶין
צוּא טָאהֶן: (ה) יְהַלֶּלְךָ זָר וְלֹא פִיךָ דוּא זָאלְסְט אִימֶער
נוּטְס טָאהֶן וָועט דִיךְ אַ פְרֶעמְדֶער לוּיבֶּען, אָבֶּער
נִיט דַיין מוּיל, וָוארוּם עֶס אִיז נִיט שַׁיין אַז אַ
מֶענְטְש לוּיבְט זִיךְ אַלַיין; נָכְרִי וְאַל שְׂפָתֶיךָ. אוּנ
אָפִילוּ אַ פְרֶעמְדֶער וָוארוּם דוּא קֶענְסְט אִיהם נָאר
נִיט אִיז אוֹיךְ שֶׁענֶער אַז עֶר זָאלְ דִיךְ לוּיבֶּען,
אָבֶּער נִיט דַיינֶע לֶעפְּצִין, דָאס הֵיסְט דוּ זָאלְסְט
זִיךְ בַּאגִיין גוּט מִיט אַלֶע מֶענְטְשֶׁן וֶועלֶן זֵיי דִיךְ
לוּיבֶּען. אָבֶּער נִיט דוּא אַלַיין: (ו) כָּבֵד אֶבֶן וְנֵטֶל
הַחוֹל דָאס שְׁוֶוערְקֵייט פוּן שְׁטֵיינֶער, אָדֶער דִיא
שְׁוֶוערְקֵייט פוּן זַאמְד אִיז דָאךְ דָאס זֵיינֶער שְׁוֶוער
וְכַעַס אֱוִיל כָּבֵד מִשְּׁנֵיהֶם, אָבֶּער שְׁוֶוערֶער פוּן דִיא
בֵּיידֶע אִיז דֶעם כַּעַס פוּן אַנַאר צוּא פַארְטְרָאגֶין:
(ד) אַכְזְרִיּוּת חֵמָה וְשֶׁטֶף אָף דָאס אוּמְדֶערבַּארֶעמְקֵייט
פוּן אַ מֶענְטְשֶׁן בְּרֶיינְגְט צָארִין אוּנ עֶס פַאר־
פְלֵייצְט דֶעם צָארִין אוֹיף וֶוייטֶער אוּנ וֶוייטֶער,
וּמִי יַעֲמֹד לִפְנֵי קִנְאָה אוּנ וָועֶר וֶוייסְט וָועֶר עֶס וָועט

(א) אל תתהלל ביום מחר דוא מענטש זאלסט דיך
ניט לויבען (בערימען) אז מארגין וועסט דוא
דאס אדער דאס טאהן כי לא תדע מה יולד יום
ווארום דוא ווייסט ניט ווארום עס קען נאך
היינט ניבארין ווערין. אז עס זאל דיך אפ האלטין
צוא טאהן: (ה) יהללך זר ולא פיך דוא זאלסט אימער
נוטס טאהן ווערט דיך א פרעמדער לויבען, אבער
ניט דיין מויל, ווארום עס איז ניט שיין אז א
מענטש לויבט זיך אליין; נכרי ואל שפתיך. אונ
אפילו א פרעמדער וואס דוא קענסט איהם גאר
ניט איז אויך שענער אז ער זאל דיך לויבען,
אבער ניט דיינע לעפצין, דאס הייסט דו זאלסט
זיך באגיין גוט מיט אלע מענטשין ווילן זיי דיך
לויבען. אבער ניט דוא אליין: (ו) כבד אבן ונטל
החול דאס שווערקייט פון שטיינער, אדער דיא
שווערקייט פון זאמד איז דאך דאס זיינער שווער
וכעס אויל כבד משניהם, אבער שווערער פון דיא
ביידע איז דעם כעס פון אנאר צוא פארטראגין:
(ד) אכזריות חמה ושטף אף דאס אומדערבארעמקייט
פון א מענטשין ברייגט צארין אונ עס פאר־
פלייצט דעם צארין אויף וייטער אונ וייטער,
ומי יעמוד לפני קנאה אונ ווער וייסט ווער עס וועט

(ו) נאמנים פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא. אפילו אם יעשה אדם אהבה לחבירו ונשקו אינם מועילים כמו שונא. ראה איש אחד ונשקו אינם מועילים כמו שונא. ראה איש אחד ונשקו אינם מועילים כמו שונא. ראה איש אחד

פרק י גט פשוט. שטר פשוט כעין שלנו שחיק תפורים ומקופרים וכל שטר קרוי גט: **עדיו מתוכו.** מכפניס כעין שלנו עושים: **מקושר מאחוריו.** כותב שטר אחת לו שתים וכורכן על החלק והופר ועד ל' הוהס על הכרך מכחון (ה) וחוזר וכותב שני שטרין לו יותר מכפניס וכורכן על החלק והותם עד שני על הכרך מכחון וכן עד שליפי ותקון רבנן גט מקושר משום כהנים קפדנים שהיו כותבים גט פתחום לגשותיהם ומתחרטי' ולא היו יכולים להחזירם והתקינו להם גט מקושר שאינו נות לכתוב מהרה שמא כתוב כך יתפיים וכשם שתקנו מקושר בגט כך תקנו בשאר שטרות שלא תקנו חכמים: **שניהם פסולין.** שלא נעשו כתיקון חכמים: **שיכול לעשותו פשוט.** שאם יקרע התפירות ויפתח

(ה) ואלו הכפלות כל כפל כפ"ע וכולם מכחון בין כל כפל לכפל קסת הסופר ר"ם. וז"ל הר"ם לעין כלי כו' מקלף שמפניס בהם להפיך הזכוכיס: [ו] בפנים: ה"ל להחתים בו שלא ב' עדיס ופסולים לעשות מקושר לריך להחתים בו ג' שלא תקנו חכמים

כלי שלפני הלא דמלמה דיליה א אל

גט פשוט עדיו מתוכו ומקושר עדיו מאחוריו פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהם פסולים. ר' חנינא בן גמליאל אומ' מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט רשב"י: אומר הכל כמנהג המדינה: (ב) **גט פשוט עדיו** [ו] בשנים ומקושר בשלשה. **פשוט שכתוב בו עד אחד ומקושר שכתוב בו שני** אם יקרע התפירות ויפתח

השטר יהיה פשוט: **רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה.** פלוגתא דת"ק ורבן שמעון בן גמליאל בתחלה דהיינו בפשוט ומקושר ותמה ליה עכיל לי מקושר ותחזיל ועכיל ליה פשוט לו פשוט ועכיל לי' מקושר ת"ק סבר מקפיד קפיד ופסול ורבן שמעון בן גמליאל סבר הוחיל ומנהג המדינה כתרוייהו לא קפיד וכשר והלכה כת"ק: (ב) **פשוט שכתוב בו עד אחד.** ה"ק כשם שפשוט שכ' בו עד אחד פסול מדאורייתא כך מקושר שכתב

פרק י **א** גט פשוט עדיו מתוכו אפראסמטער גט (אזוי ווי אונזערע גיטין זענען) חתמן זיך די עדות אינווייניג, אונטער דעם גט, (אזוי ווי היינט איז ביי אונז), אין די צייט פון די נמרא איז גיווען אנט פאר כהנים אנדערש גימאכט ווי אונזערע גיטין זענען, ווייל כהנים זענען כעקנים, אז ער איז נאר אין כעם גיווארין אויף די ווייב זיינע, האט ער שוין גישריבען אנט אונ האט איר גינעבין, נאכדעם אז דער כעם זיינער איז געשטילט גיווארין, האט ער חרטה גיהאט אויף דעם גט, אונ צוריק געמען די ווייב טאר ער דאך ניט, אכהן טאר דאך ניט נעמען אנרושה, דר' בער האט מען זייער גט אנדערש גימאכט, עס זאל ליינגער גידויערין אונ מען זאל דארפין פיל עדות, טאמער ביז דער גט וועט געשריבען ווערין אונ מען וועט בעקומען אזוי פיל עדות וועט ער שלום ווערין מיט זיין ווייב וועט ער וי ניט גטין דריבער האט מען גימאכט אנט מקושר, אונט די משנה (מקושר עדיו מאחוריו אצונ'בוכדעגער גט (אצונ'ביי'ייטער) חתמן זיך די עדות פון אינטען, אויף די אגדערע זייט גט ודער גט איז גיווען אזוי גימאכט, מען האט געשריבען איין שורה אדער ווייי, אונ מען האט איינגיקנייטשט די צוויי שורות געשריבענע אויף די ליידיגע פאפיר אונ מיין האט צו גינייט, אונ אויף די אנדערע זייט פון די צוויי שורות זענען גיווען גיחתמת עדות, דער נאך האט מען ווייטער געשריבען איין שורה אדער צוויי אונ מען האט זיי אויך איינגיקנייטשט אויף די ליידיגע אונ צו גינייט, אונ אויף די אנדערע זייט פון די צוויי שורות זענען אויך גיווען גיחתמת עדות, אונ אזוי האט מען גימאכט דעם גט (אנט די שלשה פשוט שכתבו עדיו מאחוריו אנליכער גט אונ די עדות זענען גיחתמת אויף די אנדערע זייט מקושר ומתבו עדיו מתוכו אונ אצונ'ביי'ייטער גט אונ די עדות

זענען גיחתמת אינווייניג אונטער דעם גט שניהם פסולים זענען ביידע גיטין פסול, ווייל זיי זענען ניט גימאכט ווי די חכמים האבין גיהייסען, רבי חנינא בן גמליאל אומ' מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר אצונ'ביי'ייטער גט אונ די עדות זענען גיחתמת אינווייניג, איז ער כשר מפני שיכול לעשותו פשוט מען קען אויף ריי'סען די געט אונ עפענען די קנייטשען ווערט ער אנליכער גט, רבן שמעון בן גמליאל זאגט הכל כמנהג המדינה אלא מאכין ווערין גיטאן ווי דער מנהג איז אין די מדינה, אויב דער מנהג איז אמאל מאכט מען פאר אכהן אויף אנליכען גט, אונ אמאל מאכט מען פאר אישראל אדער אלוי אויף אצונ'ביי'ייטין גט, מען איז ניט מקפיד ווי דער גט זאל זיין, נאר ווי בית דין ווילען אזוי מאכין זיי, אונ אכהן אדער אישראל איז גיקומען צו בית דין מען זאל מאכין פאר אים אנליכין גט, אדער זייא האבין גיזאגט מען זאל מאכין פאר זיי אצונ'ביי'ייטין גט, אונ בית דין האבין גימאכט איין אנדער גט, ניט ווי זיי האבין גיזאגט, די חכמים זאגין דער גט איז פסול. ווייל ער איז ניט גימאכט ווי דער מענטש האט גיזאגט, אונ רבן שמעון בן גמליאל זאגט ווייל ער ווייס אז ביי בית דין איז ניט אוים גיזעצט וויא זיי זאלין מאכין דעם גט, אמאל מאכין זיי אמקושר פאר אכהן אונ פאר אישראל אויף אזוי, אונ אמאל מאכין זיי אפשוט פאר אישראל אונ פאר אכהן אויף אזוי, האט דער מענטש זיך פאר לאזט אויף בית דין, אויב זיי ווערין מאכען דעם גט וויא ער האט גיזאגט איז גוט, אונ אז זיי ווערין מאכין אנדערש ווי ער האט גיזאגט איז ביי אים אויך גוט: **ב** גט פשוט עדיו בשנים אין אפראסמטין גט איז גענוג צוויי עדות זאלין זיין גיחתמת מקושר בשלשה אין אצונ'ביי'ייטין גט דארפין זיין גיחתמת דריי עדות פשוט שכתוב בו עד אחד אויב אין אפראסמטין גט איז גיחתמת אין עדות

כי סב עדים פסול מדאורייתא . (כ) אין לו אלא כ' ומף על גב דזוזים מאה כ"ה סלעים הן יד בעל הסמר על התחתון והכי מפרשינן ליה לבסר מאה זוזים גרועים שאינם שוין אלא עשרים סלעים : אין לו אלא מנה . כ"ה סלעים דהכי מפרשינן לבסרא מאה זוזין דאינון תלתין סלעים קלים ונרועים שהן כ"ה מן הטובים : ונמחק . שנמחק מהן שנכתב אחריו : ולמטה מאתים . כשכופל את דבריו בסתר : הכל הולך אחר התחתון . ובלבד שלא יהיה כתוב בסתר אחרונה : (ג) למה כותבין את העליון . הוקל ובכוף הסתר הזר וכופל ומחריות ממון זה כך וכך קבלתי עלי : (ג) כותבין גט לאיש . ומותמין והיא יגרש מתי שירלה ואע"פ שאין אמתו עמו שהרי היא מתגרשת בעל כרחה : ושובר לאשה . שהיא עושה לבעלה על כתובתה דהוב הוא לה וזכות לבעלה וזכין לאדם שלא בפניו :

שני עדים שניהם פסולים . כתוב בו זוזין מאה דאינון סלעין עשרין אין לו אלא עשרין . זוזין מאה דאינון תלתין סלעין אין לו אלא מנה . כסף זוזין דאינון ונמחק [כ] אין פחות משתים . כסף סלעין דאינון ונמחק אין פחות משנים . [ג] דרכונות דאינון ונמחק אין פחות משתים . כתוב בו מלמעל' מנה ולמטה מאתים . מלמעל' מאתים ולמטה מנה הכל הולך אחר [ד] התחתון אם כן למה כותבין את העליון שאם המחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון : (ג) כותבין גט לאיש אף על פי [ה] שאין אשתו עמו . והשובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה

כלום אומת מתי ניתה לידה כלל"ה ומעמו"פ :

ל"ש : (כ) נמ' פר"ש הסילו מחמים מלין פסולה לחוריינא . [ב] מין סמוס מנ' . ויהל נמי לא' דיד בעל הסמר על התחתונה כ"ל : [ג] זוזין סלעים דלכוטה . ל"ל למלי לריכי ומפ"ה הסוד ל' מעבא פלוני דמינן . [ד] התחתון . ולעמ מין הולכין אחר ספחות שבסניהם לפי שאין האחד מלוי בחבירו כמו בכותב זוזים מלה דמינון כו' סר"מ : (ג) שאין לעדין מעמה מחרוסה מבני שאין הסדים יכולין לקרב מחיתתן ויכול אדם לגייר ובכוסיף בנתיים שנה לא הת נע' ולאסקופי מבעה"ש לעדין . ומ"ל ובלבד כו' לא קלי אלא אלעבה מנה ולמעה מאתים ל"ל : [ה] שאין כו' . ולא מיישינן שמא לא ימנה לה עד לאחר זמן ויבא להפות עליה לו תחריבה היא אלא כדין מיהות נכסים שתכר המלה בין כחיבה לנתיים שהרי כל אכה לריכה להכיל

מקשר שכתוב בו שני עדים ואם אצוגיניטער גט ואם אין אים ועגען גיחתמת צוויי עדות שניהם פסולין ועגען ביינע גטין פסול כתב בו זוזין מאה דאינון סלעים עשרים אז עס איז געשריבען אין אוועקסיל ראובן איז שולדיג צו שמעון הונדערט גילדין, דאס איז צוואנציג טאלער, והונדערט גילדין איז כארציטין גיווען פינף אונ צוואנציג טאלער, אטאלער איז גיווען פיר גילדין ווייס מען דאך ניט וויפיל ראובן איז שולדיג, הונדערט גילדין דאס איז פינף אונ צוואנצג טאלער, אדער צוואנציג טאלער דאס איז אכטציג גילדין אין לו אלא עשרים געמט דער בעל חוב נאר צוואנציג טאלער אכטציג גילדין, ואם מען מיינט הונדערט גילדין שלעכטע ואם ועגען נאר ווערט צוואנציג טאלער זוזין מאה דאינון תלתין סלעין אויב אין וועקסיל שטייט ראובן איז שולדיג צוא שמעון הונדערט גילדין. דאס איז דרייסיג טאלער איקלו אלא מנה געמט דער בעל חוב נאר הונדערט גילדין, ואורום מען מיינט דרייסיג טאלער שלעכטע ואם ועגען נאר ווערט הונדערט גילדין פינף אונ צוואנציג טאלער נוטע בכסף זוזין דאינון ונמחק אויב אין וועקסיל שטייט ראובן איז שולדיג צו שמעון זילבערנע גילדינס ווס ווי ועגען. אונ די איבערינע איז אפ גימעקט, עס שטייט ניט ווי פיל גילדינס אין פחות משתים איז ניט ווי ניינער ווי צוויי גילדין, מזו ראובן באצאלין צו שמעון צוויי גילדין בכסף סלעים דאינון ונמחק אדער אין וועקסיל שטייט ראובן איז שולדיג צו שמעון זילבערנע טאלערס ואם די איבערינע איז אפ גימעקט אין פחות משנים איז ניט ווי ניינער ווי צוויי טאלער, מזו ראובן באצאלין צו שמעון דרכונות דאינון ונמחק אדער אין וועקסיל שטייט ראובן איז שולדיג צו שמעון דרכונות ונאלדענע

מסבעות) ואם זיי ועגען, אונ די איבערינע איז אפ גימעקט אין פחות משתים איז ניט ווי ניינער ווי צוויי דרכונות, מזו ראובן באצאלין צו שמעון צוויי דרכונות כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים אויבן איז געשריבען הונדערט גילדין איז ראובן שולדיג צו שמעון ומלמטה מאתים אונ אונטען איז געשריבען צוויי הונדערט גילדין איז ראובן שולדיג צו שמעון, אדער פאר קערט מלמעלה מאתים אויבן איז געשריבען צוויי הונדערט גילדין איז ראובן שולדיג צוא שמעון ומלמטה מנה אונ אונטען איז געשריבען הונדערט גילדין איז ראובן שולדיג צו שמעון הכל הולך אחר התחתון ועהט מען אלץ ווייא אונטען איז גישריבען אזוי זאל שמעון באצאלין צו ראובן אם כן למה כותבין את העליון אויב דער עקר איז ווי אונטען איז געשריבען, צו ואם שרייבט מען אויבין ווי פיל געלט שאם המחק אות אחת כן התחתון אויב אונטען וועט אפ גימעקט ווערין א אות פון דעם געלט, אונ מען וועט ניט ווייסען ווי פיל געלט עס איז ולמד מן העליון וועט מען אפ לערנען פון דעם זאל ואם שטייט אויבין: ג כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו אז אמאן קומט צו אסופר ער זאל שרייבען אנט פון ניינעם וועגען ער זאל נטין זיין ווייב, מעג דער סופר שרייבען דעם גט אונ געבין צום מאן, אפילו די ווייב איז ניקא ביי דעם סופר, אונ ווען דער מאן וויל ניט ער דעם גט צו זיין ווייב אונ זי ווערט ניט השובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה אז א אשה קומט צו אסופר ער זאל איר שרייבין אקוויט אז זי האט אפ גינומען ביי איר מאן די כתובה, מעג דער סופר שרייבען דעם קוויט אונ געבין די אשה אפילו דער מאן איז ניקא ביי דעם סופר ווערט גירופען שובר, ווייל ער צוא קרעקט דיא

(ד) כלומר וא"ל מדעת שניהם כמו כמשכ' לקן' ולא למימרא דעכשיו אוקם לכעל ביתא דעור מעכשיו דהא לא אי דומיא דגע שאינו חל אלא לכשיבא ליד ושיון פו"ש: (ה) גמ' דחכמנו שמא תעבי' ותתן שוכר זה ליד אים שמנו כשם בעלה ותפסיד כתובת אשתו הגע אמר כשמכירין שניהם לא תהו כולי האי שמא יש עוד אים ואמר שנמוסים לשמוה אלו בלשניהו אחל בעלה ומכר א"ל להכיל שניהם דב' יוסף בן שמעונאין מוליאין עליהם שט"מ וכל שכן שטר מכר הה"מ. ולכאור משמ"כ שוכר ביכול לשטור עלמו מאיזה יד"ם שיראלה: [ו] שכר. הגע דכתיב וכ' ונתן ושכר הכוכר דזכוהו הוא דאם הכהר והנכה כחובתה ויצאה אחריהם הר"ם ומעוו"ש: [ז] לוה. ומימה שמא כתב לוה בניהן ולא לוה עד הסכי ואתא למכרא לקומות אלא כדין ס"ל אם בטעל מקייחא דהא שיעבד נפשה אבי אמר עדיו בתקומיו זכין לו גמ': [ח] ואין כו'. ואף אם אלוה לעדים וא"ל אני מלוה לפלוני מנה כתבו הסטר ויהיה בידכם ואם יבא ליה היום ויאמר לכם כי כן הוא האמת תקנו ממנו ותהיהו לי ואם אין אני מלוה לפלוני מנה כתבו הסטר ויהיה בידכם ואם יבא ליה היום ויאמר לכם כי כן הוא האמת תקנו ממנו ותהיהו לי ואם אין הקבעוהו אף על פי כן אין כותבין כפי שכבעת כתיבה היא שקר ויש לרים אילו מעברים הוא (המגיה) יאלוה קבילה בתחיי"מ הוא ב"י: (ו) מכום המקבל המיסקה הוא המעכש ויולה בעיסקה ויאבד מן הכותן ודומיא דמלוכסים כו' לק': [ט] אף על פי כו'. כפי שאינו מעסיק לנוקח בכתיבה הסטר אינו מחייב לנוקח דכיון הכותבין שטר לנוקח אע"פ בלתי נוקח עמו מעשה מיכול לומר שלא מדעתו נכתב הסטר שוב ומפני"ש: (י) לנוקח. ואע"פ שקנו מן הנוכר שהקנה לפלוני שלא בפני הנוקח וכא שנא בפנינו ר"ל כמ"ש גבי מלוה (לעיל ד"ס ומ"ן): [כ] ולנוקח כו'. פסימא ל"ל כמוכר שדהו מפני לעתה גמ'. פר"ל מוס גדול בקבלת נדוניה הלשה הר"י. וכגמרא פשיטא. ל"ל דאפי' (הכתפן) לוקח מרגון דיומא ליה לתמוה ולקרייה לכבוש בתו לת"ת וסל"ל שמעיה יתן כל הסכר. וכתב ב"י דמתני' כשכתבו הכל בשטר מ' אבל אם כתבו לב"ל בפ"ש ב"ל פורש שלו: [מ] והמקבל עתה

(ד) ובלבד שיהא מכירין. שיהא הסופר והעדים מכירין האים והאשה כין בגנם כין בשוכר (ה) אשה אינו מכירין אמא יכתוב גע על אם אשת אים אחר שאמו כשמו ותוליא אותו הגע אשה שאינה מגורשת בו וכן בשוכר: ו. ולוה נותן שכר. ואפי' הוא עיסקא דפלגא מלוה ופלגא פקדון אפ"ה מקבל ריוסקא הוא נותן כל השכר לסופר (ו): (ד) שטרי אריסות. היורד לקרקע לעבדה ולשמרה למלוה לשלים ולרביע: קבלנות. כך וכך כורין לשנה כין עשתה כין לא עשתה:

ובלבד שיהא מכירין. והבעל נותן [י] שכר. וכותבין [ז] ללוה אע"פ שאין עמו [ח] ואין כותבין למלוה עד שיהא לוה עמו והלוה נותן שכר. כותבין שטר למוכר [ט] אע"פ שאין לוקח עמו. ואין כותבין [י] ללוקח עד שיהא מוכר עמו [כ] והלוקח נותן שכר: (ד) אין כותבין שטרי [ל] אירוסין [מ] ונשואין אלא מדעת [נ] שניהם [כ] והרהרן נותן שכר. אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהן [ע] והמקבל נותן

בְּתוּבָה, מֶען זָאל נִיט קְעֶנֶען מָאנֶען מִיט דִי כְּתוּבָה]. וּבְלַבַּד שֶׁיִּהְא מַכִּירִין. נָאר דֶער סוֹפֵר אוּנ דִי עֵדוּת מוּזִין קֶענֶען דֶעם מַאן מִיט דִי וַוייב אַז אַזוֹי אִיז זֵייעֶרֶע נֶעמֶען (וְכִי דֶעם גָּט אוּנ כֵּיי דֶעם שׁוֹבֵר) וְהַבַּעַל נוֹתֵן שָׂכָר אוּנ דֶער מַאן דַארְף בַּאצָאלֶין דֶעם סוֹפֵר פַאר זַיין שְׁרַייבֶּין דֶעם גָּט אָדֶער דֶעם שׁוֹבֵר כּוֹתְבִין שְׁטַר לְלֵוֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַלְוֶה עִמּוֹ אַז רַאוּבֶן קוּמְט צוּ אַסוֹפֵר מֶען זָאל שְׁרַייבֶּען אַוֶועקְסִיל אַז עֶר בַּאדַרְף גֶעלְט בַּיי שִׁמְעוֹן. מֶעג מֶען שְׁרַייבֶּען, אֲפִילוּ שִׁמְעוֹן אִיז נִיטָא בַּיי דֶעם שְׁרַייבֶּען אוּנ מֶען זֶעהט נִיט וַוייא שִׁמְעוֹן פַאר בַּאדַרְף דַאס גֶעלְט צוּ רַאוּבֶן וְאֵין כּוֹתְבִין לְמַלְוֶה עַד שֶׁיְּהֵא לְוֶה עִמּוֹ אָבֶער אַז שִׁמְעוֹן קוּמְט צוּם סוֹפֵר אוּנ נֶאמְט שְׁרַייבּ אַוֶועקְסִיל אַז אִיךְ פַאר בַּאדַרְף גֶעלְט צוּ רַאוּבֶן, מֶאר נִיט דֶער סוֹפֵר שְׁרַייבֶּין סַיידֶין רַאוּבֶן אִיז אוֹיךְ דָא אוּנ עֶר הַייסְט שְׁרַייבֶּין וְהַלְוֶה נוֹתֵן שָׂכָר אוּנ דֶער לְוֶה דַארְף בַּצָאהְלֶין דֶעם סוֹפֵר פַאר זַיין שְׁרַייבֶּין כּוֹתְבִין שְׁטַר לְמוֹכֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקֵחַ עִמּוֹ אַז רַאוּבֶן קוּמְט צוּ אַסוֹפֵר מֶען זָאל שְׁרַייבֶּין אַז עֶר הָאט פַארקוֹיפְט זַיין פֶעלְד צוּ שִׁמְעוֹן, מֶעג מֶען שְׁרַייבֶּין. אֲפִילוּ שִׁמְעוֹן אִיז נִיטָא בַּיי דֶעם שְׁרַייבֶּין וְאֵין כּוֹתְבִין לְלוֹקֵחַ עַד שֶׁיְּהֵא מוֹכֵר עִמּוֹ אָבֶער אַז שִׁמְעוֹן קוּמְט צוּם סוֹפֵר מֶען זָאל שְׁרַייבֶּין אַז עֶר הָאט גִיקוֹיפְט אֶפֶעלְד בַּיי רַאוּבֶן, מֶאר מֶען נִיט שְׁרַייבֶּין סַיידֶין רַאוּבֶן אִיז אוֹיךְ דָא אוּנ עֶר הַייסְט שְׁרַייבֶּין וְהַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן שָׂכָר אוּנ דֶער וָואס קוֹיפְט בַּצָאהְלֶט דֶעם סוֹפֵר פַאר דֶעם שְׁרַייבֶּין: ד אֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אֵירוּסִין וְנִשּׂוּאִין אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם אַשְׁטַר אֵירוּסִין מַיינְט מֶען הְנָאִים אִין דִיא תְּנָאִים אִין גֶעשְׁרִיבֶּען וַוייא פִיל יֵעֶדֶער מְחוּתָן גִיט נֶדֶן, דֶער פָאטֶער פוּן חָתָן גִיט אַזוֹי פִיל נֶדֶן, אוּנ דֶער פָאטֶער פוּן דִי כַּלָּה גִיט אַזוֹי פִיל נֶדֶן, דִי תְּנָאִים טָאר מֶען אַנדֶערְש נִיט שְׁרַייבֶּין סַיידֶין מֶען פְּרֶעגְט דֶעם פָאטֶער פוּן חָתָן וַוייא פִיל עֶר גִיט נֶדֶן אוּנ מֶען פְּרֶעגְט דֶעם פָאטֶער פוּן דִי כַּלָּה וַוייא פִיל עֶר גִיט נֶדֶן, אָבֶער אַז אַיין מְחוּתָן נֶאמְט אִיךְ גִיב אַזוֹי פִיל נֶדֶן אוּנ מַיין מְחוּתָן גִיט אַזוֹי פִיל נֶדֶן. טָאר מֶען נִיט שְׁרַייבֶּין בַּיי מֶען פְּרֶעגְט דֶעם אַנדֶערֶען מְחוּתָן אוֹיב עֶס אִיז אֱמֶת אַז עֶר גִיט טַאקִי אַזוֹי פִיל נֶדֶן. אוּנ נִשּׂוּאִין מַיינְט מֶען דִי כְּתוּבָה, אַכְּתוּבָה טָאר מֶען אַנדֶערְש נִיט שְׁרַייבֶּין סַיידֶין מֶען פְּרֶעגְט דֶעם חָתָן מִיט דִי כַּלָּה וַוייא דִי כְּתוּבָה זָאל גֶעשְׁרִיבֶּין וֶועדֶען, וַוייא פִיל גֶעלְט אוּנ וֶועלְכֶע צִירוּנְג אוּנ קְלֵיידֶער זַיא בְּרַייגְנְט אַרֵין, אוּנ נָאךְ אַנדֶערֶע נַאכֶין וָואס מֶען דַארְף אַלֶץ פְּרֶעגֶען בַּיי זַיי בַּיידֶע אוּנ אַיינֶעם אֶן אַנדֶערֶען זָאל מֶען נִיט גְלוֹיבֶּין וְהַחָתָן נוֹתֵן שָׂכָר דֶער חָתָן דַארְף בַּצָאהְלֶין פַאר דֶעם שְׁרַייבֶּין אֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אֵירוּסִין וְקַבָּלָנוּת אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם אַז רַאוּבֶן נֶעמְט אַפֶעלְד בַּיי שִׁמְעוֹן עֶר זָאל אַקֶערֶן אוּנ זַייֶען אוּנ שְׁנַיידֶין דִיא תְּבוּאָה אוּנ אַלֶע אַרְבֶּעט וָואס עֶס אִיז דָא בַּיי אַפֶעלְד צוּ טָאהֶן, זָאל עֶר אַלֶץ טָאהֶן, אוּנ פוּן דִיא תְּבוּאָה וָואס עֶס וֶועט וָואקְסֶען אִין פֶעלְד זָאל עֶר נֶעמְען הֶעלְפְט אָדֶער אַדְרַייטְעל אָדֶער אַפֶערְטִיל, דֶער הַייסְט אַאֲרִים, אוּנ אַז אַיינֶער נֶעמְט אַפֶעלְד פוּן

שטרי בירורין. זה כורר לו אחד שידון לו וזה כורר לו אחד וכותבין ככתב פלוני כירר דיין פלוני ופטמותיו כך וכך כדי שלא יהיו חוזרים ומופיעים: **כותבים ב'.** לכל אחד מבעלי דינים שטר בפ"ע שיהיו שטמותיו סדורים לו ואין הלכה כרשב"ג. אלא כשטר אחד כותבין שטמות של שני בעלי דינים ופלוני בירר פלוני דיין שידון לו ופלוני בירר פלוני דיין אחר שידון לו: (ה) **והשליש את שטרו.** המליה והלוה מסרו השטר ביד שלים שמורה היה להם לכתוב שובר וסמכו על השלים: ר"י אומר יתן. דס"ל אסמכתא קניא המכטיח להברו דבר ע"מ שיעשה לו דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים וכשהגיע הזמן אינו יכול לקיים זו קרויה אסמכתא ולדברי ר"י קניא ולענין פסק הלכה אסמכתא לא קניא אח"כ קנו מידו בכ"ד חסוב והתפים זכיותיו בלתותו כ"ד מסמר שטרותיו ורלוותיו ואמר מי לא אתיא מכאן ועד ל' יום יבעלו זכיותי ורכותי מפרשים שכל כ"ד שבקיאים ויודעים בדיני אסמכתא נקראים כ"ד חסוב לענין זה אבל רמב"ם אומר שאין כ"ד הסוב אלא כ"ד הסמוך בארץ ישראל: (ו) **מי שנמחק שטר חובו.** ויש עדים שראו שנמחק משלמו לו נשטעם על ידי מיס: **מעמיד עליו.** שיודעים מאומתי נכתב ומה

שכר. אין כותבין שטרי בירורין וכל מעשה ב"ד אלא מדעת שניהן [פ] ושניהם נותנים שכר. רבן שמעון בן גמליאל אומר [ג] שניהם כותבין שנים [ק] לזה לעצמו ולזה לעצמו: (ה) מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו. [ל] ואמר לו אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן. ר' יוסי אומר יתן. ר' יהודה אומר לא יתן: (ו) מי שנמחק שטר חובו. מעמיד עליו

עמה למקבל: [פ] ושניהם כו'. כשטרי בירורין ר"ש וכ"ג בר"מ ולא קאי אמעשה ב"ד: [ג] שניהם כו'. שני העדים כותבין שני שטרות ר"ש: [ק] לזה כו'. משום דאמר ליה לא ניתא לי דאתאי זכותך גבי זכותי דדמיא עליה כאריא אריא שמחסם כל עילה בזכותי בלאותך אותו כו' גמ' וק' מ"ש דלקמן. ופר' המפרש כגון שמכרו א"ל ימוד הטבר ביתך וכשלמתך תרלהו לי. הה"מ ועיין תוי": [ל] וא"ל לשליש

זיין חבר ער זאל אין איהר אקערין און זייען און שניידין די תבואה און אז ער וועט אראפ נעמען די תבואה פון פעלד זאל ער געבין צום בעל הבית פון פעלד עטליכע קארץ תבואה, שייא עס וועט וואקסען פיל און שייא עס וועט וואקסען ווייניג, זאל ער איהם געבין למשל צעהן קארץ תבואה איאהר, דאס הייסט קבלנות, זאגט ריא משנה דעם אפ שרייבונג פון דעם ארים און פון דעם קבלן מיט דעם בעל הבית טאר אנדערש ניט זיין נאר וויא זייא ביידע ודער ארים און דער בעל הבית, אדער דער קבלן און דער בעל הבית] הייסען שרייבין, און אומגיפרעגט ביי זיי ביידע טאר מען ניט שרייבין והמקבל נוהן שכר און דער וואס נעמט די פעלד בצאהלט פאר דעם שרייבין אין כותבין שטרי בירורין וכל מעשה בית דין אלא מדעת שניהם אז ראובן מיט שמעון ברענען ביידע אין געלט זאכין, און זייא קענען ניט אויס גלייכען צווישען זיך, נעמט ראובן איין מענטש, און שמעון נעמט איין מענטש, און וויא די ביידע מענטשין וועלען פסקנען אזוי זאל זיין, און דאס ווערט פארשריבען ראובן האט גינומען דעם מענטש און שמעון האט גינומען דעם מענטש, זיי זאלין ניט קענען חרטה האבין, דאס הייסט שטרי בירורין דאס טאר מען ניט שרייבין ביידין מען זאל פרעגין בייא ראובן און שמעון אויב זייא האבין אויס געקליבען דיא מענטשין, און די זאכין וואס בית דין פסקנען טאר מען ניט שרייבין ביידין מען זאל פרעגין ביי בית דין וואס מען זאל שרייבין ושניהם נותנים שכר און ביידע בצאהלין פאר דעם שרייבין, דער ניט העלפט און דער ניט העלפט, רבן שמעון בן גמליאל זאגט שניהם כותבין שניה מען שרייבט פאר זיי ביידע צוויי פאפירען לזה לצמו ולזה לצמו פאר

דעם באזאונדער פאפיר און פאר דעם באזאונדער פאפיר [ועיין בהרע"ב ותי"ט]: **ה** מי שפרע מקצת חובו איינער האט בצאהלט פון זיין חוב, ראובן איז שולדיג גיווען צו שמעון הונדערט גילדין, האט ראובן בצאהלט פופציג גילדין אויף דעם חוב, נאר ראובן האט מורא גיהאט טאמער וועט שמעון מאנגען בייא איהם דעם נאנצען חוב והשליש את שטרו האט מען איין גיליינט דעם וועקסיל בייא אדריטין מענטש [וביי לוי] ואמר לו אזו ראובן האט גיזאגט צו לוי אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני הן לו שטרו אויב איך וועל דיר ניט געבין די איבערגיע פופציג גילדין פון הייגט ביז דעם טאג ואלסטו צוריק געבין דעם וועקסיל צו שמעון הגיע זמן ולא נתן דיא צייט איז גיקומען און ראובן האט ניט גיגעבין צו לוי די איבערגיע פופציג גילדין, רבי יוסי זאגט יתן לוי זאל געבין דעם וועקסיל צו שמעון, און שמעון זאל מאנגען וויא פיל ער וועט וועלען, אזוי וויא מען האט גיקעט, רבי יהודה זאגט לא יתן לוי זאל ניט געבין דעם וועקסיל צו שמעון, ווארום ראובן האט ניט געמיינט מיט אמת מען זאל געבין דעם וועקסיל צו שמעון ער זאל מאנגען די נאנצע הונדערט גילדין, נאר ראובן האט געמיינט זיכער אז ער וועט קענען בצאהלין ביז דעם טאג דיא פופציג גילדין דריבער האט ער גיזאגט אז ער וועט ניט בצאהלין ביז דעם טאג די פופציג גילדין זאל מען געבין דעם וועקסיל צו שמעון אבער אז ראובן וואלט וויסען אז ער וועט ניט האבין ביז דעם טאג די פופציג גילדין וואלט ער נאר ניט גיזאגט מען זאל געבין דעם וועקסיל צו שמעון: **ו** מי שנמחק שטר חובו אויב אוועקסיל איז אפ גימעקט גיווארען, און עדות האבין גיזעהן אז ער איז אפ גימעקט גיווארען פון זיה אליין,

ג"י: [ס] ב"ד. דאלת"ה אין עדותן מועלת כעבדות סטר דהוי מפיהם ולא מפי הנהם אבל עד מפי עד לא הוי כמ"ש ב"י דעל עיקר הקנאה הם מעידים ולא על המנה וזו עדות נמוכה ויקוים נמוכה ס"א והכי הוא כלומר העדות מתבטל לגמרי כהיה לפלוני סטר מכל מה שסטר מתנה. ג"י: [ח] אים כי כל זה כותבין הקרקעות ואח"כ כותבין את בתיהן בסוף ג"י ועיין מזו"מ: [ט] דאמר. ומשום כן לא הלו לתקן דלכתוב פלוני ביני ביני ואם נצלת מתוך שם שיפסל הסטר. מפיהם דשוטר כעבדא הוא לריך לשומרו כו' למד"ן סימן ק': (ז) דעבד לוה לאים מלוה גמלא ונלו בוקא לוה אלא ה"ה בש"מ. לשון כתובה וכן שטרי מתנה תו': עדים ובא לפני [ס] ב"ד ועושין לו קיום [ת] איש פלוני בן פלוני נמחק שטרו ביום פלוני ופלוני ופלוני עדיו. מי שפרע מקצת חובו ר"י אומר יחליף ר' יוסי אומר יכתוב שובר. א"ר יהודה נמצא זה צריך להיות [ת] שומר שוברו מן העכברים א"ל ר' יוסי כך יפה לו ולא יורע כחו של זה: (ז) שני אחין. אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד. עשאן לשכר השכר לאמצע. היה כתוב בו והן עושין לו קיום בפני ב"ד וכותבין לו כל מה שהיה כתוב בשטרו שטר: יחליף. יקרע אותו שטר ויכתבו לו אחר כפי החשבון הנשאר: נמצא זה. הלוה צריך לשמור שוברו מן העכברים שלא יאכל יגנבה המלוה את כל הוכו: אמר ר"י וכן יפה לו. למלוה שיהיה הלוה (ז) צריך לשמור שוברו ויוהר לפרוע לו ולא ירע כחו של מלוה לכתוב שטר אחר שהיה זמן חוכו מוקדם ויבוא עתה מאוחר ולא יוכל לחרוף לקוחות אלא מזמן השטר השני והלכה כרבי יוסי

דהיינו עם איז ארויף גינאסין גיוואיר ואסער אויף איהם האבין זיך אפ גימעקט די אותיות מעמיד עליו עדים ואל דער מלוה שטעלין עדות ובא לפני בית דין ועושין אונ ואל קומען מיט די עדות פאר בית דין ועושין לו קיום אונ די עדות וועלען זאגין וואס אין דעם וועקסיל איז גיוועזן געשריבין אונ ווען דר וועקסיל איז געשריבין גיוואיר, אונ וויא פיל געלט דער מלוה האט פאר בארגט אונ ווען די צייט איז צו בצאהלין אונ בית דין וועט שרייבין איין אנדער וועקסיל אונ מען וועט געבין צום מלוה. אונ מען וועט נאך צו שרייבין איש פלוני יענער מענטש וואס ער איז בן פלוני יענעמס אזון (ומען שרייבט דעם נאמען פון מלוה, אונ דעם נאמען פון זיין פאטער) נמחק שטרו ביום פלוני זיין וועקסיל איז אפ גימעקט גיוואיר אין יענעם מאג ומען שרייבט וועלכען טאג דאס איז גיוועזן) פלוני ופלוני עדיו יענער אונ יענער זענען די עדות ומען שרייבט די נעמען פון דיא עדות) מי שפרע מקצת חובו איינער איז שולדיג גיוועזן אויף אנדערס הונדערט גילדין, אונ אביסעל האט ער בצאהלט אויף דיא הונדערט גילדין, רבי יהודה נאגט יחליף מען זאל אומטאהשין דעם וועקסיל מען זאל שרייבין אניעם וועקסיל אויף וויא פיל דער חוב בלייבט נאך, אונ דעם ערשטין וועקסיל זאל מען צו רייסען. רבי יוסי נאגט יכתוב שובר דער מלוה זאל שרייבין אקווישעלע אזוי פיל האט מען מיר בצאהלט אויף דעם וועקסיל אונ דער וועקסיל בלייבט אין נאנצין בייא דעם מלוה אמר רבי יהודה האט רבי יהודה ניזאגט נמצא זה צריך להיות שומר שוברו מן העכברים דארף דאך דער לוה היטען דעם קווישעלע מיין זאלין איהם ניט אויף עסין ואדער ער זאל איהם ניט פאר ליגען] ווארום אז ער וועט ניט האבין דעם קווישעלע וועט דאך דער מלוה קענען מאנען דעם נאנצען חוב נאך אמאל אמר לו רבי יוסי האט רבי יוסי גזאגט צו רבי יהודה כך יפה לו אזוי איז גוט פאר דעם מלוה. ווארום דער לוה וועט דארפין היטען דעם קווישעלע, ווענט ער זיך איילין צו בצאהלין דעם חוב אפ צו נעמען דעם ווענקסיל ולא יראה כחו של זה וועט ניט שלעכט ווערען דער כח פון מלוה דורך דעם נייעם ווענקסיל, ולמשל אז אין דעם ערשטין ווענקסיל איז גיוועזן גישריבין ראש חודש ניסן האט ראובן גיבארגט פון שמעון הונדערט גילדין, אונ ראובן האט פארקויפט נייגע פעלדער ראש חודש איר, קען שמעון אויעק נעמען דיא פארקויפטע פעלדער, ווייל נייא גיהערן צו שמעון פאר זיין חוב פריער וויא דער מענטש האט זיא גיקויפט, אונ אז ראובן קומט ראש חודש המוז אונ בצאהלט אביסעל אויף דעם חוב. אויב מען וועט שרייבין אניעם ווענקסיל אויף די איבעריגע געלט, וועט מען דאך מוזין שרייבין דעם טאג ראש חודש המוז, אז ראובן וועט ניט בצאהלין די איבעדיגע געלט, אונ שמעון וועט וועלען צו נעמען דיא פעלדער וואס ראובן האט פארקויפט ראש חודש איר וועט ער ניט קענען נעמען. ווארום די קויפערס וועלין זאגין צו שמעון מיר האבין גיקויפט די פעלדער איידער דו האסט פאר בארגט דאס געלט. ווארום דיין ווענקסיל איז געשריבין גיוואיר ראש חודש המוז אונ מיר האבין געקויפט ראש חודש איר די פעלדער, אונ מען וועט ניט גלויבין שמעון אז דער ווענקסיל איז איבער געשריבען גיוואיר אויף אצלטין חוב, וואס דער חוב קומט פון ראש חודש ניסן אונ דאס אלטע ווענקסיל האט שוין פארלאיר זיין כח אזוי וויא מען האט איהם נאר צוריסען, קען דאך דער מלוה פארליגן זיין געלט דוך אנייעם ווענקסיל דריבער זאגט רבי יוסי דאס אלטע ווענקסיל זאל בלייבען, נאר דער מלוה זאל נעבין אקווישעלע אז אביסעל האט ער איהם בצאהלט אויף דעם חוב: ן שני אחין אחד עני ואחד עשיר צוויי ברידער איינער איז ארעם אונ איינער איז ריך והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד אונ זייער פאטער איז גישטארבין אונ האט זייא גילאזין איר דשה אבאד, אדער אשטוב וואס מען מרעט איז

שכותבין שובר: (ז) קח לך עברים. שיממנו לך המרחץ דכמו שהניחה אביו כן תהיה לעולם ואע"ג דלית לן בה"ק דבמידי דלית בה דין הלוקה יכול למימר נוד אז אגיד כלומר מכור לי הלקי אז אמי אמכור לך הלקי באמי הכא שאין הבני יכול לומר אנוד שאין לו כמה לקנות (ח): אין יכולין להוציא שט"ח זה על זה. דכל ה' מהם יכול לטעון זה השטר שכידך אמי החזרתי לך כספרעת מי המעות שהלוויתיך (ט): ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם.

עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני קח לך עברים וירחצו במרחץ קח לך זהים ובא [כ] ועשם בבית הבד. שנים שהיו בעיר אחת. שם אחד יוסף בן שמעון. ושם אחר יוסף בן שמעון אין יכולין להוציא שטר חוב זע"ז ולא אחר יכול להוציא עליהם שט"ח. [ג] נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע. שטרות שניהן פרועין. כיצד יעשו ישלשו ואם היו משולשים יכתבו סימן ואם היו מסומנין יכתבו [ד] כדן. האומר [ה] לבנו שטר בין שטרותי פרוע [ו] ואיני יודע איזהו

(ח) כש"ר מפ' אגוד אקנים יכן מפ' הר"ב בעמוד לפ"ק: [כ] ועשם. מל' עשו ידי בתיהם (יחזקאל כג) שהוא לשון מיכון וכתיבה ועיין חי"ע: (ט) ולהכי דכל אחד כותבין לעה בלא מעות הין מלאין שאם כתב לנוס ולא לה ומולאו עלה אמר ומומר בהו לה ממנו כלומר מעות בגמרה: [ג] שלא כו'. לנוס בין בשטרותיו שעשו של יב"ש עלי פרוע גמ': (ו) אדום כלכנמן: [ד] כדן. ולכיכין הפרוס לידע אם כדן הוא הוא ומיהדין כן כדי להתירו אף על גב דבלא"ה אין מדקדקים עדי הספר ע"ז דלא הים': [ה] כו'. מלה בכתב מיתתו ל"ם: [ו] ואיני יודע לו'. ולעולם כאתיני ולא הקנאתי

איר איילבירטין משאן לשבר אויב דער פאטער האט גיכאבט דיא באד אדער דעם בית הבד צום פאר דינגען. זאל מען הייבט אויך פאר דינגען די באד אוג דעם בית הבד השכר לאמצע אוג די דירה געלט זאל יין אויף העלפט. דער רייכער נעמט העלפט דירה געלט אוג דער אדערמער נעמט העלפט דירה געלט משאן לקנין אויב דער פאטער האט גיכאבט די באד אדער דעם בית הבד פאר זיך. ער אליין זאל ניצען די באד אוג דעם בית הבד הרי העשיר אומר לעני קען דער רייכער ברודער זאגין צום ארעמען קח לך עבדים ויחצו במרחץ קויף דיר קנעכט ווערלען וייא דיך ואשין אין דער באד קח לך זהים ובא ועשם בבית הבד קויף דיר איילבירטען אוג ברייגג וייא ארין אין בית הבד אוג טרעט וייא דארט ווערסט האבין איל. ווארום אזוי וויא אונזער פאטער האט געניצט די באד אוג דעם בית הבד, אזוי ווערלען מיר אויך ניצען שנים שהיו בעיר אחת צוויי מענטשין זענען גיווען אין איין שבאט שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שטיון איינער הייסט יוסף בן שמעון אוג דער אנדערער הייסט אויך יוסף בן שמעון אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה קענען זיי ניט מאנען מיט אוועקסיל איינער ביי דעם אנדערן. ווארום אין וועקסיל שטייט יוסף בן שמעון האט גיבארגט געלט כיי יוסף בן שמעון, קען דאך דער אנדערער זאגין דו האסט גיבארגט בייא מיר געלט אוג דער וועקסיל איז בייא מיר גיווען האב איך איהם פארלארין אוג דוא האסט איהם גיפונען, אדער איין אנדערער האט דעם וועקסיל גיפונען האט ער גימיינט דער וועקסיל איז דיינער, האט ער איהם דיר אוועק גינעבין ולא אחד יכול להוציא עליהן שטר חוב אוג איין אנדערער קען פון וייא ניט מאנען מיט אוועקסיל, וארום יעדער יוסף בן שמעון וועט זאגין ניט איך האב גיבארגט נאר דער אנדערער יוסף בן שמעון האט

גיבארגט. נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע אז ראובן האט גיהאט צוויי וועקסלען, אויף דעם יוסף בן שמעון אוועקסעל אוג אויף דעם אנדערין יוסף בן שמעון אוועקסעל, אוג ער האט גיפונען בייא זיך אקוויטעלע אז דער וועקסעל פון יוסף בן שמעון איז בצאלט אדער איין וועקסעל פון יוסף בן שמעון איז צוריסען [יתיר"ט] שטרות שניהן פרועין זענען ביידע וועקסלען בצאלט, וארום יעדער יוסף בן שמעון וועט זאגען מיין וועקסעל איז באצאהלט ביצד ישלשו וויי זאלען שטעלין דריי געמען דהיינו יוסף בן שמעון זענען גלייך משולשים אויב אלע דרייא געמען זענען גלייך, דער אנדערער הייסט אויך יוסף בן שמעון בן יצחק יכתבו סימן זאל מען שרייבען אצייכען, אויב איינער איז אשווארצער אוג דער אנדערער איז אווייסער, אדער איינער איז אהוביער אוג דער אנדערער אנדערער אנדערינגער, זאל מען שטעלין דעם סימן, יוסף בן שמעון דער שווארצער, דער הויבער, דער ווייסער, דער נידערינגער, אדער אנדערע סימנים ואם היו מסומנין אויב דיא צייכונגס פון ביידע זענען אויך גלייך יכתבו כהן זאל מען שרייבין כהן, אדער לוי, אדער ישראל אויב איינער איז נכהן אוג דער אנדערער איז אלוי אדער אישראל האומר לבנו שטר בין שטרותי פרוע ואיני יודע איזהו אז איינער זאגט צו זיין זוהן פאר זיין שטארבען צווישען מיינע וועקסלען איז דא איין וועקסל אבצאהלטער נאר איך וויים ניט וועלכר שטרות כולן פרועין זענען אלע וועקסלען בצאהלט, קען דער זוהן ניט מאנען מיט דיא וועקסלען וארום יעדער וועט זאגען מיין וועקסעל איז באצאהלט נמצא לאחד שם שנים אויב צווישען דיא וועקסלען איז דא אויף איין מענטש צוייא וועקסלעז איז נאר איין וועקסעל באצאהלט

שברות כולן פרועין נמצא לאחד שם שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע. המלוה את חבירו ע"ין[ז] ערב לא יפרע מן הערב. ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב. רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב. [ח] ובן היה רשב"ג אומר הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשה

ישראל: נמצא. ללוה אחד שם שתי שטרות מכתי הלוואות שלוה ממנו: הקטן אינו פרוע. דשטר אחד בין שטרותיו קאמר ולא שיש: לא יפרע מן הערב תחלה. על שיתבע את הלוה כדין ויתיאשו לגמרי ד"ל ואם בשלו מה תלוה בין ערב לה בתחלה כו' תשובתך בשערב סתם אפילו אין ללוה נכסים ידוע יכול הערב לדחותו עד שיתבע את הלוה כדין ואם יתחייב לו ואין לו מה יפרענו הערב ובכתובה ממש בתחלה אינו יכול לדחותו אלא"כ יש ללוה נכסים ידועים: (יב) ומעמא כי אמר"ש דאין לו מעמוד הענין הינו ואמי אפרענו לך. אין כאן לשון הלוה אלא שלוחותיה דאמר דקאמר תן מעות המלוה. ר"ם: [ח] וכן כלומר כאן בכתובה מעמא. מוקמ' דבי מעמון בן גמליאל על הערב בלא יפרע אלא מתקן בלא יפרע ל"ה: (יג) אלמי דאמר ערב ממי אינו חייב לפרוע אלא בכתובה ללוה כמ"ש בעל ה"ל כי אין להפילו אין לו שטר כו'. אבל לענין הערבות לפרוע אפשר מסתבלת ובתוי"ט: (יד) דבר לעיתה מן דו ולעיתה בתכוין ולעלותה נמל ין בע"ר הערבות בתלו לבדן ולא לפרוע הערבות הכ"ש: (טו) ואינו קבלן. ז"ש לאמה

לו ואמי ערב קבלן הוא שאומר תן לו ואמי מתן לך (יב): הערב לאשה בכתובתה. ואין לבעל נכסים ילריך הערב לפרוע כתובתה לא יפרע הכתובה עד שידירנה הבעל תהלה הנאה על דעת רבים נדר שאין לו התרה שלא יוכל להחזיר אותה דמיסתין ממא דשתו להחזירה ולאכול כתובתה לאחר שתגבה מן הערב. ולענין דינא ערב דכתובה לא משתבעד ואינו חייב לפרוע ואפילו אין לו נכסים לבעל (יג) מ"ע דמצוה עביד ולהו מידי דסרה (יד) ואי ערב כתובתה דכריה הוא משתבעד דאכא לגבי כריה שעבודי שעביד נפשיה וקבלן דכתובה משתבעד (טו) ויכולה האשה שתתבע ממנו תהלה ואפילו יש לו נכסים לבעל והוא שידירנה הבעל הנאה תהלה על דעת רבים:

דער אנדערער איז ניט באצאהלט, וואורום דער פאטער האט דאך גיזאגט איין וועקסעל איז באצאהלט, און אויב דיא וועקסלען זענען ניט אייגיין וועקסעל איז אויף הונדערט גילדין און איינער איז אויף צוויא הונדערט גילדין און מען וויים ניט וועלכער וועקסעל איז באצאהלט, דער גרעסערער צו דער קלענערער, קען דער לוה זאגען הבדל פרוט אינו פרוט און דער קליינער חוב איז ניט באצאהלט המלוה את חברו על ידי ערב אויב ראובן האט פאר באארגט געלט צו שמעון, און לוי איז גיווען אערב, לוי האט גיזאגט צו ראובן אוב שמעון וועט דיר ניט באצאהלען, וועל איך דיר באצאהלען און עס איז געקומען דיא צייט צום באצאהלין און שמעון האט ניט באצאהלט לא יפרע מן הערב זאל ראובן ניט גיין באלד צום ערב ער זאל איהם באצאהלען, נאר פריער זאל ראובן מאנען בייא שמעון און זאל גיין מיט אים צוא בית דין, און אז בית דין וועט זאגען שמעון דארף באצאהלין, נאר ער האט ניט צו באצאהלין, דער נאך מאנט ראובן בייא דעם ערב ביי לוי ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה אויב ראובן האט גיזאגט צו שמעון און צו לוי איך באר ארג די געלט. אויך דעם הנאי פון וועמען איך וועל וועלען זאל איך אפ געמען יפרע מן הערב קען ראובן גיין גלייך צום ערב אפ געמען פון אים דעם חוב, און ער דארף נאר ניט גיין צו שמעון,

דאס איז נאר אז מען וויים אז שמעון האט ניט צו באצאהלען, אבער אז מען וויים אז שמעון האט צו באצאהלין. מוז ראובן גיין צו שמעון אפ געמען דעם חוב, ניט צום ערב, דאס איז נאר ביא אזוי אערב וואס האט גיזאגט אויב דער לוה וועט ניט באצאלען וועל איך באצאלען, מוז דר מלוה גיין צום לוה זעהן אויב דר לוה האט צו באצאלן, און ער טאר ניט גיי באלד צום ערב, אבר אז דער ערב האט גיזאגט צום מלוה בארג דיא געלט צום לוה און איך וועל דיר אפ געבען ודאם הייסט אערב קבדן אפילו דער לוה האט צו באצאהלין, מען אויך דער מלוה גיין צום ערב. רבן שמעון בן גמליאל זאגט אם יש נכסים ללוה אוב דער לוה האט צוא באצאהלין בין דר יכין דר סייא ער איז אערב, און סייא ער איז אערב קבדן לא יפרע מן הערב זאל ער ניט געמען דעם חוב פון ערב נאר פון לוה וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר און אז האט רבן שמעון בן גמליאל גיזאגט הערב לאשה בכתובתה אז ראובן האט גינומען אנוייב און זיא האט ניט גיגלובט דעם מאן אויף די כתובה האט שמעון גיזאגט צו דיא אשה אויב מען וועט דיר דארפען באצאהלין דיא כתובה, און דיין מאן וועט ניט באצאהלין וועל איך באצאהלין והיה בעלה מגרשה און דער מאן האט גינומען דיא ווייב און ער האט ניט צוא באצאהלען דיא כתובה, דארף שמעון באצאהלין די כתובה ידירנה הנאה מוז ראובן טאהן אנדר ער זאל דיא ווייב ניט צורים געמען

(ח) המלוה את חברו בשטר. אע"פ שאין כתוב בו אחריות נכסים: גובה מנכסים משועבדים. דקי"ל אחריות טעות סופר הוא אם לא מתנו בשטר והרי הוא כאלו נכתב: הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו. ואין שם עדות אחר: גובה מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים דכיון דאין בו עדיים ליה קלא ולא ידעו ביה לקוחות כי הילי דלודהרו: אחר חתום שטרות. אחר שחתמו רמזים בשטר כתב אני פלוני ערב פלוני ערב גובה מן הערב מבני חורין בלבד דכיון דלא אתימי סהדי על הערכות ה"ל מלוה על פה: א"ל בן ננס וכו'. דקסבר כל ערב שאחר מתן מעות לא הוי ערב: שלא על אמונת. הערב והבטחתו הלוהו. ואע"פ שקילס ר' ישמעאל את בן ננס הלכה כר' ישמעאל. וערב דלאחר מתן מעות בני קנין ואי לא לא משתעבד (עז) ושלפני מתן מעות לא בני קנין:

קנוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו: (ח) המלוה את חבירו בשטר. גובה מנכסים משועבדים. על ידי עדים גובה מנכסים [ע] בני חורין. הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין. ערב היוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין. מעשה בא לפני ר' ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין. א"ל בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדין ולא מנכסים בני חורין א"ל למה אמר לו הרי [י] החונק את אחד בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו (גמ') ואני אתן לך) [כ] פטור שלא על אמונתו הלוהו ואיזהו ערב שהוא חייב הלוהו ואני נותן לך חייב שכן על אמונתו הלוהו אמר ר' ישמעאל הרוצה

כנסמי לזה ואני נותן כתובה זו הר"ם: [ע] ב"ה. דלא גובה ממשועבדים אלא מנכס סמוך בשטר שיש בו עדים. דכיון דאיכא חלקי שטר ועדים מסקי ליה לקלא ולקוחות הוא דאפסידו מאפסייהו שלא חקרו בדבר ויניחו בני חורין למולך לגבות מהם ל"ם ועתו"ם: (עז) וכ"ה בקנין דוקא מייני ואע"ה אינו גובה אלא מבני קנין דעדיף ליה קלא כמו קנין דלוס כ"ה ועתו"ם: [י] המוקק. הגמון פי' שמחיק בכבש"ם סיפרטיה ועבר שמעון ואמר הניחהו ואני אתן לך. משמע דלא חוקק ממש קאמר כ"ה: (כ) פסוק. בגמרא

אוג ער זאל ניט הנאה האבען פון איר, וואורום מיר האבען מורא שמא יעשו קוניניא על נכסים של זה טאמער האט ראובן אפ גירעט מיט זיין ווייב ער זאל איר נשין וועט שמעון מוזין באצאהלין די כתובה ויחזיר את אשתו דער נאך וועט ראובן דיא ווייב צוריק נעמען אוג זייא וועלען האבען ראם נעלט: חן המלוה את חברו בשטר אז ראובן האט פאר בארגט געלט צוא שמעון אויף אוועקסעל, אוג דער נאך האט שמעון פאר קויפט זיינע פעלדער גובה מנכסים משועבדים אוב שמעון באצאהלט ניט דעם חוב קען ראובן אוועק נעמען דיא פאר קויפטע פעלדער פאר זיין חוב על ידי עדים אוג אז ראובן האט פאר בארגט געלט צו שמעון פאר עדות אן אוועקסעל גובה מנכסים בני חורין אויב שמעון האט פעלדער ניט פאר קויפטע קען זייא ראובן נעמען פאר זיין חוב, אבער פאר קויפטע פעלדער קען דער מלוה ניט נעמען הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו אויב ראובן האט אוועקסעל אויף שמעון אז ער איז אים שולדיג געלט, אוג שמעון אליין איז ניחתמת אויף דעם נועקסעל, אן עדות גובה מנכסים בני חורין קען ראובן אפ נעמען זיין חוב פון דיא פעלדער ונים פאר קויפטע) וואס שמעון האט, אבער דיא פעלדער וואס שמעון האט פאר קויפט קען ניט דער מלוה אוועק נעמען ערב היוצא לאחר חתום שטרות דער ערב וואס איז געשריבען אונטער די חתימות פון די עדות, פריער זענען דיא עדות ניחתמת אויף דעם וועקסעל אוג אונטער דיא חתימות פון די עדות, איז געשריבען איך ראובן בן שמואל בין אערב אויף דעם געלט, אויב שמעון וועט ניט באצאהלט ניט, אוג דער מלוה קומט

מאנען זיין חוב בייא דעם ערב גובה מנכסים בני חורין אויב דער ערב האט פעלדער ניט פאר קויפטע, קען דער מלוה זייא נעמען פאר זיין חוב, אבער דיא פאר קויפטע פעלדער קען ניט דער מלוה אפ נעמען זיין חוב אמר לו בן ננס האט בן ננס גיזאגט צוא רבי ישמעאל אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין דער מלוה קען ניט נעמען דיא פאר קויפטע פעלדער אוג ניט די ניט פארקויפטע פעלדער אמר לו האט רבי ישמעאל גיזאגט צוא בן ננס למה פאר וואס אמר לי האט בן ננס גיזאגט צו רבי ישמעאל הרי החונק את אחד בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו האט גיווארנין זיין חבר שמעון אין נאם ער זאל אים באצאהלין זיין חוב ויצאו חברו האט אים גיטראפען זיין חבר לוי ואמר לו אוג ער זאגט צום מלוה הנח לו ואני נותן לך לאז אים אפ אוג איך וועל דיר געבען דאס געלט פטור דארף ניט לוי באצאהלין דאס געלט וואס ער האט צו גיזאגט צו געבען שלא על אמונתו הלוהו וואורום ראובן האט דאך גיבארגט דיא געלט צו שמעון ניט אויף די גאמנות פון לוי, דריבער קען ניט ראובן מאנען דיא געלט בייא לוי, לוי האט נאר מציל גיווען שמעון פון טויט אלא איזהו ערב שהוא חייב נאר ווערלבער ערב דארף באצאהלין הלוהו ואני נותן לך חייב אז לוי זאגט ראובן באורג געלט צו שמעון אוג איך וועל דיר באצאהלין, דארף לוי באצאהלין שכן על אמונתו הלוהו וואורום נייל ראובן האט

חלק כיס ל״ו אף כמוק יבקין דוקא ואף ע״ג דמלוה קבל ל״ד לגבוה לכפורה דאפי׳ בקנין לא משמע דכתיב ל״ד הכ״מ דסכא מסים לגבוה לחבריה מהיקי גנוב ומקרי ל״ו :

שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה גדול מהן שהן כמעין הנובע והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן נגם :

גינלויבט צו לוי דריבער האט ער גינעבען צוא שמעון דאס געלט, איז גלייך וויא לוי אליין וואלט גינומען דיא געלט פון ראובן אונ האט זייא פארבארגט צו שמעון איז דאך געווים אז ראובן האט צו מאנען בייא לוי ר׳ שמעון האט רבי יצחק גיזאגט אונ מיט מער חכמה והרוצה שיעסוק בדיני ממונות אונ ווער עס וויל קלוג ווערין אין תורה שיחכים בדיני ממונות זאל לערנען די דינים פון געלט האנדיל שיש״ש את שמעון בן נגם זאל ער בדינען (לערנען) בייא ר׳ שמעון בן נגם, ער האט איז דיא דיינר גרוים חכמה :

דעם געלט האנדיל שהן במעין הנובע וויא זענען אזוי וויא אקוואל וואס מער וואסער מען שעפט פון אים קומט אלץ צוא פרישערע וואסער בעסערע, אזוי וואס מער מען לערנט די דינים פון געלט האנדיל קומט אלץ צו נייע דינים

רש״י

חזא ביה בבישות. כסכור שהוא כתבו וכרלומו לא היו עושין מקוסר אלא פשוט לפי שעושים בו מ״ג לפי בבישות א״ל לאו אנא כתבתיה (ר׳) יהודה חייטא כתביה זמנין הוה יתיב קמיה וקא פסיק סידרא בספר תהלים אמר ליה לאו אנא כתבתיה יהודה

גמרא

כ״ב דף קסד

הלכה ה׳ כלה כלי המילון דלא דמלכות דכרי״מ בם ההוא מקושר דאתי לקמיה דרבי אמר ר׳ אין זמן בזה א״ל רבי שמעון בר רבי לרבי שמא בין קשריו מובלע פלייה וחזייה הדר חזא ביה רבי

רש״י

שהיה מובלע בין קשריו יותר מדאי: יהודה חייטא. כך שמו: כלך מלשון הרע הזה. להטיל אשמה

דהוא מקושר דאתי לקמיה דרבי מען האט אמאהל געבריינגט פאר רבי אביינגעקנייטשטין גט ופאר צייטין זענען גיווען צוויי ערליי גטין, אז אישראל אדער אלוי האט גיוואלט גטין זיין ווייב האט מען געשריבען אפראסטין גט (אזוי וויא מען שרייבט היינט) אבער אז אכהן האט גיוואלט גטין זיין ווייב האט מען געשריבען אביינגעקנייטשטין גט (דאס הייסט מקושר) מען האט געשריבען אשורה אונ מען האט אביינגעקנייטשט דאס פאפיר דיא שורה געשריבען אויף דיא ליידיגע פאפיר, נאך אשורה געשריבען אויך אביינגעקנייטשט אויף די ליידיגע פאפיר, אונ אזוי האט מען געשריבען דעם נאנצין גט, אשורה געשריבען אונ אשורה ליידיג אונ איינגעבויגען די געשריבענע אויף די ליידיגע אונ צוגעגייט, דאס האט מען גיטאן ווייל כהנים זענען כעסנים. קען זיין דער כהן איז בייז גיוואלן אויף זיין ווייב איז ער שוין גילאפין צוא בית דין שרייבין אגט, אונ אז דער גט וועט גע־שווינט געשריבען ווערען וועט ער זיא באלד גטין נאכדעם אז דער כעס וועט איבער גיין אונ ער וועט חרטה האבין אויף דעם וואס ער האט זיא גיגט, וועט זיין פארפאלין. ווארום צוריק נעמען זיא פאר אווייב טאר ער דאך שוין ניט, אכהן טאר דאך ניט געמען אנרושה, דריבער האט מען גע־מאכט פון זייעטווענען אזוי אגט, דער גט שריבין זאל לאנג דאערין טאמער דער ווייל וועלען זייא

זיך איבערבעטין) אמר רבי אין זמן כזה האט רבי ניפרעגט עס שטייט נאר ניט ווען דער גט איז גע־שריבען גיווארין אמר ליה רבי שמעון בר רבי לרבי האט רבי שמעון דער זוהן פון רבי גיזאגט צו רבי שמא בין קשריו מובלע טאמער איז דער זמן געשריבען צווישען די קנייטשין דלייה וחזייה האט רבי גיעפונט די קנייטשין האט ער גיזעהן אז עס שטייט טאקי צווישען די קנייטשין געשריבען די צייט ווען דער גט איז געשריבען גיווארין חזא ביה בבישות האט רבי אקוק גיטאהן אויף רבי שמעון מיט ביינזקייט ווייל דער גט איז איהם ניט גיפעלין אמר ליה האט רבי שמעון גיזאגט צו רבי לאו אנא כתבתיה ניט איך האב געשריבען דעם גט רבי יהודה חייטא כתביה רבי יהודה חייטא האט איהם גישריבען אמר ליה האט רבי גיזאגט צו רבי שמעון כלך מלשון הרע הזה גייא אוועק פון דעם לשון הרע ווארום רבי שמעון האט גאר געדארפט ענפערין ניט איך האב דעם גט געשריבין, צו וואס האט ער גזאגט אז רבי יהודה חייטא האט איהם געשריבין, אונ ער האט ניט גוט געשריבין) זמנין הוה יתיב קמיה אמאהל איז רבי שמעון גיזעסין פאר רבי וקא פסיק סידרא בספר תהלים אונ ער האט גילערונט דעם ספר תהלים אמר רבי כמה מיושר כתב זה האט רבי גיזאגט וויא גלייך איז דער כתב געשריבין גיווארין אמר ליה האט רבי שמעון גיזאגט צוא רבי לאו אנא כתבתיה ניט איך האב דאס געשריבין יהודה חייטא כתביה יהודה

עליו לא היה לך לומר אלא מאי לא כתבתיו: מאי לשון הרע איכא. והלא בשכחו דיבר כשאומר יהודה חייטא כתביה: לידי רעתו. לידי גזותו: עיון תפלה. שלאחר שמתפלל דן בלבו שיסלח לו הקב"ה שכרו ויעשה לרבינו ויכמע תפלתו לפי שהתפלל בכוונה: אבק לשון הרע. כגון דאמרי גורא כיה פלניא: רובן בגזל. רוב בני אדם חשודין עב הגזל כעין גזל שמורין להיתרא במו"מ לעבב אים מריוח שראוי לו להבירו:

חייטא כתביה א"ל כלך מלשון הרע הזה. בשלמא התם איכא לה"ר אלא הכא מאי לה"ר א איכא משום דרב דימי דתני רי דימי אחוה דרב ספרא לעולם אל יספר אדם ר ובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתן. אמר רב עמרם אמר רב ג' עבירות אין אדם ניצול מהם בכל יום. הרהור עבירה ועיון תפלה ולשון הרע. לשון הרע ס"ד אלא אבק לשון הרע. אמר רב יהודה אמר רב רוב בגזל ומיעוט בעריות והכל בלשון הרע בלשון הרע ס"ד אלא אבק לשון הרע:

עיון תפלה. הוא רב דאמרינן בכל כרוכות בתפלתו כדאמרינן בכ"כ (דף לה) המעיין בתפלתו בלא לידי כלום לב כדאמרינן התם אמר דברים המזכירים עונותיו של אדם קול כנור ועיון תפלה והתם הוי דומיא דהרהור עבירות ומה"ר בתרגומו מעלה אבל אינו נראה לאמר אינו ניצול בכל יום דהרבה בני אדם אינם מעלים מתי יכול תפלתם בתנים מכוונים כל כך ביאתו על הפלתם ומכאן לב' דעיון תפלה בהיא לא שאינם מכוונים תפלתם כדאמרינן (שבת דף קכ) בתלו דברים שאדם אוכל פירותיהם כו' ועיון תפלה ומזה אדם ניצול בכל יום בתלו יום אדם יכול לעיין בתפלתו היטב והכי אמר בירושלמי (ברכות פרק היה קורא) מ"ר יוחנן מתחזקים מיכותא לרבא דבי עמי לעודים כלא מגרמיה:

חַיְיטָא הַאט דָאס גֶעשְׁרִיבִּין אַמַּר לֵיהּ הַאט רַבִּי גִיזָאגְט צו רַבִּי שִׁמְעוֹן כֹּלַךְ מִלָּשׁוֹן הָרַע הַזֶּה גֵּיי אַוֶועק פוּן דֶעם לָשׁוֹן הָרַע (וואַרום רַבִּי הַאט דָאךְ אִיהם נִיט גִיפְרֶעגְט וועֶר דָאס הַאט גֶעשְׁרִיבִּין, הַאט עֶר גָאר נִיט גֶעדַאכְט פָאגִין), פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא בִּשְׁלָמָא הָתָם אִיכָּא לָשׁוֹן הָרַע דָאכְטִין כֵּייא דֶעם גָּט אַז רַבִּי שִׁמְעוֹן הַאט גִיזָאגְט רַבִּי יְהוּדָה חַיְיטָא הַאט אִיהם גֶעשְׁרִיבִּין, אִין טַאקִי לָשׁוֹן הָרַע, צו זָאגִין אוֹיף אַמֶענְטְשׁ אַז עֶר הַאט נִיט גִיטָאהָן וויא דֶער דִין אִיז, אוּן אוֹיב דֶער גָּט אִיז פָּסוּל וואלְט עֶר דָאךְ מַתִּיר גִיוֶוען אַאשֶׁת אִישׁ אֶלָּא הָכָא מַאי לָשׁוֹן הָרַע אִיכָּא אֶבֶר דָא בֵּייא דֶעם סֵפֶר תְּהִלִּים וֶועלְבָּע לָשׁוֹן הָרַע אִיז דָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן הַאט דָאךְ גֶעלוֹיבְט דֶעם רַבִּי יְהוּדָה חַיְיטָא אַז עֶר קָען שַׁיין שְׁרֵייבִּין, עָנְפֶערְט דִי גְמָרָא מִשּׁוּם דְּרַב דִּימִי וַוייל רַב דִּימִי הַאט גִיזָאגְט אַז דָאס אִיז אוֹיךְ לָשׁוֹן הָרַע דְּתָנֵי רַב דִּימִי אַחוּהּ דְּרַב סַפְּרָא וואַרום רַב דִּימִי דֶער בְּרוּדֶער פוּן רַב סַפְּרָא הַאט גֶעלֶערְנְט לוֹעֶלְם אַל יְסַפֵּר אָדָם בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֶמֶענְטְשׁ זָאל נִיט שְׁמוּעֶסִין פוּן זַיין חֲבֵר, אֲפִילוּ צו זַיינֶע רֵיידִין אוֹיף אִיהם גוּטֶעס שֶׁמִּתּוֹךְ טוֹבָתוֹ בָּא לִידֵי רָעָתוֹ פוּן דִיא גוּטֶע רֵייד קָען קוּמֶען שֶׁלֶעכְטֶע רֵייד וְדַהֲיְינוּ עִם שֶׁטֶיין עֶמְלִיכֶע מֶענְטְשׁ, אוּן אַיינֶער רֶעדְט גוּטֶע רֵייד אוֹיף רָאוּבֶן, אוּן דָארְט שְׁטֶייט אַשׁוֹנֶא פוּן רָאוּבֶן פַּארְדְרִיסְט אִיהם וואס מֶען לוֹיבְט רָאוּבֶן, הֵיבְּט עֶר אָן רֵיידִין אוֹיף רָאוּבֶן שְׁלֶעכְטֶע רֵייד, אֲמַרְהָה צו פַאלְשֶׁע, וֶוען דֶער

מֶענְטְשׁ וואלְט אָבֶער נִיט גֶעלוֹיבְט רָאוּבֶן. וואלְט מֶען פוּן רָאוּבֶן גָאר נִיט גֵיירֶעט, וואלְט מֶען דָאךְ קֵיין שְׁלֶעכְטְס גֵיירֶעט אוֹיף אִיהם) אָמַר רַב עַמְרָם אָמַר רַב רַב עַמְרָם הַאט גִיזָאגְט פוּן רַב"ס וועגֶען ג' עֲבֵירוֹת אֵין אָדָם נִיצוֹל מֵהֶם בְּכָל יוֹם עִם וועגֶען דָא דְּרֵי עֲבֵירוֹת וואס מֶענְטְשׁ טוּהְרֶען וֵייא אַלֶע טָאג הִרְהוּר עֲבֵירָה צו טְרַאכְטִין פוּן זְנוּת וְעִיּוּן תְּפִלָּה אוּן טְרַאכְטֶין פוּן אַנְדֶערֶע זַאכֶין אִין דַאוֶונֶען וְלָשׁוֹן הָרַע אוּן צו רֵיידִין לָשׁוֹן הָרַע, פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא לָשׁוֹן הָרַע וֵייא אַזוֹי קֶען דִיר אוֹיפְגֵיין אוֹיף דַיין מֵיינוּנְג צו זָאגִין אַז אַלֶע מֶענְטְשׁ רֵיידִין לָשׁוֹן הָרַע, עָנְפֶערְט דִי גְמָרָא, אִין נִיט אֲמַרְהָה לָשׁוֹן הָרַע אֶלָּא אֶבֶק לָשׁוֹן הָרַע אִיז גָאר שְׁטוּיב פוּן לָשׁוֹן הָרַע אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב רַבִּי יְהוּדָה הַאט גִיזָאגְט פוּן רַב"ס וועגֶען רוּב בְּגֵזֶל דָאס מֶערְסְטֶע מֶענְטְשׁ הָאבֶין דִי עֲבֵירָה פוּן גְּזֵלָה וְאֵין הָאנְדֶיל, דוּרְךְ אַפַּאלְשֶׁע מָאס, אַפַּאלְשֶׁע וואג, אוּן נָאךְ אַוֶועלְכָע זַאכֶין וואס מֶען פַּארְהַאלְט דֶעם חֲבֵרוֹ גֶעלְט בֵּייא זַיךְ) וּמִיעוּט בְּעֲרָיוֹת אוּן אַבֶּיסֶעל מֶענְטְשׁ זִינְדִיגֶען מִיט זְנוּת וְהַכֹּל בְּלָשׁוֹן הָרַע אוּן אַלֶע זִינְדִיגֶען מִיט לָשׁוֹן הָרַע, פְּרֶעגְט דִיא גְמָרָא בְּלָשׁוֹן הָרַע אַזוֹי קֶען דִיר אוֹיפְגֵיין אוֹיף דַיין מֵיינוּנְג צו זָאגִין אַז אַלֶע מֶענְטְשׁ רֵיידִין לָשׁוֹן הָרַע, עָנְפֶערְט דִי גְמָרָא. אִין נִיט אֲמַרְהָה לָשׁוֹן הָרַע אֶלָּא אֶבֶק לָשׁוֹן הָרַע אִיז גָאר שְׁטוּיב פוּן לָשׁוֹן הָרַע. אִין זַיינֶע רֵייד אִיז אַרֵיין גֶעמִישְׁט אַבֶּיסֶעל לָשׁוֹן הָרַע:

זוהר קדושים דף פה ע"א ה"ם דא-יומא יוד הא ואו הא

לא תלין פעולת שכיר. ת"ה מאן דגעיל חברה דמסכנא כאילו נעיל נפשיה ולאנשי ביתיה. הוא אזעיר נפשיה קוב"ה אזעיר יומוי ואזעיר נפשיה מההוא עלמא. דהא כל אינון הכלים דגפקי מפומיה כל ההוא יומא כלהו סלקין קמי דקב"ה וקיימין קמיה לכתר מלכא נפשיה ונפשייהו דאנשי ביתיה וקיימין באינון הכלים דפומיה. וכדין אפילו אתגזר על ההוא ב"נ כמה יומין וכמה מכאן כלהו מתפקדאן מניה ומסתלקי מניה. ולא עוד אלא דנפשא דיליה לא סלקא לעילא והיינו דאמר רבי אלעזר דמסתלק לגזרין ואוקמוה יכול אפי' עשיר הוא ת"ל ואלו הוא נושא את נפשו דייקא אפי' מכל כ"כ נמי וכ"ב מסכנא. והיינו דהוה רב המנונא עביד כד הוה הוינא אתיר מסתלק מעבידתיה הוה הויב ליה אגריה וא"ל עול נפשך דאפקידת בידאי עול פקדונך. ואפילו אמר יהא בידך דאמא לא בעיינא לסלקא אגרי. לא הוה כעי. אמר פקדונא דנוכך לא אתהני לאתפקדא בידאי. כל שכן פקדונא דנפשא. דהא פקדונא דנפשא לא אתהניתא אלא לקוב"ה וכתיב (תהלים לא) בידך אפקיד רוחי. א"ר חייא וכידא לאחרא שארי. א"ל אפילו בידיה בתר דיהיב. כתיב לא תלין פעולת שכיר. וכתיב ולא תבוא עליו השמש. אלא הא אוקמוה. אכל ת"ה לית לך יומא ויומא דלא אלטא ביה יומא

קדושים יום ד זוהר

עלמה אחרת ומי מיהו גם יביב ליה נפשה דיליה בהיות יומא עלמה. וכנ"ל כיונו תתן שכרו ולא תכוה עליו השמש. והא דאתמר לא תלין כגון דנפשי' לא סליק יסלי־ היות נפשה דמסכנא ולאנשי כיתיה כיר דלתמר:

יוסף לחק

מוסר

משערי תשובה לר"י ח"ב דף ז' ע"ב

צריך תקון המעשה כאשר יוכל להקן כמנין כמאמר הרא הלכיס
הת מעשיהם כי שנו מדלכם הרעה ומן המעם אשר
בכפיהם כי בדברים שבין אדם לחבירו כמו הגזל והמעם לא
יחכפר עונו עד אשר ישיב את הגזלה. וכן אם יעשה את חבירו
והלוקח לו או הלבין פניו הא ספר עליו לה"ר אין לו כפרה עד שיקבל
ממנו מחילה וכן אז"ל כי אע"פ שיחן לו דמי בכהו ודמי ביעל
ההכלה אין לעשה המעשה וההכלה נמחל לו עד שיקבל ממנו מחילה
ועתה הנה אנחנו רואים כי נגיעת הוא ויחפלל בעדך והיה. ולאחר
נעשה התשובה לעשות כן קודם הודוי כדי שיתקבל בודוי ודוק

צָרִיךְ תִּקּוּן הַמַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר יוּכַל לְהַקֵּן כְּמִנְיָן כְּמַאֲמַר הָרָא הַלְּכִיס הֵת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שְׁנוּ מִדַּלְּכֵם הָרָעָה וּמִן הַמַּעַם אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם כִּי בְּדְבָרִים שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ הַגְּזֵלָה וְהַמַּעַם לֹא יִחְכַּפֵּר עֲוֹנוֹ עַד אֲשֶׁר יָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה. וְכֵן אִם יַעֲשֶׂה אֶת חֲבֵרוֹ וְהַלּוֹקֵחַ לוֹ אוֹ הַלְּבִין פָּנָיו הָא סָפַר עָלָיו לַה"ר אֵין לוֹ כַּפָּרָה עַד שֶׁיְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ מְחִילָה וְכֵן אָז"ל כִּי אַע"פ שֶׁיִּתֵּן לוֹ דַּמֵּי בְּכָהוּ וְדַמֵּי בְּיַעֵל מֵעֲשֵׂה הַהֶכֵּל אֵין לַעֲשֹׂת הַמַּעֲשֶׂה וְהַהֶכֵּלָה נִמְחָל לוֹ עַד שֶׁיְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ מְחִילָה וְעַתָּה הִנֵּה אֲנַחְנוּ רוֹאִים כִּי נְגִיעָת הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעֲדֶךָ וְהָיָה. וְלְאַחַר נַעֲשֵׂה הַתְּשׁוּבָה לַעֲשׂוֹת כֵּן קֹדֶם הַוִּדּוּי כְּדֵי שֶׁיִּתְקַבֵּל בְּוִדּוּי וְדוֹק

הלכה פסוקה

ד. מב"ם הלכות אישות פרק יב

(א) התנה הבעל שלא יתחייב בא' מן הדברים שהוא חייב בהן או שהתנה האשה שלא יזכה הבעל בא' מן הדברים שהוא זוכה בהן התנאי קיים חוץ מג' דברים שאין התנאי מועיל וכל המתנה עליהם תנאו בטל ואלו הן עונתה ועיקר כתובתה ויורשתה: (ב) כיצד התנה עם האשה שאין לה עונה תנאו בטל יהוי בעונתה שהרי התנה על מה שכתוב בתורה ואינו תנאי ממון: (ג) התנה עמה לפחות מעיקר כתובתה או שכתב

(א) הַתְנָה הַבַּעַל שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב בְּאֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶן אוֹ שֶׁהִתְנָה הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא יִזְכֶּה הַבַּעַל בְּאֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא זוֹכֶה בָּהֶן אֲדָעַר דִּי אִשָּׁה הָאט גִּיזָאגְט צוּם מַאן אִיךְ וֶוְעֶל מִיט דִּיר חֲתוּנָה הָאבֶּין אוֹיף דֶעם תְּנַאי דִּיא זַאכֶּין וְכָל הַמַּתְנֶה עֲלֵיהֶן אוֹב אַז עֶר הָאט יָא אוֹיס גֶענוֹמֶען אַתְּנַאי אֲפִילוּ אוֹיף אַיינֶע פוּן דִּיא דְרַייא זַאכֶּין הֵנְאוּ בָּטֵל אֵין זַיין תְּנַאי נָאר נִישְׁט וְאֵלֶּו הֵן דָּאס זֶעגֶען דִּי דְרַייא זַאכֶּין עוֹנָתָהּ עֶר זָאל אִיהֶר גֶעבֶּין אִיהֶר צַייט וְוִיא אַלֶּע מַאנֶען מִיט זַייעֶרֶע וַוייבֶּער וְעִיקַּר כְּתוּבָתָהּ אוֹב דֶער עִיקָּר כְּתוּבָה [דִּיא הוּנדֶערט גִילדֶין אוֹיב זִיא אִין גִיוֶוען אַאלְמָנָה צוּ דֶער חֲתוּנָה, אוֹב דִי צְוַוייא הוּנדֶערט גִילדֶין אוֹיב זִיא אִין גִיוֶוען אַבְתּוּלָה צוּ דֶער חֲתוּנָה] יְרוּשָׁתָהּ אוֹב אוֹיב זִיא, שֶׁטֶארְבט יְרֵשָׁה עֶר אִיהֶר פַאר מֶעגֶין:

(ב) כֵּיצַד וְוִיא אַזוֹי הַתְנָה עִם הָאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ עֹנָה תְּנַאוֹ בָּטֵל אוֹיב עֶר הָאט גִּיזָאגְט צוּ אַאשֶׁה אִיךְ וֶוְעֶל מִיט דִּיר חֲתוּנָה הָאבֶּין מִיט דֶעם תְּנַאי אִיךְ זָאל זַיין קָטוֹר פוּן הַשְׁמִישׁ, אוֹב זַייא הָאבֶּין חֲתוּנָה גִיהָאט, אִין זַיין תְּנַאי בָּטֵל וְהַיְינוּ בְּעוֹנָתָהּ אוֹב עֶר אִין מְחוּיָב בְּהַשְׁמִישׁ שֶׁהֲרֵי הִתְנָה עַל מַה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה וְוָארוּם עֶר הָאט גִּימַאכְט אַתְּנַאי צוּ מְבַטֵּל זַיין וְוָאס עֶס שְׁטֵייט אִין דִּי תּוֹרָה וְאֵינוֹ תְּנַאי מָמוֹן אוֹב דָאס אִין דָאךְ גִיט אַתְּנַאי פוּן גֶעלְט: (ג) הִתְנָה עִמָּהּ לִפְחוֹת מֵעִקַּר כְּתוּבָתָהּ אוֹיב עֶר הָאט גִּימַאכְט מִיט אִיהֶר אַתְּנַאי עֶר זָאל אִיר גֶעבֶּין וַוייניגֶער וְוִיא עֶס קוֹמְט אִיר דִּי כְּתוּבָה וַוייניגֶער וְוִיא דִיא הוּנדֶערט גִילדֶין אוֹיב זִיא אִין אַאלְמָנָה, אֲדָעַר וַוייניגֶער וְוִיא דִי צְוַוייא הוּנדֶערט גִילדֶין אוֹיב זִיא אִין אַבְתּוּלָה] אוֹ שֶׁכָּתַב לָהּ כְּתוּבָה אֲדָעַר עֶר הָאט אִיהֶר גֶעשְׁרִיבֶּין אַכְתּוּבָה צְוַוייא הוּנדֶערט גִילדֶין [אוֹיב זִיא אִין אַבְתּוּלָה] אוֹ מֵאוֹת

אדער

לה מאתים או מאה עיקר כתובה וכתבה לו שנתקבלה מהן כך וכך והיא לא נתקבלה תנאו בטל שכל הפוחת לכתולה ממאתים ולאלמנה ממאה הרי בעילתו בעילת זנות: (ד) התנה עמה אחר שנישאה שלא יירשנה תנאו בטל ואע"פ שירושת הבעל מד"ס עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, וכל תנאי שבירושה בטל ואע"פ שהוא ממון שנאמר בה לחוקת משפט ובשאר הדברים תנאו קיים כגון שהתנה עמה שאין לה שאר וכסות ע"מ שלא יאכל פירות נכסיה וכל כיוצא בזה הנאו קיים:

המלך ע"ה בעת המשוכה כן עשה קודם דודיו שנאמר לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך תזכה בשפטך יי' לך לבדך מי נחשב חוטא ומיכני לריך ונלחי למעולם ואם חטאתי לאיש כבר בקשתי ממנו מני וכפרתי מניו וכמוהו וחטאתי נאתי כל היומים על המעשה הזה אחשב חוטא אלא מני כל הימים כי לזאת לא הסכים לי ותרגומו ולמה מני נלכא. מו יהיה פירוש לך לבדך חטאתי לא הטפתי לאיש ולא הטפתי דבכי עליו ולא לקחתי מיד איש אמומה שאלתיך לפניהלו ולהשיב את גזלתו ולון לפרסי תליה אלא בסליחתך למען תצדק בזכות בשפטך כדי נכסרות לעמים לדקתך וגדול סליחתך ביום דבריך בעת שפטך אותי ולי למען לי גדול הסתא סבה לחודיע

אדער ער האט איהר געשריבין אכתובה הונדערט גילדין (אויב זיא איז אלמנה) עיקר כתובה וכתבה לו שנתקבלה מהן כך וכך אונ זיא האט איהם געשריבין אקווישול אז זיא האט שוין גענומען אויף דעם רעקענונג אזוי פיל אונ אזוי פיל והיא לא נתקבלה אונ אין אמת האט זיא ניט גענומען הנאו בטל איז זיין הנאי נאר נישט שכל השותת לבתולה מאתים ולארוס דער ואם גיט צו אכתולה אכתובה ווייניגער פון צווייא הונדערט גילדין ולאלמנה ווייניגער ווייא הונדערט גילדין חבי בעילתו בעילת זנות איז נלייך ווי ער ואולכ מיט איהר מזנה גיווען: (ד) התנה עמה אחר שנישאה שלא ירשנה אויב נאך דער חתונה האט ער גימאכט אתנאי מיט איר ער זאל איר ניט ירשנן אז זיא ווערט שטארבין הנאו בטל איז דער הנאי נאר נישט. נאר אז זיא שטארבט ירשה ער זיא יא ואף על פי שירושת הבעל מדברי סופרים אפילו דאם ואם אמאן ירשת אנוייב איז נאר אתקנה פון די רבנן, פון דעסטוועגין איז דער הנאי בטל עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה די רבנן האבין פארשטארקט זייערע רייד, גלייך וויא די תורה וואלט דאס גיראט וכל הנאי שבירושה בטל אונ יערער הנאי ואם איז ביא ירושה, ווערט דער הנאי בטל ואף על פי שהוא ממון אפילו דער הנאי איז אין געלט נאכין פון דעסטוועגין ווערט דער הנאי בטל שנאמר בה לחוקת משפט, דער משפט פון ירושה איז אחוק, נאר אזוי מוז זיין ניט אנדערש ובשאר הדברים הנאו קיים אונ ביא אנדערע נאכין איז זיין תנאי גוט כגון שהתנה עמה שאין לה שאר וכסות ודהיינו ער האט גימאכט מיט איהר אתנאי ער זאל איהר ניט געבין עסין אונ גיט קליידער על מנת שלא יאכל פירות נכסיה אדער ער האט גימאכט מיט איהר אתנאי ער זאל גיט עסין די פירות פון איהר כארמעגין וכל כיוצא בזה אונ אלע אנדערע הנאים וואס זיינען גלייך צו די הנאים הנאו קיים איז זיין הנאי גוט:

בדודיו ווען ער וועט זאגין דעם ודוי זאל אים נאט באלד מוחל זיין ודוד המלך עליו השלום בית השבה בן עשה קודם דודיו אונ דוד המלך ווען ער האט גיטאן תשובה האט ער אזוי גיטאן פאר דעם ודוי ופריער האט ער איבער גיבעטין די מענטשין וואס ער האט צו זיי געזינדיגט, נאכדעם האט ער גיזאגט דעם ודוי שנאמר ווי עם שטייט אין פסוק דוד האט גיזאגט פאר נאטן לך לבדך חטאתי צו דיר אליין האב איך געזינדיגט חדא בעיניך עשיתי אונ וואס עס איז שלעכט אין דיינע אויגין ווארום דיר גיפעלט ניט האב איך גיטאן למען תצדק בדברך דו זאלסט גירעכט זיין מיט דיינע רייד תזכה בשפטך דו זאלסט גירעכט זיין ביי דיין משפטין פירוש דער פשט פון פסוק איז לך לבדך בחשבתי חטא צו דיר אליין בין איך גירעכנט אזינדיגער, ווייטער האב איך צו קיינעם געזינדיגט ואינני ריך ולהי לסחילתך איך דארף נאר דו זאלסט מיר מוחל זיין ואם חטאתי לאיש אונ אויב איך האב געזינדיגט צו אמענטש כבר בקשתי ממנו אני וכפרתי פניו האב איך שוין לאנג גיבעטין פון אים ער זאל מיר מוחל זיין אונ איך האב שוין אפגעווישט זיין בעם וכמוהו והחטאתי לאבי כל הימים יהודה האט גיזאגט צו יעקב אויב איך וועל דיר ניט צוריק ברייגגען דיין יודן בנימין זאל איך זיין זינדיג צו מיין פאטער אלע טאג על החטא הזה אחשב חוטא אבל אבי כל הימים אויף דעם זינד זאל איך גירעכנט ווערין אזינדיגער ביי מיין פאטער אלע טאג כי לזאת לא תסלח לי נאר אויף די זינד זאלסטו מיר ניט מוחל זיין והרגומו ואתא חבי לאבא ווי דער תרגום זאגט איך וועל זיין זינדיג צו מיין פאטער או יהיה פירוש לך לבדך חטאתי אדער עס וועט זיין דער פשט צו דיר אליין האב איך געזינדיגט לא חטאתי לאיש איך האב צו קיין מענטש געזינדיגט ולא הערחתי דברי עליו איך האב ניט גימערט מיינע רייד אויף אים ולא לקחתי מיד איש מאומה אונ איך האב פון קיין מענטש נאר ניט גינומען שאצטרך למחילתו איך זאל דארפין ער זאל מיר מוחל זיין ולהשיב את גזלתו אדער איך זאל אים דארפין צוריק געבין וואס איך האב ביי אים גענולתי ואין כפרתי תלויה אלא בסליחתך אונ

כי ניגע פאר געבונג בעשטייט נאר אז דו זאלסט מיר מוחל זיין למען תצדק בדברך תזכה בשפטך דו זאלסט גירעכט זיין מיט דיינע רייד אונ זאלסט גירעכט זיין ווען דו וועסט מיך משפטין כדי להראות לעמים צדקתך וגדול סליחתך ביום דברך ודינך בעת שפטך אותי צו ווייזין די פעלקער דיין גירעכטיגקייט אונ דיין גרויסע פאר

קדושים יום ד מוסר

גודל סלדקה בסליחתו ע"כ ישמעל סדכר כאלו היה לפשית מעלת למען יגלה חסד הסם ולדקו בסליחתו ביום שבתו וכמיהו כפחח אהכם עבו לכם עלכים למען יכרת . מפני כי עשיית העלכים סבת הכרת כפשם וחסכם המעיל הדבר כאלו עבו העלכים למען יכרת . לו יהיה פי' למען חלדק בדכרך על הפקודה והשלוס וכן למען יכרת זה יכרת. ועל הדרך הרלמנן פי' ז"ל במדלש מחלים על זה מעל לרוחם בר מלה לח המעלה ומלר כמה המעלה הזלמת מכה רבה מלוד מלמד המחולה והלא מעל כולכחי ריבה נפלא לא היתה זאת כי נבטבור הגלות לדקת רפואתך ובעבור הרלתוך מת כחך :

אונקלוס

קדושים יום ה תורה

להמשיך מת"ת דו"א יהוה נפש"י יה יהו יהוה רוח יור הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ה דמלוי הה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד הולם:

כב וְיִכַּפֶּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא בְּדִיכְרָא דַּאֲשְׁמָא קֳדָם יְיָ עַל חוֹבַתֵּיהּ דִּי חָב וְיִשְׁתְּבִיק לֵיהּ מֵחוֹבַתֵּיהּ ת"א כמ"ל המסס . כ"ק קיא וכמיס עם כריחות פ :

כב וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא׃ פ

בעל הטורים

ונסלח לו מחטאתו אבר מעמ . ומסיך ליה וכי תכוטו מל הסכן

רש"י

(כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא . לרבות את נ

שפתי חכמים

ג ופירש"י כם' ד' ממוסרי כפרה לעבות מזיד כמוגג מיכיא קרבן מל המזיד דהא קרא יתירה הוא דהא לעיל מיניה כתיב מל מעלמו

פירוש לתורת אלהים

(כב) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן אוּנְ דֶּער כֹּהֵן וְאֵל אוֹיף אִיהֶם פַּאר גֶעבֶּן מִיט דֶעם אֵיל וָואס עֶר אִיז אַקְרְבָּן אִשֶּׁם לִפְנֵי יְיָ פַּאר נָאט עַל חַטָּאתוֹ אוֹיף זַיִן עֲבֵירָה וָואס עֶר הָאט מְזִנָּה גֶעזִינְדִיגְט אוּנְ הָאט מְגַנֶּה גֶיוֶוען מִיט דֶער שְׁפָּחָה וְנִסְלַח לוֹ אוּנְ עֶס וֶועט אִים וֶועֶרִין פַּאר גֶעבֶּן מֵחַטָּאתוֹ פוּן זַיִן עֲבֵירָה אֲשֶׁר חָטָא וָואס

דֶעם זַייֶער זִילְבֶּער אוּנְ גָאלְד פַאר שְׁנִיטֶען וֶועֶרִין אוּ יְהֵיה פֵּירוּשׁ לְמַעַן הַצְּדִיק בִּדְבָרְךָ עַל הַפְּקוּדָה וְהַשְּׁלוּם אָדֶער דֶער פְּשַׁט איז פוּן וֶועגֶן דוּ וָאלְסְט גֶיר עֶבְּט זַיִן מִיט דֶיינֶע רֶייד , דְּרִיבֶּער בִּין אִיךְ מוֹדֶה אַז אִיךְ הָאבּ גֶעזִינְדִיגְט כְּדֵי אַז דוּ וֶועסְט מִיךְ מִשְׁפְּטֶין אוּנְ וֶועסְט מִיךְ שְׁטְרָאפֶין וָאלְן אַלֶע וִויסֶען אַז דוּ בִּיזְט גֶיר עֶבְּט וְכֵן לְמַעַן יִכָּרֵת דֶער לְמַעַן יִכָּרֵת איז אוֹיךְ אַזוֹי דֶער פְּשַׁט , וַויֶיל זַיי הָאבֶּן גֶימַאכְט בִּילְדֶער פוּן זַייֶער גָאלְד אוּנְ זִילְבֶּער וֶועט זַייֶער גָאלְד אוּנְ זִילְבֶּער פַאר שְׁנִיטֶען וֶועֶרִין וְכֵל הֶדֶר הָרִאשׁוֹן פֵּירוּשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּמִדְרָשׁ תִּלִּים עַל זֶה וַויא כִּי־הָאבֶּן גֶיזָאגְט דֶעם עֶרְשְׁטֶין פְּשַׁט אִין פְּסוּק , הָאבֶּן דִּי חֲכָמִים גֶיזָאגְט אוֹיף דֶעם אֹמְשָׁל אִין מִדְרָשׁ תִּלִּים מָשָׁל לְרוֹמֵא שֶׁרָאה אֶת הַמַּכָּה וְאָמַר כַּמָּה הַמַּכָּה הַזֹּאת מַכָּה רַבָּה מְאֹד לְמָשָׁל אַרְאַקְטָאר הָאט גֶיזֶעהֶן בֵּייא אַיינֶעם אַמַּכָּה , הָאט דֶער דְּאקְטָאר גֶיזָאגְט צוּ דֶעם מֶענְטְש וַוי גְרוֹיס אִיז דִּי מַכָּה , אַוּוואוּנְדֶער , וְאָמַר הַחוֹלֶה הָאט דֶער קְרַאנְקֶער גֶיזָאגְט הֲלֹא אֲשֶׁר הוּכֵּיתִי מַכָּה נַחְלָה לֹא הָיְתָה זֹאת כִּי לְבַעֲבוּר הַגְּלוּת צִדְקַת רְפוּאָתְךָ וּבַעֲבוּר הַרְאוֹתְךָ אֶת כֹּחֲךָ וְוֶען אִיךְ בִּין גֶעשְׁלָאגֶן גֶיוֶוארִין מִיט אַוּוִיא אַקְרַאנְקֶע מַכָּה , דָאס הָאבּ אִיךְ נָאר גֶיטָאן אִיךְ זָאל וַוייזִין פַאר דֶער וֶועלְט וַוי רִיכְטִיג דֶיינֶע הֵיילוּנְג וֶעגֶען אוּנְ צוּ וַוייזִין דֶיין כֹּחַ אִין דֶער חָכְמָה פוּן רְפוּאָה , אַז אֲפִילוּ אַזוֹיא אַגְרוֹיסֶע מַכָּה קֶענְסְטוּ אוֹיךְ הֵיילִין :

שלישי כג וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם
כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־
פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים
לֹא יֵאָכֵל: כד וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת
יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה:
כה וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ
לוֹסִיף תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
כז אַךְ בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם
הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה
לַיהוָה: כח וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם
הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כט כִּי כָל־
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תִתְעַנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: ל וְכָל־הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב
עַמָּהּ: לא שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן הִוא לָכֶם וְעִנִּיתֶם
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב
מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם:

אונקלוס

די חב: כג וַאֲרֵי תֵעֹלוּן לְאַרְעָא וְתִצְבּוֹן כָּל אִילָן דְּמֵיכַל וּתְרַחֲקוּן רְחָקָא יַת אִבְּיהּ תְּלַת שְׁנִין יְהֵי לְכוֹן מְרַחַק לָא אֶבְדָא לָא יִתְאֲכֵל: כד וּבְשַׁתָּא רְבִיעָתָא יְהֵי כָּל אִבְּיהּ קוּדֵשׁ תּוּשְׁבְּחָן קֳדָם יְיָ:

ת"א ומעשה.פסחים כג סוכה כה:

ערלתם. בכרות לו ייתה עת קידוכין כו ב"ק קא קולין קלא: ערלתו. שבה קמ: שלש שנים. ל"ה מ: ערלים לא. פסחים כב קידוכין כו ב"ק קא: ובכולל הכרעיות. ל"ה י: קדש הלולים לה. בכרות לה ב"ק פט:

נ.על הטורים

לומר כל הדר בארץ ישראל מצוי אלא מצוה: כל עץ מאכל. בגיטין זהו פלגין: סמך לא תאכלו על הדם לעלה לומר שאסור לאכול

רש"י

המזיל כשוגג: (כג) וערלתם ערלתו. ואטמתם אטימתו יהא אסור ונכתם מליהנות ממנו: שלש שנים יהיה לכם ערלים. מלימתי מוכה לו משעת נטיעתו (ת"כ) יכול אם הגיעו לאחר שלש שנים יהא מותר ס תלמוד לומר יהיה ע כהוייתו יהא: (כד) יהיה כל פריו קדש. כמעשר שני שכתוב בו (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה'. מה מעשר שני שיהו נאכל חוץ לחומת ירושלים אלא בפדיון אף זה כן. ודבר זה הלולים לה' הוא שנאמר שם פ לשבח

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג) ובגמרא הפסיק הזה על חיבור לומר שלש שנים יהיה לכם ערלים שאינו יודע לבדר. ובשנה הרביעית תאכלו לת פריו שאז מתחילו לקרות בתוכה ומשם ואילך נהוסיף לכם תבואתה כמו שאחז"ל מלאן ואילך תקבל ליה ופסי ליה כתולה מלאן שמרי הכתיבים בן שנה שנים למקרא בן עשר למשנה:

פירוש לתורת אלהים

עֶר הָט גֶעזינדרינגט (כג) וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אוּנ אַז איר
וועט קומען צו דעם לאנד כנען וּנְטַעְתֶּם אוּנ איהר
וועט פלאנצען כָּל עֵץ מַאֲכָל בייטער וואס וואקסט
אויף זייא פירות וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ וגו' ווען
איינער פלאנצט אבוים דיא ערשטע דרייא יאהר
טאר מען ניט עסין דיא פירות וואס וואקסין אויף
דעם בוים אוּנ דיא פירות ווערין גערופין עָרְלָה:
(כד) וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית אוּנ דיא פירות וואס וואקסין
אויף דעם בוים פערטין יאהר יִהְיֶה זָאל זיין
היילינ רש"י שרייבט זיי האבין דעם דין אזויא וויא
מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וואס עס שטייט דער ביי קודש לַיְיָ אוּנ
אזוי ווי מַעֲשַׂר שֵׁנִי מוז ער פירין דיא פירות אין
ירושלים אזוי אויך דיא פירות פון דעם פערטין

מצות השם

(כג) [רמז] (לא רמז) שלא לאכול ערלה שלש שנים הראשונים לנטיעתה ראין שבא' שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל:
(כד) [רמז] (עשה ק) להיות כל פירות הילודים מאילן בשנה הרביעית לנטיעתו קדש כדי שיאכלוהו הבעלים כמו מעשר שני בירושלים שבא' ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים: שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים וגו' ודאם איז אסצות לא תַעֲשֶׂה: ווען איינער פלאנצט אבוים אין ארץ ישראל אדער אויסער ארץ ישראל די פירות וואס וואקסין אויף דעם בוים די ערשטע דריי יאהר טאר מען ניט עסין אוּנ מען טאר ניט דאנאה האבין פון זיי:
וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית וגו' ודאם איז אסצות עשה די פירות וואס וואקסין אויף דעם בוים דעם פערטין יאהר פון זיין

ובשנה החמישית תאכלו את־פריו להוסיף לכם תבואתו אני

ד וּבְשַׁתָּא חֲמִישָׁתָא כה תֵּיכְלוּן יָת אִבַּיהּ לְאוֹסָפָא לְכוֹן עֲלָלָתֵיהּ אֲנָא יְיָ

ת"א בשנה החמישית. כ"ה י: להוסיף לכם תבואתו. ברכות לה:

בעל הטורים

בלא ברכה בעולם בלא מילול: לא תאכלו על הדם. וסמיך ליה לא תנחשו ולא ינחשו כאכילה לדרך שפושטים הרואים שאוכלים לחם על הארוז שלא יקצו נוטעי הארוז:

(כה) להוסיף לכם תבואתו. לכך תזכו אם תעשו

רש"י

ולהלן לשמים: (כה) להוסיף לכם תבואתו. המלוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתכם שבשבילה אני מברך לכם פירות הכעושות, היה ר"ע אומר דברה תורה כנגד יצה"ר שלא יאמר אדם הרי חרבנו שנים אני מעטר

רשב"ם

הלולים. קדש כמעשר שני לאכלו בירושלים ולהלל לבורא שכן מצינו במעשר שני שיאכלוהו במקום אשר יבחר למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים:

שפתי חכמים

ממשמר לעניין שמותר בפדיון דלע' נמצינן קדש קדש משניות' לענין שאין לו פדיון שנאמר כי יוכל היא קודש תהיה לכם. ומתכן אי נמצינן קדש שבשביעית אין מתייחס מה שבתוך אחריו קדש הלולים לה' כיון שאסור לפדותו ונאכלו בשלמא אי קאי ממעשר מ"ש דכתיב קודש הלולים דה"מ ודבר זה כו' (ועיי' לברכות לה):

עניני חקים ומשפטים

אמרן, כן לזה ה' שיתהנו בכיאתם לארץ, שלא שנים הראשונים יהיו הפירות אסורים לאכול אחרון לא היו כמולם, כפי' רש"י לשון עולה אשום ומזיפה, ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לה', ובשנה החמישית תאכלו את פריו וגו'. והנה לא נתלה מצות העבלה בארי הארצות כמו שנתלה בארי הצון. כי

ליקוטים על התורה

פאר פרעמדע מענטשין דריבער האט נאט נים אויסגעזאגט דעם מענטש ווי לאנג ער וועט לעבין דער מענטש זאל באהרן אונ פלאנצין וועט ער זוכה זיין וועם דאס זיין פאר אים ווען ער נים זוכה זיין וועט דאס זיין פאר זיינע קינדער אדער פאר פרעמדע מענטשין. עס האט אבאהל נימראפין דער שלך אנדרינום מים זייגע מיליטער וועלגערז ווענען גינאנגען האלטין אבטחה מים אלאנד, אין ווינג האט ער נימראפין אלטער מאן פלאנצט פייגין בוימער, האט אנדרינום גינאנגען צום אלטין דו ביזט דאך שוין אלט אונ שטייסט אונ מאסרסט דיך פאר פרעמדע מענטשין דו וועסט דאך שוין נים לעבין אזוי לאנג ביז אויף דעם בוים וועט וואקסין פייגין, האט דער אלטער גיזאגט צו אנדרינום איך פלאנץ די בוימער, ווען איך זוכה זיין, וועל איך עסין די פירות פון מיין פלאנצונג, אונ אויב איך וועל נים זוכה זיין ווילין מיינע קינדער עסין די פייגין, דריי יאהר איז אנדרינום גיווען אין די מלחמה, נאך דריי יאהר איז אנדרינום גענאנגען צוריק פון די מלחמה מים דעם ווילבינגין ווענ האט ער נימראפען דעם אלטין שטייענדיג געבען דעם בוים וואס ער האט אים גיפלאנצט, דער אלטער מאן האט גענומען אקארב אונ האט אין איר

אריין געלייגט די ערשט צייטיגע פייגין די שענסטע אונ הם דאס גישמעקט פאר אנדרינום. אונ האט גיזאגט צו אים זאל דער קעניג דאס געמען פון זיין קנעכט איך בין דער אלטער מאן וואס דוא האסט מיך גימראפין ווען דו ביזט גענאנגען צו די מלחמה אונ דו האסט צו מיר גיזאגט די ווערמער. דו אלטער כאן מאר וואס מאסרסט דו זיך צו פלאנצין אבו פאר פרעמדע מענטשין" זיהסטו איך האב וזכה גיווען פון מיין פלאנצונג אונ די פייגין וואס איך די קארב נענען פון דעם בוים וואס איך האב גיפלאנצט. האט אנדרינום גיזאגט צו זיינע קנעכט נעמט די קארב פייגין אונ איר זאלט אויסשטיסן די פייגין אונ אין די קארב זאלט איר אריין שטיסן פול געלט, די קנעכט האבין אזוי גישאהן אונ האבין גיגעבין דעם אלטין צו ריק די קארב פול מים געלט דער אלטער איז געקומען אהיים מים די קארב געלט אונ הם דערציילט די געשיכטע פאר זיין ווייב אונ פאר זיינע קינדער, זיינע אשכנה איז דארט געשמאנען אונ זיא האט גיהערט וואס דער אלטער האט דערציילט האט זי גיזאגט צו איר מאן אלע מענטשין גייען אונ טהון עפעס אונ נאם דעם אין פאר זייא אלע נוטם, אונ דו זיצט אין שבוב פינסטער, זעה אונזער שכן האט גיבריינגט אמתנה צום כלך אקארב מים פייגין הם מען אים גינעבין אפולע קארב געלט, נעם דו אנדרוסע קארב אונ לייג אריין אין איר פול מים זיסע פרוכטין, עפיל פייגין אונ נאך שייענע פרוכטין וואס דער קעניג האט זייא ליב, אונ בריינג דאס אמתנה פאר דעם קעניג, טאמער וועט מען אין דיין קארב אויך אריין שטיסן פול געלט אזוי ווי מיין האט גישאהן שכן. דער מאן האט גיפאלגט זיין ווייב אונ האט גענומען אנדרוסע קארב אונ האט אינווייניג אריין געלייגט אלע ווסע פרוכטין פייגין עפיל אונ הם גישראפין דעם קארב אויף זיין אקסיל אונ איז אריין געגאנגען אין דעם הויף מלך אונ האט גיזאגט הערר קעניג איך האב גיהערט אז דו האסט ליב פרוכטין בין איך געקומען אונ האב דיר גיבריינגט. פייגין עפיל ואונז נאך שייענע פרוכטין האט דער מלך גיזאגט דעם קנעכט נעמט אים דעם קארב פרוכטין אונ וארפט די פרוכטין אויף זיין פנים, דיא קנעכט האבין גינומען דעם טענטש אונ האבין אים אויסגישאהן נאקעט אונ האבין גיוואדפין די פירות אויף אים אונ אויף זיין פנים ביז זיין

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־ אֱלָהֵכוֹן׃ ה לָא תֵיכְלוּן
הַדָּם לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנְנוּ׃ עַל דְּמָא לָא

ת"א לא תאכלו על הדם. בכרכות יח מ"ק יד סנהדרין כג ספר הזוהר ס' ויקהל: לא תנחשו ולא תעוננו. סנהדרין כו:

רשב"ם

כאשר צויתי: (כו) לא תאכלו על הדם. לפי פשוטו דבר הלמד מענינו: לא תנחשו ולא תעוננו. אף זה יעשו בחקות הגוים שאוכלי' על קבר ההרוג לשם מכשפו' שלא יגקום או מכשפות אחר כעין שאנו אומרים בסמכר מן הצלוב. ורבותינו דרשוהו בכמה ענינים בסס' סנהדרין:

שפתי חכמים

צ לו בקרילתן לו בפגיעתן לם הוא לכיבה לו לרפה. ולליעזר עבד מכרכם ויכיתן לם סמכו על הדבר. לליעזר סמך על זכותו של מכרכם ויכותן כן שמול לזכו לת נפרו לומר כן ובלמו הכי כיה עולה. כמולין לם:

רש"י

בו חכם לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו: אני ה'. לני ה' המבטיח על כך ונאמן למור הבטחתי: (כו) לא תאכלו על הדם. להרבה פניס נדרש בסנהדרין (ס"ג) חוזרה שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים וחוזרה

לאוכל מבהמת חולין ערב שתצא נפשה ועוד הרבה: לא תנחשו. (שם ס"ו) כגון אלו המנחשין בחולדה ובעופות צ פתו נפלה מפיו לבי הפסיקו בדרך: לא תעוננו. ל' עונות ושעות שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה שעה פ' קשה לנאת:

לא שייך בהם שלא פנים עבלים: (כו) לא תאכלו על הדם. כתב הבכרכנאל בהם סמ"ג שהיה דרכי הפגו"ם לשפוך הם הרכם בתרן ובתוך הדם הזה נמנו הלילן. שימהר על לנמות. ע"כ הזהירה התורה שלא יאכלו מפני הפן שיגשמו אותו על הדם אשר שפכו

ליקוטים על התורה

פָּנִים אִין נִישְׁוָאלִין נִיוָואדִין אוג הָאבִּין אִים בְּלִינְד גִימַאכְט זַיינֶע אוינִין אוג הָאבִּין נִיטְנְדֶערְט זַיין זִיבֶּרֶה אוג עֶר אִין נַענַאנְגֶען אֶהֵיים פְּרוֹיעְרִינ טִים אַפַּארְענְדֶערְט פָּנִים, דָאס וַייבּ הָאט נִיזָעהן פון וַייסִין אִיר מַאן נַייס הָאט זִיא נִיסַייגְט אַז עֶר קוּמְט טִים אָנְקֶערְב נָעלְט, וִוי עֶר אִין נִיקוּמְען נָענְטְגֶער הָאט זִיא נִיזָעהן וִוי זַיין פָּנִים אִין פַארְענְדֶערְט אוג דִי אוינִין זָענֶען נִישְׁוָאלִין אוג זַיין גַאנְצֶער קֶערְפֶּער אִין צו בְּרָאכִין אוג צוּשְׁלָאגֶען, הָאט זִיא גִיזָאגְט צו אִים וָואס אִין דִיר, הָאט עֶר נִיזָאגְט צו אִיר דָאס אַלְץ אִין נֶעקוּמְען וַייל אִיךְ הָאב דִיךְ נֶעפְאלְגְט אוג בִין נַענַאנְגֶן בְּרַיינְגֶען אַמַּהָנָה צום מֶלֶךְ דִי קָארְב פְּרוּכִסִין, הָאט מָען דִי פְּרוּכִסִין מִיר נֶעוָוארְפִין אִין פָּנִים, אוג וָוען אִיךְ וָואלְט דִיךְ נִיפְאלְגְט אוג וָואלְט גִיטְרָאגִין אִין דָעם קָארְב אָתְרוֹגִים וָואלְט מָען מִיין גַאנְצִין קֶערְפֶּר בֶּעוָוארְפִין טִים דִי אָתְרוֹגִים וָואלְט אִיךְ נֶעהָרֶגְט גִיוָואדִין פון זַייאז פון דַאנְען לֶערְנֶען מִיר אַז דִי שֶׁלְעכְטֶע וַייבֶּער בְּרַיינְגֶען זַייעֶרֶע מַאנְען אִין אַלְע שֶׁלְעכְטִיגְקֵיים, אוג מִיר זָעהן אַז אַמְעגְטְש זָאל נִיט קוּקֶען אוּיף זַיין אֶלְטֶער, נָאר עֶר זָאל בָּאהָעלְן אוג פַלַאנְצִין, וִוי דֶער אֶלְטֶער מַאן אִיז גְלֵיקְלִיךְ גִיוָואדִין פון דָעם פְּלַאנְצונג: לא תאכלו על הדם. די נְמָרָא זָאגְט דָאס בַּייגְט מָען אַמְעגְטְש זָאל נִיט עֶסִין אֵיידֶער עֶר בֶּעט אוּיף זַיין בְּלוּט, אֵיידֶער עֶר דַאוִוינְט, דֶער אוֹדֶר זָאגְט דִי נְשָׁמָה פון יְעדֶער מֶענְטְש נַייט אֶלְע נָאכְט אַרוּיף אִין הִימֶעל וָועגֶער לַייגְט זִיךְ שְׁלָאפֶן, אוג זִיא קוּמְט נִיט צוּרִיק אִין מֶענְטְש בִּיז נָאךְ דָעם דַאוִוינְען אִין דֶער קְרִיה:

מצות השם

(כו) [רמב] (לאו קמח) שלא להרכות בחליצה ובחיים המיצאה לסוף דם והיא אכילת בן סורר ומורה שהיותו זולל וסובא הייב מיתה וזהו שהזהירה התורה לא תאכלו על הדם:

(שם) [רמב] (לאו קמט) שלא יאמר אדם דבר זה מילבי לי טוב לו אינו טוב ומפני כך ימנע מלעשות טוב מעשה כי זהו ניתוק שהזהרנו עליו שנאמר לא תנחשו:

(שם) [רכ] (לאו קכ) שלא לקנות עתים ולומר שעה פלונית מוכה לעשות בה פעולה שלונית לו להסך שנאמר ולא תעוננו:

לא תאכלו על הדם וראם איז אמצות לא תנשה אמענטש טאר זיך נים נשוואהנען צו זיין אפרעסער אוג אויסער וואדרום עס קען זיין ער וועט אמאהל נים האבין צו סרעסין אוג איסין וועט ער וועדין אנזלן אוג וועט הרגען מענטשין. די רגען זאגין מען מיינם מען זאל נים עסין איידר מען דאווינם: לא תנחשו וראם איז אמצות לא תנשה אמענטש טאר נים באכין סמנים אויף גוט אדער אויף שלעכט. עס זענען

להמשיך מנ"ה דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יַהוָה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שב ב"ן שבעשיה:

(א) אף אֲנָא קַיְימִית בְּמֵימְרִי לְהוֹן בְּמַדְבְּרָא לְאַגְלָאָה יַתְהוֹן לְבָנַיי עַמְמַיָא וּלְבַרְרָא יַתְהוֹן בְּמְדִינָתָא: (ב) חֲלַף דְּדִינִי לָא עָבְדוּ וּבְקִיְימִי קְצוּ וַיָת יוֹמֵי שַׁבְּיָא דִילִי אַחֲילוּ וּבְטַר טַעֲוָת אֲבָהָתְהוֹן הֲוָאָה עֵינֵיהוֹן: (ג) וְאַף אֲנָא מְדַמְרְדוּ בְּמֵימְרִי וְלָא אָבוּ לְקַבָּלָא לְנְבִיאַי אַרְחַקְתִּינוּן וּמְסַרְתִּינוּן בִּיד שְׁנָאֵיהוֹן וּבְטַר יְצָרֵיהוֹן מִפְּשָׁא אֶזְלוּ וְעָבְדוּ גְּזִירִין דְּלָא תַקְנָן וְנָמוּסִין דְּלָא אִתְקַיְימָתוּן בְּהוֹן: (ד) וְסָאֲיבִית יַתְהוֹן בְּמִתְּנָתְהוֹן בְּאַעֲבָרָא כָּל פֶּתַח וַלְדָא בְּדִיל דְּאַצְדִּינוּן בְּדִיל דְּיַדְּעוּן דִּי אֲנָא יְיָ: (ה) בְּכֵן אִתְּבֵי לְבֵית יִשְׂרָאֵל בַּר אָדָם וְתֵימַר לְהוֹן כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים עוֹד דָּא אַרְגִּיזוּ קֳדָמַי אֲבָהָתְכוֹן בְּדִשְׁקָרוּ בְּמֵימְרִי שָׁקָר:

(א) גַּם־אֲנִי נְשָׁאתִי אֶת־יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְהָפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וּלְזָרוֹת אוֹתָם בָּאֲרָצוֹת: (ב) יַעַן מִשְׁפָּטַי לֹא־עָשׂוּ וְחֻקֹּתַי מָאָסוּ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלְּלוּ וְאַחֲרֵי גִלּוּלֵי אֲבוֹתָם הָיוּ עֵינֵיהֶם: (ג) וְגַם־אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָהֶם: (ד) וָאֲטַמֵּא אוֹתָם בְּמַתְּנוֹתָם בְּהַעֲבִיר כָּל־פֶּטֶר רָחַם לְמַעַן אֲשַׁמֵּם לְמַעַן אֲשֶׁר יֵדְעוּ אֲשֶׁר אֲנִי יְהוָה: (ה) לָכֵן דַּבֵּר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל בֶּן־אָדָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה עוֹד זֹאת גִּדְּפוּ אוֹתִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּמַעֲלָם בִּי מָעַל:

רש"י

(ג) חוקים לא טובים. מסרתים ביד יצרם להכשילם בתתנותם מתנות שחקקתי להם לקדש כל בכור לי מסרתים ביד יצרם להעבירם למולך: (ד) אשמם. ואחריב אותם: (ה) עוד זאת. הזעיפו לעשות כהכעיסותיהם אל הארץ:

מצורת דוד

(ג) גם מני. ר"ל כמו שהם בגדו בי כן אלמעני גמול וכשבמעני להם במדבר להפיץ אותם בגולה כי בלול בכיים המרגלים שהיתה בע' מאד הוקבעה הגילה ההיא בכים לדורות בתוכבן בים לאמצן ובים שני כן אלה"ל: (ב) יען וגו'. כ"ל אולם לא בטון זה בלבד היו הקוד בנות כ"א גם בעבור שלא עשו לא משפטי: גלולי לביתם. הדברים הטעוים ומאוסים כגלל של רעי: (ג) נתתי להם. מבריתים ביד האומות לעשות עמהם חוקים לא טובים ומשפטים אשר לא יחיו כ"א הכלנים והאכזרים ועל הגזירות והשמדות יאמר: (ד) ואטמא אותם. הכרתקים ממני כדבר עצמו בעבור מתנותם וחזר ומפרש כמה שהיו מעבירים למולך כל פטר רחם הם הבכורות שמתמו לרחם אמם: למען אשמם. כ"ל הרחוק ממני היה למען יהיו שממה ויהיה חושלת שוממותם למען אשר ידעו ויכירו אשר אני יי' המאיתי: (ה) עוד זאת. כ"ל גם בזאת אמה בלתם הכעסה אותי חרפו אותי גם אבותיכם בעם מעלו בי:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך:

כתובים משלי כז

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יַהוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

(א) נַפְשָׁא דְשָׂבְעָא דְּרָשָׁא תְּבוּם נָפֶת וְנַפְשׁ שֹׂבְעָה רְעֵבָה כָּל־מַר מָתוֹק:

רש"י

(ה) תבום נופת. תרמוס כרגל דברים מתוקים: כל

מצורת דוד

(ה) תבום. בעבור שבעה תרמוס אף נופת לופים: כל מר. כל

פירוש עברי טייטש

(א) נַפְשׁ שְׂבֵעָה תְּבוּם נוֹפֶת· דֶער מֶענְטְשׁ וָאם אין וַאט טְרֶעט עֶר אֲפִילוּ אויף זִיסֶע זַאכֶן אויך וְנַפְשׁ רֵעֵבָה כָּל (דְּבָר) מַר בְּתוֹק אָבֶער דֶר מֶענְטְשׁ וָאם אין הונְגֶעריג אין בַּייא איהם יֶעדֶער בִּיטֶערֶע זאך זִים צוּם עֶסִין, אוּנ אַזוֹיא אין בַּייא אַלֶע לֶערנוּנג אוּנ מִדּוֹת אויך, דֶר מֶענְטְשׁ וָוס אין הונ" גֶערִיג אויף דֶעם דָאם הֵיסְט עֶר וויל לֶערנֶען תּוֹרָה אוּנ מִדּוֹת הֶערְט עֶר צוּ פוּן יֶעדֶען מֶענְטְשִׁין

עניני חקים ומשפטים

זקנו. ע"כ לוה הקב"ה לא עקיבו פתח לאשכם ולא חשמיה פתח זקנך, ולאו זה שייך לנטיעת המילנות, והוא ג"כ לאו חמידי לכל אלם ופשט, כי גם כשיש לא יקיבו שער לאשם להיות כלה כאשם, ואם להתנודדם בחלכות וכרמים ועשוחם הסרט בכשרם, כי היה זה מיוחד מלגם להוריד שם המום היסודי הסובל בהווה וכמו שלמינו בנכיאי הכעל שכדי להוריד האש על המזבח היו מתגודדים בחרבות וכרמחים כמשפטם, ע"כ לוה הקב"ה ושרם לגפש לא תתנו בבשרכם ונו' ונם הלאו הזה שייך לנטיעת המילנות, והוא ג"כ לא חמידי. וגם היה מנהגם בהלכלת המילנ לעשותו ע"י נערה יפה לזנות עמה, ע"כ הזהיר המוקם על תאלו לא בתך להזנותה, מפני זה הזהיר המוקם להרי מלום הבעלה מלוחן העבודות שהיו רגילים הכנעניים לעשותן למהר חולדות הפרי, אם היות שהם בעלמם מלות כוללות והאידות כמו שדרשו ולמדו הכמינו ז"ל, ע"כ שייעה המוקם ולא תזנם הארץ בפיקותיה, ומלאה הארץ זמה בפגיה. וכן לא שבתותי תשמולו, ותלמינו כי מלכי בלתי הלמדה וכל מלה עליה, ולא חשבו ממנהג הטבע אשר בראתי. ומקדשי תיראו. מהכסיס שבעשו בנים הנקדש, תדעו ותבחנו כי רק ביני לבמות דרכי הטבע, ולא בתחבולות מנוטיות, רק בשבתולו בתפלה ותמנה לפני בנים המקודש הזה:

ג כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן־קִנָּהּ כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ׃ ג שֶׁמֶן וְקְטֹרֶת יְשַׂמַּח־לֵב וּמַתֶּק רֵעֵהוּ מֵעֲצַת־נָפֶשׁ׃ ד רֵעֲךָ וְרֵעַ אָבִיךָ אַל־תַּעֲזֹב וּבֵית אָחִיךָ אַל־תָּבוֹא בְּיוֹם אֵידֶךָ טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב מֵאָח רָחוֹק׃ ה חֲכַם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי וְאָשִׁיבָה חֹרְפִי דָבָר׃ יתיר ה

(ה) חַבְרָךְ וְחַבְרֵיהּ דְּאָבוּךְ לָא תִּשְׁבּוֹק וּבְבֵיתָא דְּאָחוּךְ לָא תֵּיעוּל בְּיוֹמָא דְּבַרְךָ טַב שְׁכֵנָא קָרִיב מֵאָח רָחִיק׃ (ה) אִתְחַכַּם בְּרִי וְחַדֵּי לִבִּי וַאֲחַזִּיר מִלְּתָא לְאַלֵּין דְּמִחַסְּדִין לִי׃

מצורת דוד

דבר מר נחשב לה נמתוק: (ב) כלפור. לשון שיקשה לנפול מה שנודדת מקנה כן יקשה לפיו הנדידה ממקומו: (ג) ישמח. כ"ל משמח את הלב: ומתק. וכן ומתק מאכל מתק מחבבו הכלים מעלת נפש ולא להקניף ולגמות: (ד) רעך. שלהיה לאיתך וגם את חביך לחבר מכבדאה שבשבשה המחבה ואמה אל תעזוב אל תעזבנו ואל תבטח לו׳ סמה בבוח עלי יום איד אחיו אל בית אחי לשאול ממנו עזרה כי יותר טוב שכן הקרוב ממך בכל עת כבעיה להוביש מהמה הרחוק ממך ולא יתחבר עמך: (ה) חכם בני. כן אמר שלמה לבני החמכם בני ושמח לבבי ואוכל להשיב בדבר מלבה לאשר יחלבני כי אם תהיה סכל כמ"ש אשיב יד לפה כי אפחד שלא יגלה עומיך:

רש"י

מר. בעיניו מתוק: (ג) ומתק רעהו. מה שחברו מקרבו טובה ממה שנפשו יועצתו: רעך ורע אביך. זה הקב"ה אל תעזוב: (ד) ובית אחיך אל תבוא. בבני עמו וישמעאל שיקרבוך: טוב שכן קרוב. טוב שישכון ביניהם הקרוב לקורתיו משתכולו אלא אח רחוק זה עשו: (ה) חכם בני. תתחכם בני ותהא לבי שמח בך: חורפי. מחרפי כלומר אתפאר בך:

פירוש ע"ט

וואס לערנט איהם, אפילו ער פארשטייט נאך גענוים הנאה טאהן, אדער דו וועסט איהם דער־ציילען, אז דיר גייט ניט גוט וועט ער מיט דיר מיט־לייד האבען, אונ אויב ער וועט דיר קענען העלפין פון דיין נויט וועט ער דיר גענוים העלפין ובית אחיך אל תבוא ביום אידך אבער אין דיין ברודערס הויז זאלסטו ניט קומען פרעגען אעצה ווען דיך האט א אומגליק געטראפין, וואורום ער וועט דיך ניט טרייסטען, אדער העלפען, אומגיקערט ער וועט אויסזוכען דיר פעלער צו זאגען, אז דריבער איז דיר דאס אומגליק געקומען, אכלל זאלסטו האבין טוב שכן קרוב מאח רחוק עס איז בעסער זיך אויסרייד־ען דיין הארץ פאר דעם שין וואס ער איז נאהנט צו דיר איידער פאר דעם ברודער ווס וואהנט ווייט פון דיר: (ה) חכם בני ושמח לבי אז דוא מיין זיהן וועסט זיך קלינגען אין דער תורה אונ אויך אין גוטע מדות וועסט דוא דערפרייען מיין הארץ, ואשיבה חורפי דבר אונ אויסער דעם וועל איך קענען מיינע שענדער ענטפערין צו ריק ווערטער, אונ איך וועל זיך גאר ניט שעמען, אבער אז מיינע קינדער וועלין ניט זיין גוטע מוז איך שוין אלעס אפ שווייגען, אום מען זאל מיר ניט פאר ווארפען וואס פאר א קינדער איך האב:

ברטנורא

פ"ג אלו טרפות. ניקב הושט. שני עורות יש לו לושט החיצון מלוס והפנימי לכן אם ניקב זה בלא זה כשרה נקבו שניהן [ח] אלו טרפות בבהמה נקובת [ב] הושט ופסוקת

משנה חולין פרק ג

[ח] אלו טרפות. מכאה המוכר בהוכיח זו שמכאה אותה מיום מיעד. כגון אלו זמין אחה כלי ממלמי דהוה דמלכות דילילה א אל אלה אלהי אלהים יכול נומר שמכאה אותה והמיתה אותה שלא מתה הרי היא נכלה כו׳ אם אינו מדבר אלא

עיקר תוי"ט

פרק ג א אלו טרפות בבהמה דורך דיא זאכין וועדט אבהמה מרייף נקובת הושט אויב דער הושט

בכספא' וגם עכו"ם יכול לתת לה אחר גדי כדגלו לו בתחזו וכדם פרס ולילו אפילו יהיה אסור בהרי נטרף ת"ל ובשר בשדה טרפה' וגו' עד שיעשה אותו בשר הראוי לאכל הלא למדת שבשרה המעורה בחוטיה היא שבשרה אותה היא טיבר ושבכה אותה ונסה לאות ועדיין לא מתה אע"פ בקדם ושהעה קודם שתמות ה"ז אסורה מסוס טרפה הוא"ל וה"ל בתחי' ממנה זו הבא עליה נטמאת לאדם שהתוכ' אחרה המתה והיא הבאה ואפר' הוצה לעוף ויהיה שרפה. וכשם שלא תחלוק בתחה בין מתחת עלמה ע"י חולי בין ע"י איזה סבה כך לא תחלוק בחוטה לאות כו' בין שהיה הבולם בידי בשר ודם בין בידי שמים. אם כן למה נאמר טרפה דבר שכתוב בהוה כו' ועניין שכתוב שהחוטה לאות מתמת מעוטים ומ"מ לא לתיות מתמת מכה זו אסורה. הר"ם: [ב] הוטב כו'. מפיק בגמ' דמשבה זו בלאה ל"ע קודם שחולה לר' יוסה: (ה) היא הראוה העבר המחברת את הטבעות: [ג] חללו. בשאר נקובי לא מילערין למתני לבית חללו אחר דקין ופשיטא שאין נקב אשוב בהן כלל אם לא ניקב לבית חללו אחר אל לב שהיא עד ס"ד שאם ניקב בעומק שהיא הביא נקב כו' ובכל הני נקובי תקון פסיפא דל"ם ניחל כו'. ותחוי"ש: [ד] שהחלה. בגמ' פריך כיון דהגיע ניקבה ל"ל למתני הבאה ומאני דלר"ש מילערין לאמתיתין דלפ"ו ל"ש מוחה בהחלה אלא בצי שחנקב לבית הסמפונות: (ב) הר"מ ושעמייהו שהמחה דבוקה בם עליתה שבכים והו"ל לפרש כן ג"כ בקיצה: (ג) שניקב בתוחו

הגרגרת. ניקב קרום של מוח ניקב הלב לבית [ג] חללו נשברה השדרה ונפסק החוט שלה. ניטל הכבד ולא נשתייר הימנו כלום. הריאה שניקבה או [ד] שחסרה. ר"ש אומר עד שתינקב לבית הסמפונות. ניקבה הקיבה. ניקבה המרה. ניקבו הדקין. הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב

ים למוח העליון דבוק לעצם הגלגולת והכ' הסמוך למוח אם ניקב העליון והתני הסמוך למוח קיים כשרה ניקב התני הסמוך למוח אע"פ שהעליון קיים טרפה ואע"פ שלא ניקב העצם: ניקב הלב לבית חללו. כגון חלליים ים אלא הגדול לצד ימין הכתמה והלל קטן לצד שמאל אם ניקב הלב בחלה והגיע הנקב לא' מהני אלו החלליים טרפה וכן אם ניקב בסהום שבלב העשוי כעין כיס ויהא קרוי קרום הלב טרפה: נשברה השדרה. חוליות השדרה: ונפסק החוט. כמין חוט לבן יוצא מן המוח ושוכר על פני אורך השדרה כולה וקרוים דק מקיף את החוט ואם נפסק רוב הקיפו של קרום זה כרחבו הייתו ונפסק החוט וטרפה אפי' לא נשברה

מפילו זה בלא כנגד זה טרפה וכל נקב במחתי: פסוקת הגרגרת. לרחבה כרוכה, ואינה טרפה עד שיפסק רוב הלל. ושוכי התמוך(ה) אינו משליים לרוב ודוקא כשנפסקה לרחבה הוא דפסולה כרוכה אבל לארכה אבל קנה אפילו לא נשתייר בה אלא חוליא אחת למעלה לצד הראש והוליא אחת למטה סמוך לכנפי ריאה כשרה לפי שכל זמן שהכתמה מוכנת לאחרה אינה ריאה הבדל מתמעט ואינו נרחה: ניקב קרום של מוח. כ' קרומים

אויב די ביידע הויטין פון די לונג זענען גילעבערט גיוואָרן, אז מען בלאזט אין די לונג נייט אַרויס אַווינט אז שחדרה אדער עס פעלט אשטיקעל פון די לונג (עין בהרש"ב), רבי שמעון זאגט עד שיגיע לבית הסמפונות די בהמה ווערט אנדערש נים טרייף סיידין די לונג איז גילעבערט ביז אין די נרויסע דער וואס איז דא אין די לונג ניקבה הקיבה אויב דער מאגען פון די בהמה איז גילעבערט ביז אינווייניג ניקבה המרה אויב אין דיא בהמה איז גילעבערט גיוואָרן דיא ביישטיל וואס אינווייניג איז דיא נאל ניקבו הדקין אויב דיא קישקעס ודיא גידערים וואס זענען אין דיא בהמה זענען גילעבערט גיוואָרן הכרס הפנימית שניקבה אויב דער בויך פון די בהמה איז גילעבערט גיוואָרן אז שנקרע רוב הציצה אדער די נראבע הויט דיא אויסווייניגסטע וואס אויף דעם בויך איז צוריסען גיוואָרן. אויב דיא גרעסטע טייל פון די הויט איז צו ריסען גיוואָרן

וישט איז גילעבערט גיוואָרן אין ביידע הויטין אפילו איין הויט איז גילעבערט גיוואָרן אויף איין אָרט אונ די אַנדערע הויט איז גילעבערט גיוואָרן אויף איין אַנדער אָרט אפילו נים איין לעביל געגען דאס אַנדערע איז אויך טרייף, דר וישט האט צוויי הויטין דיא אויסווייניגסטע הויט איז רויט אונ דיא אינווייניגסטע הויט איז ווייס ופסוקת הגרגרת אויב דער גרגרת [דער קנה] איז איין געריסין גיוואָרן אין די בריים מעהר וויא העלפט ניקב קרום של מוח אויב די אַנדערע הויט וואס ליגט אויף דעם מוח איז גילעבערט גיוואָרן ניקב הלב לבית חללו אויב די הארץ איז גילעבערט גיוואָרן ביז אינווייניג וואו די הארץ איז ליידיג נשברה השדרה ונפסק החוט אויב די שדרה איז צו בראכין גיוואָרן, אונ דער ווייסער פאדים וואס איז אינווייניג איז צו ריסען גיוואָרן ניטל הכבד ולא נשתייר הימנו כלום אויב דיא לעבער פון די בהמה איז צו גינומען גיוואָרן אונ עס איז נאר נים געבליבען פון איהר הריאה שניקבה

רוב החיצונה. כשר המופה את רוב הכרס והוא קרוס עב עובר על כל ההלל מן החזה ועד הירכים והכרס מיושמ נהכל תחת ללעות החזה ורובו תחת מותו קרוס ונקרע כרובו דקאמר היינו שרואים כמה יש מן הקרוס כנגד מותו רוב הכרס ואם נקרע שם רוב מה שיש מן הקרוס כנגד הכרס טרפה ואם מתקוס שהכרס כלה ולמטה נקרע מותו קרוס כשרה: הגדולה טפח. כשיר גדול אם נקרע טפח טרפה אע"ג דלא הוי רובה וכשגל קטן מטרפת כרובה אע"ג דלא הוי עפה. והלכה כר"י:

המסם ובית הכוסות. סוף הכרס עשוי ככובע וקרוי בית הכוסות והמסם מחובר בו וסביב להבורן כשכאים להבדילן יש דופן לזה ודופן לזה וכאחמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסם ומן המסם לקיבה ומהקיבה לדקין: שניקבו לחוץ. כהקב גרלה מבחוץ כגון שניקבו או זה לו זה אלא במקום חבורן לאפוקי אם ניקבו במקום הבורן דכשר לפי שדופן המסם מגין על נקבי בית הכוסות ודופן בית הכוסות מגין על נקבי המסם (ד): נפלה מן הגג. ושהעה מיד טרפה אם לא הלכה ברגליה אחר נפילתה דהייסינן שמא נתרסקו אברייה (ה) ואם הלכה אלא קומתה כשרה ואיתה לריכה בדיקה ואם עמדה ולא הלכה ושחטה לריכה בדיקה וכן אם שהתה מעט לעת אחר שנפלה ושחטה אע"פ שלא הלכה ולא עמדה כשרה ולריכה בדיקה ובדיקה זו בהלל הגוף בפנים לראות אם נתרסקו אברייה וכית הרחם וכן הסימנים אין בהן משום רסוק אברים: נשתברו רוב צלעותיה. כ"ב לעות גדולות בים בהן מוה יש לבהמה י"ח מכאן וי"ח מכאן נשתברו שם מכאן ושם מכאן או י"ח מכאן וח' מכאן זהו נשתברו רוב לעותיה והוא שנשברו מהליין כלפי השדרה לפי שסם חיותיה ולא מחליין לגד החזה: דרוסת הזאב. שמכה בשפרניו בבהמה וישיל בה מרס ושורפה (ו) ואין דרוסה אלא ביד אבל לא ברגל ואין דרוסה אלא מדעת ודרוסה שאמרו לריכה בדיקה כנגד בני מעיים וכנגד ספק דרסה או שרלה שדרכה ליקון מקום הדריסה ביכר מבחוץ לריכה בדיקה גבה וכריסה ולידיה וכל בכנגד בני מעיים ואם האדים שם בשר טרפה ואם ודאי דרוסה היא בודק כנגד מקום הדריסה ורואה אם האדים הבשר טרפה ואם לאו כשרה: דרוסת הזאב בדקה. אבל בנפה לא אלים זיהריה לתקלייה: ודרוסת ארי בנבה. וכ"ם בדקה ורבי יהודה לפרושי מלתיה דת"ק אתי ולא אתי לאפלוגי עליה. והלכה כמותו: הגין. אשפרוויי"ר בלע"ז: בעוף הגם. מוזיים ותרגגולים: זה הכלל. לאתויי ז' מיני טרפות אלא הוזכרו במשנה ואלו הן. מ' קולית הירך שקפץ ממקומו מן המור שבעצם האליה שהוא תחוב בו והוא לתעכול ליכיה. כ' לקתה (ז) אפי

לד שבינו להבדילו אלא ניקב תילון שבכוסים והדרא דכנגא דקיים הסובבים אותו סביב לעגולה: (ה) המסם. לפי שמעבלת המאכל נקרא המסם כמו והיה במסום מסם. מלרוך. והה"מ שמושים ובפתח: (ו) ובה"ב. ל"ש דלפי סדרן הל"ל בית הכוסות ואח"כ המסם: (ד) מכמע דאלו נקבו מחללו אל זה נחללו אל זה. אפי' במקום חבורן טרפה. ודבלי תימה הן דהא במתני' דלקמן תנן בהדיא דכה"ג כשר כו' וכ' רש"י לאשוקי שניקבו במקום חיבורן בשתי דפנותיהן. והנקב הולך מחללו אל זה נחללו אל זה: (ה) ברוסות אברים מבלא הטרפות ע"מ שמרע ממחת הנפילה הכ"מ. ולי' כש"י ואין שום בטרפות שהל"מ הן: (ו) וקופה לעות לא דקופה ליקבל דא"ב בכגל נקובה היא. תוס': [ז] הגין. נגד מרכות שוף הוא שיין לאתויי אלא מכום ב"י תגא לי' הלל. תוס': (ז) ואיתה לקוי כל שנתפשטם הבשר עד שאם אמר מחם אדם בשלאתו מתפשטים

איז די בהמה טרפה. רבי יהודה זאגט הדולה פפה בייא אגרויסע בהמה (אאקס אדער אקוה) אויב די הויט איז צו ריסען גיוואריין גרויס וויא אשבח, אפילו דער טפח איז ווייניגער וויא אהעלפט פון דיא הויט. איז אויך טרייף והקפנה ברובה אוג בייא אקליינע בהמה (אקאלב אשעפס) אויב דיא הויט איז צו ריסען גיוואריין מעהר וויא העלפט, אפילו די מעהר וויא העלפט איז ניט גרויס אטפח, איז אויך טרייף המסם ובית הכוסות שניקבו לחוץ אויב דער המסם אוג דער בית הכוסות זענען גילעגערט גיוואריין אין דער אויסווייניגסטער זייט וואס מען זעהט וויא זיא איז גילעגערט, איז טרייף (ויש בהרע"ב) נפלה מן הגג אויב דיא בהמה איז אראפ גיפאלין פון אראך אוג מען האט איהר באלד גישאכטין איידער זיא האט זיך אויף גיהויבין, איז זיא טרייף נשתברו רוב צלעותיה ועדער בהמה האט עלף בייגער ודיא בייגער (ענען גרויס) פון דעם רוקין ביז צו די ברוסט אין די רעכטע זייט, אוג אלף בייגער (ואם דיא בייגער (ענען גרויס) פון דעם רוקין ביז צו די ברוסט אין די לינקע זייט, ואגט דיא משנה אויב עס איז צו בראכין גיוואריין

בייא די בהמה טרייף ודרוסת הזאב בדקה אויב אזאלף שלאגט מיט זיין נאגיל פון די פאדערשטע פוס אויף דעם בויך פון אקליינע בהמה (אאקלב, אשעפס) ווערען זייא טרייף, אבער אז דער זואלף האט גישלאגין מיט דעם נאגיל פון זיין פאדערשטע פוס אויף דעם בויך פון אגרויסע בהמה (אאקס, אקוה) ווערען זייא ניט טרייף ודרוסת ארי בנבה אבער אז אייב שלאגט מיט דעם נאגיל פון זיין פאדערשטע פוס אויף אבהמה, אפילו אגרויסע בהמה. ז (אאקס אדער

בכוליא אחת וכ"ם בכתיבן והוא דמעיא לקותא למקום הרין של כוליא (ה). ג' שחול שניקב נקב מפולם במקום עבה שבו ואם בשתייר בו כעובי דינר זהב כבר. ד' כימנים שנתלולו ברוכן כלומר שנתלבו בכמה מקומות ומחוברין כאן מעט וכאן מעט. ה' נעקרה גלע מעיקרה דדוקא בשתברו תנן במתניתין דבעינן רובא אבל נעקרה גלע ו' מעיקרה עד תלי חולייתה (ע) טרפה. ו' גולגלת שהוכתה מכות רבות על גולגלתה ולא נפתחה ולא ניקב הקרום אם רובה נהכתה דהיינו נתרוללה טרפה. ז' בשר המופה את רוב הכרס ברובה נמי איכא למ"ל דתנא מייתי לה בזה הכלל ולא הוזכר בפירוש בגמרא לפי שאינם מפרשין הכרס הבינונה שבו במשנה שהוא בשר המופה את רוב הכרס כדפרישנא לעיל (י) וכן מייתי תנא בזה הכלל בהמה שנתתכו רגליה האחרונים מן הארכובה ולמעלה טרפה ותסרון בשדרה אשם חסרה חוליא ו' (יא) טרפה וגלודה שנפל עורה והופשטה כולה או מהמת שחין או מהמת מלאכה טרפה והרותה שלמקה ריאה שלה ונעשית כהריות של דקל מחמת פחד שהבעיתה אדם דדוקא בידי שמיס תנן לקמן שהיא כשרה משום דהדרה בריא אבל לא בידי אדם וכל הך טרפות רבינהו תנא בזה הכלל: כל שאין במוה חיה. שלקתה מכה שאין בהמה לקויה דוגמתה יכולה לחיות: (ב) ניקבה הגרגרת. גלח הסרון איסר כדמפרש ואם ניקבה נקבים הרבה מפולגים ואין בהם חסרון רוחים אם כשיצטרפו יש בכולן שיעור רוב גרגרת טרפה ואם יש באותם נקבים חסרון או שהסרו ממנו רצועות אדרוכות אם כשיצטרף כל מה שחסר יעלה יותר מנשיעור איסר טרפה ואם כאיסר או פחות כשרה. וכן הלכה: או שנסדקה. והוא שיתייר בה בקנה למעלה ולמטה כל שהוא: נפחתה הגלגולת. העלם נפחת ורוחים אבל שלא ניקב קרום של מוח: ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כזית. והוא שיהיה כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא מעורה: זה לתוך זה. שסמוכין הן ודופנו של שניהם אדוקים זל"ז ובתמצעותן הן שופכין זה לתוך זה ואם הזרו וניקבו במקום אדוקת דפניהיהם ואין הנקב נראה להוץ אלא זה לתוך זה כשרים דהא להדדי נמי שפכי: ניטל הטחול. לא שבו אלא ניטל אבל ניקב במקום עביו ולא נשתייר בו כעובי דינר זהב טרפה (יב) כדמפרש' אמ"ל: ניטלו הכליות. בין שניטלו ב' בין שניטלו ג' מהן כשרה ולא שבו אלא ניטלו אבל הכוליא שהקטינה מהמת חולי (יג) בדקה עד כפול בנסה עד כמנהגה בימוית טרפה, ואם מלאה מים סרוחים טרפה מים זכים כשרה:

פתמים ומופל מיד: (ה) שהגידים מעוכים שם זהוא מאלעים הכוליא. רש"י. ומפולם בכשב"ם יותר שכ' ומקום מכין היכן לוכן שתחת המתנים שלנגם בתוך הכוליא: (ע) והללו שבגמרא מחוברת יפה בחלי חוליא שקיימת. רש"י: (י) אלא מקום שאין בו מילא. גמ'. ופירש"י מקום יש בכרס הלק שאין שם לוחו אמר שנוקרין בכוחמין מן הכרס: (יא) בלא גלע ומשקקת לא בשלהי כפלי יש חוליות הרבה בלא גלע דאי בדים בה גלע מיפוק ליה משום נעקרה גלע. גמ': [ה] כמוה. בבמ' שבחטים אבן קיימין להכי לא הבן שאינה חיה. הוס': [ט] חיה. דכתיב אלה החיה אשר תאכלו חיה אכול זאת מיעופל הוא שאינה חיה לא תיכול. גמ': (יב) שפ"י שהקב הוא הוכך ומוסיף מכאוב וסקולו בב בנוסף. רש"י: (יג) כי מזיון שהקרום שלה כוון. סל"ן

ודרוסת הגס בעוף הגס. זה הכלל כל שאין [ה] כמוה [ע] חיה טרפה: (ב) ואלו כשרות בבהמ' ניקבה הגרגרת או שנסדקה. עד כמה החסר. רשבג"א עד כאיסר האיטלקי. נפחת הגלגולת ולא ניקב קרום של מוח. ניקב הלב ולא לבית חללו. נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה. ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כזית. המסס ובית הכוסות שניקבו זה לתוך זה. ניטל הטחול. ניטלו

חיה. שלקתה מכה שאין בהמה לקויה דוגמתה יכולה לחיות: (ב) ניקבה הגרגרת. גלח הסרון איסר כדמפרש ואם ניקבה נקבים הרבה מפולגים ואין בהם חסרון רוחים אם כשיצטרפו יש בכולן שיעור רוב גרגרת טרפה ואם יש באותם נקבים חסרון או שהסרו ממנו רצועות אדרוכות אם כשיצטרף כל מה שחסר יעלה יותר מנשיעור איסר טרפה ואם כאיסר או פחות כשרה. וכן הלכה: או שנסדקה. והוא שיתייר בה בקנה למעלה ולמטה כל שהוא: נפחתה הגלגולת. העלם נפחת ורוחים אבל שלא ניקב קרום של מוח: ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כזית. והוא שיהיה כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא מעורה: זה לתוך זה. שסמוכין הן ודופנו של שניהם אדוקים זל"ז ובתמצעותן הן שופכין זה לתוך זה ואם הזרו וניקבו במקום אדוקת דפניהיהם ואין הנקב נראה להוץ אלא זה לתוך זה כשרים דהא להדדי נמי שפכי: ניטל הטחול. לא שבו אלא ניטל אבל ניקב במקום עביו ולא נשתייר בו כעובי דינר זהב טרפה (יב) כדמפרש' אמ"ל: ניטלו הכליות. בין שניטלו ב' בין שניטלו ג' מהן כשרה ולא שבו אלא ניטלו אבל הכוליא שהקטינה מהמת חולי (יג) בדקה עד כפול בנסה עד כמנהגה בימוית טרפה, ואם מלאה מים סרוחים טרפה מים זכים כשרה:

אקורה) וועדען זייא אויך טריפה דרוסת הגס בעוף הגס
אז אשכארבער שלאגט מיט זיין פוס אויף אטאהב
אדער אויף אפויגיל, וועדען זייא טריפה ודרוסת הגס
בעוף הגס אונ אויב אאשש"ור האט גישלאגען עופות
אפילו ער האט גישראגען גרויסע עופות (היגער
העגער געגדז) וועדען זיי אויך טריפה זה הכלל דאס
איז דער כלל כל שאין בהמה טריפה אויב איז אין אנדער
בהמה וואס לעבט נאך וואס זיא איז אזוי וויא די
בהמה וואס איז גישאכטין גיוואָרין אונ דיא
לעבעדיגע בהמה וואלט אויך גיהאט אזוי אפעלער
וויא עס האט דיא בהמה וואס איז גישאכטין
גיוואָרין, וואלט זיא ניט גיקענט לעבין, איז דיא
גישאכטעגע בהמה טריפה (ועיין בהר"ב): ב ואלו
כשרות בבהמה דיא נאכין זעגען כשר בייא אבהמה
ניקבה הגרגרת אויב דער גרגרת איז גילעכערט
גיוואָרין, אונ עס פעלט ניט פון דעם גרגרת או
שנסדקה אדער דער גרגרת איז צו שפאלטין גיוואָרין
אין די לייבנ, אונ הויבין איז געבליבען אגאנצער
רינגעלע אונ אונטען איז געבליבען אגאנצער
רינגעלע עד כמה שחסר וויא פיל זאל פעלין פון דעם
גרגרת די בהמה זאל זיין טריף, רבן שמעון בן
גמליאל זאגט עד כאיסר האיטלקי אז עס פעלט פון

גרגרת אזוי אשטיקעל וואס איז גרויס וויא איאיקר
פון איטליא, איז טריף (איאיקר איז אזוי אמטבע
אין איטליא) נפחתה הגלגולת ולא ניקב קרום של מוח אויב
די קאפ (דער ביין וואס איגנווייניג ליגט דער מוח)
איז צו בראכין גיוואָרין, אונ די הויט פון מוח איז
ניט גילעכערט גיוואָרין ניקב הלב ולא לבית חללו אויב
דיא האַרץ איז גילעכערט גיוואָרין נאר ניט ביז
איגנווייניג נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה אויב די
שדרה איז צו בראכין גיוואָרין, נאר דער ווייסער
פאדים פון איגנווייניג איז ניט צוריסען גיוואָרין ניטלה
הכבד ונשתייר הימנה כזית אויב דיא לעבער פון דיא
בהמה איז צו גינומען גיוואָרין, נאר איין שטיקעל
לעבער גרויס וויא אאיילבירט איז געבליבען
בהעפט צו (דיא בהמה אויף איהר ארט וואס זיא
וואקסט פון דארטן, אונ איין שטיקעל לעבער
גרויס ווי אאיילבירט איז געבליבען ביי די נאל המסס
ובית הכוסות שניקבו זה לתוך זה אויב דר המסס אונ דר
בית הכוסות זענען געלעכערט געוואָרען פון
איינעם אין אנדערען ניטל הטחול אויב די מילץ פון
דיא בהמה איז צו גינומען געוואָרין ניטלו הכליות
אויב די נירין זענען צו גינומען געוואָרין, ביידע

נירען

ניטל לחי התחתון. מעל הכסר. והסימנים מהוכרין בכסר ול"ם אלא שיכולה להיות ע"י הלעטה שסופכים המאכל לתוך פיה אבל איכה יכולה להיות ע"י הלעטה טרפה: ניטלה האם. היא הרחם מטרי"ן בלע"ז שהעובר מונח בה: וחרותה בידי שמים. שלמקה הריאה שלה ויבשה כהריות של דקל מקול רעם ורחייה ברק כשרה וכידי אדם כגון שהכעיתה אדם לו אחר כל הבריות כגון שאמת אריה וקול שחל טרפה והיכי ידעי' אם בידי שמים וכשרה אם בידי אדם וטרפה בקין מגיא כלי חרס לבנים (יד) וממלאן מים קרים ומניח הריאה בתוכם מע"ל אי הדרא כריא בידי שמים היא וכשרה ואי לא הדרא כריא בידי אדם הוא וטרפה. וכהורף מגיא כלי חרס שהור שאינו מזיע כמו הלבן ואין המים מלטנים בו. וי"מ שמגיא כלי נחושת וממלאן מים פושרים ומניח הריאה בתוכן מע"ל אי הדרא כריא כשרה ואי לאו טרפה: הגלודה. שהופשט עורה מעליה אם נאחר בה עור כרוחב טלע על פני השדרה כולה שנמצאו הוליות השדרה כולן מהופיס ה"ז כשרה ואם נפשט ממנו רוחב טלע על פני כל השדרה (טו) אע"פ שכל אחר עורה קיים טרפה. וכן פסק ההלכה: (ג) הכתה חולדה בראשה. שנשכה בשיניה דאלו ביד יש דריסה להולדה בשופות וכל כנגד ההלל מטרפה ביה: מקום שעושה אוזה טרפה. שם לחוש שמא ניקב קרום של מוח וכילה הוא עושה מכנים ידו לתוך פי העוף ודוחק אצבעו למעלה אם המוח מבצבץ ויוצא בידוע שניקב הקרום וטרפה: ניקב הקורקבן. והוא שיהיה הנקב בכסר הקורקבן ובכיס שבתוכו שהמאכל עובר בו דהיינו שיהיו נקובים הכיס והכסר זה כנגד זה אבל קורקבן שניקב וכיס שלו קיים או אפילו ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה כשרה (טז): ונחמרו בני מעיה. כולו מחמת המור והפכו מתרמיתן לשון מעי המרמרו: ירוקים פסולים. ה"ק אבריס שדרכן להיות אדומים כגון הלב והכבד והקורקבן שדרכן להיות אדומים כחוזיין ותרנגולין ותורים וכנ"ל יותר וכיו"ב אם נשתנו ונעשו ירוקים מחמת המור פסולים ואם נשארו אדומים כמו שהיו כשריס וה"ה הדקין שדרכן להיות ירוקים ואם נשתנו מצריותן והפכו אדומים פסולים. וכן שופות המיס שהלב והכבד והקורקבן שלהם ירוקין ואם נפלו לאור והאדימו פסולין בכל שנשתנו מראיתן מחמת המור פסולין ושיטור שיטוי המרמה

גירען אדער איינע ניטל לחי התחתון אויב דיא אונטערשטע באק פון מויל איז צו גענומען געווארן. אונ אז מען גיסט ארייו עסין די בהמה אין מויל קען זיא אראפ שליינגען. איז זיא כשר. אונ אויב מען קען גיט ארייו גיסען דיא עסין אין מויל. אדער זיא קען ניט אראפ שליינגען דאס עסין איז זיא טרייף ניטלה האם שלה אויב די מוטער לייב ודער ארט וואו די קאלב ליגט ביי די בהמה אין בויך) איז ביי די בהמה צו גענומען געווארן ותיבקה בקר שניים אויב דיא ריאה ודיא לונג) איז פאר טריקונט גיווארין דורך אבקה פון נאם, דהיינו דיא בהמה איז דער שראקין גיווארין פון אדער אדער פון אבליץ אונ דורך דעם איז באר טריקונט גיווארין איר לונג איז זיא כשר. אונ אויב זיא איז דער שראקין גיווארין דורך אמענטש אדער דורך איין אנדער בשעפעניש. דורך אחיה אונ דיא ריאה איז טרוקין גיווארין. איז זיא טרייף הגלודה אויב דיא פעל פון דיא בהמה איז ארא גע צויגין גיווארין פאר דער שחיטה רבי מאיר כשר רבי מאיר ואנט דיא בהמה איז כשר וחכמים פוסלין אונ דיא חכמים ואגין דיא בהמה איז טרייף (ודיין בהר"ב): ג ואלו טרפות בשוף דורך דיא ואכין ווערט אעוף טרייף נקובת הכיס אויב דער נשט איז

גילעבערט געווארין אין ביידע הויטין אפילו עס איז ניט איין לעביל געגין דאס אנדערע נאר איין לעביל איז אויף דעם ארט אונ דיא אנדערע לעביל פון די אנדערע הויט איז אויף איין אנדער ארט. פסוקת הגרגרת אויב דער גרגרת איז איין געריסען געווארין אין דיא בייט מער ווי העלפט הבהמה חולדה על ראשה מקום שעושה אותה טרפה אויב אחולדה האט אבים גיטאהן מיט ארע ציין אצוף אויף דעם קאפ, אויף דעם ווארט וואס דער עוף קען טרייף ווערין, דאס איז אויף דעם מוח, איז דער עוף טרייף. טאמער איז גילעבערט גיווארין דיא הויט פון מוח ניקב הקרקפן אויב דער פופעק איז גילעבערט גיווארין (ועיין בהרא"ב ותוי"ט) ניקבו הדקין אויב דיא קישקעס ווענען גילעבערט גיווארין נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אויב אצוף איז ארין געפאלען אין פייער, אונ מען האט איר פון דעם פייער ארויס גענומען אלעבעדיגע אונ מען האט איהר גישאבטין, אונ דורך דיא היץ ווענען איר קישקעס איינגיצויגין גיווארין אם ירוקין פסולים דיא נאכין וואס ווענען אלע מאהל רויט אין דיא עוף דהיינו ודיא הארץ, דיא לעבער, דער פופעק; אונ נאך אנדערע נאכין אויב זיי ווענען גענעדערט געווארין אונ ווענען גיווארין גרין דורך די היץ, איז

הכליות. ניטל לחי התחתון. הגלודה ר"מ מכשיר וחכמי' פוסלין: (ג) ואלו טרפות [ו] בעוף. נקובת הושט ופסוקת הגרגרת. הכתה חולדה על ראשה מקום שעושה אותה טרפה. ניקב הקורקבן. ניקבו הדקין. נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקים פסולה

נקבו ול"ם שם מחיטה מוסב מחרק הליאה לחודש. רש"י ומחוי"ט: (טז) ומיהו דוקא שניקב מעצמו ממחמת חולי דהי מחמת קין וכיולה כו ודאי סרפה היא דאמי קין מכיכו אמא מי דרך מין הכי נקבה להלן ומפסה דקישי' שמא ניקב מ' מן המכרים הפנימים ומנקיבתן במשהו ולפי דרך וכשם ע"כ כיון דקורקבן מכמון מיקב מיקב מע' מיקב כו'

הכ"ן: (יד) מסוס דבגמ' מייתי פוכדא מלמדו הלכה כיאות הפס הכ"ב ג"כ בל' בכים כל' הגמ': (סו) דאלו על מקלת השדרה וכל העור קיים מתיכין. כ"י ומחוי"ט: [ו] בעוף. אע"פ דכל טרפות דבהמה כגנדן בעוף הכי אלמריכי ליה למיתני נקובת הושט מסוס מסוקת הגרגרת והסיא מילטריך דל"ת הוחיל והיוחו מ"ל עוף לא נפים דהא כבר כבר' מחד לומא גרגרת מני מטרף במשהו. וכבהה חולדה מסוס דקתני מלים שעושה אותה טרפה דהיינו נקיבת הקרום דל"ת מסתכר בשמשהו הטלם בלא נקיבת קרום. ונקבו הדקין מסוס דקבני' למתני סיפא נמי אלו בשרות יצאו בני מעיו ונא

נקבו ול"ם שם מחיטה מוסב מחרק הליאה לחודש. רש"י ומחוי"ט: (סז) ומיהו דוקא שניקב מעצמו ממחמת חולי דהי מחמת קין וכיולה כו ודאי טרפה היא דאמי קין מכיכו אמא מי דרך מין הכי נקבה להלן ומפסה דקישי' שמא ניקב מ' מן המכרים הפנימים ומנקיבתן במשהו ולפי דרך וכשם ע"כ כיון דקורקבן מכמון מיקב מיקב מע' מיקב כו'

במשהו כמו שהנקב במשהו: דרסה. אדם ברגליו: או שטרפה בכותל. שהכה בה בכותל: או שרצצתה בהמה. לאיכא למיקם להני תלתא משום רסוק איברים ועדיין מפרכסת אם שהתה מע"ל ושחטה כשרה ובעיא בדיקה כדכתיבן לעיל נבי בהמה שכל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יותר עליהן בעוף אלו הסנויין במשנה: (ד) ניקבה הגרגרת או שנסדרקה. נקיבת הגרגרת וסדיקתה בעוף כנקיבת הגרגרת וסדיקתה בבהמה וכבר פירשנו לעיל ואם נקבה נקב שיש בה חסרון אם החסרון הוי כשיעור רוב חלל הקנה של אותה העוף טרפה ואם לאו כשרה: הופק. הוא סמוך לוושט וכל הנמשך עם הוושט כשהעוף מושך לאחרו דינו כוושט ונקובתו במשהו ואחר הופק אם ניקב כשר: רבי אומר אפי' ניטל.

אם אדומים כשרה. דרסה וטרפה בכותל. או שריצצתה בהמה ומפרכסת ושהתה מעת לעת ושחטה כשרה: (ד) ואלו כשרות בעוף. ניקבה הגרגרת או שנסדרקה. הכהה חולדה על ראשה מקום שאינו עושה אותה טרפה. ניקב הופק רבי אומר אפילו [כ] ניטל. יצאו בני מעיה ולא ניקבו. נשתברו גפיה. נשתברו רגליה. נמרטו כנפיה. נשתברו גפיה. נשתברו רגליה. נמרטו כנפיה. רבי יהודה אומר אם ניטלה הנוצה פסולה: (ה) אחוזת הדם והמעושנת והמצוננת ושאבלה

מלא ודאי ע"י חולי קאמר. הכ"ן: [כ] ניטל. אלו ניטל לגמרי קאמר דא"כ המאכל יוכל לאכל הגוף כו' אלא בעיקר ביטחייר זו כדי שיוכל האכל לעבור מן הוושט אל הקיבה דרך הופק. הכ"ן ומפרי"ט (יז) מנשום דסופו לנקב ולנקב. תוס' ומפרי"ט: (יח) דאע"ג דרבנן לא אליבי בהדיא בגולה כיון דנקבה נבי אלו בסרטים מעמא דרבנן מבסרי דאי כולהו מודו בה דאסולה נבי אלו טרפות ר"ל נמהנייה. הכ"ן:

ואין הלכה כרבי: יצאו בני מעיה. לא שנו אלא שבשעה שהכניסן לתוכה לא הפך עליונו לתחתונו או עגולה זו

למעלה מכמות שהיתה שהחליף זו למעלה וזו למטה אבל הפך בהן טרפה שכיון שהפך א' מהם אינו יכול להיות (יז): נשתברו גפיה. עלמות הכנפים ודוקא בשחברו אבל שמוטות גם בעוף טרפה הייטיגן שמא ניקבה הריאה לפי שהריאה נהבאה בין הצלעות וקרום הבשר רך ודק בין צלע לצלע וכשמוטן נפה מתנתקת הריאה עם הגף: נשתברו רגליה. מן הארכובה ולמעה או אפי' למעלה ולא יצא העצם לחוץ אבל יצא העצם לחוץ תכן בבהמה המקשה דהוי טרפה ואם נפרסה: נמרטו כנפיה. היינו מלה גדולה שעל כל גופה: נוצה. היא הדקה שעל הבשר שאין לה קנים דמשיב לה בגדולה. ואין הלכה כר' יהודה (יח): (ה) אחוזת הדם. שאחזה דם ואלתה: והמעושנת. שנכנסת עשן בגופה: המצוננת. הולי מהמת ציבה. ורמב"ם פי' אחוזת הדם שנבר עליה הדם והמעושנת שנברה עליה הליחה השחורה והמצוננת שנברה עליה הליחה הלבנה ולא הזכיר הליחה הרביעית שהיא אדומה לפי שאינה מצויה כ"כ בבהמות:

מְרֻיָּיף אִם אֲדוּמִים כְּשֵׁרִים אוֹיב דִּיא הַיְץ אִיז נִיט שְׁטַארְק גִיוֶוען אוּנ דִי אַלֶע זַאכִין וֶעגֶען גֶעבְּלִיבֶּען רוֹיט אַזוֹי וִיא זַיי וֶעגֶען גִיוֶוען אָן אַעֶנְדֶערוּנְג אִיז כָּשֵׁר, אוּנ דִיא זַאכִין וואס וֶעגֶען אַלֶע מָאהל גְרִין פוּן דֶער נַאטוּר וְדִיא קִישְׁקֶעס פוּן אַלֶע עוֹפוֹת אוּנ דִיא הַארְץ מִיט דִיא לֶעבֶער מִיט דֶעם פּוּפֶּעק פוּן דִיא עוֹפוֹת וואס שְׁוֶוימֶען אוֹיף דֶעם וואסֶער וואס וֶעגֶען אַלֶע מָאהל גְרִין, אוֹיב זַיי וֶעגֶען גֶעֶנְדֶערְט גִיוָוארִין דוּרְך דֶעם פֶיעֶר אוּנ וֶעגֶען גִיוָוארִין רוֹיט, אִיז טְרֵייף, אוּנ אוֹיב זַיי וֶעגֶען גֶעבְּלִיבֶּען גְרִין אַזוֹי וִיא זַיי וֶעגֶען גִיוֶוען, אִיז כָּשֵׁר] דְרֵסָה אוֹיב אַמֶענְטְש הָאט אַטְרֶעט גִיטָאהן אוֹיף אַעוֹף וְטְרֵפָה בְּכוֹתֶל אָדֶער עֶר הָאט דִיא עוֹף אַוֶוארְף גִיטָאהן צוּם וואנְט אוֹ שֶׁרִיצְצָתָה בְּהֵמָה אָדֶער אַכֶּהֱמָה הָאט אַטְרֶעט גִיטָאהן אוֹיף אַעוֹף וּמְפַרְכֶּסֶת אוּנ דֶער עוֹף צַאפִּילְט נָאך וְשָׁהְתָה מֵעֵת לְעֵת אוּנ מֶען הָאט גֶעוָוארְט פִיר אוּנ צְוַואנְצִיג שָׁעָה אוּנ זַיי הָאט נָאך גִילֶעבְּט וְשָׁחֲטָה אוּנ מֶען הָאט אִיהֶר גֶעשָׁאכְטֶין כְּשֵׁרָה אִיז זִיא בָּשֵׁר, נָאר מֶען זָאל וֶעהֶן אוֹיב דִיא גִלִידֶער וֶעגֶען נַאגִין: ד' וְאֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת בָּעוֹף דִיא זַאכֶּן וֶעגֶען בָּשֵׁר בֵּיי אַעוֹף נִקְּבָה הַגַּרְגֶּרֶת אוֹיב עֶס אִיז דָא אַלֶעכִיל אִין גַרְגֶרֶת אוּנ עֶס פֶעלְט נִיט פוּן דֶעם גַרְגֶרֶת אוֹ שֶׁנִּסְדְּרָקָה אָדֶער דֶער גַרְגֶרֶת אִיז צוּ שְׁפַּאלְטִין גִיוָוארִין אִין דִיא לִיינְג, אוּנ אוֹיבִין אִיז גֶעבְּלִיבֶּען אַגַאנְצֶער רִינְגֶעלֶע אוּנ אוּנְטֶען אִיז גֶעבְּלִיבֶּען אַגַאנְצֶער רִינְגֶעלֶע הַכֵּהָה חוּלְדָה עַל רֹאשָׁהּ אוֹיב אַחוּלְדָה הָאט

אַבִּים גִיטָאהן מִיט אִירֶע צַיין אַעוֹף אוֹיף דֶעם קָאפּ מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה אוֹיף דֶעם אָרְט וואס דֶער עוֹף קָען נִיט טְרֵייף וֶעדֶערְן, נִיט וֶעגֶען דֶעם מוּחַ, אִיז דֶער עוֹף כָּשֵׁר נִקַּב הַיֶּפֶק אוֹיב דִיא בֵּייטִיל וואס בֵּייא דֶעם הַאלְדֶז פוּן דֶעם עוֹף וואס דִיא עֶסִין לִיגְט אִינְוַוייגִיג אִיז גִילֶעבֶּערְט גִיוָוארִין אִיז כָּשֵׁר, רַבִּי אָמַר אֲפִילוּ נִיטֵל אֲפִילוּ דִיא בֵּייטִיל וואס דָאס עֶסִין לִיגְט אִינְוַוייגִיג אִיז אִין נַאגְצִין צוּ גֶענוּמֶען גֶעוָוארִין פוּן דֶעם עוֹף אִיז אוֹיךְ כָּשֵׁר יָצְאוּ בְּנֵי מֵעֶיהָ וְלֹא נִקְּבוּ אוֹיב דִיא גִידֶערִים וֶעגֶען אַרוּיס גֶעגַאנְגֶען פוּן דֶעם עוֹף אוּנ קֵען הָאט זַייא צוּ רִיק אַרֵין גִילֵייגִיג אִינְוַוייגִיג אַזוֹי וִוי זַיי וֶעגֶען גִילֶעגִין, אוּנ זַייא וֶעגֶען נִיט גִילֶעבֶּערְט גִיוָוארִין, אִיז כָּשֵׁר נִשְׁתַּבְּרוּ גַפֶּיהָ אוֹיב דִיא בֵּייגֶער פוּן דִיא פְּלִיגֶעל פוּן דֶעם עוֹף וֶעגֶען צוּ בְּרָאכֶין גִיוָוארִין נִשְׁתַּבְּרוּ רַגְלֶיהָ אָדֶער אִירֶע פִיס וֶעגֶען צוּ בְּרָאכֶין גִיוָוארִין נִמְרְטוּ כְּנָפֶיהָ אָדֶער דִיא גְרוֹיסֶע פֶעדֶערִין פוּן דֶעם עוֹף וֶעגֶען אוּיס גֶעפְּלִיקְט גִיוָוארִין, אִיז כָּשֵׁר, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר אִם נִטְּלָה הַנּוֹצָה פְּסוּלָה אוֹיב דִיא דִינֶע פֶעדֶערִין וואס אִין שְׁטֶעקְלַאך וֶעגֶען אִין נַאגְצִין אַרַאפּ גֶענוּמֶען גֶעוָוארִין פוּן דֶעם עוֹף אִיז טְרֵייף: ה אֲחוּזַת הַדָּם וואס גֵייט פוּן אִיהֶר בְּלוּט וְהַמְעוּשֶׁנֶת אָדֶער אַרוֹיך אִיז אַרֵין אִין אִיהֶר וְהַמְצוּנֶנֶת אָדֶער אִירֶע גְלִידֶער וֶעגֶען פֶאַרקִיהלט גִיוָוארִין פוּן אַפְּרָאסְט וְשֶׁאֲבָלָה הַרְדִּיפִנִי אָדֶער זִיא הָאט גִיגֶעסִין אַזוֹי גְרָאז וואס אִיז סֵם הַמָּוֶת

פאר

הרדופני. סם המות דבהמה וכן לוחת התרנגולין הבהמות האוכלים ממנו מתות: מים הרעים. מים מגולים: סם המות. דבר שהוא סם המות לאדם ואינו סם המות לבהמה: (ו) הדורס. האוחז בלפרניו ומנביה מן הקרקע מה שהוא אוכל ויש שפירשו שאינו ממתין לבעל חי עד שימות (יט) אלא אוכלו מחיים: אצבע יתירה. זו אצבע הגבוה שאחורי האצבעות (כ): וקורקבנו נקלף. הכים שבתוך הקורקבן נקלף מבשר הקורקבן (כא) ולא שיהיה כל עוף טהור צריך לכל הסימנים הללו אלא סי' א' בלבד דיו ובלבד שנדע בו שאינו דורס ואוכל. והגאונים כתבו שאין מכשירים עוף הבא בסי' ג' ואע"פ שידוע לנו בו שאינו דורס ואוכל הא"כ היה אותו סי' שקורקבנו נקלף ביד אבל אם אינו נקלף או אצבע יתירה מעולם לא התירוהו: החולק את הגליו. כשמעמידו על האוזן כ' אצבעות מכאן וכ' מכאן: טמא. כידוע שהוא דורס: (ז) ובחגבים. זה סי' עיברתם כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים ויש לו קרסולים שיש לו כנפים וד' סימנים הללו אינו ממכל לרגליו לנתר בהן כשהוא רוצה לקפוץ מתחזק בהן: ר"א אומר ושמו חגב. אע"פ שיש בו ד' סימנים הללו אינו כשר הא"כ ידוע שמו הגב (כב). וכן הלכה: כל שיש לו סנפיר וקשקשת. אפי' אין לו עכשיו

הרדופני ושאבלה צואת הרגולים או ששתת' מים הרעים כשרה. אבלה סם המות או שהכישה נחש מותרת משום טרפה (ואסור' משום סכנת נפשו): (ו) [ג] סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה וסימני העוף לא נאמרו אבל אמרו חכמים כל עוף הדורס טמא. כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור. ר"א ברבי צדוק או' כל עוף החולק את רגליו טמא: (ז) [מ] ובחגבים כל [נ] שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים וקרסולים וכנפיו חופין את [ס] רובו. רבי יוסי אומר ושמו חגב. ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת. רבי יהודה אומר

[ג] סימני כו'. להכיר בין טמא לטהור אבל להכיר בין בהמה לחיה לענין חלב וכיוצא בהם כשאינה והם עפוקשים בגמ' (יט) ואע"פ שבהתרגולת אוכלת שקצים ורמשים בעודם חיים אין זו קרויה דורסת. הר"ן: (כ) ואף ע"פ שבכוח הטיפות היא קרי לה יתירה כפי פחיתה. הר"ן: (כא) כ"ל ובקלף ביד בדקתי לקמן ומיהו מוכח בגמרא שאע"פ שאינו נקלף עד שנמצא בשנים ובתרגמא בהכי סגי אבל לא כא מיקליף בידא אלא בסכינא ספיקא היא: [מ] וכתגבים לו'. סימנין הללו. מהם נתפרשו בתורה. ומהם שב' פיכוסים מד"ם כו' הר"ן: [נ] שיש לו כו'. ותנא אע"פ שאין לו מכשיר ופתיר לגדל זמן אמר לא כמכיס בא"ל"ף לחיב: [ס] ויוסי. מסיק בגמ' דבעינן כולו אלבו וכולו בקיפו: (כב) בגמ' מסיק לה מקלת: (כג) תוי' דלגיל אחר זמן. אין לו מיין עליו אם יש לו מכשיר אז עתיד לגדל אחר זמן.

פאר אבהמה וחיה צואת הרגולים אדער זיא האט גינעסין צואה פון היינער, דאס איז סם המות פאר אבהמה או ששתתה מים הרעים אדער זיא האט גיטרונקען וואסער ום זענען גיווען אויף גידעקט אנאנצע נאכט קען זיין אשלאגן האט געטרונקען פון די וואסער אונ האט גילאזין אין דיא וואסער זיין גיפט כשתה איז דיא בהמה כשר צום שעכטין אונ עסין אכלה סם המות אויב זיא האט גיגעסין אלעלבע נאכין וואס זענען סם פאר אמענטש, אונ פאר אבהמה איז דאס נים סם או שהכישה נחש אדער אשלאגן האט אבים גיטאהן דיא בהמה כיתרת כשום טרפה טרייף איז דיא בהמה נים ואסורה כשום סכנת נפשות נאר מען טאר איר נים עסין ווייל עס איז אסכנה פאר דעם מענטש ום וועט איר עסין: ו סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה אין דיא הורה שטיים סימנים וועלכע בהמה אונ וועלכע חיה מען מעג עסין אונ וועלכע בהמה אונ חיה מען טאר נים עסין וסימני העוף לא נאמרו אונ סימנים אויף עופות וועלכע עופות מען מעג עסין אונ וועלכע עופות מען טאר נים עסין, שטיים נים אין דיא הורה אבל אמרו חכמים אבער דיא חכמים האבין גיזאגט סימנים אויף עופות וועלכע עופות מען מעג עסין אונ וועלכע עופות מען טאר נים עסין כל עוף הדורס טמא דער עוף וואס עסט נים פון דער ערד, נאר ער הייבט אויף דאס עסין מיט דיא נעגיל פון דיא ערד אונ עסט, דעם עוף טאר מען נים עסין כל שיש לו אצבע יתירה דער עוף וואס האט איבערינען פינגער ביי דער זייט נים גלייך

מיט אלע פינגער אונ דער פינגער איז העכער וויא אלע פינגער חזק אונ ער האט איבייטיל ביי דעם האלדז וואס דארט ליגט דאס עסין וקרקבנו נקלף אונ די בייטיל פון פופעק ווערט אפ נישייולט פון פופעק, דער עוף וואס האט דיא אלע דרייא סימנים, אדער אפילו ער האט נאר איין סימן פון דיא דרייא סימנים וועלכין סימן עס איז טהור דעם עוף מעג מען עסין (ויין בהרע"ב). רבי אליעזר בר' צדוק זאגט כל עוף החולק את רגליו טמא דער עוף וואס צו טיילט זיינע פינגער פון די פיס, אז מען שטעלט דעם עוף אויף אפארים שטעלט ער צוויי פינגער פון דער זייט פארים, אונ צוויי פינגער שטעלט ער פון דער זייט פארים, דעם עוף טאר מען נים עסין: ז ובחגבים אונ ביי היישערריקען זענען דיא סימנים כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים דער היישערריק וואס האט פיר פיס אונ פיר פליגוגל וקרסולים אונ ער האט נאך צוויי לאנגע פיס געבין האלדז אויסער דיא פיר פיס וכנפיו חופין את רובו אונ דיא פליגוגל זיינע באדעקען דאס גרעסטע טייל פון דעם גוף (ויין הי"ם) דער היישערריק איז כשר, רבי יוסי זאגט ושמו חגב אויב זיין נאמען איז חגב מען רופט אים חגב. אונ ער האט די פיר סימנים דער היישערריק איז כשר ובדגים ביי פיש זענען דיא סימנים כל שיש לו סנפיר וקשקשת דער פיש וואס האט פלוסעדערין צו שווימען מיט זיי, אונ ער האט שופין, דער פיש איז כשר, רבי יהודה זאגט שני קשקשין וסנפיר אחד אז ער האט נאר צוויי שופין אונ איין פלוס פעדער, איז ער אויך כשר ואלו הן

הכי דכתיבין בגמ' וכן אין לו מיין פליו. עיין תוי"ט: [ע] כ' ועתיד לגדל לאח"ז מו שיש לו עכשיו ועתיד להשיגן כשיוצא מן המים מותר (כג): [ע] שני קשקשין וסנפיר אחד. ואלו הן קשקשין הקבועין בו וסנפירין הפורח בהן. ע"פ המים: אלין לליה לדבר זכר לדבר. ושליון קשקשים:

קַשְׁקַשִׁין דְּאִם וְיַעְרֵט גִּירוּפִין שׁוּפִין הַקְּבוּעִין בּוֹ דִּיא וְאוּם שֶׁטֶעְקִין אִין דִּיא הוּיט וּסְנַפִּירִין הַפּוֹרֵחַ בָּהֶן אוּנ אוּנ דִּיא פְּלִיגֶעלַאך וָאוּם דֶּער פִּיש שְׁוִוימְט מִיט זַייא וֶוערִין גִּירוּפִין פְּלוּם פָּעדֶערִי:

תוספות

עשרה מנס יקח ליטרא דגים כ' מנס יקח ליטרא בשר. כמקומם היו דגים כזול יותר מן הבשר כדפי' בקונטרס אבל כעכשיו מוער מוכלים יום לאסון לוחיש ומכנגולים יום שני דגים יום שלישי בשר יום רביעי קטניות:

גמרא חולין דף פד ע"א

סלכה ס' כלה כלי המיון רת"ת. דמלכות דכליאה במזון

תנו רבנן אשר יצוד למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה הזאת. ת"ר כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא לתיאבון יכול יקח אדם מן השוק ויאכל ת"ל וזבחת מבקרך ומצאנך יכול יזבח כל בקרו ויאכל כל צאנו ויאכל ת"ל מבקרך ולא כל בקרך מצאנך ולא כל צאנך. מכאן א"ר אלעזר בן עזריה מי שיש לו מנה יקח לפסו ליטרא ירק. י' מנה יקח לפסו ליטרא דגים. ג' מנה יקח לפסו ליטרא בשר. מאה מנה ישפתו לו קדרה בכל יום. ואינך אימת מע"ש לערב שבת. אמר רב צריכין אנו לחוש לדברי זקן. אמר רבי יוחנן אבא ממשפחת בריאים הוה אבל בגון אנו מי ואינך אימת. אלו האחרים שאמרו ליטרא דגים וליטרא בשר אימת יאכלוה: לחוש. ולהסתפק במזונות קליס: אבא

אלא בהזמנה הזאת. כאלו הוא לא שאינה מזומנת לו כלומר לא יאכל בשר תדיר שלא יעני: מבקרך. אם יש לו בעדרו יקח זאם לאו לא יקיה בשוק: כל בקרו. אם אין לו אלא שור אחד יזבחנו: לפסו. לקדרתו ג' חילפס משקל ליטרא ירק אבל בשר לא יאכל: דגים. היה כזול במקומו יותר מן הבשר: ישפתו. כשנותנין קדרה על הכירה קרוי שפיתה: על הכירה קרוי שפיתה:

תִּנוּ רַבָּנָן דִּי רַבְּנָן הָאבִּין גִּילֶערִינְט עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וַאֲשֶׁר יָצוּד אַז אַיינֶער וָועט פַאנְגֶען אַחַיָּה אֶדֶער אַעוֹף וָאוּם מָען מֶעג זַיי עֶסִין אוּנ עֶר וָועט זַיי שֶׁעכְטִין זָאל עֶר בַּאדֶעקִין דָאם בְּלוּט, אִיז דָאהְ אַקְשִׁיָא צוּ וָאוּם זָאגְט דִּי תּוֹרָה עֶר וָועט זַיי פַאנְגֶען, דִּי תּוֹרָה דַארְף דָאהְ נָאר זָאגִין אֲשֶׁר יִשְׁחַט, עֶר וָועט שֶׁעכְטִין זָאל עֶר בַּאדֶעקִין דִּי בְּלוּט, עֶנְטְפֶערט דִּי גְּמָרָא לְמִדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ דִּי תּוֹרָה לֶערִינְט וַיי דֶער מֶענְטֶש זָאל זִיךְ פִּירֶען מִיט פְּלֵייש עֶסִין שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא בְּהַזְמָנָת הַזֹּאת אַמֶענְטֶש זָאל נִים עֶסִין פְּלֵייש נָאר מִיט אַזוֹי אַפַּארְבְּרֵייטוּנְג, גְּלֵייך וַיי מָען וָואלְט גִּינאנְגֶען פַאנְגֶען, אוּנ פַאנְגֶען גַייט מָען דָאהְ נִים אַלֶע טָאג, אַזוֹי זָאל אַמֶענְטֶש זִיךְ נִיט גִּיוַוייגֶען אַלֶע טָאג צוּ עֶסִין, גְּלֵייש תְּנוּ רַבָּנָן דִּי רַבָּנָן הָאבִּין גִּילֶערִינְט עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק כִּי יַרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ אַז נָאט וָועט דֶערְבְּרֵייטֶערִין דַיין גְּרֶענְצֶען אוּנ דוּ וָועסְט זָאגִין אִיךְ וִויל עֶסִין פְּלֵייש לְמִדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ דִּי תּוֹרָה לֶערִינְט וַיי דֶער מֶענְטֶש זָאל זִיךְ פִּירֶען מִיט פְּלֵייש עֶסִין שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא לְתֵיאָבוֹן אַמֶענְטֶש זָאל נִים עֶסִין פְּלֵייש נָאר וֶוען עֶס וָועט אִים גְּלוּסְטִין עֶסִין פְּלֵייש, אוּם צוּ שְׁטִילֶען דִּי תַּאֲוָה רִיעֶנ עֶר עֶסִין פְּלֵייש יָכוֹל יִקַּח אָדָם מִן הַשּׁוּק וְיֹאכַל אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען עֶר זָאל קִיפִּין פְּלֵייש אִין נָאס אוּנ עֶסִין תַּלְמוּד לוֹמַר לֶערִינְט אוּנוּ דֶער פְּסוּק צוּ זָאגִין וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ דוּא זָאלְסְט שֶׁעכְטִין פוּן דַיינֶע אָקְסִין אוּנ פוּן דַיינֶע שָׁעפְסִין, וְעֶלְבֶע דוּ הָאסְט אֵיינֶעגֶע שָׁעפְסִין אוּנ אֵיינֶעגֶע אָקְסִין, אָבֶער נִיט דוּ זָאלְסְט גַיין קִיפִּין בְּהֵמוֹת צוּם שֶׁעכְטִין אוּנ פְּלֵייש עֶסִין יָכוֹל יִזְבַּח כָּל בְּקָרוֹ וְיֹאכַל אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען עֶר זָאל מֶעגִין שֶׁעכְטִין זַיינֶע אַלֶע אָקְסִין אוּנ עֶסִין כָּל צֹאנוֹ וְיֹאכַל אוּנ עֶר זָאל מֶעגִין שֶׁעכְטִין זַיינֶע אַלֶע שָׁעפְסִין אוּנ עֶסִין תַּלְמוּד לוֹמַר לֶערִינְט אוּנוּ דֶער פְּסוּק צוּ זָאגִין מִבְּקָרְךָ דוּ זָאלְסְט שֶׁעכְטִין פוּן דַיינֶע רִינְדֶער וְלֹא כָּל בְּקָרְךָ אָבֶער נִיט אַלֶע רִינְדֶער מִצֹּאנְךָ דוּא זָאלְסְט שֶׁעכְטִין פוּן דַיינֶע שָׁעפְסִין וְלֹא כָּל צֹאנְךָ אָבֶער נִיט דַיינֶע אַלֶע שָׁעפְסִין, אוֹיב עֶר הָאט עֶטְלִיכֶע אָקְסִין אוּנ עֶטְלִיכֶע שָׁעפְסִין מֶעג עֶר אַבִּיסֶעל פוּן זַייא שֶׁעכְטִין צוּם עֶסִין, אָבֶער אַז עֶר הָאט נָאר אַיין אָקְס אֶדֶער אַיין שָׁעפְּס טָאר עֶר אִים נִיט שֶׁעכְטִין כִּכְאן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה פוּן דָאנְען הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה גִּילֶערִינְט צוּא זָאגִין מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָנָה דֶער מֶענְטֶש וָואס הָאט זַיין אַייגֶענֶע הוּנְדֶערְט גִּילְדִין יִקַּח לַפְסוֹ לִיטְרָא יֶרֶק זָאל עֶר קוֹיפִין צוּ זַיין טָאפּ (צוּם קָאכִין) אַפּוּנְט גְּרִינְוַוארְג (עֶרֶד פְּרוּכִין) עֲשָׂרָה מָנָה אַז עֶר הָאט זַיין אַייגֶענֶע צֶעהֶן הוּנְדֶערְט (טוֹיזֶענְד) גִּילְדִין יִקַּח לַפְסוֹ לִיטְרָא דָגִים זָאל עֶר קוֹיפִין צוּם קָאכִין אַפּוּנְט פִּישׁ חֲמִשִּׁים מָנָה אַז עֶר הָאט זַיין אַייגֶענֶע פוּפְצִיג הוּנְדֶערְט (פִּינְף טוֹיזֶענְד) גִּילְדִין יִקַּח לַפְסוֹ לִיטְרָא בָּשָׂר זָאל עֶר קוֹיפִין צוּם קָאכִין אַפּוּנְט פְּלֵייש מֵאָה מָנָה אַז עֶר הָאט זַיין אַייגֶענֶע הוּנְדֶערְט מָאהְל הוּנְדֶערְט גִּילְדִין (צֶעהֶן טוֹיזֶענְד גִּילְדִין) יִשְׁפְּתוּ לוֹ קְדֵרָה בְּכָל יוֹם זָאל מָען פַאר אִים קָאכִין אַלֶע טָאג אַטָאפּ פְּלֵייש וְאֵינָךְ אֵימַת אוּנ וָוען זָאלִין יֶענֶע קָאכִין זַיינֶער פוּנְט פְּלֵייש עֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת אַלֶע פְרֵייטָאג זָאלִין זִיי קָאכִין אוֹיף שַׁבָּת אֲמַר רַב צְרִיכִין אָנוּ לְחוּשׁ לְדִבְרֵי זָקֵן רַב הָאט גִּינאנְט מָען דָאנְען פַאלְגִין דֶעם אַלְטֶען רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוּנ

שיש לו פרוטה בתוך כיסו יריצנה לחנוני. א"ר נחמן כגון אנו לווין ואוכלין. כבשים ללבושך מגז כבשים יהי' מלבושך. ומחיר שדה עהודים. לעולם ימכור אדם שדה ויקח עתודים ואל ימכור אדם עתודים ויקח שדה. ודי חלב עזים די לאדם שיתפרנס מחלב גדיים וטלאים שבתוך ביתו. ללחמך ללחם ביתך לחמך קודם ללחם ביתך. וחיים לנערותיך אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן הן חיים לנערותיך מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא ילמד אדם את בנו בבשר ויין:

ממשפחת בריאים. רבי יוחנן קרי ליה לרב אבא: כגון אנו. שאין לנו בריאים מי שאין לו אלא פרוטה יריצה לחנוני ולא יסגף עצמו בצימום ויצטרך לבריות יותר: כבשים ללבושך. מקרא הוא בספר משלי

קנה לך לאן וייחא לך הגיזין ללבושך: ויקח עתודים. לאן שיש לו מהם חלב לפרנסה וגיזין ללבוש: די לאדם. הכי משמע די הלב עזים די לך בהלבם ולא תשהטם ותאכלם: הן חיים לנערותיך. לבני ביתך למדם דרכי חיים להסתפק במזונות קלים:

טָאן וּוִי עֶר הֵייסְט אַבְּרַבִּי יוֹחָנָן הָאט גִיזָאגְט אַבָּא מִמִּשְׁפַּחַת בְּרִיאִים הָיוּ רַב אִיז גִיוֹוֶען פּוּן אַנְעוֹנְטֶע מִשְׁפָּחָה גִיבָּארֶן, הָאט עֶר גִיקֶענְט אוֹיסְקוּמֶען אָן פְּלַיִיש אָבֶל כְּגוֹן אָנוּ אָבֶער אַיְנְעלְכֶע שְׁוואכֶע מֶענְטְשֶׁן וּוִיא מִיר זֶענֶען מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּרוּטָה בְּתוֹךְ כִּיסוֹ יְרִיצֶנָּה לַחֲנוֹנִי וְוֶער עֶס הָאט נָאר אֶפִּילוּ אַיִין גְּרָאשֶׁן אִין כַּייטִיל וְאַל עֶר זִי אַוֶועק גֶעבֶּן אִין קָרָאם אוּנְקוֹיפֶן פַּאר איר עֶסִין אַבְּרַבִּי נַחְמָן כְּגוֹן אָנוּ פְּרִיעֶר וואוכְלִין רַב נַחְמָן הָאט גִיזָאגְט אַיְנְעלְכֶע שְׁוואכֶע מֶענְטְשֶׁן וּוִי מִיר זֶענֶען, דַּארְפֶן מִיר אֶפִּילוּ בְּאַרְגֶן גֶעלְט אוּנְ קוֹיפֶן עֶסִין כְּבָשִׂים לְלִבּוּשֶׁךָ שֶׁעפְּסִין צוּ דַיִין קְלַייד מִגֵּז כְּבָשִׂים יְהִי מִלְּבוּשֶׁךָ דִי וואל וואס רוּ וֶועסְט אָפְּשֶׁערִין פּוּן דַיינֶע שֶׁעפְּסִין, פּוּן זַיי זָאלְסְטוּ מַאכִין פַּאר דִיר קְלַיידֶער וּמְחִיר שָׂדֶה עֲתוּדִים דָּאס פַּארְקָאהְשׁוּנְג פּוּן דַיין פֶעלְד וְאַל זַיין אוֹיף שֶׁעפְּסִין לְעוֹלָם יִמְכּוֹר אָדָם שָׂדֶה וְיִקַּח עֲתוּדִים אַיבִּיג וְאַל אֶמֶענְטְשׁ פַּארְקוֹיפִין אַפֶעלְד אוּנְ פַּאר דֶעם גֶעלְט וְאַל עֶר קוֹיפִין שֶׁעפְּסִין וְאַל יִמְכּוֹר אָדָם עֲתוּדִים וְיִקַּח שָׂדֶה אָבֶער עֶר וָאל נִיט פַּאר קוֹיפִין שֶׁעפְּסִין קוֹיפִין אוּנְ גֶענוּג מִילְךָ פּוּן דִי צִיגֶען דַּי לְאָדָם שֶׁיְּהַרְגֵּם בַּחֶלֶב גְּדָיִים וּטְלָאִים שֶׁבְּתוֹךְ בֵּיתוֹ דָּאס אִיז גֶענוּג פַאר אַמֶענְטְשׁ עֶר וָאל זִיךְ דֶערְגֶענְרִין פּוּן דִי מִילְךָ וואס עֶר הָאט פּוּן זַייגֶע זַייגֶען אוּנְ שֶׁעפְּסִין וואס עֶר הָאט בַּיי זִיךְ אִין שְׁטוּב לַלַּחְמֶךָ לַלֶּחֶם בְּבֵיתֶךָ עֶס זָאל זַיין גֶענוּג צוּ דַיין ברויט אוּנְ צוּ דֶעם כְּ־וִיטְ פּוּן דַיינֶע שֶׁטוּב מֶענְטְשִׁין לְחֶדְקָ קוּדֶם לַלֶּחֶם בֵּיתֶךָ דַיין ברויט אִיז פְּרִיעֶר וּוִי דִי ברויט פּוּן דַיינֶע שֶׁטוּב מֶענְטְשִׁין וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ אוּנְ לֶעבֶּן זָאלְסְטוּ: גֶעבֶּן צוּ דַיינֶע יוּנגֶען וָאלְסְט זַיי לֶערְנֶען וּוִי אַזוֹי זַיי זָאלִין הָאבֶּן פּוּן וואנֶען צוּ לֶעבֶּן, מִן זוֹטְרָא דֶער זוֹהֶן פּוּן רַב נַחְמָן הָאט גִיזָאגְט עֶס שְׁטֵיים אִין פָּסוּק הֵן חַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ, גִיב לֶעבֶּן צוּ דַיינֶע יוּנגֶען בָּאן לַמְּדָה תּוֹרָה דֶרֶךְ אֶרֶץ דָּא הָאט דִי תּוֹרָה גֶילֶערְנְט דֶעם מֶענְטְשׁ וּוִי אַזוֹי עֶר זָאל פִּירֶען מִיט זַייגֶע שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין שֶׁלֹּא יִלְמַד אָדָם אֶת בְּנוֹ בְּבָשָׂר וָיָין אֶמֶענְטְשׁ זָאל נִיט גֶעוֶויינֶען זַי וְ עֶר קִינְדֶער זַיי זָאלִין עֶסִין פְּלַייש אוּנְ טְרִינְקֶען וַיָּין:

זוהר (קדושים דף פה ע"א) ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

ולפני עור לא תתן מכשול כמשמעו ואוקמוהו במאן דגריס לאחרא למחטי. וכן מאן דמחי לבריה רבא. ולפני עור לא תתן וגו'. כמאן דלא מטא להוראה ואורי (קאמר. כמה תתיקין) דכתיב (משלי ז) כי רבים הללים הפילה ועצומים כל הרוגיה. והאי העבר מכשול ולפני עור לא תתן מכשול. בגין דאכשיל ליה לחבריה לעלמא דאתי. דתתיקין מאן דאזיל בחרה מיבר דאוריתא ומאן דאסתדל באוריתא כדקא יאות אית ליה חולקא טבא תדיר לעלמא דאתי. דהיא מלה דאוריתא דאסיק מפומיה אזלא ואחטא בעלמא ואלקא לעילא. וכמה עלאין קדישין מתחברן בהיא מלה ואלקא בחרה מיבר ואתעבר בעברה קדישא ואתחבר בהדא דעלמא דאתי דנציל וגסיק מעדן ואתקבל ביה ואתחבר בנויה ואתעבר (ס"ח ואתנטע) סוהרניה דההוא מארה אילנא עלאה וכדין נציל וגסיק נהורא עלאה ואתעבר ביה בהוא ב"נ כל יומא כמה דאתמר (יתרו כז ח) ומאן דלעי (ל"ח דיליף) באוריתא ולא מסתדל בה בחרה קטוע ובחרה מיבר ההוא מלה אלקא ואבי חורבין ולית מאן דיתהבר בה וכלא דחיין לה לבר ואזיל ואחטא בעלמא ולא יכבה אחר. מאן גרים ליה האי. ההוא דאסתלי ליה מלה מיבר הה"ד ולפני עור לא תתן מכשול. וכג"כ כתי' ויראת מאלהיך אני ה'. ומאן דתיאוכתיה למלעי באוריתא ולא אסכה מאן דיעניף ליה והוא ברחימותא דאוריתא לעי בה ומנמנם בה בגמנומא דלא ידע. כל מלה ומלה אלקא וקב"ה חדי בהאי מלה וקביל לה ונעבד לה סהדוניה דההוא נהלא ואתכבידו מאלין מלין אילנין דבר כין ואקרון ערבי נהל הה"ד (משלי ה) בתהכתה הצנה תמיד. ודוד מלכא אמר (תהלים פו) הורני יי' דרכך אהלך באמתך ויהיב (שם כז) ונהני באמרה מיסור למען שורדי:

הלכה פסוקה

רמב"ם הלכות אישות פרק כב

(א) כמה מזונות פוסקין לאשה פוסקין לה לחם שתי סעודות בכל יום סעודה בינונית של כל אדם

יוסף לחק

(א) כַּמָּה מְזוֹנוֹת פּוֹסְקִין לְאִשָּׁה וְיַיִן לְאַחַר הַוִּיכּוּחַ מִזּוֹנוֹת דַּאֲרַךְ אַמַּאן גֶעבֶּן זַיִין וְוַייב פּוֹסְקִין לָהּ לֶחֶם שְׁתֵּי סְעוּדוֹת בְּכָל יוֹם עֶר זָאל אִיהַר גֶעבֶּן אַלֶע טָאג אַבְּרוֹיט אוֹיף זוֹכֶען צוּ טָאהֶן חֶסֶד אוּנְ אֱמֶת כְּמִנְהָג שֶׁנֶּאֱמַר וּוִיא עֶס שְׁטֵיים אִין פָּסוּק בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכוּפַּר עָוֹן מִיט חֶסֶד אוּנְ

מוסר

משערי תשובה לר"י דף ה' א'

צריך לרדוף לעשות חסד ואמת כמנהג כתוב בחסד ואמת יכופר עון וכיוסף ה' סוד מכנ. ועתה התכונן בסוד המקנה הזה

צָרִיךְ לִרְדוֹף לַעֲשׂוֹת חֶסֶד וֶאֱמֶת דֶּער מֶענְטְשׁ וָאל טוּהְט תְּשׁוּבָה דַּארְף נָאך יָאגֶען וָער דַּארְף לוֹיפֶן אוּנְ זוֹכֶען צוּ טָאהֶן חֶסֶד אוּנְ אֱמֶת כְּמִנְהָג שֶׁנֶּאֱמַר וּוִיא עֶס שְׁטֵיים אִין פָּסוּק בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכוּפַּר עָוֹן מִיט חֶסֶד אוּנְ

כיסופנס אם סתומה לא סב אל ס׳ לא יסכסר עונו כסוגל המכד כמו שנא׳ אסר לא יעשה סניס ולא יקום שמד וסו׳ ז״ל לא יקם שמד עלוה נמתול לסטיבל על הטוטות, ועוד אמרו כל הסומר הקב״ה ומכו הוא יוחנו מיוו. אבל מאליך אפיס ופס לא יסמעו ימד הסוגלתם אל מיקס. אכן זה שאמר שמ״ה בחסד ואמת יכופר עון על כעל התשובה ביאל כי יש עבירות שהתשובה וים״כ חולין ויסוריו ממרקין. והנה המסד יגן בעד הסומה ויאמור עליו מן פיסורין כמנס הלא יולל מן המות. כמ״ש ולדקה תציל ממות.

שבת ושבת מעה בסף לצרכיה כגון פרוטה לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן: (כ) בד״א בעני שבישראל אבל

מִיט אֶמֶת וְעֶט פַאר־גֶעבִּין וְוֶערֶן דִי זִינְד וּבְרִאַת ה׳ סִיר טֶרֶע אוּנ מִיט מוֹרָא פַאר גָאט קֶערְט מֶען אַוֶועק פוּן שְׁלֶעכְטֶס וַעֲשֵׂה הַתְּשׁוּבָה בְּסוֹד הַמִּקְרָא הַזֶּה אִיצְט זָאלְסְטוּ פַארשְׁטֵיין דֶעם סוֹד פוּן דֶעם פָּסוּק כִּי הָאוֹסֵם אִם הַחוֹטֵא לֹא שָׁב אֶל ה׳ לֹא יִתְכַּפֵּר עֲוֹנוֹ בְּפוֹעֵל הַהֶחְסֵר עֶס אִי אֶמֶת אוּיב דֶער זִינְדִיגֶער הָאט נִיט גִיטָאהֶן תְּשׁוּבָה פַאר גָאט, וְוֶעט זַייגֶע זִינְד נִיט פַארגֶעבִּין וְוֶערֶן מִיט דֶעם וואס עֶר וְוֶעט טָאהֶן חֶסֶד כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אֲשֶׁר לֹא יָשָׁא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד גָאט נִיט נִיט כָּבוֹד צוּ אַמֶענְטְש אוּנ עֶר נֶעמְט נִיט שׁוֹחַד פוּן אַמֶענְטְש וּפִרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אוּנ דִי רַבָּנָן הָאבִּין גִיזָאגְט דֶער פָּסוּק מֵיינְט לֹא יִקַּח שׁוֹחַד מִצְוֹת לְמַחוּל וּלְהַעֲבִיר עַל הַעֲוֹנוֹת גָאט נֶעמְט נִיט שׁוֹחַד אַמִּצְוָה, אַז פַאר דִי מִצְוָה זָאל עֶר מוֹחֵל זַיין אֲבֵירָה וַוייל דֶער מֶענְטְש הָאט נִיטָאהֶן מִצְוֹת דְרִיבֶּער זָאל אִיהם גָאט מוֹחֵל זַיין דִיא עֲבֵירוֹת, דָאס טוּהט נִיט גָאט, נָאר פַאר דִיא עֲבֵירוֹת שְׁטְרָאפְט גָאט, אַז עֶר הָאט שוֹין אָפְגֶע־נוֹמֶען דֶעם שְׁטְרָאף פוּן דִי עֲבֵירוֹת נָאכְדֶעם צָאהְלְט מֶען אִיהם שָׂכָר פַאר מִצְוֹת וְשׁוּב אָמְרוּ נָאך הָאבִּין דִיא רַבָּנָן גִיזָאגְט כָּל הָאוֹמֵר הַקָּב״ה וַיַּחֲרוּ הוּא יַחֲרוּ חַיָּיו דֶער וואס גָאט אַנְגֶט אַז גָאט שֵׁיינְקְט דֶעם מֶענְטְש דִי עֲבֵירוֹת וואס עֶר הָאט גִיטָאהֶן, וְוֶעט גֶעשֵׁיינְקְט וְוערֶן זַיין לֶעבִּין צוּ אַלֶע וואס וְוִילֶן אִיהם שְׁלֶעכְטֶס מַאן אֲבָל מַאֲרִיךְ אַפַּיִם גָאט הַאלְט אַיין דֶעם כַּעַס, עֶר שְׁטְרָאפְט נִיט בַּאלְד, טַאמֶער וְוֶעט דֶער מֶענְטְש טָאן תְּשׁוּבָה וואס לֹא יָשִׁיבוּ אוּיב דִי מֶענְטְשִׁין וְוֶעלֶען נִיט פַאלְגִין צוּ טָאהֶן הַשּׁוּבָה יַסֵּד פְּעוּלָּתָם אֶל חֵיקָם וְוֶעט גָאט מֶעסְטִין (עֶר וְוֶעט בֶּרֶעכֶענֶען) דִי עֲבֵירוֹת וואס זַייא הָאבִּין גִיטָאהֶן, אוּנ אַזוֹי וְוֶעט עֶר בְּרֵיינִיגֶען אוּיף זַייא דֶעם שְׁטְרָאף אֲכָן זֶה שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם נָאר דָאס וואס שְׁלֹמֹה הָאט גִיזָאגְט בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכֻפַּר עָוֹן מִיט חֶסֶד אוּנ אֱמֶת וְוערְט פַארגֶעבִּין דִי זִינְד עַל בַּעַל הַתְּשׁוּבָה דִּבֵּר דָאס הָאט עֶר גֶעשְׁוִוסְט פוּן דֶעם מֶענְטְש וואס טוּהט תְּשׁוּבָה כִּי יֶשׁ עֲבֵירוֹת שֶׁהַתְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלִין וְיִסּוּרִין מְסָרְקִין

וואַרוּם עֶס זֶענֶען דָא עֲבֵירוֹת וואס תְּשׁוּבָה אוּנ יוֹם כִּפּוּר אַלְטִין נָאר אוּיף, דֶער מֶענְטְש זָאל נָאך נִיט שְׁטַארְבִּין, אוּנ אַז עֶס קוּמְט אוּיף אִיהם יִסּוּרִים, עֶנְדִיגֶען שׁוֹין דִיא יִסּוּרִים דֶעם שְׁטְרָאף פוּן זַייגֶע עֲבֵירוֹת וְהַנָּה הַחֶסֶד יָנוּן בְּעַד הַחוֹטֵא וְיִשְׁמֹר עָלָיו מִן הַיִּסּוּרִים אֲבָל אַז עֶר וְוֶעט דֶער חֶסֶד כִּשְׁיֶצְעָן אוּיף אִיהם פַאר דִיא זִינְד וואס עֶר הָאט גִיטָאהֶן עֶס זָאל נִיט קוּמֶען אוּיף אִיהם יִסּוּרִים וְנָאר דִיא תְּשׁוּבָה אוּנ יוֹם כִּפּוּר אוּנ חֶסֶד, וְוֶעלֶען שׁוֹין פַאר גֶעבִּין זַייגֶע זִינְד] בְּשֶׁגַּם הַצֵּל יַצִּיל מִן הַמִּטָּה דֶער חֶסֶד וְוֶעט אִיהם נָאך רֶעטְטִין פוּן טוֹיט אוּיך וואוּיב עֶס אִיז גָנְזַר גִיוואָרִין אוּיף אִיהם עֶר זָאל שְׁטַארְבִּין

באותה העיר באדם שאינו לא חולה ולא גרגרן ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר. אם חטים חטים. ואם שעורים שעורים. וכן אורז ודוחן או משאר מינים שנהגו בהם. ופוסקין לה פרפרת לאכול בה את הפת כגון קטנית או ירקות וכיוצא בהן ושמן לאכילה ושמן להדלקת הנר ופירות ומעט יין לשתייה אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין, ופוסקין לה שלש סעודות בשבת ובשר או דגים במנהג המקום. ונותן לה בכל

צְוַוייא סְעוּדוֹת [אוּיף צְוַוייא מָאהְל צוּ עֶסְין] סְעוּדָה בֵּינוֹנִית שֶׁל כָּל אָדָם בְּאוֹתָהּ הָעִיר אַמִּיטֶעלֶע סְעוּדָה וְוִיא אַלֶע מֶענְטְשִׁין פוּן דִיא שְׁטָאט עֶסִין בְּאָדָם שֶׁאֵינוֹ לֹא חוֹלֶה וְלֹא גַּרְגְּרָן וְוִיא עֶס קֶען עֶסִין אַמֶענְטְש וואס עֶר אִיז נִיט קְרַאנְק אוּנ נִיט אַפְרֶעסֶער וְדָאס חֵיטִים אַמִּיטֶעלֶער מֶענְטְש] וּמֵאוֹתוֹ מַאֲכָל שֶׁל אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר אוּנ עֶר זָאל אִיהר גֶעבִּין דִי עֶסְין דִי שְׁטָאט עֶסִין אִם חִטִּים חִטִּים אוּיב דִי שְׁטָאט מֶענְטְשִׁין עֶסִין וַוייצִין בְּרוּיט, זָאל עֶר אִיהר אוּיך גֶעבִּין וַוייצִין בְּרוּיט וְאִם שְׁעוֹרִים שְׁעוֹרִים אוּנ אוּיב דִיא שְׁטָאט מֶענְטְשִׁין עֶסִין גֶערְשְׁטִין בְּרוּיט, זָאל עֶר אִיהר אוּיך גֶעבִּין גֶערְשְׁטִין בְּרוּיט וְכֵן אוֹרֶז וְדוֹחָן אוֹ מִשֵּׁאר מִינִין שֶׁנָּהֲגוּ בָּהֶן אוּנ אַזוֹי אִיז אוּיב זַייא עֶסִין רַייז אָדֶער הִירְז אָדֶער אַנְדֶערֶע מִינִים וואס בַּייא זַייא אִיז דֶער מִנְהָג צוּם עֶסִין, אַזוֹי זָאל עֶר אִיהר אוּיך גֶעבִּין צוּם עֶסִין וּפוֹסְקִין לָהּ פַּרְפֶּרֶת לֶאֱכוֹל בָּהּ אֶת הַפַּת אוּנ עֶר מוּז אִיהר גֶעבִּין אֶעסִינְוַוארְג וואס זַייא זָאל עֶסִין מִיט דֶעם בְּרוּיט כְּגוֹן קִטְנִיּוֹת אוֹ יְרָקוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וְדַיְינוּ אַרְבֶּעס אָדֶער גְרִינְוַוארְג, אוּנ נָאך אַזַעלְכֶע זַאכִין וְשֶׁמֶן לְאֲכִילָה אוּנ בּוּיטְמַאיִיל צוּם עֶסִין וְשֶׁמֶן לְהַדְלָקַת הַנֵּר אוּנ בּוּיטְמַאיִיל צוּם בְּרֶענֶען וּפֵרוֹת אוּנ פְּרוּכְטִין וּמְעַט יַיִן לִשְׁתּוּת אִם הָיָה מִנְהַג הַמָּקוֹם שֶׁיִּשְׁתּוּ הַנָּשִׁים יַיִן אוּיב דֶער מִנְהָג אִיז אִין דִי שְׁטָאט אַז וַוייבֶער זָאלִין טְרִינְקֶען וַוייִן, דַארְף מֶען אִיהר אוּיך גֶעבִּין אַבִּיסֶעל וַוייִן צוּם טְרִינְקֶען וּפוֹסְקִין לָהּ שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת אוּיף שַׁבָּת דַארְף מֶען אִיהר גֶעבִּין דְרַייא סְעוּדוֹת בָּשָׂר אוֹ דָגִים כְּמִנְהַג הַמָּקוֹם מֶען דַארְף אִיהר גֶעבִּין פְלַייש אָדֶער פִיש וְוִיא דֶער מִנְהָג אִיז אִין דִיא שְׁטָאט אָנְ־צוּ־גְרַייטִין אוּיף שַׁבָּת וְתִתֵּן לָהּ בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת מָעָה כֶּסֶף לְכָל צָרְכֶּיהָ יָעדֶער וואָך נִיט עֶר אִיהר אַמָּעה [אַזוֹי אַמִּטְבֵּעַ] אַזַעלְכֶערְנֶע אוּיף אַנְדֶערֶע בְּרֶערְפְנִיגִיס וואס זַייא דַארְף כְּגוֹן פִּרְוּכָה לְכִבּוּס אוֹ לַמַּרְחָץ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אַפָּאר גְרָאשִׁין צוּ וְוֶעש וואשִׁין, אוּנ בָּאד גֶעלְט, אוּנ נָאך אַזַעלְכֶע זַאכִין: (ב) בְּכָה דְּבָרִים אֲמוּרִים וְוֶען זֶענֶען דִיא רֵייכֶע גִיזָאגְט

כִּפּוּר הַאלְטִין נָאר אוּיף, דֶער מֶענְטְש זָאל נָאך נִיט שְׁטַארְבִּין, אוּנ אַז עֶס קוּמְט אוּיף אִיהם יִסּוּרִים, עֶנְדִיגֶען שׁוֹין דִיא יִסּוּרִים דֶעם שְׁטְרָאף פוּן זַייגֶע עֲבֵירוֹת וְהַנָּה הַחֶסֶד יָנוּן בְּעַד הַחוֹטֵא וְיִשְׁמֹר עָלָיו מִן הַיִּסּוּרִים אֲבָל אַז עֶר וְוֶעט דֶער חֶסֶד כִּשְׁיֶצְעָן אוּיף אִיהם פַאר דִיא זִינְד וואס עֶר הָאט גִיטָאהֶן עֶס זָאל נִיט קוּמֶען אוּיף אִיהם יִסּוּרִים וְנָאר דִיא תְּשׁוּבָה אוּנ יוֹם כִּפּוּר אוּנ חֶסֶד, וְוֶעלֶען שׁוֹין פַאר גֶעבִּין זַייגֶע זִינְד] בְּשֶׁגַּם הַצֵּל יַצִּיל מִן הַמִּטָּה דֶער חֶסֶד וְוֶעט אִיהם נָאך רֶעטְטִין פוּן טוֹיט אוּיך וואוּיב עֶס אִיז גָנְזַר גִיוואָרִין אוּיף אִיהם עֶר זָאל שְׁטַארְבִּין

אם היה עשיר הכל לפי עשרו. אפי' היה ממונו ראוי לעשות לה כמה תכשילי בשר בכל יום כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממונו, ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה לחם שהיא צריכה לו כופין אותו להוציאה ותהיה כתובתה חוב עליו עד שתמצא ירו ויתן: (ג) בעל אוכלת ושותה לעצמה והוא שותה ואוכל לעצמו הרשות בידו ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת: (ד) האשה שפסקו לה מזונות והותירה המותר לבעל. היה בעלה כהן אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה מפני שטורח גדול הוא לה לשמרן מדברים המטמאין ולאכלן בטהרה אלא נותן לה מחצה חולין ומחצה תרומה:

גיוואַרין בְּעֲנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל בַּייא דֶעם אָרעמסטין יודין פאר דיא צייט דורך זַיינע עֲבִירוֹת, אַז עֶר טוֹהֶט חֶסֶד, וועט עֶר גירעטעט ווערען פון דֶעם טויט [כמו שכתוב וויא דער פסוק זאגט וצדקה תציל ממות צדקה רעטעט פון טויט ושוד ש עון נאך אַעבירה איז דא והוא עון חלול ה' אזוי אַעבירה וואס מען האט מיט איר פארשעמט דעם נאמען פון גאט שהתשובה ויסורין תולין ומיתה ממרקת התשובה ואז יסורים האלמין איין דעם בעם פון גאט, אונ אַז עֶר שטארבט איז איהם איצט גאט מוחל כמו שנאמר וויא עם שמייט אין פסוק אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון אוב די עבירד וועט איך פארגעבין ווערען ביז איהר וועט שטארבין וחנה כאשר האדם משהדל לסמוך ביד האמה אז דער מענטש איז זיך מטרים אן צו לעהנען דעם אמת וישנור אחריו אונ עֶר וועט העלפין אַז דער אמה זאל זיין ויתשורר בדברי אונ עֶר וועט זיך שטארקין וועגען דעם אמת וחופני ארו ליגיי בני עמו אונ עֶר וועט מאכין שייען פון זיין פאלק ויחזק ידי אנשי האמה אונ עֶר וועט שטארקין די הענד פון די מענטשין וואס ריידין אמת וינשא ראש אונ עֶר וועט אויפ־הייבין זייער קאפ, עֶר וועט זייא גרוים מאכין וכתות השקר ישפלים ניגיעם עד עפר אונ דיא פאלשע מענטשין וועט עֶר גירעדיג מאכין ביז צו די ערד הנה אלה דרכי קידוש השם דאס זענען דיא ווענין צו הייליגען דעם נאמען פון גאט ויחוד האדר לאמונתו ועבודתו בכולם אונ דאס איז שיין צו די אמונה אונ צו די עבודה פון גאט אויף די וועלט ויגדל ויתפארת בכבודש תורתו אונ דאס איז שטארק אונ שיין אין די הייליגקייט פון זיין תורה על כן בתחרות פעליו לקדש את ה' דריבער אַז עֶר וועט מערין זייגע מעשים צו הייליגען דעם נאמען פון גאט ולייחד האמה אונ צו שטארקין דעם אמת ולהכין אותו ולטהרו אונ צו פעסטיגען איהם אונ אן צו לעהנען איהם ויסלח לו מעון החלול עם התשובה וועט איהם גאט מוחל זיין די עבירה וואס עֶר האט ביז איצט פארשעמט זיין נאמען, נאר עֶר מוז טאהן תשובה אויף דעם חלול ה' ואם עֶר האט גיטאן ביז איצט ומיום ודוי חרטה אמת וויא עֶר האט גיטאהן פריער ביא דעם חלול ה' מדת תשובתו דיא מאס פון דער תשובה זאל זיין גלייך געגין דיא מאס פון דיא עבירות זה ביאור בחסד ואמת יכופר עון דאס איז דער פשט פון דיא ווערטער מיט חסד אונ אמת וועט פארגעבין ווערען דיא זינד:

ומוד ים עון והוא עון מילול ה' שהתשובה ויסורין מולין ומיתה ממרקת כמ"ש אם יכופר עון הזה לכם עד תמותון והכל כאחד סלחת משמדל לסמוך ביד האמה ויעזור אחריו ויתעודד בדבריו והוסיפ פורו לעיני כל עמו ויחזק ידי אנשי אמת ויגאל לאמת וכתות השקר יפסילם יגיעם עד עפר הנה אלה דרכי קדוש ה' סוד והדר לאמונתו ועבודתו בכולם ומוז ותפארת במקדש מורתו ע"כ בהרכות פעליו לקדש שם ה' ולעודד האמת לכבין אותו ולסמדו ונסלח לו מעון המילול עם התשובה בעמוד אמת לעומת אמת המילול מדת תשובתו כנגד מדת משובתו זהו ביאור בחסד ואמת יכופר עון:

כ"ו פסוקי שטו"ת נגד מילוי ב"ן וי' ה' ו' ה' ותעשה ממנו צירוף והיה בניקוד ששי

כז לָא תַקִּפוּן פְּאַתָא דְּרֵישֵׁיכוֹן וְלָא תְחַבֵּל יַת פְּאַתָא דְּדִקְנָךְ: כח וְחִבּוּל עַל מֵית לָא תִתְּנוּן בְּבִשְׂרֵיכוֹן וְרוּשְׁמִין חֲרִיתִין לָא תִתְּנוּן בְּבוֹן אֲנָא יְיָ: כט לָא תְחַיֵּל יַת בְּרַתָּךְ לְאַטְעָיוּתָהּ וְלָא

כז לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ: כח וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָכֶם אֲנִי יְהוָה: כט אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ

ת"א לא תקיפו פאת דאשכם. יכמות ס נזיר כז מא קידושין כט לה מכות כ: ולא תשחית. שבת סז קבא נזיר נח קידושין כט לה כ"ק לא מכות כא חולין ז: ושרט לנפש לא תתנו. מכות כ: ובתבת קעקע. שם כתו: אל תחלל את בתך. סנהדרין עו:

בעל הטורים

(כז) לא תקיפו. בגימ' ל' המקיף וה' הנקף חייבים הם: ולא תשחית. בגימ' זהו מער ולא מספרים: פאת זקנך. וסמיך ליה ושרט לנפש לומר כשם שחייב על הפאה כם' פאות כך חייב לא שרט ס' שריטות הה' מלכות: (כח) קעקע בגימ' שם שלמה

שפתי חכמים

רש"י

(כז) לא תקפו פאת ראשכם. (מכות כ) זה המשוה לדעיו לאחורי אזנו ק ולפדחתו ומגלח הקף ראשו עגול סביב שעל אחורי אזניו עקרי שערו למעלה מלדעיו הרבה: פאת זקנך. סוף הזקן וגבוליו והן חמש פאות בכל לחי ולחי למעלה אצל הראש ר שהוא רחב ויש בו שתי פאות ואחת למטה בסגנורו מקום חבור שני הלחיים יחד: (כח) ושרט לנפש. כן דרכן של אמוריים ש להיות מגדרין בשרם בשביל הנפש מת: וכתבת קעקע. כתב המחוקה וקעוב שאינו נמחק לעולם ת שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם: קעקע. ל' (במדבר כה) והוקע אותם (שמואל ב כא) והוקעום תוחבים עץ בארץ ותולים אותם עליהם ונמצאו מחוקין ותחובין בקרקע א: (כט) אל תחלל את בתך להזנותה. כמוסר בתו פעויה לזנות

פירוש לתורת אלהים

(כז) לא תקיפו איר ראכט ניט ארום רינגלען און אף גאלין דיא עקען פון איער קאפ ולא תשחית און זאלט ניט פאר ראדבין דיא עקען פון דער באדרד: (כח) ושרט און אנקראצונג לנפש פון וועגין איין טוים לייב לא תתנו בבשרכם זאלט איהר ניט געבען אין איער לייב איהר זאלט ניט רייסין איער לייב וועגין צער אויף איינגנטש וואס איז געשטארבין וכתבת קעקע און אשרייבונג וואס

עם איז איין גענראבין אין לייב צוא נעמען אנאדעל און אום קריצען אין לייב אותיות לא תתנו בכם טארט איהר ניט געבען אין אייך אני יי איך בין גאט כלומר איך בין אויף אייך גוזר אז איהר זאלט דיא זאכען ניט טאהן און איך בין באגלייטט צו באצאלען שכר און פורענות: (כט) אל תחלל דוא זאלסט ניט שענדין את בתך דיין טאכטער להזנותה צו מאכין זיא זאל מזנה זיין כלומר

מצות השם

(כז) [רכח] (לאו קנח) שלא לגלח ולהשוות שערות ראשו לאמולי חזנו ולפדחתו כי זהו הנקרא הקפת פאתי ראשכם שאמר תורה שבאמר לא תקיפו פאת ראשכם:

(שם) [רכט] (לאו קנט) שלא לגלח אחר' פאה אחת ממעמת ראשו הזקן שהיים בכל לחי ולחי מלמטן שנקרא שבולת הזקן ומל' כל אחה מהן לוקה מלקות אחד ואם גלחם בכח אחת לוקה חמש מכות: ולא תשחית את פאת זקנך:

(כח) [רלא] (לאו קנא) שלא ינחיר בשערו כחב חקיק ולשון כדיו או בשאר מיני צבעונים שמציחים רושם הכ' שהקיק ואינו נמחק לעולם שזהו הנקרא כתובת קעקע שאסרה תורה שנא': ובתובת קעקע לא תתנו בבשרכם:

לא תַקִּיפוּ פֵּאַת רֹאשְׁכֶם וְרֵאם אִין אַמְצוֹת לֹא תַעֲשׂוּהוּ מָקוֹן פָּאר גִּים אַרוּם שָׁעֶרִין דִּי הָאר פּוּן קָאפּ עָם וְאַל זַיִן גְּלַייְך פּאר שׁוּרִין אִינְפּוּן אוּנ שְׁאָרִינְם עָם זָאל זַיִן אִין גַּאנְצִין קַיילִיכְ־רִיג, אוּנ טָקוֹן מָאר גִּים אָפְּגָאלִין דִּי הָאר פּוּן גַּאנְצִין קָאפּ מִיט דִּי פֵּאוֹת צוּ וַאסְקוֹן:

וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פֵּאַת זְקָנֶךָ וְדָאם אִין אַמְצוֹת לֹא תַעֲשׂוּהוּ מָקוֹן זָאל גִּים אָפְּגָאלִין דִּי בָּארְד, אוּנ אַז מָקוֹן גָּאלִם וּיא אָפּ דִי בָּארְד, אִין מָקוֹן שׁוֹבֶר אוֹיף פִּינְף לַאנְגִין: וּדְעָר זוֹהַר וָאקוּם פָּאר וּיאס שְׁטֵיהִים דוּ וָאלְסְט גִּים פָּארְדָארְבִין דָעם עֵק פּוּן דַיִין בָּארְד מַיִיל דָער קָאפּ פּוּן אַמְעָנְטְש אִין אַזוֹי וִוי דָאס קָעפְּעלְע פּוּן אַיוּד, דָער יוּד אִין דָאס עָרְשְׁטֶע אוֹת פּוּן שֵׁם הַיְיָ"ה, אוּנ אַיוּד דָאס אַסְטְרִיכְעלְע אוּנטֶן וָאס אִין שְׁפִּיצִיג אוּנ אַז מָקוֹן נָעמְט אַרָאפּ דָאס סְטְרִיכְעלְע אוֹיף דָאס קַיין פָּנִים פּוּן אַיוּד, דֶער קָאפּ פּוּן מֶענְטְש אָן אַבָּארְד הָט דָאס נָאר קַיין פָּנִים פּוּן אַיוּד, אוּנ מִיט דֶם שְׁפִּיצִיגֶן בָּארְד וָזָהוּם עֶר אוֹיס וִוי אַיוּד, אַז עֶר נֶעמְט אַרָאפּ דָעם שְׁפִּיץ פּוּן דִי בָּארְד וָזָהוּם עֶר גִּים אוֹיס וִוי אַיוּד:

וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וְדָאם אִין אַמְצוֹת לֹא תַעֲשׂוּהוּ מָקוֹן מָאר גִּים קְרִיצְטֶן אוֹיף דָאס לַייב אוֹתִיוֹת אוּנ אִין אוֹתִיוֹת אַיְיגִין לָאזִין בִּינְדֶן אָדֶער פַּארְב:

וְלָא־תְזַנֶּה הָאָרֶץ וּמְלֵאָה הָאָרֶץ
זִמָּה׃ לְ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ
וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ לֹא אֶל־
תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־
תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה

תִּטְעֵי אַרְעָא וְתִתְמְלֵי
אַרְעָא עֲצַת חֲטָאִין׃
לְ יָת יוֹמֵי שַׁבְּיָא דִילִי
תִּטְרוּן וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי
תְּהוֹן דַּחֲלִין אֲנָא יְיָ׃
לָא תִתְפְּנוּן בָּתַר בִּידִין
וּדְכוּרוּ לָא תִתְבְּעוּן
לְאִסְתַּאֲבָא בְּהוֹן אֲנָא

ת"א ומלאה הארץ זמה. יומא יח יבאות לו מזיר מ: אם בכתותי תשמרו. ס' הזהר פ' בראשית:

רש"ם

(כט) להזנותה. זנות של פנויה להיות בקדשה: אם בטומאה (כדאי' בסנ' מכות דף לא): (כט) ומלאה הארץ זמה. ומסיק ליה אם בכתותי לעבד בקבלה דשהא ליגלא (ושיין בס"ר קדושין דף פא) באיכלין ושתין וממין בשמחות. והייטו דכתיב זנות יין ותירוש יקח לב. סמך שבתותי תשמרו לאל תפנו אל האובות שהשומר אוב אינו מודה בשבת: (ל) אני ה'. ומסיק ליה מפני מיהה תקנס אמר הקב"ה אני בכתותי וקנס אמר ונגד

בעל הטורים

שפתי חכמים

רש"י

שלא לשם קידושין: ולא תזנה הארץ. אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא באולכם וכה"ח(ירמיה ג)ויאמרנו רביעים וגו':(ל)ומקדשי תיראו. לא יכנס לא במקלו ולא במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ואע"פ שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין ביהמ"ק ב דומה שבת: (לא) אל תפנו אל האובות. אזהרה לבעל אוב ג וידעוני. בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו. וידעוני המכנים עצם היה משמה ידוע ד לתוך פיו והעצם מדבר: אל תבקשו. להיות

ליקוטים על התורה

פירוש לתורת אלהים

עניני חקים ומשפטים

מצות השם

(ל) [רבד] (עשה קא) ליראת מן המקדש דהייטו לנהוג בו כבוד ולא יקבל ראשו לא מן המקדש אחה יכל אלא ממני בעלה על מודעתו שנאמר ומקדשי תיראו אני ה':

(לא) [רבד] (לאו קנד) שלא לעשות מעשה אוב ולא לשאול באוב כי הא"ל אוב זה פיתום המדבר משחיו כנאמר אל תפנו אל האובות:

וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ ודאם איז אמצות עשהו מן אל מורא האבין פאר נאם אוג מן אל אין דעם בית המקדש אריין גיין מים בבוד. מען זאל ניט אריין גיין מיט אשטעקין, אוג ניט מיט שיך אויף די פיס, אוג ניט מיט דעם שטויב וואס אויף די פיס:

אל תפנו אל האובות ודאם איז אמצות שלא תעשה לא תעשה איר זאלט איך ניט קערין צום דעם כשוף וואס היישט אובות, דאס איז אזוי אסשוף וואס דער מכשף הם נימאכט מען זאל הערין אשטיממע גייס ארויס פון אונטער די ערד, אדער עס גייס ארויס אשטיממע פון אונטער דעם מכשף, זאלט איר ניט גיין צום מכשף ער זאל פון איירמוועגין מאכין דעם כשוף, אוג איר זאלט ניט גלויבין די שטיממע וואס איר הערט הערין:

(לא) לא תפנו אל האובות ואל הידעונים. לדעת העתידות ואל תבקשו לטמא. כי אין בהם אלא ע"ז ואמר לפי שהם נעשים בצלמות אדם לו בעצם נבלת בהמה יהיה יהודה, והוא לטמאה בהם. והעד הזה אני ה' אלהיכם, ל"ל מצוה בכם ושומן בהולכם ואין בלוי בהבאתו לפני שמים, והם תאמרו אלהיכם אחם לדעת הדברים העתידים ולתקן הדברים הנבראים, הגם להשיב ע"ז אמר עפני שיהא תקון הלדת פני זקן, ואמר זה על החכמי

פירוש לתורת אלהים

דוא זאלסט ניט געבין דיין באכטער צו איינעם ער זאל מיט איהר מזנה זיין ולא תזנה אוג דיא ערד זאל ניט אפ קערין כלומר וארום אז דוא ווערסט ניט מקיים זיין וואס איך האב אייך געבאטען וועט דיא ערד אויך אפ קערין אוג דיא פירות וועלין זיין אין אפרעכער לאנד נאר אוג עס וועט ווערין דער פילט דיא ערד מיט שלעכטיע עצות פון זנות: (ל) את שבתותי אוג מיינע שבתים זאלט איהר היטען איהר זאלט קיין מלאכה טאהן ומקדשי אוג פאר מיין ביהמ"ק זאלט איהר זיך פארכטין, רש"י שריבט דאס מיינט מען, מען טאר ניט אריין גיין אין ביהמ"ק ניט מיט אשטעקין אוג ניט מיט שיך אוג ניט מיט דעם שטויב וואס אויף דיא פיס אוג ניט מיט אנדערע זאכין וואס איז שלא בכבוד אני יי איך בין נאם: (לא) אל תפנו איהר זאלט זיך ניט קערין

אֱלֹהֵיכֶם׃ לב מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם
וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ
אֲנִי יְהוָה׃ רביעי ששי כסדן מחוברין לג וְכִי־יָגוּר
אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תּוֹנוּ אֹתוֹ׃
לד כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר הַגָּר
אִתְּכֶם וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים
הְיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה

לב מִן קֳדָם דְּסַבָּר בְּאוֹרַיְתָא תְּקוּם וּתְהַדַּר אַפֵּי סָבָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃ לג וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר עִמְּכוֹן גִּיּוֹרָא בְּאַרְעֲכוֹן לָא תּוֹנוּן יָתֵיהּ׃ לד כְּיַצִּיבָא מִנְּכוֹן יְהֵי לְכוֹן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיַּר עִמְּכוֹן וּתְרַחֵם לֵיהּ כְּוָתְךָ אֲרֵי דַיָּרִין הֲוַיְתּוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם אֲנָא

ת"א מפני שיבה תקום והדרת. מגילה יז קידושין לב לג: זקן
וירא מאלהיך. שם לא לג מגילה כח: וכי יגור אתך גר. מגילה יז יבמות מו: לא תונו אותו. מגילה ו:

בעל הטורים

זקניו כבוד: (לב) זקן וירא. מזכה לזקן שלא יסריח: מפני ריש"ל
עסוקים כם ה שאם תעסקו כם אתם מיעמאין לפני ואני מתעב אתכם: אני ה' אלהיכם. דעו את מי אתם מחליפין במי: (לב) מפני שיבה תקום. יכול זקן ו אשמאי. ת"ל זקן אין זקן אלא שקנה ז חכמה: והדרת פני זקן. איזהו הדור לא יבא במקומו ולא יסתור את דבריו יכול יעלים עיניו ח כמי שלא ראהו לכך נא' וירא מאלהיך שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא וכל דבר המסור ללב נא' כו וירא מאלהיך: (לג) לא תונו. אונאת דברים ט לא תאמר לו אתם היית עובד ע"ז ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שמתה מפי הגבורה: (לד) כי גרים הייתם. מוס שכך אל תאמר

פירוש לתורת אלהים

אַל צוּ דִיא כִּישׁוּף מַאכֶערִם וָאם זַייא וָועַרין גֶערוּפֶן אוֹבוֹת אוּנ יִדעוֹנִים אַל תִּבַקְשׁוּ אִיהר זָאלְט נִיט בַּאגֶערִין צוּ עוֹסֶק זַיין אִין זַיי צוּ טֻמְאָה וָגֶערִין דוּרְךְ זַיי אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין אַייֶער גָאט׃ (לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה פַאר אַגְרַייז גְרֵאיֶען תָּקוּם זָאלְסְטוּ אוֹיף שְׁטֵיין וְהָדַרְתָּ אוּנ דוּא זָאלְסְט בֵּישַׂייגֶען דֶעם פָּנִים פּוּן אַיין מַאנִין דִיא אוֹיגִין אוּנ וָועסְט זָאגִין דוּא זָעהסְט פַאר דֵיין גָאט בִּלוּמֶר גָאט וַייסְט אַז דוּא אַייֶער לֵאגֶר לֵא תּוֹנוּ זָאלְסְטוּ אִירם נִיט נַארֶן מִיט אַיין בֵּיר׃ (לד) כְּאֶזְרָח וַויא אַיין אַלְט גֶיזֶעסֶענֶער פּוּן אַייךְ זָאל זַיין הֵיר דֶער גַר וָאם וואהנְט מִיט אַייךְ

מצות השם

(סס) [רמו] (ולהו קנה) שלא לעשות מעשה שיהוא מעשה דומה לזה כגיכח עשם כתיב שיו וסוא מדבר מאליו ויש בשניהם שמן עכודת כוכבים ומזלות שנאמר ואל שיבעונים אל תפנו לעשות בהם אני ה' אלהיכם:

(לג) [רמז] (עשה קב) לכבד את החכמים ולקום מפניהם שנא' מפני שיבה תקום והדרת פני זקן:

וָאָל תַּיְדְשׁוּנִים וָדָאם אִיז אַמַצוֹת לֵא תַּעֲשׂוּ אִיר זָאלְט אַייךְ נִיט קֶערִין צוּ דִי כִּשׁוּף וָאם הַיֶיסְט יִדְשׁוּנִי דָאם אִיז גֶיוֶען דֶער כִּשׁוּף דֶער מְכַשֵּׁף פְּלֶעגְט נֶעמֶען אַבֵּייגֶדִיל פּוּן אַפּוֹיגִיל אוּנ דָאם דֶעם בֵּייגֶדִיל אַרַיין גֶעלֶיגְט צוּ אַמֶענְטְש אִין מִיל אוּנ דָאבִין גֶינֶעבִין דֶעם מֶענְטְש אַזֶעלְבֶע קְרַייטֶער אוּנ דֶר מֶענְטְש אִיז פַארְמִישְׁט גֶיוָארִין אַזוֹי וִוי שְׁטוֹר אוּנ אִיז גֶעפַאלֶן אוּנ דָאם גִיזֶיכְט אַזֶעלְבֶע וֶוערְטֶער וָאם קֵיינֶער דָאם נִיט פֶערְשְׁטֶענְט נָאר דִי כִּשׁוּף מַאכֶערִם דָאבִין גִיוָאגְט דֶעם בֶּעדַייטוּנְג פּוּן דִי וֶוערְטֶער אוּנ דָאבִין גִיוָאגְט פַאלְשֶׁע נְבִיאוֹת, וָאם דִי תּוֹרָה גִיוָאגְט מֶען זָאל נִיט גְלוֹיבֶן דִי מְכַשְּׁפִים וָאם זַיי וָאנִין,

אוּנ מֶען זָאל זִיךְ נָאר נִיט קֶערִין צוּ זַיי׃

מְפֻנֶּיָ שֵׂיבָה תָּקוּם וָאם אִיז אַמַצוֹת עֲשׂוּהוּ אַז מֶען זָאל אַיין אַלְטֶער מַאן גֵיין דַארְף מֶען זִיךְ אוֹיפְשְׁטֶעלֶין פַאר אִים אַפִּילוּ דֶער אַלְטֶער מַאן אִיז נִיט אַתַּלְמִיד חָכָם, אוּנ פַאר אַתַּלְמִיד חָכָם דַארְף מֶען זִיךְ אוֹיפְשְׁטֶעלֶין אוּנ מֶען דַארְף אִים גֶעבֶּין כָּבוֹד אַפִּילוּ עֶר אִיז אַיינֶגֶער מַאן, אוּנ דֶער מֶענְטְש וָאם פַארְשְׁטֶעמְט אַתַּלְמִיד חָכָם וָעם נִיט הָאבִין אַתַּלְקָ צוּ עוֹלָם הַבָּא. דִי חֲכָמִים זָאגִין אַפִּילוּ דֶער אַלְטֶער מַאן אִיז אַנוּ מוּז מֶען אִים אוֹיךְ גֶעבֶּין כָּבוֹד׃

אֱלֹהֵיכֶם׃ לה לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט
בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה׃ לו מֹאזְנֵי
צֶדֶק אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין
צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ

ת״א לא תעבו עול במשפט. מליעא סא בחרא פט: ממוני לדק. סנסדלין לא: והין לדק. מליעא מא

רש״ב

(לה) במדה. כמות קרקע: ובמשורה. מדת הלח כמו ומים במשורה תשתה: (לו) והין. מדת הלח:

בעל הטורים

לה מאני: אני ה׳. ומצינו ליה וכי יגור אתך גר לומר כל המצוה דינו של גר כאלו מעה דינו של הקב״ה: (לה) במדה. כ״. דין. ולדך אך למוק יהיה ביומם ובינו כאלפים אמה במדה. במדה הכשעורה כאורך. מה בתם מילי במדת קרקע: (לו) והין לדק יהיה לכם. וסמיך ליה ומאזני לת מקוחי לומר שהמצות המדות כאלו עוכר על המלות כולם:

שפתי חכמים

תוכו שמדבר בחוצאת ממון דשם מדבר בגזקה וממכר וא״כ לא מוכו דכתיב כאן מדבר בחוצאת דברים: ר׳ מכיר דכתיב משפט מלמד שהמודד נקרא דיין וא״מ בשם שיקר במדה הרי הוא כו׳: כ״ק׳ לאה לריך מעשה לגיעוד זה הא ג״כ בכאן כתי׳ עול משמע עול ומשוה כמו שפרש״י לעיל גבי דיין. וע״ק לאה פי׳ בכאן וגורם לה דבריה כו׳ לאה לא פי׳ זה לגיל בדיין. וי״ל דבר כוונת רש״י לאה לריך לעיכבה משפט ללמד שהוא לדיין לעניין שיהא קרוי עול שנוי כו׳ לאה בכאן ג״כ כתיב עול. ומתכן דיעניין זה הוקש לדיין ליל׳ שנוגם לה דברים המוציא בדיין: ל״ל שני אחים או שני שותפים לא יתדון לזה חלקו בחבל בימה״ג משני מאז החבל לא נתמה ביומר יהיה ביומה שתמה מאז החבל קבה ואינו נתמה ומגלה שזה יפסיד. ח״כ אני׳ אם יתדון כאן לא יתדון לזה בימות המשיח ולזה בימה״ג מפני שבימות המשיח אלכן יבבה ובקושה ובימה״ג מקושר להדדי: מ״ה ב״ג במשורה מדת הלח וא״ג מדת היבש דמשורה היא מדת הלח כמו ומים במשורה תשתה: ג שנת׳ והיומר עשירית האיפה: ס שנת׳ רביעית ההין: ע ו״מ הלוקח טומן מקלותיו במלח כדי שיהא כבד ע״י לחלומים המלח וי״מ המוכר ליתן מקלותיו במלח לפי שכח המלח חזק וחליף ומתמעט לת המשקל ונעשה קל ומוכר לבריות ושוקל במשקל זה:

ענייני חקים ומשפטים

שבכל שתים עוד כמוהו, גם בזהירה כמוהו בגלה לעיגו מהגר, ויהיה הגר אחד מגלה בלאוה המלך, כמו שהיה עולה

פירוש לתורה אלהים

אונד דוא זָאלסט איהם ליב האבין אזוי וויא דיך אליין בי וואורום איהר זענט אויך גיווען גרים אין לאנד מצרים אני יי איך בין אייער גאט כ״ומר איך בין דיין גאט אונד זיין גאט: (לה) לא תעשו איהר זאלט ניט מאהן קיין אונ״ד רעכט אין בישפט אונד וואס איז דער משפט במדה אין דער מאס פון דער ערד ווען איינער קויפט בי דעם אנדערען אפעלד פון צהן איילען טארסטו אים

מצות השם

(לה) [לגה] (לאה קנו) שלא להוסיף במדה בלא והיבש לא בחוצאים ולא בכל דבר המודד במדה שקלקות והבגדים שמא לא תעשו עול במשפט. במדה. במשקל. ובמשורה: (לו) [לבה] (לאה קנ) לנדק המאזנים המשקלות והמדות וליישר אומם בתכלית יושר המאזנים כתיב שלא יהיה בהן שום לך למעות לגוזרת הכריית ולגנוב אומם כמלמיתן אלא יהיו כולם מיושרים ומכוונים אל האמת יפה יפה שנא׳ מאזני לדק מכו לדק איפת לדק והין לדק יהיה לכם כתי׳ ה׳ וגו׳:

לא תעשו עול במשפט וגו׳: מאזנים איז אמצות לא תעשה מקן מאר נים ווענין אונד נים מעסטין מיט אקלענרע וואג אונד נים מיט אקלענרע מאס ווי אלע מענשין פון שמאס ווענין

אונד נים פאלש מעסטין בי מישקל אין דער וואג איר זאלט ניט פאלש ווענין ובמשורה אונד אויך אין דעם מזעסטין פון גענטראנק: (לו) מאזני צדק ריכטיגע שאלען אבני צדק ריכטיגע שטיינער פון גענוויכט איפה צדק ריכטיגע מאסען והין צדק אונד איין ריכ־טיגען עימער יהיה לכם זאל זיין צו אייך אני יי איך בין גאט אייער גאט אשר ואס איך האב אייך אויס גיצוגען פון מצרים אויף דעם הנאי איהר

אונד מעסטין, אונד אז איינער קויפט בי זיין חבר אפלאן ערד אדער אפעלד מוז מען מעסטין מיט די זעלבינע מאס וואג אלע מענשין מעסטין:

מאזני צדק וגו׳ ודאם איז אמצות עשה מקן מוז ווענין בוט פארקויפין מיט ריכטיגע וואג־שאלין אונד מיט ריכטיגע פונמין, אונד ארינטיגע מאס צו נאסע זאכין ואלע ערליי משקה אונד אפילו צו אנדרע מקן נים גיבין אמאלשע וואג אונד נים אמאלשע מאס:

מִצְרַיִם: לי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי
וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
אֲנִי יְהוָה: פ חמישי כ א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־
הַגֵּר | הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ
לַמֹּלֶךְ מוֹת יוּמָת עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ
בָאֶבֶן: ג וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ
הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי
מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־
מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי:
ד וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת־

דְּמִצְרַיִם: לי וְתִטְּרוּן יָת
כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל דִּינַי
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ:
א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: ב וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
תֵּימַר גְּבַר גְּבַר מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָיָא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בְּיִשְׂרָאֵל דִּי
יִתֵּן מִזַּרְעֵיהּ לְמוֹלֶךְ
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל עַמָּא
בֵּית יִשְׂרָאֵל יִרְגְּמוּנֵיהּ
בְּאַבְנָא: ג וַאֲנָא אֶתֵּן
יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא
וַאֲשֵׁיצֵי יָתֵיהּ מִגּוֹ עַמֵּיהּ
אֲרֵי מִזַּרְעֵיהּ יְהַב לְמוֹלֶךְ
בְּדִיל לְסָאֲבָא יָת מַקְדְּשִׁי
וּלְאַחֲלָא יָת שְׁמָא
דְּקוּדְשִׁי: ד וְאִם מַכְבֵּשׁ
יְכַבְּשׁוּן עַמָּא בֵּית

ת"א מלכ יחן. מגיעם יח: כי מזרעו. מיהדרין סד: למען טמא. שבועות ז: ולא הענש. כתובות ל:

בעל הטורים (ג) ואני אתן. כ'. דין. ומיהך ואני אתן פס שכרך שפס מזל כמשוכם

רש"י

שאין מכירים כחסם: (ב) ואל בני ישראל תאמר. עובשין פ על האזהרות: מות יומת. (ת"כ) בב"ד והם אין כח לב"ד עם הארץ צ מסייעין אותן: עם הארץ. (ה"כ) עם בניניו ובכרת הארץ ד"ל עם ק בעתידין לירם את הארץ ע"י מלות הללו: (ג) אתן את פני. (ת"כ) פנאי שלי ר פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: באיש. ולא בלבור שאין כל ש הלבור נכרתין: כי מזרעו נתן למלך. לפי שנא' מעביר בנו ובנו באש בן בנו וכן כתוב ת מגין ת"ל כי מזרעו נתן למולך. זרע פסול מגין. ת"ל בתחת מזרעו למולך: למען טמא את מקדשי. את ככסת ישראל שהיא א מקודשת לי כלשון (ויקרא כא) ולא יחלל את מקדשי: (ד) ואם העלם יעלימו. אם העלימו בלבור אחד סיף

פירוש לתורת אלהים

וְאַלְתָּ מִיךְ פָּאַרְגִין: (לי) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיהַר וְאַלְתָּ הִיסְטָן אַלְתָּ מִיגָּע גִּיזָעִין וְאֵת כָּל אוּנ אַלְתָּ מִיגָּע דִּינְגִּים וַעֲשִׂיתֶם אוּנ אִיהַר וְאַלְתָּ וַיִי מָאהַן אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין נָאט אִיךְ בִּין בַּיְיגֶיבְּט צוּא בַּצָאלִין שְׁכָר צוּ דָעם וָואס עֶר אִיז בְּקֵנִים מִיגָּע מִצוֹת: (א) וַיְדַבֵּר אוּנ נָאט הָאט גִּירֶעט צוּ מֹשֶׁה אוֹזוֹ: צוּ וָאגֶן: (ב) וְאֶל אוּנ צוּ דִיא יִשְׂרָאֵל וָאלְסְטוּ וָאגִין אִישׁ אִישׁ לֶיגֶנְט עֶר מִיגָּע פּוּן דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר אוּנ פּוּן דָעם גֵּר וָואס עֶר וואנְט צְוַוישֶׁן דִיא יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן וָואס עֶר וֶועט גֶעבֶּן פּוּן זַיינֶע קִינְדֶער לַמֹּלֶךְ צוּ דָער ע"ז וָואס זִיא הַיסְט מוֹלֶךְ

מות יומת וָאל עֶר גִיטַיינְט וָועֶרן בַּיי דָעם בֵּית דִין עַם הָאָרֶץ דָאס פַאלְק פּוּן דָעם לַאנְד יִרְגְּמוּהוּ וָאלֶן אִיהם בֶּעוואוֹרפֶן מִיט שְׁטַיינֶער: (ג) וַאֲנִי אוּנ אִיךְ נָאט וָועל גֶעבֶּן מַיין צָארְן אִין דָעם דָאזִיגֶן מֶענְטְש וָואס עֶר הָאט גֶעגֶעבֶּן פּוּן זַיינֶע קִינְדֶער וְהִכְרַתִּי אוּנ אִיךְ צוּ דָער ע"ז וָואס הַיסְט מוֹלֶךְ וָועל אִיהם פַאר שְׁנַייד ן פּוּן זַיין קָאלְק כִּי וָוארוּם עֶר הָאט גִיגֶעבֶּן פּוּן זַיינֶע קִינְדֶער צוּ דָער ע"ז מוֹלֶךְ לְמַעַן דָרוּם סַמָא צוּ פַאר אוּם וָועֶרדִיגֶן מַיין הַיילִיגְקַייט וְלַחֵל אוּנ צוּ פַר שְׁוֶועבֶּן מַיין הַיילִיגֶן

פ"ק"ל הא לאוין הללו כתוכין כולן בכר בפ' אחרי מות. ומתכן לעיל כתוכין המוסרות יכלן כתוכין עוסין על ה"אזהרות: צ דאם ל"ל שאם אחרן ידגמוהו הוא סי' כל מות יומת לכתוב קלא מיני' ולא לכתוב מות יומת: ק דקל"ל אחרן ל"ל הכל"ל הטם יכנגו אותו וגו'. [מהכל"ה] והכלי לאוד לא סגי דא"כ הכ"ל עם הטולא ובהלי לאיד נמי לא סגי דא"כ הכ"ל לפרש דבמ"י קבייל מלכתב אתם משמע כל העולם: ר דק"ל לרבה זו עוסק לו מהקב"ה נתן סניו אלו ועוד דאם אין דלכו לטוס פנים אלא כלדיקים. ל"פ אלא מפנין פניס הוא: ש (גמ"י) בפ"ב ל"ל דהכי פירוש אמא כל הלבור ותנו מוכרים לעולם אין נכרתין: ת"ל אמין כל הלבור בהכרת מהמת הוא אינה דהא מילתא דבמיתה היא דהא אפי' מב"ד אמרו אין בהכרת ע"ש יותר: ה"פ. ת"ל בב"ד הלין ד"ל דהכי הכי קלמי כי מזרעו. נתן למולך וכן בתחת מזרעו למולך יתיבי ניהו לכן דאמר אחד לבנים בן בנו וכן בתי וחד לבנים ובת אמר פסול: אמנם לא מקדם ממש כי אם ענין מועלת מקדם אלא אמרו.

עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא בִּתְתוֹ
מִזַּרְעוֹ לַמֶּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ׃
ה וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא
וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־
הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֶּלֶךְ
מִקֶּרֶב עַמָּם׃ ו וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה
אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים לִזְנֹת
אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ
הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃
ז וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ששי שביעי כפהן מהוכרין
ח וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם
אֹתָם אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃ ט כִּי־
אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת־אָבִיו

ישְׂרָאֵל יַת עֵינֵיהוֹן מִן
גַּבְרָא הַהוּא בְּדִיהַיִב
מִזַּרְעֵיהּ לְמוֹלֶךְ בְּדִיל
דְּלָא לְמִקְטַל יָתֵיהּ׃
ה וְאֵשַׁוִי אֲנָא יַת רוּגְזִי
בְּגַבְרָא הַהוּא וּבְסַעֲדוֹהִי
וְאֵשֵׁיצִי יָתֵיהּ וְיַת כָּל
דְּטָעַן בַּתְרוֹהִי לְמִטְעֵי
בָּתַר מוֹלֶךְ מִגּוֹ עַמְּהוֹן׃
ו וְאֵנַשׁ דִּי יִתְפְּנֵי בָּתַר
בִּידִין וּדְכוּרוֹ לְמִטְעֵי
בַּתְרֵיהוֹן וְאֶתֵּן יַת רוּגְזִי
בְּאֵנָשָׁא הַהוּא וְאֵשֵׁיצִי
יָתֵיהּ מִגּוֹ עַמֵּיהּ׃
ז וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן
קַדִּישִׁין אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲכוֹן׃ ח וְתִטְרוּן יַת
קְיָמַי וְתַעְבְּדוּן יַתְהוֹן
אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן׃
ט אֲרֵי גְּבַר גְּבַר דִּי יְלוּט
יַת אֲבוּהִי וְיַת אִמֵּיהּ

ת"א כתחו מגדעו. סנהדרין כד: וכמתי מוי. שביעית לט: והכרתי אותו. שם לו: והתקדשתם. ברכות נג. יומא לט יבמות כ: מוים מוים. סנהדרין פה שבועות כז:

בעל הטורים

בתשובה ומי מתן שכרן שעונותיו נתשבין לו בזכיות: (ח) ומי

כ'

שפתי חכמים

כתב הרמ"ם מכל יש לתמוה איך מעטת ל"ו בתים אחר אשר יחטא וכו'. וכ"ל כיון שעובד ע"ז א"כ נסתלק הכליה מן האדם ונכסתלקות הכליה יבואו רוחות הטומאה באדם ומגילה יעמדו כל ישראל: בל"ל בכולן מתפללין בזכותו לפי בקרוביו לו לפיכך כולן גזלניס. (נח"י) כ"ל בקשי אדלעיל ואם העלם ידעתיו ומסתמא תפני אמתיילמין מעניו ומתמשפחה סמתחין עליו לפיכך ובמשפחתו וכו': ג מפני שבכל כתיב והכרתי אותו מקרב עמו והכרתי אותו ל"ל אלא לפי הדר כתביה דלכתוב ביה ואם כל הזונים וגו' שיכרתו לזנות אחר המולך לעשות כמוהו בכאן ע"ז שאמר"ם בסיא אלא כדרכה אם עבדה כך חייב עליה

ג עבודתה: (ז) והתקדשתם. זו פרישות ע"ז: (ט) אביו

רש"י

שיעלימו כדברים הרבה אם העלימו סנהדרי קטנה סוף שיעלימו סנהדרי גדולה: (ה) ובמשפחתו. אמר ר"ש וכי מספחה מה חטאה אלא ללמדך שאין לך מספחה שם בה מוכס שאין כולם מוכסין שכולם ב מהפין עליו: והכרתי אתו. למה נא' לפי שנא' ובמשפחתו יכול יהיו כל המשפחה בהכרת ת"ל אותו. אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא ביסורין: לזנות אחרי המלך. (ת"כ) לרבות שאר ע"ז שעבדה בכך ולכילו לין זו

ואמו

פירוש לתורה אלהים

נאמען: (ד) ואם אוג אויב העלם פאר הוילען געלימו זיי וועלין באר הוילען עם הארץ דאס פאלק פון דעם לאנד את עינהם זייערע אויגען מן פון דעם דאזיגען מענטשין בההו וואס ער האט גיגעבין פון זיינע קינדער צוא דער ע"ז מולך לבלתי זייא וועלין אים ניט טויטין: (ה) ושמתי וועל איך נאמ קאן מיין צארין באיש אין דעם דאזיגען מענטשין אוג אין זיין משפחה והכרתי אוג איך וועל איהם פאר שניידין ואת כל אוג אלע וואס האבין אפ גיקערט נאך איהם לזנות אפ צו קערין נאך דער ע"ז מולך

ישראל את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למלך לבלתי המית אתו׃ ה ושמתי אני את־פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אתו ואת כל־הזנים אחריו לזנות אחרי המלך מקרב עמם׃ ו והנפש אשר תפנה אל־האבת ואל־הידענים לזנת אחריהם ונתתי את־פני בנפש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו׃ ז והתקדשתם והייתם קדשים כי אני יהוה אלהיכם׃ ח ושמרתם את־חקתי ועשיתם אתם אני יהוה מקדשכם׃ ט כי־איש איש אשר יקלל את־אביו

אתקטלא יתקטיל
אבוהי ואמיה לט קטלא
חייב: י וגבר די ינוף
ית אתת גבר די ינוף
ית אתת חברה
אתקטלא יתקטיל גיפא
וניפתא: יא וגבר די
ישכוב ית אתת אבוהי
ערותא דאבוהי גלי
אתקטלא יתקטלון
תרויהון קטלא חייבין:
יב וגבר די ישכוב ית
כלתיה אתקטלא

ואת־אמו מות יומת אביו ואמו
קלל דמיו בו: י ואיש אשר ינאף
את־אשת איש אשר ינאף את־
אשת רעהו מות־יומת הנאף
והנאפת: יא ואיש אשר ישכב את־
אשת אביו ערות אביו גלה מות־
יומתו שניהם דמיהם בם: יב ואיש
אשר ישכב את־כלתו מות יומתו

ת"א מכיו ואמו. שבועות כז מולין
מת: ואים מסר. קידושין יט סנהדרין נא נב: ואים מסר. שם נד: ערות מכיו. שם נח:

בעל הטורים

ה' מקדשכם. סמך מלל מכיו ואמו כי ג' מותפין יש כאדם. סמך ואים מסר יגאף אם אשם דעהו למקלל מכיו ואמו לפי שהמגלל

רש"י

ואמו קלל. לרבות לאחר ד מיתה: דמיו בו. זו סקילה וכן כ"מ שנא' דמיו בו דמיהם בם ולמדנו מחוב וידעוני שנא' כהם בחכן ירגמו אותם דמיהם בם. ופשוטו של מקרא כמו דמו ברשמו אין נענש על מיתתו אלא הוא שגרם לעצמו מיהרג: (י) ואיש. פרט ה לקטן: אשר ינאף את אשת איש. פרט לאשת קטן למדנו שאין לקטן קידושין. ועל מיזו אשת איש ו הייכתי לך: אשר ינאף את אשת רעהו. פרט לאשת עו"ג למדנו שאין קידושין לעו"ג: מות יומת הנואף והנואפת. כל מיתה האמורה בתורה סתם ז איזה

עניני חקים ומשפטים

מבני ישראל, ע"כ לא יעשו לסגר עול כמדה כמשקל וכמשורה וכדרך כלל אומר לכם ושמרתם את חקתי ואת משפטי ועשיתם אותם אני ה':

פירוש לתורת אלהים

נאט כלומרווייל איך בין הייליג דרום זאלט איר
אויך זיין הייליג: (ה) ושמרתם אונ איהר זאלט
היטען מיין געזעץ ועשיתם אונ איהר זאלט זייא
טאהן אני יי איך נאט בין אייער הייליגער כלומר
איך טוה אייך הייליגען: (מ) כי איש ווארום
איטליכער מענטש וואס ער וועט שעלטין זיין
פאטער אדער זיין מוטער מות יומת זאל ער ווערין
געטייט ביי דעם בית דין ווארום אביו ואמו ער
האט געשאלטין זיין פאטער אונ מוטער דרום דמיו
זיין בלוט איז אין איהם כלומר קיינער האט קיין
עונש ניט אויף זיין מיתה ווארום ער האט אליין
גורם געווען ער זאל געהרגט ווערין: (י) ואיש אונ

(מ) [רס] (נאו קנ) מלא נקלל אב ואם ואמי' לאחר כמתו
בסם מן הסמיכה המיוחדים ואם קלים מיתתו בסקילה שנא'
כי אים איש אסר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת מכיו ואמו
קלל דמיו כי

מצות השם

כי איש איש אשר יקלל וגו' ונאם איז מצות לא תעשה:
ועדער מענטש וואס וועט פלוכין זיין פאטער אדער זיין
מוטער זאל מען אים בשוארפין מיט שטיינער ביז מען וועט
אים הרגען, אונ דער מענטש וואס וועט פארשטעקען זיין
פאטער אדער זיין מוטער וועט ער געשלוקט ווערין פון גאט:

שְׁנֵיהֶם תָּבֶל עָשׂוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃
יג וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר
מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם
מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃ יד וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ
זִמָּה הִוא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן
וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם׃ טו וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה מוֹת
יוּמָת וְאֶת־הַבְّהֵמָה תַּהַרְגוּ׃

יגיתקטלון תרויהון תבלא עבדו קטלא חיבין׃ יג וגבר די ישכוב ית דכורא משכבי אתתא תועבתא עבדו תרויהון אתקטלא יתקטלון קטלא חיבין׃ יד וגבר די יסב ית אתתא וית אמה עצת חטאין היא בנורא יוקדון ינתה וית אנתהן ולא תהי עצת חטאין ביניכון׃ טו וגבר די יתן שכונתיה בבעירא אתקטלא יתקטל וית בעירא תקטלון׃

יום ו כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום חצנגו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

טז וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה

ת"א דמיסס כס. סס כריתות ה: ותיש אשר ישכב את זכר. סנהדרין סס: את אשה ואת אמה. מגיגה יא יבמות ג סנהדרין עה ע"א יז כריתות ה: כאשה ישכבו. יבמות לד לא סנהדרין טו: ותיש אשר יתן שכבתו בבהמה. סס תמורה כח: ואת הבהמה תהרגו. סנהדרין כ:

שפתי חכמים

מיתה בידי אדם ועלינו נמי מיתה שתהא סוקל מיתה בידי שמים אין כה גבי עד ואזהר דכתיב ויומת גם אותו מה מיתה בידי שמים אין כה רוצה אף מיתה בידי אדם אין כה רוצה: ח לפי' הלשון שרשו בכל ויבלול כ גלאי ומגין עלילות כל הקלות. ולפי' כל שרשו בלל: ט דאל"כ משכבי אשה ל"ל וכי יש לו לזכר משכב אחר על שיאמר משכבי אשה לאפוקי משכב האחר. מלמול כדרך במלכים קיסס בשפוך' מלולה שהכאל בתוכו ומולילין מן הכאול במאכול

שאומרים אין כאן אלא המותו ומהו אתהן את אחת מהן ול' יוני הוא הן אחת: (טו) ואת הבהמה תהרגו. אם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכ' תסקל ק"ו לאדם שיודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחבירו לעבור עבירה כיולא בדבר אחה אומר בכל המקומות הרי דכריס ק"ו מה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה השמת שרוף וכלה המעה את

פירוש לתורת אלהים

סְקִילָה תֵּבֶל עָשׂוּ אום וֶערְדִיג הָאבֶּן זַיי גֶעטָאהן׃
(יג) וְאִישׁ אוּנ אַמֶענְטְשׁ וָוס עֶר וָועט מִזְנֶה זַיין מִיט
אַזְכָּר אַזוֹי וִוי מֶען אִיז מִזְנֶה מִיט אַיין אִשָּׁה תּוֹעֵבָה
עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם הָאבֶּן זַייא בֵּיידֶע גֶיטָאהן אַיין אום
וֶערְדִיגקַייט מוֹת יוּמָתוּ זָאלִין זַייא גֶעטֶייט וֶועדֶרן׃
(יד) וְאִישׁ אוּנ וָוען אַמֶענְטְשׁ וָועט גֶעמֶען אַיין אִשָּׁה
מִיט אִיהֶר מוּטֶער בֵּיידֶע פַאר וַויבֶּער זֶה הִוא
דָאס אִיז אַיין עֶצָה וָואס דֶער רָעט רָעט אָן
אֵשׁ יִשְׂרְפוּ אוֹתוֹ וְאֶתְהֶן אוּנ וָוען מַאן אִיהֶם וָועט גֶעבְרֶענֶען
וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם׃ אוּנ אַיין אַזוֹי אַ אִשָּׁה וָועט גֶעוֶעהֶנֶען
אַיין זַיין־גֶענֶען בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֵין פֶייֶער זָאל מֶען פַאר
בְּרֶענֶען אִיהֶם מִיט זַיי בֵּיידֶע וְלֹא תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם
אוּנ עֶס זָאל גִיט זַיין אַ עֶצָה פוּן זְנוּת צְווִישֶׁען
אַייך׃ (טו) וְאִישׁ אוּנ וָוען אַמֶענְטְשׁ וָועט גֶעבֶּען
זַיין גֶעלֶעגֶער כְּלוֹמַר עֶר וָועט מִזְנֶה זַיין מִיט
אַבְהֵמָה מוֹת יוּמָת זָאל דֶער מֶענְטְשׁ וֶועדֶרן גֶעטֶייט
וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ אוּנ דִיא בְּהֵמָה זָאלְט אִיר אוֹיך
הַרְגֶנֶן׃ (טו) וְאִשָּׁה אוּנ וָוען אַ אִשָּׁה וָועט גֶעגֶעבֶּען
מִשְׁכַּבְתּוֹ אַיין גֶעלֶעגֶער בַּבְהֵמָה אוּנ דָאס אִיז אַ בְּהֵמָה
אוּנ דָאס אִיז אַ בְּהֵמָה וָועט מַאן אִיהֶם הַרְגֶנֶן׃

מצות השם

(יד) [כסף] (מכה קד) לכיות כ"ד עונין בסקלת עכירות מכסף בשרפה ואתה מכן היא הכנ על אשה ועל אמה ג:אמר ושים אשר יקח לא אמר ואת אמה זמה היא כאשר ישרפו אותו ואתהן:

יתקטלון תרויהון תבלא עבדו קטלא חיבין׃
יג וגבר די ישכוב ית דכורא משכבי אתתא
תועבתא עבדו תרויהון
אתקטלא יתקטלון
קטלא חיבין׃ יד וגבר
די יסב ית אתתא וית
אמה עצת חטאין היא
בנורא יוקדון ינתה
וית אנתהן ולא תהי עצת
חטאין ביניכון׃
טו וגבר די יתן
שכונתיה בבעירא
אתקטלא יתקטל וית
בעירא תקטלון׃

טז וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה

טז ואתתא די תקרב לות בעירא למשלט בה

רש"י

אלא חנק: (יב) תבל עשו. גנאי. ל"א מבלבלין ח זרע האב בזרע הבן: (יג) משכבי אשה. (סנהדרין סה) מכניס במבחול ט בספופרת: (יד) ישרפו אתו ואתהן. (סס עה) לי אתה יכול לומר אשה הראשונה ישרפו כהרי נאמה בהיתר ולא נאסרה עליו אלא אשה ואמה הכתובים כאן שתיהן לאיסור שנאמר את אמו. ויש מרבותינו אומרים אין כאן אלא המותו ומהו אתהן את אחת מהן ול' יוני הוא הן אחת: (טו) ואת הבהמה תהרגו. אם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכ' תסקל ק"ו לאדם שיודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחבירו לעבור עבירה כיולא בדבר אחה אומר בכל המקומות הרי דכריס ק"ו מה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה השמת שרוף וכלה המעה את

וְתִקְטוֹל יַת אִתְּתָא וְיַת
בְּעִירָא אִתְקְטָלָא
יִתְקְטְלוּן קְטָלָא חַיָּבִין:
יוּגְבַר דְּיִסַּב יַת אֲחָתֵיהּ
בַּת אֲבוּהִי אוֹ בַת אִמֵּיהּ
וְיֶחֱזֵי יַת עֶרְיָתָהּ וְהִיא
תֶחֱזֵי יַת עֶרְיָתֵיהּ קְלָנָא
הוּא וְיִשְׁתֵּיצוּן לְעֵינֵי בְּנֵי
עַמְּהוֹן עֶרְיַת אֲחָתֵיהּ
גְּלֵי חוֹבֵיהּ יְקַבֵּל:
יח וּגְבַר דְּי יִשְׁכּוּב יַת
אִתְּתָא מְסָאֲבָא וְיַגְלֵי
יַת עֶרְיָתָהּ יַת קְלָנָהּ גְּלֵי
וְהִיא תְגַלֵּי יַת סוֹאֲבַת
דְּמָהָא וְיִשְׁתֵּיצוּן תַּרְוֵיהוֹן
מִגּוֹ עַמְּהוֹן: יט וְעֶרְיַת
אֲחַת אִמָּךְ וַאֲחַת אֲבוּךְ
לָא תְגַלֵּי אֲרֵי יַת
קְרִיבֵיהּ גְּלֵי חוֹבֵיהוֹן

לְרִבְעָה אֹתָהּ וְהָרַגְתָּ אֶת־הָאִשָּׁה
וְאֶת־הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם
בָּם: יז וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אֲחֹתוֹ
בַּת־אָבִיו אוֹ בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־
עֶרְוָתָהּ וְהִיא תִרְאֶה אֶת־עֶרְוָתוֹ
חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם
עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא: יח וְאִישׁ
אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דָוָה וְגִלָּה
אֶת־עֶרְוָתָהּ אֶת־מְקֹרָהּ הֶעֱרָה וְהוּא
גִלְּתָה אֶת־מְקוֹר דָּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ
שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם: יט וְעֶרְוַת אֲחוֹת
אִמֶּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי

ת"א והכרגת את האשה ואת הבהמה. עם עון: ואיש אשר יקח.

יבמות עז סנהדרין נו מכות ט יד: חסד הוא. עקרה בעל סד: עולות אמות. מכות יד כריתות ב עו: ואיש אשר ישכב אם, יבמות יד עולות יד נדה מא: אם מקרה. סוכיות ד: והיא גלתה. נדה יט: ועולות אמות אמך. יבמות נד:

בעל הטורים

לרבעה יודע מי אביו ומקללו: (יז) ואיש אשר יקח את אחותו. סמך את אחותו לאמה לפי שסיפר לפי שסיפר מלון עמו בנית ישמיך ליש נדה שנם היא מלויה עמו בעניך: והיא הלקה את עולתה ונכרתו לעיני בני עמם. רמז למה שאמרו המסתכל באחותו מקום הויין ליה כעיס סימנין וזהו ורקה את מרותה שמסתכל באחותו מקום ונכרתו לעיני בני עמם כלומר שיכרתו עיניהם: (יח) דוה. ג'. דין. ולדרך תזכה כמו דוה כל היום דוה שע"ג מטמאה כנדה ובאון שעבדו עו"ג גרמו לסיות כל היום דוה: מקרה. ב'. דין, ולדרך והובשתי את מקרה שנשגיל שהעבים מקרה יבא מקרה דכתיב עריהם יהי וגלה תליד: הערה. ג'. דין. ולדרך כי את שאבו הערה לגות נפשו נשגיל שהערה שאבו הערה לגות נפשו כמתחייב מיתה בעדים והתלאה: מקור דמיה. קבי דיש דמי ה' שה' דמיה טמאים כמשה בטולם לא גא' יגלף אלא על אשה לעשו שהקב"ה מלא עליו אף שאוסרה על בעלה:

רש"י

חבירו מלרך חייס לדרכי מיתה עאכ"ו: (יז) חסד הוא. ל' הרמי הרפה היסודא (שם נה) ומדרשו ח"ת קין נשא את אחותו חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו שנא' (תהלים פט) עולם חסד יבנה: (יח) הערה. גלה וכן כל ל' ערוה גליי הוא והוי"ו יורדת בתיבה לשם דבר כמו זעזה מגזרת (אסתר ה) ולא קם ולא זע וכן אחוה מגזרת אח. והערה זו נחלקו בה רבותינו (יבמות נה) י"ה זו בטיקת שמש וי"ל זו הכנסת עטרה: (יט) וערות אחות אמך. שמה הכתו,

פירוש לתורת אלהים

צו אַ בְהֵמָה לְרִבְעָה אוֹתָהּ דִּיא בְּהֵמָה זְאָל מיט איהר מְזִגֶּה זַיִן כְּלוּמֶר דִּי בְּהֵמָה וֶועט מְזִגֶּה זַיִן מיט דֶּר אִשָּׁה יְהָרַגְתָּ וְאַלְסטוּ הַרְגֶּגֶן דִּיא אִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה וכו' אוּנ דִּיא בְּהֵמָה זָאלְט איהר אויך הַרְגֶּגֶן: (יז) וְאִישׁ אַז אַמֶענְטש וֶועט מְזִגֶּה זַיִן מיט זַיִן שְׁוֶועסְטֶער בַּת אָבִיו וָואס זִיא איז זַיִן שְׁוֶועסְטֶער פון אַיין פָאטֶער אוֹ בַּת אִמּוֹ אָדֶער פון אַיין מוטֶער וְרָאָה אוּנ עֶרְוָתָהּ וֶועט זָעהן איר שַׁאנְד וְהִיא אוּנ זִיא וֶועט זָעהן זַיִן שַׁאנְד חֶסֶד הוּא דָאס איז אַשַׁאנְד וְנִכְרְתוּ וֶועט גָאט זַיי פָאר שְׁנַיידִין פון זַייֶער פָאלְק וְוען אַלֶע וועלען זֶעהן וָוארום עֶרְוַת עֶר דָאט אַנְפַּלֶעקְט דִּי שַׁאנְד פון זַיין שְׁוֶועסְטֶער שֶׁוֶועסְטֶער שֶׁוֶועסְטֶער וֶועט לַייִדִין זַיין עֲבֵירָה כְּלוּמֶר עֶר וֶועט גֶעשְׁטְראפט וְוערין פָאר זַיין עֲבֵירָה: (יח) וְאִישׁ אוּנ וָוען אַמֶענְטש וֶועט לִיגֶען מיט אַיין אִשָּׁה דָוָה וָואס איז אַנְדָה וְגִלָּה אוּנ עֶר וֶועט אַנְפַּלֶעקְן איהר קְוַואל הָאט עֶר אַנְפַּלֶעקְט וְהִיא אוּנ זִיא הָאט אַנְפַּלֶעקְט איהר קְוַואל פון איהר כְּלוּט וְנִכְרְתוּ וועלען זַייא בַּיידע פָאר שְׁנַיידִין וְוערין פון זַייֶער פָאלְק: (יט) עֶרְוַת אוּנ דִּיא שַׁאנְד פון דַיין מוטֶערס

אֶת־שְׁאָרוֹ הֶעֱרָה עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ׃ כ וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ
גִּלָּה חֶטְאָם יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ׃
כא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת אָחִיו
נִדָּה הוּא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים
יִהְיוּ׃ כב וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי
וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
וְלֹא־תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי
מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ׃
שביעי כג וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקַּת הַגּוֹי אֲשֶׁר־
אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־

יַקְבִּלוּן׃ כ וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב עִם אִתַּת אַח אֲבוּהִי עֶרְיָתָא דְּאַח אֲבוּהִי גְּלֵי חוֹבֵיהוֹן יַקְבִּלוּן בְּלָא וְלַד יְמוּתוּן׃ כא וּגְבַר דִּי יִסַּב יַת אִתַּת אֲחוּהִי מְרַחֲקָא הִיא עֶרְיָתָא דַּאֲחוּהִי גְּלֵי בְּלָא וְלַדִיהוֹן׃ כב וְתִטְּרוּן יַת כָּל קְיָמִי וְיַת כָּל דִּינַי וְתַעֲבְּדוּן יַתְהוֹן וְלָא תְרוֹקַן יַתְכוֹן אַרְעָא דִּי אֲנָא מֵעִיל יַתְכוֹן תַּמָּן לְמִיתַב בָּהּ׃ כג וְלָא תַהֲכוּן בְּנִימוּסֵי עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא מְגַלֵּי מִן קֳדָמֵיכוֹן אֲרֵי יַת כָּל אִלֵּין עֲבָדוּ וְרַחִיק מִימְרִי

ת"א ערות דודו. יבמות נד: עירים ימותו. סס נה: ועיש

תשר. סס נד: ערות אמיו. סס נה: עירים יהיו. סס נה:

רשב"ם

וחיסוד דעמא חטאוהי: (כ) ערירים ימותו. לא יניחוהו מהשמים להחיות להוליד בנים:

שפתי חכמים

ומעכירין על סעין: י פי' בחקרי מוח נכתב אחר כל הפעיות ונכרתו וגו' שהוא בעונם ערירי דסתם כרת הוא נכרת ונזרעו נכרת אבל לא ידעינן איזה זרע נכרת אם אותן שהיו לו קודם החטא שהם בכלל העונש ואם הם אותן שנולדו לאחר החטא דוקא שהם כני רבע ואחה קבא דערירים ימותו דמשמע דימותו כמו שהם ערירים עתה ואחה קבא דערירים יהיו דמשמע בנבעת מ תחן סופן לבא לידי ערירי אחם יש לו בנים קוכרן בין בנים קוכרן אין לו בנים מת בלא בנים לכך אמר בשני אם יהיו לו בשעת עבירה לא יהיו לו בשמות לפי שקוכרן ימיו כמו שהוא עכשיו: (כא) נדה היא. השכיבה הזאת נכלה שהערלה מפורשת בה את מקור' הערה: (כג) ואקיץ. ל' מיאוס כמו (בראשית כז) קלתי בחיי כאלה שהוא קץ

רש"י

באזהרתן לומר שהוזהר עליהן בין על אחות אביו ואמו מן האב בין על אחיותיהן מן האם אבל ערות אשת אחי אביו לא הוזהר אלא על אשת אחי אביו מן האב: (כ) אשר ישכב את דדתו. המקרא הזה בא ללמד על כרת האמור למעלה י שהוא בעונש הליכת ערירי: ערירים. כתרגומו בלא ולד ודומה לו (בראשית טו) ואנכי הולך ערירי יש לו מקראות אלו ערירים ימותו ערירים יהיו ערירים ימותו אם יהיו לו בשעת עבירה לא יהיו לו בשמות אחר לו בשעת עבירה יהיה כל מעולה היא ומאוסה. ורבותינו דרשו לאסור הערלה בה ל' מיאוס כמו (בראשית כז) קלתי בחיי כאלה שהוא קץ

פירוש לתורת אלהים

שְׁוֶעסְטֶער אָדֶער פּוּן דַּיִין פָּאטֶערס שְׁוֶעסְטֶער לֹא תְגַלֶּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפֶּלֶעקְן עֶר זָאל מִיט זַייא נִיט מְזַנֶּה זַיין אוּנ אוּיבּ עֶר הָאט מִיט זַייא מְזַנֶּה נֶעזָוְוען עָוֹנָם יִשָּׂאוּ וְוֶעלִין זַייא לַיידֶען זַייֶער זִינְד׃ (כ) וְאִישׁ אוּנ וְוֶען אַמֶענְטְשׁ וְוֶעט מְזַנֶּה זַיין מִיט זַיין מוּמָע עֶרְוַת הָאט עֶר אַנְפֶּלֶעקְט דִּיא שַׁאנְד פּוּן זַיין פָּעטֶער חֵטְאָם יִשָּׂאוּ זָאלִין זַיי לַיידֶען זַייֶער זִינְד עֲרִירִים יָמוּתוּ אַלֶיין אָן קִינְדֶער וְוֶעלֶען זַיי שְׁטֶארְבִּין׃ (כא) וְאִישׁ אוּנ וְוֶען אַמֶענְטְשׁ וְוֶעט נֶעמֶען זַיין בְּרוּדֶערס נַייב אִפִּילוּ וְוֶען זַיין בְּרוּדֶער אִיז שׁוֹין נֶעשְׁטָארְבִּין אוּנ זַיא הָט קִינְדֶער פּוּן זַיין בְּרוּדֶער

נִדָּה הוּא אִיז דָּאס מִיאוּס עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה הָאט עֶר אַנְפֶּלֶעקְט דִּיא שַׁאנְד פּוּן זַיין בְּרוּדֶער עֲרִירִים יִהְיוּ וֶוֶעלֶען זַייא זַיין אַלֶיין כְּלוּמָר זַיי וֶוֶעלֶען שְׁטֶארְבִּין אָן קִינְדֶער׃ (כב) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיהֶר זָאלְט הִיטֶען אַלֶע מַיינֶע גֶעזֶעץ וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי אוּנ אַלֶע מַיינֶע דִינְגֶס וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אוּנ אִיהֶר זָאלְט זַיי טָאן וְלֹא אוּנ עֶס זָאל אַייךְ נִיט אוּיס שְׁפֵּייֶען דָּאס לַאנְד אֲשֶׁר נוֹאם אִיךְ בְּרֶענְג אַייךְ שָׁמָּה דָּארְטִין לָשֶׁבֶת בָּהּ צוּ זִיצֶען אִין אִיהֶר כְּלוּמָר אַז אִיר וֶוֶעט הִיטֶען מַיינֶע מִצְוֹת וֶוֶעט אִיהֶר נִיט פָּאר טְרִיבֶּען וֶוֶערִין פּוּן אַייֶער לַאנְד׃ (כג) וְלֹא תֵלְכוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט גַּיין

מצות השם

(כג) [רסב] (נלו קנח) אלא נלכת בחקות ומימוסי העובד כוכבים שנא' ולא תלכו בחקות הגוי אשר אני משלח מפניכם: וּבְחֻקּוֹתֵיהֶם לֹא תֵלְכוּ וגו' וְדָאס אֵין אֲמִצּוֹת לֹא תַעֲשׂוּ דִּי אֶלָּא זַאכִּין וָוֹאס דִּי כְּנַעֲנִים טוּהֶן צוּ זַייֶערָע

בְּעֵדָה זָרוֹת, וָאלִין דִּי יוּדִין דָּאס נִיט טָאהֶן׃

אֹכֶל עֲשׂוּ וְאָקֵץ בָּם: כד וְאָמַר לָכֶם
אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אַדְמָתָם וַאֲנִי
אֶתְּנֶנָּה לָכֶם לָרֶשֶׁת אֶרֶץ
זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים:
מפטיר כה וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה
הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא
לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא:
כו וְהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי
יְהוָה וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים

יַתְהוֹן: כד וַאֲמַרִית לְכוֹן
אַתּוּן תֵּירְתּוּן יַת אַרְעֲהוֹן
וַאֲנָא אֶתְּנִנַּהּ לְכוֹן
לְמֵירַת יַתָּהּ אַרְע עַבְדָא
חֶלֶב וּדְבַשׁ אֲנָא יְיָ
אֱלָהְכוֹן דִּי אַפְרַשִׁית
יַתְכוֹן מִן עַמְמַיָּא:
כה וְתַפְרְשׁוּן בֵּין בְּעִירָא
דַכְיָא לְמַסְאֲבָא וּבֵין
עוֹפָא מְסָאֲבָא לְדַכְיָא
וְלָא תְשַׁקְּצוּן יַת
נַפְשַׁתְכוֹן בְּבְעִירָא
וּבְעוֹפָא וּבְכֹל דִּי תַרְחִישׁ
אַרְעָא דִּי אַפְרַשִׁית לְכוֹן
לְסַאֲבָא: כו וּתְהוֹן קַדְמַי
קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא
יְיָ וְאַפְרַשִׁית יַתְכוֹן מִן

ת"א והבדלתם בין. מפילה טז: מכמם כאמעם. מכות ד:

בעל הטורים

(כד) אתכם מן העכו"ם והכרתי שכינה ביניכם ואינכם לריכין לאוכ ודעוני כשאר העכו"ם כאין לכם נביא ולא יודע עד מה ולכך לריכין לאוכ ודעוני:

שפתי חכמים

כביו לו קודם הקטנה כין לאחר הקטנה כולן יהיו ככרתין: כ פי' שהיה ושמחה כ"י פעולתך כגון שתה כל הוטש והלי הקל' בלבד עמף. כתב כל הוטש ורוב הקנה שהול כלי' מכרת מותו לאחיל: ל דפי' לשמח לך קאמר שהוא טמא ע"י פעולתך הדלעיל:

רש"י

במזונו: (כה) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה. אין ל"ל כאן פרה לאמור שהרי מובדלין וכבר הם אלא כאן שהורה לך כ לעמאה לך כאן שנשתה רוכו של סימן לנשתה אליו וכמה כאן רוכו לאליו אלא שערה: אשר הבדלתי לכם לטמא. ל לאסור: (כו) ואבדל אתכם מן העמים להיות לי. אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של ל"ב וחבריו ראב"ע אומר מנין שלה יאמר אדם נפשי קלה בבשר חזיר אי אפשי לאכול כלאים אכל יאמר אפשי ומה תעשה ואני שבשמים גזר עלי ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכם

פירוש לתורת אלהים

אין דעם גענעץ פון דעם פאלק אשר וום איך שיק אנועק פון פאר אייך כי ווארום דאס אלץ וואס פריער איז געשטאנען האבין ניא געטאן ואקץ בם אונ איך האב פאר מיאוסט אין ניי: (כד) ואמר לכם אונ איך טוה זאגען צו אייך אתם איר וועט ירשנן וייער לאנד ואני אונ איך וועל געבין ניא צו אייך לרשת צו ירשנן ניא ארץ עס איז אזויא אלאנד וואס דארטען טוט רינען מילך פון דיא בהמות אונ האניק פון די טייטלען אני יי איך בין נאט אלהיכם אייער נאט אשר וואס איך האב אייך אפ געשייד פון די דאזיגע פעלקער: (כה) והבדלתם אונ איהר זאלט מאכין אזויישען שייד צווישען דיא ריינע בהמות אונ צווישען די אומריינע בהמות ובין אונ צווישען דעם אום ריינעם עוף אונ צווישען דעם אום ריינעם עוף [ויין רש"י] ולא אונ איהר זאלט ניט פר אום ווערדיגען אייער לייב בבהמה ובעוף אין דיא בהמות טמאות אונ אין דיא עופות טמאים ובכל אונ אין אלע זאכין וואס ווידמענט דיא ערד אשר וואס איך האב אפ געשייד צו אייך למטא צו אום ריין כלומר אסור מאכין צו אייך אז איהר זאלט דאס ניט עסין: (כו) והיתם אונ איהר זאלט זיין צו מיר הייליג כי ווארום איך בין הייליג ואבדל אונ איך האב אייך אפ געשייד פון דיא פעלקער דיא כנענים להיות לי צו זיין צו מיר אפאלק רדום זאלט איהר זיין הייליג אונ זאלט ניט עסין דיא בהמות אונ עופות טמאים אונ אלע זאכין וואס

(חק לישראל ע"ט) [ח"ג]

לִהְיוֹת לִי: כז וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־
יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ
בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם: פ פ פ

ת"א ומים לו מסה. סנהדרין סו: אוב לו ידעוני. ברכות כא סנהד' סה: מות יומתו בחנק. סנהדרין סו כריתות ה:

אונקלוס

עַמְמַיָּא לְמֶהֱוֵי פָּלְחִין קֳדָמַי: כז וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בְהוֹן בִּידִין אוֹ דְכוּרוּ אִתְקְטְלָא יִתְקְטְלוּן בְּאַבְנָא יִרְגְּמוּן יַתְהוֹן קְטָלָא חַיְבִין: פ פ פ

רש"י

מהם לשמי פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים: (כז) כי יהיה בהם אוב וגו'. כאן נאמר בהם מיתה ולמעלה כרת. עדים והתראה בסקילה מזיד בלא התראה בהכרת ושגגתם העולה וכן בכל חייבי מיתות שנאמר בהם כרת:

פירוש להורת אלהים

זַיי זָעגען טָמֵא: (כז) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה אונ אֵיין מַאנְס בָּאָבֶן מיט שטיינֶער זָאל מֶען זַייא פַאר שְׁטַיינִגען דְּמֵיהֶם בָּם זַייֶער בְּלוּט אִיז אין זַיי כְּלוּמֶר זַיי זָעגען פִּרְשׁוֹן אָדֶער אֵיין אִשָּׁה כִּי אַז עֶס וָועט זַיין בַּיי זַייא אַזוֹי אַכּוּישוּף וואס וְוערט גְּערוּפִין אוב אָדֶער יִדְּעוֹנִי מוֹת יוּמָתוּ זָאלין זַיי וְוערין גְּעטַייט זִיך אַלַיין שולדיג אין דֶעם וואס זַיי וְוערין נָהֲרָגִים קַיינֶער וְוערט נִיט גֶעשטְראָפְט דֶער פַאר:

הפטרת קדושים

להשכמה ביחזקאל כ"ב. ואם אחרי מות וקדושים מחוברים לא מפטירין הפטורת אחרי מות הלא בבני כושיים.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב וְאַתָּה בֶן־אָדָם
הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהֹדַעְתָּהּ אֵת
כָּל־תּוֹעֲבֹתֶיהָ: ג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר
שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ
לְטֻמְאָה: ד בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר־שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ וּבְגִלּוּלַיִךְ
אֲשֶׁר־עָשִׂית טִמֵּאת וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹא עַד־
שְׁנוֹתַיִךְ עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם וְקַלְסָה לְכָל־
הָאֲרָצוֹת: ה הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת מִמֵּךְ יִתְקַלְסוּ בָךְ

דברי יחזקאל

עַל כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה בַגּוֹיִם וְקַלְסָה לְכָל הָאֲרָצוֹת וגו'. דָּר מִדְרָשׁ זָאגט אין די מְגִלָּה אֵיכָה צְווַיי וַוייבער פון די עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הָאבין זִיך אַבָּאל גֶעקְרִיגט, הָאט אֵיינֶע גִיזָאגט צו די אַנְדֶערע דַיין פָּנִים יָרֵחַם אוֹיס ווי פון אַיידִישָׁע, נָאכדֶעם אַז די צְווַיי וַוייבער פון די עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הָאבֶּען זִיך אִיבֶּער גִיבֶּעטֶן, הָאט אֵיינֶע גִיזָאגט צו די אַנְדֶערע אַלֶץ בִּין אִיך דִיר מוֹחֵל, נָאר וואס דו הָאסט גִיזָאגט אַז אִיך הָאב אַיידִישׁ פָּנִים, דָּאס בִּין אִיך דִיר נִיט מוֹחֵל, דָּאס זָאגט דֶער נָבִיא נָאט זָאגט אִיך הָאב דִיך גִיגֶעבֶּען פַאר אַשַׁאנְדֶע צְווִישֶׁען די פָעלְקֶער אוּ צו אַשַׁאנְדֶע אין אַלֶע לַענְדֶער, אַלֶע פָעלְקֶער וְוערֶן זִיך שַׁעמֶען מִיט דֶעם נָאמֶען יוד:

פירוש עברי טייטש

(א) וַיְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא הָאט גִיזָאגט וַיְהִי אונ עֶס איז גִיוֶוען די נְבוּאָה פון נָאט צו מִיר אונ הָאט מִיר אַזוֹי גִיזָאגט: (ב) וְאַתָּה אונ דו בֶּן אָדָם אויב דו וָועסט הָאבֶּין אַיין וויכּוּחַ אֶת עִיר מיט די מֶענְטשִׁין פון דֶער בְּלוּט שולדִיגֶע שְׁמָאט יְרוּשָׁלַיִם וְהוֹדַעְתָּהּ זָאלְסטו איר לֶאזִין וויסֶען אֵת כָּל תּוֹעֵבוֹתֶיהָ גָאר איר אומְווירדִיקֵייט: (ג) וְאָמַרְתָּ אונ דו זָאלְסט זָאגִין כֹּה אָמַר אַזוֹי הָאט גָאט גִיזָאגט עִיר די שְׁמָאט יְרוּשָׁלַיִם וואס די מֶענְטשִׁין פאר גִיסֶען אונ שולדִיג בְּלוּט אין איר דְרוֹם הָאט גָאט גִיזָאגט לָבוֹא עֶס איז גִיקוּמֶען איר צייט זִי זָאל חָרוּב וָועֶרֶן וַתַּעֲשֶׂה אונ וואס זִי הָאט גִימַאכְט גֶעצִין כֵּיל־דֶער צו פאר אום רֵייגִיגֶען זִיך דְרוֹם הָאט גִיזָאגט גָאט עֶס איז גִיקוּמֶען איר צייט פון פוּרְעָנִיוֹת: (ד) בְּדָמֵךְ פון וָועגִין דֶעם בְּלוּט וואס דו הָאסט פאר גָאסִין אָשַׁמְתְּ הָאסטו גִיזִינְדִיגְט וּבְגִלּוּלַיִךְ אונ מיט דֶעם ע"ז וואס דוא הָאסט גִימַאכְט טָמֵאת בִּיסטו טָמֵא גִיוָוארֶן וַתַּקְרִיבִי אונ דֵייגֶע טָעג פון פוּרְעָנִיוֹת הָאבֶּין גִיגֶעהֶעגְט וַתָּבוֹא אונ דו בִּיסט גִיקוּמֶען עַד בִּיז דֵייגֶע יָארֶן וואס שְׁטֶייט אין דֶער תּוֹרָה וָועֶן דִיא יִשְׂרָאֵל וָועלִין זַיין שֶׁלֶעכְט וְנוֹשַׁנְתֶּם אונ זַייא וָועלִין פאר עֶלֶטֶערְט וָועֶרֶן אין לַאנְד וָועלִין זַיי פאר טְרֵיבֶּען וָועֶרֶן אין גְלוּת אונ דָאס וָואֶרְט וְנוֹשַׁנְתֶּם מֶרֶעפְּט אֶן אַכְט הוּנְדֶערְט אונ צְוַוייא אונ צְוַוייא פופְצִיג יָאהֶר אונ אַצוּנְד זָעגֶען שוין דִיא יִשְׂרָאֵל אַכְט הוּנְדֶערְט אונ פופְצִיג יָאר אין לַאנְד דְרוֹם אִיז שוין בַּאלְד די צייט איר זָאלְט פאר טְרֵיבֶּען וָועֶרֶן עַל כֵּן דְרוֹם וַיייל דו טוּסְט קַיין תְּשׁוּבָה נְתַתִּיךְ הָאב אִיך דִיך גִיגֶעבֶּען פאר אַשַׁאנְדֶע צְווִישֶׁען דִיא פָעלְקֶער וְקַלְסָה אונ אַיין שְׁפָּעטוּנְג צוּא אַלֶע לַענְדֶער: (ה) הַקְּרוֹבוֹת אונ דִיא נָאהֶענְטֶע מִיט דִיא וַייטֶע אומות יִתְקַלְסוּ וָועלִין

טמאת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְּהוּמָה׃ י הִנֵּה נְשִׂיאֵי
יִשְׂרָאֵל אִישׁ לִזְרֹעוֹ הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ־דָּם׃
יא אָב וְאֵם הֵקִלּוּ בָךְ לֵגֶר עָשׂוּ בְעֹשֶׁק בְּתוֹכֵךְ יָתוֹם
וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ׃ יב קָדָשַׁי בִּזִּית וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי
חִלַּלְתְּ׃ יג אַנְשֵׁי רָכִיל הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ־דָּם
וְאֶל־הֶהָרִים אָכְלוּ בָךְ זִמָּה עָשׂוּ בְּתוֹכֵךְ׃
יד עֶרְוַת־אָב גִּלָּה־בָךְ טֻמְאַת הַנִּדָּה עִנּוּ־בָךְ׃
טו וְאִישׁ אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־
כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְּזִמָּה וְאִישׁ אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו עִנָּה־
בָךְ׃ טז שֹׁחַד לָקְחוּ־בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ־דָּם נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית
לָקַחְתְּ וַתְּבַצְּעִי רֵעַיִךְ בְּעֹשֶׁק וְאֹתִי שָׁכַחַתְּ נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה׃ יז וְהִנֵּה הִכֵּיתִי כַפִּי אֶל־בִּצְעֵךְ אֲשֶׁר
עָשִׂית וְעַל־דָּמֵךְ אֲשֶׁר הָיוּ בְּתוֹכֵךְ׃ יח הֲיַעֲמֹד לִבֵּךְ
אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ לַיָּמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ
אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי׃ טו וַהֲפִיצוֹתִי אוֹתָךְ

פירוש ע"ט

שפעטין אונ ריידין פון דיר אונ וואס וועלין זייא
זאגין טמאת השם זיא האט טמטמא גיווען איר נאמען
וואורום פריער הט זי גיהייסען עס קדוש איז טייטש
איין הייליג פאלק אונ הייונט הייסען זיי עס טמא
אפאלק מיט אומריינע לעפצין רבת עם איז פיל אונ
גרויס איר ברומונג מחמה הונגער אונ מחמת רציחה
פון דעם שונא אונ פאר וואס וועט דאס אויף אייך
קומען וואורום׃ (ז) הנה נשיאי די האארין פון די ישראל
איש איטליכער מענטש נאך זיין שטארקייט נעקען
זיי גיווען אין דיר ווער עס איז גיווען שטארקער
ער האט ביי דעם אנדערין אוועק גינומען לצבן פון
וועגין שפך צו פארגיסן בלוט׃ (ז) אב ואם פאטער אונ
מוטער הקלו האבין זיי מבזה גיווען בך די מענטשין
וואס וואגען אין דיר ירושלים לגר צו אנר האבין זיי
גיטאן נוגלגן בתוכך צווישען דיר. איין יתום אונ איין
אלמנה הונו בך האבין זיי גינארט אין דיר׃ (ח) קדשי
מיינע קדשים האסטו מבזה גיווען ואת שבתותי אונ
מיינע שבתים האסטו פאר שוועכט׃ (ט) אנשי
מענטשין רכילות ואגערם נעקען גיווען אין דיר לצבן
פון וועגין שפך דם צו פאר גיסען בלוט ואל ההרים אונ
אויף די בערג אכלו האבין זיי גיגעסין די קרבנות פון
דער עבודה״ז זמה אונ שלעכטע עצות פון זינד עשו
האבין זיי גיטאן צווישען דיר׃ (י) ערות די שאנד פון
איין פאטער האבין זייא אנטפלעקט צווישען דיר
בלומר זייא האבין מזנה גיווען מיט זייער שטיף
מוטער טמאת דאס אומריין פון איין נדה גנו בך האבין

זיי גיפיינינגט אין דיר בלומר זיי ענען גיווען מיט די
ווייבער אז זייא ענען גיווען נדות׃ (יא) ואיש אונ
אמענטש מיט דעם ווייב פון זיין חבר האט גיטאן
אום ווערדיג ואיש אונ אמענטש האט זיין איינגענע
שנור טמא גיווען בזמה מיט די שלעכטע עצות פון
זנות ואיש אונ אמענטש האט זיין שוועסטער פון
פאטער האלב גיפיינינגט אונ מאנס גיווען׃ (יב) שוחד
שוחד האבין גינומען די דיינים ואם ענען גיווען
אין דיר פון וועגין צו פאר גיסען בלוט נשך בייסונג
אונ מערונג רבית מיינט מען פראצענט לקחת האסטו
גינומען ותבצעי אונ דו האסט אוועק גענומען געלט
פון דיין גיעלין בעשק מיט דעם רויבען ואם דוא
האסט גירויבט דעם ארום מאן ואותי אונ מיך נאט
האסטו פאר געסין נאים ייזאגט נאט׃ (יג) והנה נתן הכיתי
איך האב גיקלאפט מיינע הענט איינע צוא דיא
אנדערע אונ האב גיקלאגט אל בצעך פון וועגין דיין
רויב אשר ואם דו האסט גיטאן על דמך אונ אויף דיין
שולד בלוט ואם עס איז גיווען אין דיר׃ (יד) היעמד
וועט דען קענען באשטיין דיין האארץ אם תחזקנה אונ
וועט זיך דען שטארקען דיין האנד לימים צו די טעג
אשר ואם אויף ועל טאן דיר בלומר ואם איך ועל
דיר באצאלין אזוי ווי דייגע מעשים אני איך גאט
האב עס גירעט ועשיתי אונ איך ועל עס טאן בלומר
איך ועל עם מקרים זיין׃ (טו) והפיצותי אונ איך ועל
דיך פאר שפרייטען צווישען די פעלקער והריתך אונ
איך ועל דיך פאר שפייטען צווישען די לענדער

בַּגּוֹיִם וְזָרִיתִיךָ בָּאֲרָצוֹת וַהֲתַמֹּתִי טֻמְאָתֵךְ מִמֵּךְ׃
וְנִחַלְתִּי בָךְ לְעֵינֵי גּוֹיִם וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃

זַיינֶע זִינְד, ווי דִי קְמָרָא זָאגְט דער וָאם קָען זָאגִין מוּסָר זַיין חֲבֵר אוּז עֶר זָאגְט אִים נִים וָועְסְט עֶר גִישְׁטְרָאפְט וָועְרִין פַאר חֲבֵרִים זִינְד, אוּז דו וָועְסְט טָאהְן אַמְטֹבָה דַיין חֲבֵר עֶר זָאל נִים גִישְׁטְרָאפְט וָועְרִין אוֹף זַייגֶע אִייגֶענֶע זִינְד, אוּז וַייל יְחֶזְקֵאל אִיז שׁוֹין אֵיין מָאהְל גִישְׁטְרָאפְט וָועְרִין פַאר דִי יוּדְענְם וָועְגִין וִוי עֶס שְׁטֵיהְט אִין קַפִּיטֶל ד׳, דְרִיבֶּער תָּאט אִים אִיבְּט הַקָּבָּ״ה מָאהְל גִישְׁטְרָאפְט וָועְרִין פוּן זַייגֶערְלֶעְוענְגִין אוּז וָועְט טָאהְן אַמְטֹבָה דִי יוּדִין זַיי וָועְלִין צוּרִיק וָועְרִין אַפְּאֶלְק צוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא׃

דברי יחזקאל

פירוש ע״ט

וַהֲתַמֹּתִי אוּז אִיךְ וָועל פַאר לֶענְדִין טוּמְאָתֵךְ דַיין טוּמְאָה דו הָאסְט גִיטָאן וְיָדַעְתְּ אוּז דִי ״ עֶסְט וויסָען אַז אִיךְ פוּן דִיר׃ וְנִחַלְתִּי אוּז דו וָועסְט קְרֵיינְקָען פוּן דִיר בֵּין אֵיין נָאט׃ אַלֵּיוו דַאס הַייסְט פוּן דַייגֶע שֶׁלֶּעכְטֶע מַעֲשִׂים וָואס

הפטרת קדושים ביחזקאל כ׳ לספרדים והאיטליאים׃

רד״ק

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב בֶּן־אָדָם דַּבֵּר אֶת־
זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה
הֲלִדְרֹשׁ אֹתִי אַתֶּם בָּאִים הַי־אָנִי אִם־אִדָּרֵשׁ לָכֶם
נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה׃ ג הֲתִשְׁפֹּט אֹתָם הֲתִשְׁפּוֹט בֶּן־
אָדָם אֶת־תּוֹעֵבוֹת אֲבוֹתָם הוֹדִיעֵם׃ ד וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה בְּיוֹם בְּחָרִי בְּיִשְׂרָאֵל
וָאֶשָּׂא יָדִי לְזֶרַע בֵּית יַעֲקֹב וָאִוָּדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וָאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
ה בַּיּוֹם הַהוּא נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ אֲשֶׁר־תַּרְתִּי לָהֶם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ
צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ ו וָאֹמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שִׁקּוּצֵי
עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אַל־תִּטַּמָּאוּ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ ז וַיַּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי אִישׁ אֶת־
שִׁקּוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם
לֹא עָזָבוּ וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת
אַפִּי בָּהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ ח וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי
לְבִלְתִּי הֵחָל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הֵמָּה בְתוֹכָם
אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֵלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ ט וָאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וָאָבִאֵם אֶל־
הַמִּדְבָּר׃ י וָאֶתֵּן לָהֶם אֶת־חֻקּוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
הוֹדַעְתִּי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם׃
יא וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לִהְיוֹת לְאוֹת בֵּינִי
וּבֵינֵיהֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃ יב וַיַּמְרוּ־בִי בֵּית יִשְׂ־

ויסי: (כ) כן אדם. אם זקני ישראל. כמו עם לו אל: אדרש. הלל״ף בחיר״ק: (ג) התשפט. ת״י אתוכח יתכון התוכח בר אדם לומר מכלם לפסוק לאומם בהשעתם הוכח אותם על מעשיהם הרעים והודיעם גם כן את תועבות אבותם כי מקדם הכעיסוני במעשי ידיהם: (ד) ואמלת. ביום בחרי ביישראל. המי״ם בקמ״ץ חטף לאמלת הקריאה המל המולמת מעת שהיו לעם בגלות מלרים ויום שבחר בהם הוא יום שנלה להם אחלי נביאיו ומי הם משה ואהרן מביים וזה הענין והתוכחה שהוכיחם במלרים ע״י נביאיו לא לאיתו אלא מדברי יחזקאל במדרש הרי שנאמר זו היתה כוונתם לפני המקום׳ קרוב לחשע מאות שנה מהיו במלרים עד יחזקאל והיתה׳ הסכתו מחפה עליהם וע״ו שהיו עתה מרבים לפשוע בתעוללים הנאלו׳ וע״ז נאמר שנאה תעורר מדנים ועל כל פשעים תכסה אהבה: ואמלה ידי. כמו אגלה׳ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאבותיהם ולילחן ולעוקב ולאלן מילם לזרעם יעקב כי מה שנתן לאברהם וליצחק בעבור זרע יעקב׳ אמר. וכן אמר שם ונתתי אותה לכם מוקשה אני ה׳: ואודע לכם. נודעתי לכם ע״י נביאי׳ שנאמרתי להם. ואמלה ידי לכם כמ״ש אני ה׳. ואני ה׳ שבועה. וכן נשאתי את ידי ואמלה את ידי וי״מ קיימית במימרי. וכמו כי אמלה אל שמים ידי ואמרתי חי לעולם: (ה) ביום ההוא. כמו שאמר לכן אמור לבני ישראל אני ה׳ והולאתי אתכם: לבי היה לכל הארלות היה כי היה הנוף המלגעי והיה מבוהם מאלה הנוסות ואוירם מיוג ושוב מכל הארלות. וכן אמר יפה נוף משוש כל הארץ. וה״י לבי היה חובבתם היה לכל מדינתה: (ו) ואומר אליהם. קודם לכן אמרתי לכם ע״י הנביאים הראשונים שנאה לכם מרלא״ה: אים שקוצי עיניו אל תטמאו. כי הטיבים מביאות באדם לחטא כמו שאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם וכן אמר בפרשה זו כי אחרי גילולים לגם בעבודה זו כי אחרי גילולי אבותם היו עיניכם. והמרו רז״ל מיינא ולבא פרסורי דחטאי עיניכו: וגגולי מלכים. כתרגומו ופסולתן מעות מלכו לא הסתלקון: (ז) ויאמרו בי וגו׳. לשפוך חמתי לכלות אפי כאל הענין במ״ש כי הקשפון אדם אם שבלבי הוא עבלה עמנו מה בבחוכו: (ח) ואעש. ולבלתי החל מבנין לפעל ולרי אמרי״ם מקום פתח וכן כי אחל לזנות והם ענין מלול: אשר נודעתי כל ידי הנביאים: לעיניהם. כי המלרים היו מומעים בדבר מליהם הנביאים והיו מבטיחים אותם לתן קודם מצה

ישראל במדבר בחקותי לא־הלכו ואת־משפטי
מאסו אשר־יעשה אותם האדם וחי בהם ואת־שבתתי
חללו מאד ואמר לשפך חמתי עליהם במדבר
לכלתם׃ יד ואעשה למען שמי לבלתי החל לעיני
הגוים אשר הוצאתים לעיניהם׃ טו וגם־אני נשאתי
ידי להם במדבר לבלתי הביא אותם אל־הארץ
אשר־נתתי זבת חלב ודבש צבי היא לכל־הארצות׃
טז יען במשפטי מאסו ואת־חקותי לא־הלכו בהם
ואת־שבתותי חללו כי אחרי גלוליהם לבם הלך׃
יז ותחס עיני עליהם משחתם ולא־עשיתי אותם
כלה במדבר׃ יח ואמר אל־בניהם במדבר בחוקי
אבותיכם אל־תלכו ואת־משפטיהם אל־תשמרו
ובגלוליהם אל־תטמאו׃ יט אני יהוה אלהיכם בחקותי
לכו ואת־משפטי שמרו ועשו אותם׃ כ ואת־
שבתותי קדשו והיו לאות ביני וביניכם לדעת
כי אני יהוה אלהיכם׃ כא וימרו־בי הבנים בחקותי
לא־הלכו ואת־משפטי לא־שמרו לעשות אותם
אשר יעשה אותם האדם וחי בהם את־שבתותי
חללו ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בם
במדבר׃ כב והשיבתי את־ידי ואעש למען שמי לבלתי
החל לעיני הגוים אשר־הוצאתי אותם לעיניהם׃

רמ"ם כי מצכא אליהם עשה רע"ם בטליחות המל לא סחזיקו בעשיהם הרעים שהי ממר ויאמן העם ויאמינו כי פקד ה' את בני ישראל והאמינו בנשם מפני הסותות שעשה לעיניהם . ולא עשו כן הגדיליס הרמ"ונים. ובדברי רבותי' ז"ל כי לף מ"מבצא אליה מעשה רבי' ע"ה בטליחו' המל היו בהם רעים ולא שבו מדרכם הרעים ואותם מתו בני ישי אפלה כדי בלא ידעו המלכים במעלתם ויאמנו בהם : (ט) ואוליאם . ואבאם . חסל יי"ד : (י) ואתן. ומי בהם. כתרגומו ויימי בסין לחיי עלמא וכן ת"ל ומי בהם אני ה' : (יא) וגם את שבתותי. אמר וגם כי היה מתנה טובה נתנה אלהים לעמו ישראל כדי לזכור להם בו את יום המנוחה שהיה להם והוליא אותם מעבדות למירות וזהו האות שהוא בין המל ובין ישראל שהוא קדש והבדילם מן האומות והפריסם מגלולי מלכים ונתן להם תורה קדוש' חקים ומשפטים לדיקים . ואמר שלמותי לשון רבים כלל בו שביתת המועדים וגם הם זכר ליציאת מלרים ובפי שמלות שבת גדולה ושקולה כנגד כל המלות אמר כמה פעמים בפרשה תוכחות קלל שבת : (יב) וימרו בי. המקומי לא הלכו. שלוה אותם בעבור בנ"ש שם שם לו חק ומשפט : חללו אמר. כי שבת לשמונה חללו שיצאו ללקוט המן לטיכך אמר אמר וגם המקיים והמשפטים אשר לוס עבדו עליהם . כמ"ש עד אנה מאנתם לשמור מלוחי ומורותי : ואומר . מבואר הוא : (טו) וגם אני נשאתי את ידי להם . בדבר מרגלים שאמר ואולם כי אני ויעלה בכוד ה' את כל האמן : (טז) יען . מבואר הוא : (יז) ותחס עיני . ולא עשיתי אותם כלה . כי הסלחתי בגיהם אחריהם להביאם אל הארץ : (יח) ואומר . המוקי . בוי"ו מם הדגש וכל הענין הוא מבואר :

דעם פירוש ע"ט האבין מיר ניט גישטעלט ווייל די הפטרה ליינען נאר ספרדים און איטאלינים .

לאחר קריאת פרשת השבוע שניה מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך יגל"ה דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחיצת היום:

עיקר תוי"ט — משנה אהלות פרק ד — ברטנורא

מגדל שהוא עומד באויר . מגדל עץ שים לו דפנות והדפנות עלמן יש חלל בשביל כגון חורין המפולמין פתוחים לפנים ולחוץ חלל אחין בהן פותח טפח ורגילים להלניי שם מחטין ולינורות וכלים קטנים : שהוא עומד באויר . תחת אויר השמים כגון דקאי בהאר : טומאה בתוכו . בחלל המגדל עלמה : כלים שבעוביו . בעובי חלל הדפנות : מחצה למחצה . מהלין של עובי המגדל ולפנים כלפנים

מגדל שהוא עומד באויר . טומאה בתוכו כלים שבעוביו [ה] טהורים . טומאה בעוביו כלים שבתוכו טהורים . רבי יוסי אומר מחצה למחצה .

[ה] עובייו . דבדינן לעוביו בהר האויר לקולא ולא בחר המגדל לחומרא הכל עומד בבית עמאים ממ"ל וסיפא

פרק ד א מִגְדָּל שֶׁהוּא עוֹמֵד בָּאֲוִיר אַשְׁאנְק [אַהאלְמער] שֶׁטַיִיט אוּנטֶער דֶעם הִימֶעל אִין הוֹיף אָדֶער אִין וָאם טוּמְאָה בְּתוֹכוֹ אוֹיב אַטוּמְאָה לִיגְט אִין דִי שַׁאנְק כֵּלִים שֶׁבְּעוּבְיוֹ טְהוֹרִים דִי כֵּלִים וָואם לִיגִין אִין דִי לֶעבֶער וָואם זֶענֶען אִין דִיא גְרֶעב פוּן וָואנְט פוּן דִיא שַׁאנְק זֶענֶען טָהוֹר טוּמְאָה בְּעוּבְיוֹ אָדֶער דִיא טוּמְאָה לִיגְט אִין דִי לֶעבֶער וָואם זֶענֶען אִין דִי גְרֶעב פוּן וָואנְט פוּן דִי שַׁאנְק כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹרִים דִי כֵּלִים וָואם לִיגִין אִין דִיא שַׁאנְק זֶענֶען טָהוֹר רבי יוסי אומר רַבִּי יוֹסִי

וָואם אִין דִי גְרֶעב פוּן דִי וָוענְט אִיז דִא לֶעבֶער קְלֵיינֶע וָואם זֶענֶען נִיט גְרוֹיס אַ טֶפַח , אונ אִין דִיא לֶעבֶער לִיגְט מֶען אַמאהל אַריין אַנאדִיל אַשפִּילקֶע אונ אַנדֶערֶע קְלֵיינֶע זאכִין. אונ דִי לֶעבֶער זֶענֶען דוּרְך גִילֶעבֶרט אִין דִי גְרֶעב פוּן דִי וָואנְט פוּן שַׁאנְק פוּן אוֹיסוַוייניג בִּיז אִינוַוייניג , אונ דִיא שַׁאנְק שֶׁטַיִיט נִיט אִין אַשטוּב נָאר זִיא

מחליו וכחוץ כלהון (ה) כין בהכלים במגדל וטומאה בעוביו כין שהטומאה בלמה. מהר"ם: (ו) דה"ל בכחוב הטוב לאויר דלקמן בפ"ו מ"ג דנדון מנלה על מחלה וכ"י מדמי ליה לכותל שבין מלר לבית וכבן לא מדמי: ומ"ש ואם"ם מודו הסם מטוס דהבית והחלר מטוכין הן והמחילה לאוכך בעיהם ס"ל מחילת המגדל לא נעשה בהסיל הסלר והבית לחבי לא שדיין לה בהיפה בתר בית לעמד כלים בכעוביה כי מיהא טומאה בבית דקתני עם בהיכולה טהור ומעמע מחילו כלים בעוביו ובחר מגדל נמי לא שדיין ליה דמגדל לא מחיב מטוס דמיטלטל ובתיך הסויר דנקה בהיכולה דל"י דה"ש בבית דהשדין בתר בית דחיב עפי מחלר. מהר"מ: [ב] עהור. וכפ"י הבביה כלי עץ הבלין בעבה דבעי לעיד הביל. ה"מ בהעמיכה בכלי מהל בכלתותיו מחוסות לו מכיסה בבסר לא בעי לעיד הביל. ועפוי"ש ע: (ב) ולין הפי' שיה בביגו לאחר ולבין הקיולות לף הפ"ק פותח טפח לא בה"ל מקן. הפ"ים פותח טפח ביגו לבין הקיולות הטומאה בוקעת עד בנגד המגדל לתחתיו דאדם ובלים מילן נעשים הכלים להפסיק ונהפר וכן כשיש פותח טפח תחתיו והכלים לעמלה ביקעת לעמלה אבל בביגו לבין הכותל אם אין בה ס"ש הע"ג דאיכא פ"ש ביגו לאחר ובקולות הטוכין: (ג) הטוכין. וק"ל המתי הטוכין כלים שתחתיו ליהוי כלים בהוא קמור תחת הבית י"ל בתני בית הבוה קבוע ומעמם אם הבית לבך בטל בטל לגבי הבית מהר"מ ופתוי"ש: (ג) דנהל בתוך אהל והטומאה תחת אהל הפנימי אהל הסילון עמוד דלמיד בחיל ואהל מלילים על הטוכיו' מלילעמה ואין מלילים על העמתון מלעמה הר"מ ודוקה בהמהל כולו בתוך אהל אבל בהפני האהל תוהה אין הטומאה בלבמה בתחל

טומאה בתוכו בבית טמא מייני בין בתוך הלנו בין בתוך מביי דדרך טומאה לנאת. מהר"ם: (ה) דה"ל בכחוב הטוב לאויר דלקמן בפ"ו מ"ג דנדון מנלה על מחלה וכ"י מדמי ליה לכותל בבין מלר לבית וכבן לא מדמי: ומ"ש ואם"ם מודו הסם מטוס דהבית והחלר מטוכין הן והמחילה לאוכך בעיהם ס"ל מחילת המגדל לא נעשה בהסיל הסלר והבית לחבי לא שדיין לה בהיפה בתר בית לעמד כלים בכעוביה כי מיהא טומאה בבית דקתני עם בהיכולה טהור ומעמע מחילו כלים בעוביו ובחר מגדל נמי לא שדיין ליה דמגדל לא מחיב מטוס דמיטלטל ובתיך הסויר דנקה בהיכולה דל"י דה"ש בבית דהשדין בתר בית דחיב עפי מחלר. מהר"מ: [ב] עהור. וכפ"י הבביה כלי עץ הבלין בעבה דבעי לעיד הביל. ה"מ בהעמיכה בכלי מהל בכלתותיו מחוסות לו מכיסה בבסר לא בעי לעיד הביל. ועפוי"ש ע: (ב) ולין הפי' שיה בביגו לאחר ולבין הקיולות לף הפ"ק פותח טפח בה"ל מקן. הפ"ים פותח טפח ביגו לבין הקיולות הטומאה בוקעת עד בנגד המגדל לתחתיו דאדם ובלים מילן נעשים הכלים להפסיק ונהפר וכן כשיש פותח טפח תחתיו והכלים לעמלה ביקעת לעמלה אבל בביגו לבין הכותל אם אין בה ס"ש הע"ג דאיכא פ"ש ביגו לאחר ובקולות הטוכין: (ג) הטוכין. וק"ל המתי הטוכין כלים שתחתיו ליהוי כלים בהוא קמור תחת הבית י"ל בתני בית הבוה קבוע ומעמם אם הבית לבך בטל בטל לגבי הבית מהר"מ ופתוי"ש: (ג) דנהל בתוך אהל והטומאה תחת אהל הפנימי אהל הסילון עמוד דלמיד בחיל ואהל מלילים על הטוכיו' מלילעמה ואין מלילים על העמתון מלעמה הר"מ ודוקה בהמהל כולו בתוך אהל אבל בהפני האהל תוהה אין הטומאה בלבמה בתחל

טומאה בבית מה שבתוכו [ב] טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. כלים שבינו לבין הארץ. שבינו לבין הכותל. שבינו לבין הקורות. אם יש שם פותח טפח טמאים. ואם לאו [ג] טהורים. טומאה שם הבית טמא: (ב) תיבת המגדל יש בה פותח טפח ואין ביציאתה פותח טפח. טומאה

היה עומד בתוך הבית טומאה בתוכו הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכו [ב] טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. כלים שבינו לבין הארץ. שבינו לבין הכותל. שבינו לבין הקורות. אם יש שם פותח טפח טמאים. ואם לאו [ג] טהורים. טומאה שם הבית טמא: (ב) תיבת המגדל יש בה פותח טפח ואין ביציאתה פותח טפח. טומאה

להכניסה למגדל: אם יש שם פותח טפח. כין שולי המגדל לארץ או כין דופן המגדל לכותל או כין גג המגדל לתקרת הבית (ב) טמאות. מחמת טומאה שבבית אהל אין שם טפח הוי מגדל כלבוד ואין טומאת הבית נכנסת שם: טומאה שם הבית טמא. אם היתה טומאה כין שולי המגדל לקרקע הבית או כין גג המגדל לגג הבית או כין דפנות המגדל לכותלי הבית הע"פ שאין ביניהם פותח טפח הבית טמא שאין המגדל מגיל על הטומאה שתחתיו כתוך הבית שלא תטמא כל אשר בבית(ג): (ב) תיבת המגדל. רגילים היו לעשות תיבות קטנות כתוך מגדל של עץ כדי להניע בהם כלים ואוכלין ומשקין: שיש בה פותח טפח. שם בחלל פותח טפח דלא הויא טומאה טמונה: ואין ביציאתה. בהוה פתחה אין בו טפח: טומאה בתוכה. הבית טמא ואע"פ שפתחה קטן כדמפרש טעמא מפני שדרך טומאה לצאת דרך פתח זה לפיכך מטמאה מיד

זאנט בהצה לבחצה הערלפט אויף הערלפט אויב דיא טומאה ליגט אין שאנק אונ בלים ליגין אין שאנק אין די לעבער, די בלים ואם ליגין אין די הערלפט גרעב פון ואנט ואם איגנווייניג אין די שאנק זענען טמא, אונ דיא בלים ואם ליגין אין דיא הערלפט גרעב פון ואנט ואם אויסווייניג צו זענען טהור, אונ אויב בלים ליגין אין שאנק אונ די טומאה איז אין דיא לעבער, אויב דיא טומאה ליגט אין דיא הערלפט גרעב פון ואנט ואם איגנווייניג ואם אין די שאנק זענען די בלים ואם אין די שאנק טמא, אונ אויב די טומאה ליגט אין די הערלפט גרעב פון ואנט ואם אויסווייניג צו, זענען די בלים ואם אין דיא שאנק טהור היה שומד בתוך הבית אויב דיא שאנק שטייט אין שטוב טמא בתוכו אויב אטומאה ליגט אין שאנק הבית טמא אלץ ואם אין שטוב איז טמא טומאה בבית אדער אז דיא טומאה ליגט אין שטוב מה שבתוכו טהור ואם עס ליגט אין שאנק איז טהור, אויב דיא טירין פון דיא שאנק זענען פאר מאכט שדרך המומאה לצאת דער שטייגער פון דיא טומאה איז ארויס צו גיין פון שאנק אין שטוב אריין ואראוס דיא טומאה. ווען דאך מוזין ארויס גענומען ווערען פון שאנק ווען זיא דאך אריין קומען אין שטוב הין דרכה להכנס אונ עס איז ניט איהר שטייגער אריין צו גיין פון שטוב אין שאנק אריין מען ווען דאך ניט אריין טראגען די טומאה פון שטוב אין שאנק בלים שבינו לבין הארץ די בלים

ואם ליגין אויף די ערד אונטער די שאנק, צווישען די אונטערשטע דעק פון שאנק אונ די ערד שבינו לבין הכותל אונ דיא בלים ואם ליגין צווישין דיא שאנק אונ דיא ואנט פון שטוב שבינו לבין הקורות אונ דיא בלים ואם ליגין אויף דיא שאנק צווישין דיא שאנק אונ דעם באלקין פון שטוב אם יש שם פותח טפח אויב דארט וואו די בלים ליגין איז אפין אטפח, דהיינו פון די ערד צו די שאנק איז דא אטפח, אונ פון די שאנק צו די ואנט פון שטוב איז אפ גירונקט אטפח, אונ פון דיא שאנק צום באלקין פון שטוב איז הויך אטפח מטאין די בלים ואם אונטער די שאנק אדער צווישין די שאנק אדער אויף די שאנק זענען טמא ואם לאו אונ אויב פון די ערד ביז צום דעק פון די שאנק איז נימא אטפח אדער פון דיא שאנק צום ואנט איז נימא אטפח אדער פון דיא שאנק צום באלקין איז נימא אטפח טהורים זענען דיא בלים טהור טומאה שם אונ אויב אטומאה איז דארט אונטער די שאנק אדער צווישין די שאנק אדער אויף די שאנק, אפילו פון די שאנק צו די ערד אדער פון די שאנק צו די ואנט אדער פון די שאנק צום באלקין איז נימא אטפח, פון דעסטוועגין הבית טמא אלץ ואם אין שטוב איז טמא: ב בית המגדל די קעסטיל ואם איז אין די שאנק יש בה פותח טפח אונ די קעסטיל איז טיף אטפח אונ ברייט אטפח אונ לאנג אטפח ואין ביציאתה פותח טפח אבער פון פארונט וואו קיין

דרך יציאת': מה שבתוכה טהור. הוציל ואין כיציאתה פותח פפח אינו מביא את הטומאה: ואין דרך טומאה ליכנס. שאין סופי להכניס לה מת: ור"י מטהר. דסמא אין סופה לצאת דרך פתח זה שיהא בה שיעור טומאה שהרי יכול להוציאה להצאין או לה לשרפה במקומה. ואין הלכה כר"י: (ג) היה. המגדל עומד כולו בתוך הבית אלא שפתח התיבה (ד) לחוץ: טומאה בתוכו הבית טהור. דמסוס מאי איכא לעמויי הא עומאת אהיל ליכא דיש בה פותח טפח ולאו טומאה היא ומסוס יציאה של טומאה נמי לא מעמא הא אין יציאתה לפנים כתוך הבית: טומאה בבית מה שבתוכו טהור. שאין דרך טומאה ליכנס שם: מוכני. נגנל העשוי למגדל להוליכו ממקום למקום: משובה לאחוריו. מרוחקת מאחורי המגדל לגד הבית שהמגדל עומד על הפתח והמוכני משוכה מאחריו לגד הבית בפנים והטומאה שם בתוך המוכני כנגד קורות הבית אע"פ שהבית מאהיל עליו: הבית טהור. דנחשב מוכני כמגדל והרי המגדל עומד בפתח ובפתח לחוץ, וג' אצבעות דנקט למעוטי אם היתה משוכה פחי מג' אצבעות דאין הוי כמגדל דאין דרך להרחיק המוכני מן המגדל כולי האי: בזמן שיש שם פותח טפח. דהאי המוכני שהטומאה בו פותח טפח אינו תשא טומאה רשות ועולה: ואינה יוצאה. שאין המוכני נשמטת לגמרי מן המגדל: והמגדל בא במדה. שמהזיק מ' שאין שהם כורים ביכם שכשהיא במדה זו אינו מקבל טומאה וחוזר כפני הטומאה אבל פחות ממדה זו הוי כשאר כלים המקבלים טומאה ואינו חוזר כפני הטומאה וכל מגדל דתניא בפרקין במגדל הבא במדה מיירי:

הגה: [ד] מעשה. ונראה דמודה הכא דפ"ז מ"ג המת בבית כו' דהתם מת בלם דאין דרך לעברו ונתחו פתות מבזיון. תוס'. ונראה דכ"ז בדלתות נמוכים אבל בכים פ"ע פתוח מודה אפי' בכזית וכדתנן פ"ג מ"ו וכפי"ג. ועתי"ש: (ד) פתח המגדל וסיים בחיבה ואפשר כל"ל תיבה המגדל. ולא ידעתי למה לריך לדחוקו בהכי. מ"ש אשמעינן לענין מקום ומעכר: [ה] שמא. פי' שהמגדל ממלא כל הפתח ואין בו פ"ם אבל אך למעלה ולמטה ונתן הלבדון ממלא שאין מקום ליצא אילכך הטומאה בוקעת ויוצאת דרך דופני המגדל מ"ד אפשרי בית בזמן שהם נשוים. ועיין תוי"ט:

נעצט אריין דאס קעסטיל און מען נעמט ארויס דאס קעסטיל איז ניט אפין אמפח טומאה בתוכה אויב אטומאה ליגט אין די קעסטיל הבית טמא אלץ וואס אין שטוב איז טמא טומאה בבית אויב דיא טומאה ליגט אין שטוב מה שבתוכה טהור אלץ וואס ליגט אין קעסטיל איז טהור שדרך השומאה לצאת אז דיא טומאה ליגט אין קעסטיל ווערט מען דאך דיא טומאה ארויס געמען פון קעסטיל און אריין טראגן אין שטוב און פון שטוב אין גאס, מוז דאך דיא טומאה קומען אין שטוב, דריבער איז אלץ וואס אין שטוב טמא, אבער אז דיא טומאה ליגט אין שטוב ואין דרכה להכנס איז ניט דער שטייגער מען זאל איהר אריין לייגין אין קעסטיל, דריבער אלץ וואס אין קעסטיל איז טהור רבי יוסי מפקר רבי יוסי אומר אבילו דיא טומאה ליגט אין קעסטיל פון דעסטוועגין איז אלץ וואס אין שטוב טהור מפני שהוא יכול להוציאה להצאים ווייל ער קען ארויס נעמען די טומאה פון קעסטיל אין העלפט, שטיקלאכווייז און ווערער שטיקעל טומאה זאל זיין קלענער ווי אאיילבירט, ווערט ניט טמא ווערען אלץ וואס אין שטוב אז לשרפה בבקומה אדער ער ווערט די טומאה פאר ברענען אויף איהר ארט אין קעסטיל, און ווערט איהר נאר ניט צריין ברייגען אין שטוב, דריבער איז אלץ וואס אין שטוב טהור: ג היה עומד בתוך הפתח דיא שאנק איז גישטאנען אין דיא מיר פון שטוב און די ברייט און די הייך פון די

שאנק איז גלייך מיט די ברייט און די הייך פון די מיר פון שטוב ונפתח לחוץ און דיא שאנק ווערט גיעפונט אין דרוסין אויסער די שטוב טומאה בתוכו אויב אטומאה ליגט אין די שאנק בית טהור איז אלץ וואס אין שטוב טהור טומאה בבית אויב אטומאה ליגט אין שטוב מה שבתוכו טהור אלץ וואס אין דיא שאנק אויסער דיא שטוב איז טהור (ועיין בתוי"ט) שדרך הטומאה לצאת דער וועג פון דיא טומאה איז ארויס צו גיין פון די שאנק אויסער די שטוב ואין דרכה להכנס און עס איז ניט איהר וועג אריין צו גיין אין די שטוב היתה מוכני שלו משוכה לאחריו שלש אצבעות אויב די שאנק וואס איז גישטאנען אין טיר פון שטוב, איז גישטאנען אויף רעדער, און אראד פון דיא שאנק איז גיווען אפ גיצוגין אינטער דיא שאנק אין שטוב ארויס דריי פינגער ווייט פון דיא שאנק [illegible] שם און אין ראד איז גילעגען אטומאה כנגד הקורות געגין די באלקינס פון שטוב הבית טהור אלץ וואס אין שטוב איז טהור בפה דברים אמורים ווען זעגען דיא רייד גיזאגט גיווארין אז אלץ וואס אין שטוב איז טהור בזמן שיש פותח טפח אויב דער ארט וואו דיא טומאה ליגט אין ראד איז אפין אמפח ואינה יוצאת און דער ראד נעמט זיך ניט אראפ פון דיא שאנק והמגדל בא במדה און דיא שאנק איז אזוי גרויס אז מען קען אין איהר אריין מעסטין משקה פערציג סאה און טרוקענע זאכין קען מען אין איהר אריין מעסטין זעכציג קאה:

שולא אקלע לפומבדיתא אייתו לקמיה דמא ולא חזא אמר ומה ר' אלעזר דמרא דארעא דישראל הוה כי מקלע לאתרא דרב יהודה לא חזי דמא אנא אחזי ואמאי קרו ליה מרא דארעא דישראל דההיא איתתא דאייתא דמא לקמיה דר' אלעזר הוה יתיב רבי אמי קמיה ארחיה אמר לה האי דם חימוד הוא בתר דנפקה אטפל לה ר' אמי אמרה ליה בעלי היה בדרך וחמדתיו. קרי עליה סוד ה' ליראיו:

דמרא דארעא דישראל. בקי במראות דם מכל חכמי ח"י כדמפרש לקמן: פומבדיתא. אתריה דרב יהודה בבלקי פ"ק דסנהדרין סבי דפומבדיתא רב יהודה ורב עינא: לא חזא. משום כבודו דרב יהודה: ארחיה. כריתא דו' חיחוד. שמתאוית לבעלה וראתה הדם מחמת תאוה:

עוּלָא אִקְּלַע לְפוּמְבְּדִיתָא עֵם הָאֹת גִּימְרָאפִין עוּלָא אִיז גֶעקוּמֶען אִין דִי שְׁטָאט פּוּמְבְּדִיתָא אַיְיתִי לְקַמֵּיהּ דְּנָא הָאט מֶען גִּיבְּרַיינְגְט פַאר אִים בְּלוּט פּוּן אַ אִשָּׁה, עֶר זָאל זֶעהֶן אוּיב דִי אִשָּׁה אִיז טְמֵאָה אָדֶער טָהוֹר גַיין וְלֹא חָזָא הָאט עֶר נִיט גִיוואלְט זֶעהֶן אֱמֹר עֶר הָאט גִיזָאגְט וּמַה רַבִּי אֱלִעֶזֶר דְּמָרָא דְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל הֵיךְ מַאדָאך רַבִּי אֱלִעֶזֶר וָואס עֶר אִיז גִיוֶועזֶן דֶער בַּעַל הַבַּיִת פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי מִקְּלַע לְאַתְרָא דְרַב יְהוּדָה לֹא חֲזִי דָּמָא פּוּן דֶעסְטְוֶועגֶן אִין אַז עֶס פְּלֶעגְט טְרֶעפֶן עֶר פְלֶעגְט קוּמֶען אִין דִי שְׁטָאט וואו רַב יְהוּדָה וואהְנְט אוּנ מֶען הָאט פַאר אִים גִיבְּרַיינְגְט בְּלוּט צוּ זֶעהֶן, הָאט עֶר נִיט גִיוואלְט זֶעהֶן, ווייל עֶר וֶועט פַארְשֶׁעמְען רַב יְהוּדָה'ן, ווארום עֶס וֶועט אוּיס זֶעהֶן ווי רַב יְהוּדָה ווייס נִיט צוּ פַּסְקֶנֶען דְרִיבֶּער פְרֶעגְט מֶען בֵּיי אִים אֲנָא אַחֲזֵי זָאל אִיךְ זֶעהֶן אוּנ פַארְשֶׁעמְען רַב יְהוּדָה [וָוארום רַב יְהוּדָה הָאט גִיוואהְנְט אִין פּוּמְבְּדִיתָא], זָאגְט דִי גְמָרָא וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ מָרָא דְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל פַאר וָואס הָאט מֶען גֶערוּפֶן רַבִּי אֱלִעֶזֶר עֶר אִיז דֶער בַּעַל הַבַּיִת פּוּן [דִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים פּוּן] אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּהַהִיא אִתְּתָא דְאַיְיתִי דָּמָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֱלִעֶזֶר וָוארום אַ אִשָּׁה

זוהר תרומה דף קלה ע"א

רזא דשבת איהי שבת דאתאחדת כרזא דאמ"ת דאמ"ת למסרי עלה רזא דאמ"ת. גלותא דמעלי שבתא דהא אתאחדא כורסייא יקירא קדישא כרזא דאמ"ת ואתתקנת למסרי עלה מלכא קדישא עלאה כד עייל שבתא איהי אתיחדת ואתפרשת מסטרא אחרא וכל דינין מתעברין מינה ואיהי אסתמרת ביחודא דהאירו קדישא ואתעטרת בכמה עטרין לגבי מלכא קדישא וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא כלהו ערקין (ל"ח ואתעברו מינה) ולית שולטנו אחרא בכלהו עלמין ואתפרשו דהאירין בהאירו עלאה ואתעטרת בתתא בעמא קדישא וכלהו מתעברין בכמתין אתדין כדין אירוחא דעלותא לברכא לה בהדוה בהאירו דאנפין ולומר ברכו את ה' המבורך. את ה' דייקא כגון למפתח לגבה בברכה:

הלכה פסוקה — יוסף להק — מוסר

הר"מ הלכות שבת פרק ח

(א) כל זרע שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו כגון אספסתא וסלקא הקיצרו בשגגה חייב שתי חטאות אחת מפני שהוא קוצר ואחת מפני שהוא נוטע וכן הזומר והוא

משערי תשובה לר' יונה דף ח' ע"ב

צריך להיות מעטפו נגדו תמיד כי רמוי לנפש סחוטאת לזכור נגיעה תמיד עניים תמיד ואל תסי לותם לקן ימים ומלבבו לא יתעפו עד כא מליפתו. כענין כגמ' כי מעטי מי מדע ומחאתי נגדי

(א) כָּל זֶרַע שֶׁקְּצִירָתוֹ מַצְמַחְתָּהוּ אוֹתוֹ וּמְגַדֵּלְתּוֹ עֲדֶעֶר פַאר־זַייטֶע זַאך אַז מֶען שְׁנַיידְט דָאס אָפּ וואקְסְט נָאך בָּעסֶער אוּנ גְרֶעסֶער כְּגוֹן אַספַסְתָּא וְסִלְקָא אַזוי וויא אַספַסְתָּא אוּנ סִלְקָא [וַאזֶעלְבֶע גְרִינְנווארְג] חַיָּבִין שְׁתֵּי חַטָּאוֹת אַז עֶר שְׁנַיידְט דָאס אָפּ אוּם שַׁבָּת פּוּן זַייעֶר וואקְסוּנְג אוּמְגֶערין [עֶר הָאט נִיט גֶעוּוואסְט אַז הַייגְט אִיז שַׁבָּת] חַייָב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת דַארְף עֶר בְּרַייגְ־גֶען צְוַוייא חַטָּאוֹת אַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא קוֹצֵר אַיין חַטָּאת בְּרַייגְנְט עֶר וַוייל עֶר שְׁנַיידְט וְאַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹטֵעַ

וְכֵן הַזּוֹמֵר וְהוּא צָרִיךְ לִהְיוֹת הַמַּאתוֹ נֶגְדּוֹ תָּמִיד דֶער בַּעַל הְשׁוּבָה דַארְף אַייבִיג גִידֶיינְקֶען זַייגֶע זִינְד, אוּנ זַיי זָאלִין זַיין שְׁטֶענְדִיג גֶעגֶען אִים כִּי רָאוּי לְנֶפֶשׁ הַחוֹטֵאת לִזְכּוֹר נְגִיעָה תָּמִיד דִי זִינְדִיגֶע נְשִׁמָה דַארְף אַייבִיג גֶעדֶיינְקֶען אִיר פַיין וָואס זִי אִיז גִיפַיינִיגְט גִיוואָרֶן פּוּן דֶעם גוּף וֶועֶן עֶר הָאט מִיט אִיר גֶעזִינְדִיגְט וְאַל תֵּשִׁי אוֹתָם לְקֵן יָמִים אוּנ זִי זָאל נִיט פַארְגֶעסִין דִי זִינְד אֶפִילוּ עֶס וֶועט אַוועק גֶין אַלַאנְגֶע צַייט, כִּי זַייגֶע לֶעצְטֶע מַעֲשֶׂה יוֹלִיכוּ לֹא יְחַסְּפוּ עַד בֹּא חֲלִיפָתוֹ דִיא עֲבֵרוֹת זָאלִין נִיט אַוועק

תמיד. ולכן צריכה מקום בזמן וסוף תחוקף תחותו. מז"ל
לאיהו בעל תכוסה לכל תפוסתו מנעמת על כסא הכבוד לאכל
נכמן ולא לקי לאותו פרק ולאותו מקום ולאותה אכה כ"ל כי
הזמן המעט לדו ולא יכוא לתוקף ולכו אומו בכרוכי בעבו כעת
הזמן הקבוע לדו כענין הזה יוסיף בנפשו ירלאת ה' בגאון הדר.
ומי שלא הזמן לדו כענין הזה יוסיף בנפשו ירלאת הכם דבר
יום ביומו ככם כל הימים ולכלבר ומכיף לה סולמה לו כבוב ככם
הזה אם ילדו ומשם עכלו בעולם הבאים הלא ביחן לבות בית

גיתאפט ווערין פון זיין האַרץ ביז עס וועט קומען
זיין צייט וואס ער וועט אויועק גיין פון דער וועלט
כענין שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק דוד המלך האט
גיואגט כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד מייגע פשעים
(וואס איך האב געזינדיגט במזיד) ווייס איך, אפילו
זיי שטייען נים געגן מיר ווייס איך זיי אויך ווייל
זיי זענען פשעים אוז מייגע חטאים (וואס איך האב
געזינדיגט בשוגג) זענען שטענדיג געגן מיר וצדיק
עזיבת הטא בהזדמן (והוא בתוקף תאותו) אויב עס וועט אים
טרעפין צו טאן אן אבירה אוז ער וועט האבין
אשטארקע האוה צו די עבירה, דאמאלס זאל ער
די עבירה אויועק לאזין אמרו רבותינו זכרונם לברכה די
רבנן האבין גיזאגט איזהו בכל תשובה אשר תשובתו מבעת
עד כמה הכבוד ויעלבער מענטש הייסט אבעל תשובה
וואס זיין השובה זאל קומען ביז צום כמה הכבוד
כאשר נבהן ויצא נקי כאותו פרק ובאותה אשה אז
די עבירה איז אים נאך אמאל פארגעקומען צו טאן
אזוי ווי ער האט אמאל גיטאן, אין די זעלבינע צייט
אוז אויף דעם זעלבינען ארט אוז מיט די זעלבינע
אשה. אז ער איז אזוי געפרובט גיוואָרין אוז ער איז
ארויס גענאנגען ריין. ער האט נים געזינדיגט מיט
איר דער הייסט אבעל תשובה וואס זיין תשובה
קומט ביז צום כמה הכבוד רצונו לומר די גמרא מיינט
אונז צו זאגין כי הזדמן חטא לידו והוא בתוקף יצרו ואונו
בשרירי בטנו קבת הראשון אשר חטא אויב די עבירה איז
גיטראפין גיוואָרין פאר אים מיט די שטארקייט פון
יצר הרע אוז זיינע קרעפטין זענען אין די אדערין
פון זיין בויך אזוי ווי עס איז גיוועזין אין די ערשטע
צייט וואס ער האט געזינדיגט וכבש יצרו אוז ער האט
איינגעהאלטין דעם יצר הרע ונמלט בעוז יראת ה' בגאון
פחדו אוז ער איז גירעטעט גיוואָרין פון דער עבירה
דורך זיין שטארקע מורא פאר גאט, מיט זיין גרויסע
שרעק פאר גאט צו זינדיגען פאר אים. זיין תשובה
קומט ביז צום כמה הכבוד ימי שלא הזדמן לידו כענין הזה
אוז דער בעל תשובה וואס אים האט נים גיטראפין
אזוי אזאך יוסיף בנפשו ירלאת ה' רבר יום ביומו זאל ער
יעדער טאג זיך פאר שטארקען אין די מורא פאר
גאט בכה כל הימים אזוי זאל ער טאן אלע טעג פון זיין
לעבין וכאשר יחליף כח הירלאה די כבוש בכח תנה את יצרו אוז
אז דער כח פון די מורא וועט אין אים דורך גיין אז
זי וועט זיין גענוג ער זאל מיט דעם כח איין געטען
דעם יצר הרע ובכח כשלו בעולם המעוה אוז עס וועט

אוז איין חטאת ברייגגט ער וויל ער פלאנצט זיין
חוטר והוא צריך לעצים אז איינער שניידט אויס דיא
שלעכטע צווייגין פון בוים. די איבערעגע צווייגין
זאלין בעסער וואקסין. אוז די שלעכטע צווייגין
דארף ער צום פארברענען, דארף ער אויך ברייגגען
צווייא חטאות הייב משום קוצר ומשום נוטע איין חטאת
וויל ער שניידט, אוז איין חטאת וויל ער פלאנצט
בשושית של עפר שעלו בה שבים עם איז גיווען
אבערגיל ערד אוז אויף דעם בערגיל האט גע־
וואקסין גראז הנבויה מעל הארץ והניחה על נבי יתדות
אוז ער האט אויפגעהויבין דעם בערגיל ערד אוז
שבת פון דיא ערד אוז האט איהם געלייגט אויף
שטיקער האלץ וואס זענען גיזעסין אין די ערד,
אויב ער האט דאס גיטאהן אומגערין, וויל ער
האט נים געוואסט אז הייגט איז שבת הייב משום
תולש דארף ער ברייגגען אקרבן חטאת וויל ער
האט אפגערייסען אזאך וואס וואקסט (וואורום
איצט וועט שוין די גראז נים מעהר וואקסין) הניחה
על נבי יתדות והניחה על הארץ הייב משום זורע אויב דער
בערגיל ערד מיט די גראז איז גילעגין אויף שטיקער
האלץ וואס זענען גיזעסין אין דיא ערד, אוז ער
האט דעם בערגיל אראפגענומען פון די האלץ אוז
האט איהם געלייגט אויף די ערד אום שבת בשוגג
איז ער הייב אקרבן חטאת וויל ער האט פארוייט
וואורום איצט וועט דיא גראז אנהייבין וואקסין
תאנים שיבשו באיבהן פיגין וואס זענען פארטריקונט
גיוואָרין אויף דיא צווייגין וכן אילן שבשו פירותיו בו
אדער אבוים וואס דיא פירות זענען פארטריקונט
גיוואָרין אויף דעם בוים התולש מקום בשבת הייב אז ער
ריישט אפ פון דיא פירות אום שבת (אומגערין,
וויל ער האט נים געוואסט אז הייגט איז שבת)
דארף ער ברייגגען אקרבן חטאת אף על פי שכן
בעקורין לענין טומאה אפילו געגין טומאה זענען זייא
גלייך ווי זיי יואלטין גיווען אפגערייסען פון בוים.
אז אטומאה רירט זיי אן ווען זיי זענען נאך אויף
דעם בוים, ווערען זייא טמא פון דעסטוועגין
געגין שבת איז גלייך וויא יואלטין נאך גע־
וואקסין: (ב) התולש עולשין אז ער ריישט אויס (אום
שבת בשוגג) עולשין, אזוי אנראז והמזרע ורדין ער
שניידט אויס די יונגע צווייגין פון בוים (אום שבת
בשוגג) אם לאכלה אויב ער דארף דיא עולשין מיט
דיא זרדין צום עסין שיעורו כזרוקה איז דיא מאס

צריך לעצים הייב משום קצר ומשום נוטע. גבשושית
של עפר שעלו בה עשבים הגביהה מעל הארץ והניחה
ע"ג יתדות חייב משום תולש. היתה על גבי יתידות
והניחה על הארץ חייב משום זורע. תאנים שיבשו
באיבהן וכן אילן שיבשו פירותיו בו. התולש מהם
בשבת חייב אע"פ שהן בעקורין לענין טומאה:
(ב) התולש עולשין המזרד הזרדין אם לאכול שיעורו

אזוי ווייא אַנעטריקונטער פייג, אויב דיא עולשין מיט דיא זרדין וואס ער האט אפגעריסען ענען גרוים וויא אנעטריקונטע פייג, איז ער חייב אחטאת וואס להחטה אויב ער האט דאס אפגעריסען ער זאל געבין עסין צו אבהמה שיעורו כמלא פי גדי איז די מאס וויא פיל אציג קען ארין נעמען מיט איין מאהל אין מויל, אז ער האט אזוי פיל אפגעריסען, איז ער חייב אחטאת וואס להחטה אויב ער האט דאס אפגעריסען צום פארברענען שיעורו כדי לבשל ביצה איז די מאס מען זאל מיט די עולשין אדער מיט די זרדין געגען אפקאכין אאיי, איז ער חייב אחטאת אויף דעם אפריסין המעמר אוכלין אויב ער האט צו זאמען געבונדען אדער צוזאמען געקליבען אויף איין ארט עסינוארג [אום שבת בשונג] אם לאכילה אויב ער וויל דאס עסין שיעורו כגרוגרת איז די מאס וויא אנעטריקונטע פייג ואם עמר לבהמה אויב ער האט דאס צוזאמען געבונדען אדער צוזאמען געקליבען אויף איין ארט פאר אבהמה [ער זאל דאס געבין עסין צו אבהמה] שיעורו כמלא פי גדי איז דער שיעור וויא פיל אציג נעמט ארין מיט איין מאהל אין מויל ואם להחקה אוג אויב ער האט דאס צו זאמען געקליבען צום פארברענען שיעורו כדי לבשל ביצה איז דער שיעור מען זאל מיט דעם קענען אפקאכין אאיי ובביצה הרי זרה בכל מקום אוג וואו מען דערמאנט בשיעור וויא אאיי היא ביצה בינונית של תרנגולין מיינט מען אמיטעלע אייר פון היגער בכל מקום שנאמר כדי לבשל ביצה אוג וואו מען זאגט מען זאל מיט דיא האלץ קאכין אאיי, מיינט מען נים אנאנצע אייר היא כדי לבשל כגרוגרת מביצה מען מיינט מען זאל קענען קאכין וויא אגרוגרת פון אאיי וגרוגרת אחד משלשה בביצה אגרוגרת איז ווי אדריטעל פון אאיי ואין עכור אלא בגדולי קרקע מען איז נים חייב אויף צוזאמען קלויבין, נאר בייא אזעלכע זאכין וואס וואקסין פון די ערד: (ג) המקבץ דבלה ועשה ממנה עגולה זעלבע ווי ער וואלט גימאן אמצוה כמו שבא דבר עבירה לידו ונצול ממנה דהיינו צו אים איז געקומען אעבירת ער זאל זי טאן, אוג ער איז גירעטעט גיוואָרין פון איר אוג ער האט זיא נים גיטאן:

ווין גענוג זיין גיוועלטיגקייט אויף זיין שטארקע האנד הלא בוחן לבות הוא יבין ונוצר בפשו הוא יודע דער וואס פרובט די הערצער ער וועט פארשטיין, אוג דער וואס היט זיין נשמה ער וועט וויסען כי אם יבא לידי נסיון ויציל לידו בענין הראשון אויב ער וועט קומען צו אפראבע אוג עס וועט אים פארקומען אזוי אעבירה ווי ער האט גימאן יציל את נפשו מיד יצרו וועט ער רעטין זיין נשמה פון דעם יצר הרע והיה הוא לפני ה' במדרגה העליונה מן התשובה אוג ער איז פאר גאט מיט די גרעסטע מדרגה פון תשובה והוא שאמר שלמה עליו השלום דאס איז וואס שלמה המלך האט גיזאגט בחסד ואמת יכופר עון מיט חסד אוג אמת [אז קען טוט] ויערט פארגעבין די זינד ובירא ה' סור מרע אוג מיט מורא פר גאט קערט מען אפ פון שלעכטס פירוש ובירא ה' לסור מן הרע אם יעדמן לידו דער פשט איז מיט מורא פאר גאט קערט מען אפ פון שלעכטס אויב מרעפט אים צוא טאן שלעכטס ומלת סור מקור דאס וואָרט סור איז טייטש מען קערט אפ ויעיד על הפירוש הזה מה שלא אמר וסור אוג עס וועט ערות זאגין אויף דעם פשט וואס דער פסוק זאגט נים וסור [אז איין פסוק וואלט געשטאנען ובירא ה' וסור מרע, וואלט גיווען דער פשט מיט יראת ה' אוג מיט אפקערין פון שלעכטס ווערט אויך פארגעבין די זינד אז עס שטייט אער ובירא ה' סור מרע, איז דא אבחה מען זאל אפקערין פון שלעכטס ומה שנאמר סור מרע ועשה טוב אוג וואס עס שטייט אין פסוק קער אפ פון שלעכטס אוג טוה גוטס, אוג וואס עס שטייט אין פסוק ויראת אלהים וסר מרע, ער האט מורא פאר גאט אוג ער קערט אפ פון שלעכטס ענינו שיסור מן הרע בהזדמן לידו איז אויך דער פשט ער וועט אפקערין פון שלעכטס ווען די שלעכטס וועט אים מרעפין, אז זו אים וועט קומען אעבירה, וועט ער אפקערין פון איר, ער וועט זי נים טאן כי לא יאמרו אמור סור מן המעשה בלתי לאשר יקרב לעשותו מען זאגט נים צו אמ־נקש גיי אוועק פון די זאך אוג טוה זי נים, סיידין ער וויל גיין דיא זאך טאן ואמרו רבותינו זכרונם לברכה דיא בגן האבין גיזאגט אין מדרש שב ואל תעבר עבירה אז ער איז גיועסין אוג האט קיין עבירה גיטאן, גיט מען אים שכר

מגרוגרת, ואם לבהמה שיעורו כמלא פי גדי. ואם להסקה שיעורו כדי לבשל ביצה. המעמר אוכלין אם לאכילה שיעורו כגרוגרת, ואם עמר לבהמה שיעורו כמלא פי גדי. ואם להסקה שיעורו כדי לבשל ביצה. וביצה האמורה בכ"מ היא ביצה בינונית של תרנגולין. ובכ"מ שנא' כדי לבשל ביצה היא כדי לבשל כגרוגר' מביצה וגרוגרת אחד משלשה בביצה ואין עמור אלא בגידולי קרקע: (ג) המקבץ דבילה ועשה ממנה עגולה או שנקב תאנים והכניס החבל בהן עד שנתבצו גוף

יכין ויגלל נפשו הוא ידע כי אם יכיר לידו נסיון ויגיע לידו כשלון כלומר יגיל את נפשו מיד ילכו. וכיון הוא לפני ה' כמדרגה העליונה מן הסשובה וזהו שאמר שע"ה בחסד ואמת יכופר עון וכילמת ה' סור מרע פי' וכילמת ה' לסור מן הרע לידו אם יזדמן לידו ומלת סור מקור ויעיד על הפי' הזה מה שלא אמר וסור וסור ופה שנא' סור מרע ועשה טוב ויש מלמדים וסור מרע עניו מיסור מן הרע כהזדמן לידו כי לא יאמרו אמור סור מן המעשה עלא לאשר יקרב לעשותו. ואל"ל כמדרש יסב ולא יעבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה. כגון שבא דבר עבירה לידו ונצול ממנה:

אחד ה"ז תולדות מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה :

דורכגעצוינען אשנירול ביז ווי האבין זיך צוזאמען געקלעבט וויא איין שטיק הרי זה תולדת מעמר וחייב איז דאס אתולדה פון מעמר אונ ער איז חייב [עיין הלכה פסוקה מצ"ו יום וא"ו] וכן כל כיוצא בזה אונ נאך אנדערע פארזאמלונגען אזעלכע, איז אויך אתולדה פון מעמר :

סדר מועדי ה' לפרשת אמור

אלה מועדי ה' וגו'. הקב"ה האט גיזאגט צו משה ער זאל זאגען צו דיא יודין די שבתים אונ ימים טובים וואס הקדוש ברוך הוא גיט זייא, דיא טעג זעגען געהייליגט פאר דיא נשמה אונ אפערעניגען צו דעם גוף. דער גוף וועט רוהען פון זיין ארבעט אונ וועט עסין אונ טריגקען אונ זיין מיט פערגעניגען, אונ די נשמה וועט האבין פערגעניגען פון דיא מצות וואס וועט גיטאהן ווערין אום שבת אונ אום יום טוב אונ וואס מען וועט קומען יום טוב אין בית המקדש גיזעהען ווערין פאר גאט, אונ ווייל יום טוב מעג מען טאהן אלע מלאכות וואס גיהער צום עסין, טאמער וועט מען האבין אמעות אונ מען וועט מיינען אז שבת מעג מען אויך טאהן מלאכות וואס גיהער צום עסין, דריבער האט הקב"ה נאך אמאהל גיבאטין מען זאל היטען שבת אונ מען זאל קיין מלאכה טאהן אום שבת, אפילו דיא מלאכות וואס גיהער צום עסין טאר מען אויך גיט טאהן אום שבת, דער ערשטער יום טוב איז פסח, אונ ווייל דיא יודין האבין געארבעט אין מצרים מיט דעם קערפער אונ מיט דיא נשמה, מיט דעם קערפער האבין זייא געארבעט דיא ליים אונ דיא ציגול, אונ מיט דיא נשמה האבין זייא געארבעט זייא האבין געמוזט דינען דיא עבודה זרה וואס דיא מצריים האבין געדינט, אונ הקב"ה האט זייא אויסגעלייזט פון די ביידע זאכין, ער האט זייא אויסגעלייזט פון די שווערע ארבעט, דריבער איז דיא שמחה אויף דעם גוף, ער זאל קיין ארבעט טאהן יום טוב, אונ זאל עסין אונ טריגקען פרייליך מאכין דעם גוף, אונ זאל לויבין גאט פאר דיא טובה, וויא מיר זאגין אין דיא הגדה פון פסח הוציאנו מעבדות לחרות, גאט האט אונז ארויס גענומען פון מצרים מיר זאלין מער קיין קנעכט זיין, נאר מיר זאלין זיין פרייא, אונ וועגין דאס אנדערע אויסלייזונג פון דיא נשמה, האט אונז גאט גיגעבין הורה אונ מצות, מיר זאלין דינען צום מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, אונ ווייל דיא נשמות פון דיא יודין זענען גיווען אין מצרים טרויעריג, ווייל זיי האבין גיט געדיענט צו הקב"ה, האט גאט פרייליך געמאכט דיא נשמות אויך מיט דיא מצות אונ דינים וואס גיהערין צום פסח אונ צום יום טוב, אויף דעם לויב זאגין מיר אין דיא הגדה ועל פרות נפשנו, וואס גאט האט אוים געלייזט אונזערע נשמות פון דיא טומאה פון מצרים, דריבער ווערט דער יום טוב גערופין צוויי געמען חג המצות אונ חג הפסח, חג המצות ווערט ער גערופין, ווייל דיא יודין זענען אויס־געלייזט גיווארין פון דיא שווערע ארבעט, וויא דער בעל הגדה זאגט דיא יודין האבין געבאקין דיא טייג וואס זייא האבין ארויס גענומען פון מצרים, מצות, ווייל זייא האבין גיט געקענט נוארטין ביז עס וועט ווערין חמץ ווייל הקב"ה איז צו דיא יודין גיזוארין אונ האט זייא געשווינט ארויס גענומען פון מצרים, חג הפסח ווערט דער יום טוב גערופין, ווייל דיא יודין האבין גערינט צו אשעפס אזוי וויא דיא מצרים, אונ איידער דיא יודין זענען ארויס גענאנגען פון מצרים האבין זייא דעם שעפס גישאבטין צוא וויזין אז זייא דינען שוין גיט צו אים, דאס איז גיווען דער קרבן פסח נוויא עס שטייט אין דיא סדרה בא' דער חג הפסח איז א אנדייגקען אויף דיא אויסלייזונג פון דיא נשמה. דער אנדערער יום טוב איז שבועות וואס אין דעם טאג איז גיגעבין גיזוארין דיא תורה צו דיא יודין, וואס דאס נאנצע בעשאפונג פון דער וועלט איז נאר וועגין דיא תורה, אונ גאט האט בעשאפין דיא וועלט מיט אתנאי אויב דיא יודין זעלין געמען דיא תורה וועט דיא וועלט בלייבין שטיין אונ אויב זייא זעלין ניט נעמען דיא תורה וועט צוריק ווערין תוהו ובוהו (אויס וועלט) אזוי וויא עס איז גיווען איידער דיא וועלט איז בשאפין גיווארין, אונ ווייל דיא הצלחה פון דעם מענטש איז נאר עולם הבא, וויא דער תנא זאגט איין שעה פערגעניגען פון עולם הבא איז טייערער וויא זיבעציג יאהר פערגעניגען פון דיא וועלט, דריבער דארף יעדער יוד האבין אנרויסע שמחה מיט דעם יום טוב שבועות, אונ ווייל תורה אונ מצות קען גיט טאהן דיא נשמה אליין, נאר מיט דעם גוף צו זאמען, דריבער דארפין ביידע זיך פרייען דעם יום טוב, דעם גוף דארף טען געבין זיין חלק, עסין אונ טריגקען, וויא דיא נקרא

זאָגט אַלֶע זָענען מוּדָה אַז שְׁבוּעוֹת מוּז אַיוּד עָסִין אוּנ טְרִינְגֶקֶן לְכָבוֹד יוֹם טוֹב, אוּנ עֶר דאַרְף לֶערְנֶען תּוֹרָה צוּא דִערְפִרִיֶיען דִיא גְשָׁמָה, אוּנ דְרִיבֶּער אִיז דֶער נָאמֶען פוּן דֶעם יוֹם טוֹב שְׁבוּעוֹת, וַיֵיל מֶען מוּז צֵיילִין פוּן פֶּסַח בִּיז שְׁבוּעוֹת זִיבֶּען וואָכִין, מֶען זָאל וִיסֶען אַז פֶּסַח מִיט שְׁבוּעוֹת אִיז אַיין יוֹם טוֹב, וואָרוּם דִיא יוּדִין זָענען אוּיסְגֶעלֵיֶיזְט גִינוּאָרִין פוּן מִצְרַיִם אוּיף דֶעם תְּנַאי אַז זַייא זָאלִין גֶעמֶען דִיא תּוֹרָה שְׁבוּעוֹת, וִיא גָאט הָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וֶען דוּ וָועסְט אַרוֹיס גֶעמֶען דִיא יוּדִין פוּן מִצְרַיִם וֶועט אִיר דִינֶען גָאט אוּיף דֶעם בֵּאֶרְג סִינַי. דֶער דְרִיטֶר יוֹם טוֹב אִיז סוּכּוֹת, וַיֵיל דֶער מֶענְטְש וואָס וִיל לֶערְנֶען תּוֹרָה מוּז זִיךְ אָפְּשַׁיידִין פוּן דִיא פֶערְגֶע־גִינוּגִין פוּן עוֹלָם הַזֶה, אוּנ אִין דִי צַייט פוּן סוּכּוֹת הַייבְּט זִיךְ אָן דִיא צַייט פוּן פֶערְגֶעגִינֶען, וַיֵיל דַאמָאלְט הָאבִּין דִיא יוּדִין פַאר־זַאמוּלְט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַלֶע תְּבוּאוֹת אוּנ אַלֶע פְרוּכְטִין אוּנ וַיֵין, אוּנ עֶר הָאט שוֹין קֵיין אַרְבֶּעט אִין פֶעלְד, עֶר בְּלֵייבְּט זִיצֶען רוּהִיג אִין זַיין שְׁטוּבּ, אִיז דַאמָאלְט דִיא צַייט עֶר זָאל לֶערְנֶען תּוֹרָה, דְרִיבֶּער הָאט גָאט גִיבָּאטִין פְרִיעֶר זָאל עֶר אַרוֹיס גֵיין אוּיף זִיבֶּען טָעג פוּן זַיין וואוֹהְנוּנְג אִין דִיא סוּכָּה וואוֹ זִיא אִיז צוּא זַאמֶען גִישְׁטֶעלְט גִינוּאָרִין פוּן דִינֶע בְּרִעטְלִיך אוּנ בְּדֶעקְט פוּן הוּיבִּין מִיט אַבִּיסוֹל גְרָאז, אוּנ אַבִּיסוֹל אַשְׁטַארְקֶערֶ וַיינְטוּל וואַרְפְט זִיא אִין גַאנְצִין אוּיף דִיא עֶרֶד, צוּא וַייזִין דִיא מֶענְטְשִׁין אַז זַייעֶר לֶעבִּין אוּיף דִי וֶועלְט זַיבֶּעצִיג יָאהְר, אִיז גָאר נִיט זִיכֶּער, גָאר אִיצְט לֶעבְּט עֶר אוּנ קֵען שוֹין שְׁטַארְבִּין, אוּנ וֶועלְכֶע הַנָּאה קֵען זִיךְ דֶער מֶענְטְש גֶעמֶען פוּן דִיא וֶועלְט, עֶר דַארְף גָאר וִיסֶען אַז וואָס גָאט הָאט אִים גִיגֶעבִּין דִיא אַלֶע תְּבוּאוֹת אוּנ פְרוּכְטִין אִיז גָאר עֶר זָאל קֶענֶען דִינֶען גָאט, וואָרוּם אַז עֶס אִיז קֵיין מֶעהְל דָא, אִיז קֵיין תּוֹרָה דָא. אַז מֶען הָאט קֵיין פַּרְנָסָה קֵען מֶען נִיט לֶערְנֶען תּוֹרָה, דְרִיבֶּער הָט גָאט גִיבָּאטִין מֶען זָאל זִיצֶען זִיבֶּען טָאג אִין סוּכָּה מֶען זָאל גֶעדֵיינְקֶען אַז וֶען דִיא יוּדִין זָענען אַרוֹיס גֶענָאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם גֶעמֶען דִיא תּוֹרָה זָענען זַייא אוּיךְ גִיזֶעסִין גָאר אִין סוּכּוֹת, וַיֵיל צוּ תּוֹרָה לֶערְנֶען טָאר מֶען נִיט זוּכֶען פֶערְגְנִיגֶען אוּנ מֶען זָאל וִיסֶען אַז דֶער וָאס לֶערְנְט תּוֹרָה וֶועט עֶר בֶּעשִׁיצְט פוּן גָאט, אַזוֹ וִיא גָאט הָאט בֶּעשִׁיצְט דִיא יוּדִין מִיט וואָלְקִינְם וֶען זַייא זָענען גִיוֶען אִין דֶער מִדְבָּר, נָאךְ דַארְף דֶער מֶענְטְש וִיסֶען אֲפִילוּ גָאט הָאט בֶּשַׁאפֶן דִיא וֶועלְט אַז מֶען וֶועט אִין אִיר זַייֶען זָאל וואָקסִין אוּנ דִיא בֵּיימֶער זָאלִין גֶעבִּין פוּן זִיךְ פְרוּכְטִין יֶעדֶער יָאהְר, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין זָענען אַלֶע וואָקסוּנְגֶען בֵּיא גָאט אִין זַיין הַאנְט, אַז גָאט הָאלְט אַיין דִיא וואָלְקִינְם עֶס זָאל נִיט רָענֶען, אָדֶער עֶס רֶענִיגְט נִיט אִין דֶער צַייט, אָדֶער עֶס אִיז קֵיין טָאה, קֵיין וואָרְעם וִיא מֶען דַארְף, אִיז דָאס וואָקסוּנְג נִיט אִין אָרְדֶענוּנְג, עֶס וואָקְסְט וַייניג אָדֶער גָאר נִיט, דְרִיבֶּער אַז עֶס קוּמְט דֶער יוֹם טוֹב סוּכּוֹת, אוּנ דֶער מֶענְטְש הָאט פַאר־זַאמוּלְט אַלֶע עֶרְלֵיי תְּבוּאוֹת אוּנ פֵּירוֹת, הָאט אִים גָאט גִיבָּאטִין עֶר זָאל גֶעמֶען פוּן דִיא שֶׁעֶנְסְטֶע פֵּירוֹת דָאס אִיז דֶער אֶתְרוֹג לוּלָב הַדַסִים עֲרָבוֹת] אוּנ זָאל קוּמְען אִין בֵּית הַמִקְדָּשׁ אָדֶער אִין דִיא שוּהְלֶען אִין דִי בָּתֵּי מִדְרָשִׁים אוּנ זָאל לוּיבֶּן גָאט אוּיף דֶעם אַלֶעם גוּטֶען וָואס גָאט הָט אִים גִיגֶעבִּין, גִיט עֶס אִיז אַלֶיין גִינוּאָרִין פוּן זִיךְ, אָדֶער פוּן זַיין כֹּחַ, אוּנ וַיֵיל עֶר הָאט אַלֶץ אַמַתָּנָה דְרִיבֶּער זָאל עֶר אָפְּשַׁיידִין פוּן דָאס זַייגִינֶע אוּנ גֶעבִּין צוּ אָרֶעמֶע לַייט אוּיךְ צוּם לַוִי אוּיךְ, דֶער עִיקָּר פוּן דִיא דְרֵייא יָמִים טוֹבִים אִיז גֶענֶען דִיא דְרֵייא זַאכִין וואָס דִיא וֶועלְט שֶׁטֵיֶיט אוּיף זַייא, תּוֹרָה עֲבוֹדָה גְמִלוּת חֲסָדִים, פֶּסַח אִיז עֲבוֹדָה, וַיֵיל אִין אִים וֶועלֶרִין גִיטָאהְן פִיל מִצְוֹת, וִיא דִיא תּוֹרָה זָאגְט וְעָבַדְתָּ אֶת הָעֲבוֹדָה הַזֹאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶה, דוּ זָאלְסְט טָאהְן דִי עֲבוֹדָה אִין דֶעם חֹדֶשׁ, דִי מִצְוֹת פוּן דֶעם יוֹם טוֹב פֶּסַח רוּפְט דִיא תּוֹרָה עֲבוֹדָה, שְׁבוּעוֹת אִיז גִיגֶעבִּין גִינוּאָרִין דִיא תּוֹרָה, סוּכּוֹת דַארְף דֶער מֶענְטְש טָאהְן גְמִלוּת חֲסָדִים מִיט דִיא אַלֶע תְּבוּאוֹת אוּנ פֵּירוֹת וָואס גָאט הָאט אִיהְם גִיגֶעבִּין וָואס עֶר הָאט אַראָפּ גֶענוּמֶען פוּן זַיינֶע פֶעלְדֶער מִיט דִיא בְּרָכָה פוּן גָאט, אוּנ וַיֵיל סוּכּוֹת אִיז דִיא מִצְוָה פוּן גְמִלוּת חֲסָדִים אוּנ אַבְרָהָם אָבִינוּ אִיז גִיוֶועזֶן דֶער עֶרְשְׁטֶר פוּן דִיא מִצְוָה גְמִלוּת חֲסָדִים, אוּנ יִצְחָק הָאט אוּיךְ גִיטָאהְן גְמִלוּת חֲסָדִים וִיא עֶס שְׁטֵיֶיט אִין פָּסוּק וַיִמְצָא בִּשְׁנָה הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים, יִצְחָק הָאט אָפְּגֶעמָאכְְט דִיא תְּבוּאָה פוּן דֶעם יָאהְר אוּנ הָאט גֶעפוּנֶען הוּנְדֶערְט קָאם תְּבוּאָה, וָאגְט רש״י ז״ל עֶר הָאט גִיקָאסְטִין דִי תְּבוּאָה צוּ גֶעבִּין מַעֲשֵׂר, יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאט אוּיךְ גִיזָאגְט צוּ גָאט וָואס דוּ וֶועסְט מִיר גֶעבִּין וֶועל אִיךְ פוּן דֶעם גֶעבִּין מַעֲשֵׂר, מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט אוּיךְ גִיטָאהְן גְמִלוּת חֲסָדִים מִיט דִי יוּדִין, אִין זַיין זְכוּת דִיא יוּדִין גִיגֶעסִין פֶערְצִיג יָאהְר מַן, אַהֲרֹן הָאט אוּיךְ גִיטָאהְן גְמִלוּת חֲסָדִים מִיט דִיא יוּדִין אִין זַיין זְכוּת זָענען דִיא יוּדִין בֶּעדֶעקְט גִינוּאָרִין מִיט דִיא וואָלְקִינְם וָדאס אִיז דֶער אָנְגֶדַיינְקֶען פוּן דִיא סוּכָּה], יוֹסֵף הָאט גִיטָאהְן גְמִלוּת חֲסָדִים מִיט זַיין פָאטֶער אוּנ מִיט אַלֶע בְּרִידֶער, וָואס עֶר הָאט

נעתק מספה"ק עבודת הקודש ח"א
למרן החיד"א זלל"ה

אחר תפלה יתחדל ללמוד סדר היום בסדר חק לישראל כי הוא סדר נאה דרך קלרה וכשרה וחוכה במעט זמן לקריית תנ"ך ולכנות משנה וגמרא וזהר והאים הירא ה"ק נתן ולא יעבור כי הוא תועלת עלום לנפשו קרי"ה נאמנה הזאת נעמי וגם ילמוד תנ"ך בתרגום כמ"ש האר"י ז"ל ובס ימלא הכל מיכן אמנם יש בו טעויות הרבה ולריך להבין ולהרגיש העטות ובגדיאים וכתובים ילמוד פעם אחת מקרא ופעם תרגום ולא יכוין בכונות הכתובים שם כי הם מלאי השגיאה גם לא יאמר התפלות שבראש הס' (ועתה נדפס חק לישראל בסדר יפה ונחמד):

נעתק מספה"ק שארית ישראל המיוחד שבתלמידי הגה"ק מוהר' ר' מרדכי מטשארנאביל זצוק"ל.

שער השובבים דרוש א

והנה הרואה יראה בספר הקדוש שנקרא חק לישראל שהוא תיקון לפגם הברית. ככה קבלתי מרבותי שתיקון האמיתי הוא ע"י התחברות תורה שבכתב עם תורה שבע"פ ע"י חק לישראל. ורמז לזה וחוק בשארו שם וכו'. ע"כ בעקבות משיחא אלו יצא לאור ספר „יוסף לחק" מהגדיק הגדול רבי חיד"א תלמידו של ר' חיים אבן עטר בעל האור החיים שיש בו שני אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף בסוד גדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל. הרואה יראה כי בימים האלו בימי שובבי"ם ת"ת תיקונים גדולים לפגם ברית המעור והלשון כנ"ל ויש בהם רזין עילאין רזין דרזין כו'.